POGROM GESHIKHTE (1919-1920)

Elias Heifetz

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

אַרבעטער רינג ביבליאָטעק

פּאָגראָם געשיכטע

(1919—1920)

באַנד 1

די אוקראַאינישע שחיטה אין 1919

— פון —

פּראָפעסאָר אליא חפץ

אַרויסגעגעבען פון דער
עדיוקיישאָנאל קאָמיטע פון אַרבעטער רינג

אינהאלט

פאָרוואָרט

דאָס בייליגענדע בוך איז צוזאַמענגעשטעלט געוואָרען אויפ'ן גרונד פון דעם מאַטעריאַל, וואָס איז געקליבען געוואָרען דורך די באַפולמעכטיגטע פונ'ם אַל־אוקראַינישען הילפּס־קאָמיטעט פאַר פּאָגראָם־קרבנות, אונטער דער אויפזיכט פון רויטען־קרייץ, פון וועלכען איך בין געווען דער פאָרזיצענדער. די דערמאָנטע אָרגאַניזאַציע האָט געהאַט אַלס ציל ניט נאָר צו געבען מאַטעריעלע הילף צו די ליידענדע, מעדיצינישע הילף פאַר די פאַרוואונדעטע און צוקאַליעטשעטע, זאָרגען פאַר די אומגליקליכע פּאָגראָם־יתומים, נאָר אויך צו אונטערזוכען די געשעהענישען, וואָס זיינען פאָרגעקומען אין אוקראַינא, און אָנווייזען דער אויסערדיגער וועלט זייער ריכטיגען כאַראַקטער. אום אָט די לעצטע אויפגאַבען צו דערפילען, האָבען די פאַרטרעטער פון דער אויבען־דערמאָנטער אָרגאַניזאַציע געמוזט מאַכען זייערע אונטערזוכונגען אויף די באַטרעפענדע ערטער, לויט אַן איינהייטליכער פאָרם, וואָס איז באַשטימט געוואָרען פון דער צענטראַלער אינפאָרמאַציאָנס־אָפּטיילונג פון הילפּס־קאָמיטעט אין קיעוו: 1) פאַרהערען די עדות — ניט נאָר די קרבנות, נאָר אויך זייטיגע מענשען, איבערהויפּט אַזעלכע, וואָס האָבען פאַרטראָטען אָפיציעלע, געזעלשאַפטליכע אָדער רעגירונגס־שטעלען; 2) זאַמלען אַלע מאַטעריאַלען, ווי אויפרופען, פּראָקלאַמאַציעס, רעזאָלוציעס א. אז. וו., ווי אויך פאָטאָגראַפישע בילדער פון קרבנות און פּאָגראָם־סצענעס.

אין די גרעסערע אוקראַינער שטעט, ווי קיעוו, יעקאַטערינאָסלאַוו און אַנדערע, וואו עס האָבען זיך צענויפגעקליבען טויזענטער פליכטלינגען פון די פּאָגראָמירטע שטעט און שטעטלעך, זיינען פון דעם הילפּס־קאָמיטעט אָרגאַניזירט געוואָרען ספּעציעלע ביוראָס,

וואו עס זיינען אויפגענומען געוואָרען דאָס עדות־זאָגען און אָפּי־ציעלע ערקלערונגען מצד די אָנגעלאָפענע וועגען די געשעהענישען אין זייערע היים־שטעט.

אין פאל פון גרעסערע פאַגראַמען, מיט א מער קאָמפּליצירטען כאַראַקטער, זיינען פון אונזערע באַפולמעכטיגטע אָרגאַניזירט גע־וואָרען ספּעציעלע באַראַטונגען, אין וועלכע עס האָבען זיך באַטיי־ליגט אַלע געזעלשאַפטליכע און פאַרטיי־טוער פון די באַטרעפענדע ערטער. ביי אָט די באַראַטונגען זיינען דיסקוטירט געוואָרען די איינצעלהייטען פון די טרויעריגע געשעהענישען, ווי אויך באַטראַכט געוואָרען די אמת'ע אורזאַכען פון די פאַגראַמען. די אָפּיציעלע פּראָטאָקאָלען זיינען אונטערגעשריבען געוואָרען פון אַלע די, וואָס האָבען זיך באַטייליגט. (אזא באַריכט פון געזעלשאַפטליכע און פאַרטיי־טוער וועגען אומאַנער פאַגראַם ווערט געגעבען אין דעם בוך אונטער קאַפּיטעל 3.)

דאָס גאַנצע מאַטעריאַל וועגען די פאַגראַמען איז פון די ער־טער צוגעשיקט געוואָרען צו דער צענטראַלער אינפאָרמאַציאָנס־אָפּטיילונג, וואו מ'האָט עס אַדורכשטודירט, אַרויסגעוואָרפען אַלעס, וואָס האָט אויף וועלכען ס'איז אופן געטראָגען א צווייפעלהאַפטען כאַראַקטער, און סיסטעמאַטיזירט אַלעס וויכטיגעס און אָביעק־טיוועס.

אין זעהר וויכטיגע אויסנאַם־פאַלען האָט דער צענטראַל־קאָ־מיטעט פון דער הילפס־אָרגאַניזאַציע געשיקט ספּעציעלע עקס־פּערטען מיט גרויסע יורידישע און אונטערזוכונגס־פעהיגקייטען צו אונטערזוכען אויפ'ן שטעל די געשעהענישען, כדי צוזאַמענצושטע־לען אויפ'ן אָרט וועגען דעם א דעטאַליזירטען און גרינדליכען באַריכט. אזא אונטערזוכונגס־עקספּערט פלעגט דורכקוקען דאָס שוין־אָנגעזאַמעלטע מאַטעריאַל, עס דערגאַנצען, ווען נייטיג, מיט ניי־עדות־אויסזאָגונגען און דאָקומענטען, וואָס האָבען א דירעקטע שייכות צו די פאַסירונגען. דאָס גאַנצע אונטערזוכונגס־מאַטעריאַל איז סאָרטירט און צעטיילט געוואָרען אין בענדער, ווי פאַר גע־ריכטליכע צוועקען. אין דעם באַריכט, וואָס איז צוזאַמענגעשטעלט געוואָרען אויפ'ן גרונד פון דעם אונטערזוכונגס־מאַטעריאַל, פלעגט מען ביי וויכטיגע באַווייזען אָנגעבען דעם באַנד און אָרט, וואו זיי געפינען זיך. אויף אזא אופן זיינען דערשינען די באַריכטען פון

דעם גוט־באַקאַנטען אַדוואָקאַט, דעם פאַרטיידיגער אין דעם האָ־מעל'ער פּאָגראָם־פּראָצעס, אַרנאָלד הילערזאָן. זיין באַריכט וועגען פּראָסקוראָווער פּאָגראָם וועלען די לעזער געפינען אין צווייטען קאַפּיטעל פון דעם בוך. (דאָס אונטערזוכונגס־מאַטעריאַל פאַר־נעמט עטליכע בענד מיט מערערע הונדערט זייטען; אין די וויכ־טיגערע שטעלען פון באַריכט ווערען אָנגעגעבען די נומערן פון באַנד און זייט.)

אַלס אָרגאַניזאַציע פון דעם רויטען־קרייץ האָט דער הילפּס־קאָמיטעט ניט פאַרפאָלגט קיין פּאָליטישע טענדענצען; ער האָט געשטרעבט, אויפ'ן געביט פון אינפאָרמאַציע, צו זאַמלען, אויס־שליסליך, אַבסאָלוט אָביעקטיווען מאַטעריאַל, וואָס קאָן פון אַלע זייטען באַלייכטען די געשעהעענישען.

די אוקראַינער פּאָרוויקעלטע סיטואַציע מיט מערערע אוקראַי־נער מלחמה־פראָנטען, ווי אויך די גאַנצע סביבה פון בירגער־קריג, האָבען ניט געגעבען אונזערע באַפולמעכטיגטע די מעגליכקייט צו זאַמלען דאָס גאַנצע מאַטעריאַל פון אַלע פּאָגראָמען. מיר מוזען אָבער זאָגען, אַז דאָס מאַטעריאַל, וואָס עס איז געלונגען צוזאַמענ־צוקלייבען מיט דעם סכנות־נפשות פון די פאַרטרעטער פון הילפּס־קאָמיטעט, איז פּאָלשטענדיג גענוג צו באַלייכטען די אידישע טראַ־געדיע אין אוקראַינע אין יאָר 1919, און צו מאַכען דערפון אַ ווי־סענשאַפטליך־באַגרינדעטען סאָציאַל־פּאָליטישען אַנאַליז.

אויפ'ן גרונד פון דעם גאַנצען מאַטעריאַל, וואָס איך האָב געהאַט אין מיין רשות, האָב איך אָנגעשריבען אָט דעם בוך, וואָס שטעלט מיט זיך פאָר מיינע פּערזענליכע אָנזיכטען און שלוסען דערפון, לויט די טראַגישע, שטורעמדיגע אוקראַינישע פּאַ־סירונגען, וואָס האָבען זיך אָפּגעשפּילט פאַר מיינע אויגען.

די וויכטיגסטע דאָקומענטען זיינען אריינגעשטעלט אין די פּאַסענדע שטעלען פון בוך. אין דער אידישער אויסגאַבע זיינען, ליידער, צוליב טעכנישע אורזאַכען, ניט אַלע דאָקומענטען איינגע־שלאָסען; — די, וואָס אינטערעסירען זיך מיט אַלע איינצעלהייטען פון די אוקראַינער שחיטות, זאָלען זיך ווענדען צו דער ענגלישער אויסגאַבע, וואו אַלץ געפינט זיך אין אַ ספּעציעלער ביילאַגע.

עס איז שוין אַוועק מער ווי אַ יאָר זייט עס האָבען זיך אָפּ־געשפּילט די קאָשמאַרישע פּאַסירונגען, וואָס ווערען געשילדערט דאָ

אין בוך. צום אומגליק, האָבען זיי זיך ניט געענדיגט מיט'ן טרויערינען יאָר 1919; צום שרעק און שוידער פון דעם בעסערן טייל פון דער מענשהייט זיינען ענליכע שחיטות אויף אידען פאָר־געקומען אין יאָר 1920 אין פילע לענדער און געגענדען חוץ אוקראַינע — און נאָך זייער בלוטיגען פּאָטענציאַל האָבען זיי איבערשטיגען די געשעהענישען פון פריערינען יאָר. אין אוקראַי־נע גופא האָט אין יאָר 1920 די רעאַקציע פאָרגעזעצט איר בלו־טיגע און שענדליכע אַרביט. די טענדענץ פון דער פּאָליטישער רעאַקציע, וואָס ווערט אָנגעמערקט אין דעם בוך — דאָס שאַפען פון אידישע שחיטות אַלס מיטעל פאַר דעם פּאָליטישען קאַמף — דריקט זיך אויך אויס אין די פּאַסירונגען פון דעם יאָר 1920.

צום שלוס פון מיין פאָרוואָרט וויל איך אויסדריקען מיין טיפען דאַנק און געפיל פון אויפריכטיגער צוגעבונדענקייט צו די פּערזאָנען, וועמעס מיטאַרבעטונג אין דעם אַל־אוקראַינישען הילפס־קאָמיטעט האָט מיר געגעבען גייסטיגע באַפרידיגונג א דאַנק אונ־זער הילפס־טעטיגקייט צו גונסטען די אומגליקליכסטע פון אומ־גליקליכע, און וועמעס קאָלאָסאַלע אָנשטרענגונג פון אַלע כחות און זעלבסטאָפּער אין דער זאַמלונג פון דעם אינפאָרמאַציאָנס־מאַטעריאַל האָט מיר געגעבען די מעגליכקייט אָנצושרייבען דעם בוך.

פון די נעהענטערע חברים מיינע וויל איך דאָ אָנרופען די פאָלגענדע: דר. פּ. י. ראָזענטאַל, (ליטעראַרישער נאָמען אנמאַן), דר. פּ. י. לאַנדער, אינזשינער ל. וו. פרענקעל, ש. י. חפץ, דר. ל. נ. העלער, אדוואָקאַט י. הילערזאָן, און יצחק גיטערמאַן.

אילא חפץ.

ניו־יאָרק, 31־טען דעצעמבער, 1920.

1

די סאָציאַל-פּאָליטישע אורזאַכען פון דער אידען-שחיטה אין אוקראַינע אין 1919

די שרעקליכע אידען־שחיטה פון 1919, וואָס האָט ארומגעכאַפּט און זיך פארשפּרייט איבער גאַנץ אוקראַינע, פון איין עק ביז׳ן צווייטען — קאָן ניט אוועקגעשטעלט ווערען אין איין ריי מיט די פּאָגראָמען פון די אכציגער יאָרען און פון דעם ערשטען יאָרצענדליג פון אונזער יאָרהונדערט. זי שטייט אין גאַנצען באַזונדער, ווי נאָך איר אומגעהייער גרויסער צאָל קרבנות, וואָס זי האָט מיטגעבראַכט, און דעם ברייטען שטח, וואָס זי האָט פארכאַפּט, אזוי אויך לויט דעם אַלגעמיינעם כאַראַקטער אירען, לויט איר סאָציאַלען און פּאָליטישען יסוד און לויט די אורזאַכען און קרעפטען, וואָס האָבען אין איר געווירקט.

די דעספּאָטישע, צאַרישע זעלבסטהערשאַפט האָט געשטרעבט אָפּצוציען די אויפמערקזאַמקייט פון די פּאָלקס־מאַסען, וועלכע זיינען אומצופרידען געוועזן מיט זייער שווערען אומדערטרעגליכען סאָציאַלען און פּאָליטישען מצב, אין אַ צווייטער זייט, אין דער זייט פון קלענסטען ווידערשטאַנד, אויפרייצענדיג די דערשלאָגענע, פארפינסטערטע פּאָלקס־מאַסען אויף דעם שעיר לעזאזל, דעם שוצלאָזען אידען, ווי אויף דעם איינציגען שולדיגען אין די פּאָלקס־צרות און ליידען. אויפ׳ן אידען ווערט אָנגעוויזען ווי אויף דעם עקספּלואַטאַטאָר און באַדריקער פון ארבייטענדען פּאָלק, ווי אויף אַ פּיאַווקע, וואָס זויגט אויס פון דעם פּויערטום זיין שווייס און בלוט, וואָס באַרויבט אים פון די פרוכט פון זיין שווערער עקאָנאָמישער טעטיגקייט.

שפּעטער, ווען די רעוואָלוציאָנערע כוואַליע הייבט זיך אויף הויך, ווערט דורך די אַגענטען פון צאַריזם דאָס אידישע פאָלק אַרויסגעשטעלט אין די אויגען פון המון, ווי דער טרעגער און פאַרשפּרייטער פון אומרוהען, אויפרור און „קראַמאָלע", וועלכער הערט ניט אויף צו בונטעווען געגען דעם קייזער און פאַטערלאַנד. די פּאָגראָמען געגען אידען פאַלען אַמאָל צענויף מיט די מסוכנ'סטע קריטישסטע מאָמענטען, וועלכע די מלוכה־אָרדנונג לעבט איבער, און געהען נאָך זייער פאַרגעם און אינטענסיוויטעט, לויט זייער „פּאָגראָמנעם־פּאָטענציאַל" אַלעמאָל פּאַראַלעל דער רעוואָלוציאָנערער כוואַליע, דעם אויפשוואונג אָדער מפּלה פון דער רעוואָלוציע.

די דריי פּאָגראָמען־כוואַליעס: אין אָנפאַנג פון די 80־ער יאָרען, אין די ערשטע יאָרען פון אונזער יאָרהונדערט פאַר דער ערשטער רעוואָלוציע, די יאָרען פון 1903 ביז 1905, און די כוואַליע, וואָס קומט אוממיטעלבאַר נאָך דער רעוואָלוציע (ענדע 1905 און 1906) אַנטשפּרעכען נאָך זייער אַמפּליטאַציע: די ערשטע — דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג פון די אינטעליגענטישע אָרגאַניזאַציעס, די אַזוי־גערופענע „פאָלקיסטישע" (נאַראָדניטשעסקע) — „ערד און פרייהייט", „פאָלקס־פרייהייט"; די צווייטע — דער אָנגעשטרענגטער פולער מיט רעוואָלוציאָנערען דראַנג אַטמאָספערע, מיט קאָלאָסאַלע שטרייקען אויף דרום־רוסלאַנד און פוי־ערשע אומרוהען און פאַרכאַפּונגען פון ערד; און די לעצטע — דער קראַך פון דער ערשטער רעוואָלוציע און די "באַרוהיגונגס"־עפּאָכע.

די פּאָגראָמען פון די אַכציגער יאָרען זיינען געווענדעט, הויפּטזעכליך, צום צעראַבירען דעם אידישען פאַרמעגען. אידישע האָב און גוטס ווערט צעראַבירט. מען לאָזט אַרויס די פעדערען פון די קישענס, די מעבעל ווערט צעבראָכען, ווערטפולע חפצים און געלט נעמען די ראַבירער צו פאַר זיך. עס טרעפען פיל פאַלען פון מאַנס זיין פרויען, פון שטאַרקען צעשלאָגען מענער, נאָר אַלץ "מיט חסד", קיין טויט־קלעפּ איז ניט צו באַמערקען.

די פּאָגראָמען אין קישינעוו (1903), האָמעל (1903), זשיטאָמיר (אַפּריל, 1905) טראָגען שוין אַ בלוטיגען כאַראַקטער. זיי ווערען באַגלייט דורך הריגות פון אידען, מען ציילט שוין אַן צענדליגער קרבנות.

די פּאָגראָם־כוואַליע נאָך דער רעוואָלוציע (1905־1906) פלאַ־קערט זיך פאַנאַנדער אויף אַ גאַנץ גרויסען שטח. דער אַלגע־מיינער סכום פון די קרבנות דערגרייכט ביז 1000. ווי עס האָט זיך נאכהער אויפגעקלערט ביים געריכטליכען פאַנאַנדערקלייבען די פּאָגראָם־געשעהענישען, האָט זיך אומעטום ניט נאָר געפילט, נאָר גאַנץ בולט און אָפען ארויסגעזעהן די אָרגאַניזאַטאָרישע טע־טיגקייט פון די אַגענטען פון דער אַדמיניסטראַטיווער מאַכט, פון אַלע ראַנגען, פון דער העכערער, מיטעלער און נידעריגער.

דורך דער פּאַרלאַמענט־קאָמיסיע פון דער ערשטער רייכס־דומע, פון די אויפדעקונגען פון געוועזענעם געהילף־מיניסטער פון אינערען, פירסט אורוסאָוו; און פון דעם אויסזאָגען פון חדר פון דעם געוועזענעם מלוכה־דירעקטאָר פון פּאָליציי־דעפּאַרטאַמענט, לאָפּוכין, ווערט באַשטעטיגט דאָס, וואָס אַלע האָבען אַזוי אויך געוואוסט פאַראויס: אַז אַלע ברעגעס פון די פּאָגראָם־פעדים גע־פינען זיך אין די הענט פון די העכסטע פאָרשטעהער פון דער מלוכה־מאַכט, פון דעם אַלמעכטיגען מיניסטער פאַר אינערליכע ענינים און דעם מלוכה־דירעקטאָר פון פּאָליציי־דעפּאַרטאַמענט — דאָרט ווערען באַשטימט די פּונקטען, וואו עס זאָלען פּאָרקומען די פּאָגראָמען; דאָרט ווערט אָנגעצייכענט, ווי אַזוי עס דאַרף זיך פאַנאַנדערשפּילען די פּאָגראָם־דראַמע, און די פאָרשטעהער פון דער מאַכט אויף די ערטער גיט מען פון דאָרטען די געהעריגע אינסטרוקציעס.

די פּאָגראָמען פון צאַרישען פּעריאָד קומען פאַר כמעט אויס־שליסליך אין דרום, אין אוקראַינע, און ספּעציעל אין אוקראַינישען שטאָט. די אוקראַינישע גרויסע שטעט, ווי קיעוו, אָדעס, יעקאַ־טערינאָסלאַוו, מיט זייער הייליגען, קאָכיגען טעמפּ אין עקאָנאָ־מישען לעבען, מיט זייערע קאָלאָסאַלע רייכקייטען, מיט זייער שטאַרק־דיפערענצירטער באַפּעלקערונג, צווישען וועלכע די קלאַ־סען־געגענזאַצען זיינען זעהר פאַרשאַרפט, די באַציהונגען העכסט אָנגעשטרענגטע, — די גרויסע שטעט מיט זייער אומצאָליגען פּעבעל, מיט פינסטערע, דערשלאָגענע, אומבאַוואוסטזיניגע, הונ־געריגע מאַסען — האָבען פאָרגעשטעלט דעם דאַנקבאַרסטען באָדען פאַר אַן אַנטיסעמיטישער אַגיטאַציע. אייניגע שיכטען פון פּאָלקס־דעק פון שטאָט זיינען ספּעציעל גענייגט צו עקסצעסען און אומ־

רוהען (ווי למשל די גאַסען־מענשען, טרעגער, פּאַרט־ארבייטער און אנדערע).

דאָס באַאַמטענטום און די אינטעליגענץ (לערער, גייסטליכע און אפילו די פּראָפעסור) פון די דרום'דיגע שטעט איז כמעט דורכאויס שוואַרץ־מאה'דיג. די צענטראַלע מלוכה־מאַכט האָט שטרענג נאָכגעקוקט, אז אַלע, וואָס האָבען די מינדעסטע שייכות צו מלוכה־דינסט, זאָלען זיין פולקום „צופּאַרלעסיגע", זיכערע, ד. ה„ זיין צוגעפּאַסט צו דער עקסט־רעאַקציאָנערער פּאָליטיק פון דער צענטראַלער מאַכט און זיי זאָלען זי כשר, אין רעאַקציאָנערען גייסט און גוסט, דורכפירען אויף די ערטער.

די פּאָגראָמען אין צאַרישען פּעריאָד זיינען אַן ערשיינונג אויסשליסליך אַ שטאָטישע; דעם אוקראַאינישען דאָרף האָט עס ניט באַרירט. עס בויאַנעט, ראַבירט, פּאַרגוואַלטיגט נאָר דער שטאָטישער פּעבעל, דער אָפּוואורף פון שטאָט־דעק. די פּאָגראָם־ארענאַ איז נאָר די שטאָט און די מער באַדייטענדע שטעטלעך.

גאַנץ אנדערש איז די שחיטה פון 1919 — אין איר שפּילט די ערשטע ראָלע דער אוקראַאינישער דאָרף, די אוקראַאינער פּויערים־מאַסע, — ווי אין דער פאָרם פון די אוקראַאינער מיליטערישע פּאַר־טיזאַנער ארמייען, אזוי אויך אין די האַלב אָדער גאַנץ אָרגאַני־זירטע אויפשטאַנדיגע צעבונטעוועטע באַנדעס.

די פּאָגראָם־כוואַליע געהט פון דאָרף צום שטאָט, כאַפּט ארום מיט קאָנצענטרישע קרייזען דאָס גאַנצע לאַנד — אין צענטר גע־פינט זיך דער דאָרף, פון אים געהט ארויס דער אימפּולס, דער דראַנג צו דער שחיטה, ער גיט דעם הויפּט־טאָן, ווייזט די ריכט־ליניען פון דער פּאָגראָם־באַוועגונג; די ראָלע פון דעם שטאָטישען פּעבעל איז שוין פון צווייטער וויכטיגקייט: ער איז נאָר אַ נעבען־זאַך, און איז נאָר אַ שוואַכערער מיטהעלפער פון דאָרף, אַן אויס־פירער פון זיין ווילען.

די גרויסע שטעט, ווי אָדעס, קיעוו, ביז'ן אָנקומען פון דע־ניקין, מיידט אויס די כוואַליע, וועלכע האָט פּאַרפלייצט איבער 700 פּונקטען און האָט פּאַרניכטעט כמעט די גאַנצע אידישע באַ־פעלקערונג פון אוקראַאינער דאָרף און שטעטעל.

ניט דעם ערשטען מאָל קומט אויס דעם אוקראַאינער אידענטום איבערצולעבען די פּאָגראָם־שרעקען און קאָשמאַרען. צוויי מאָל

שוין אין דער געשיכטע פון אוקראַינע איז די אידישע באַפעלקע־רונג אויסגעקוילעט געוואָרען מיט אַ שרעקליכער אימה'דיגער אכזריות; דאָס זיינען געווען די פעריאָדען פון אוקראַינישען שטורעם און דראַנג, דער אויפשטאַנד פון דער פויערימשער היי־דאַמאַטשינע געגען זייערע באַדריקער, געגען די פוילישע פריצים און דער מלוכה־מאַכט.

די אידען באַזעצען זיך אין אוקראַינע צו ענדע פון דעם 10־טען יאָרהונדערט. אויסוואַנדערער פון ליטע און פוילען, גע־פינען זיי דאָ אומבאַפעלקערטע ברייטע וויסטערייען און אַ ניט־געדיכטע דאָרף־באַפעלקערונג. ביסלעכוויז וואַקסען אויס שטעט, פריצימשע שלעסער און שטעטלעך. די פוילישע שליאַכטע האָט צוגעצויגען צו דער קאָלאָניזירונג צוגלייך מיט דער קליינער שליאַ־כעטסטווא און פאַראַבקעס (כאָלאָפעס) אויך די אידען, ווי אַ קלאַס פון סוחרים, אונטערנעמער און בעלי־מלאכות. אין גיכען, אַ דאַנק דעם אונטערנעמונגס־גייסט און פעהיגקייט פון די אידען, לעבט שטאַרק אויף די עקאָנאָמישע טעטיגקייט. אין זייערע הענט קאָנ־צענטרירען זיך די פאַרשידענאַרטיגע געווערבע צווייגען, די פראָ־דוקציע פון סעליטרע און פאָטאַש, דער פיש־פאַנג, דער חיות־פאַנג און די בראַנפען־ברויעריי און אויסשענק. נאָר אַ אומבאַדייטענ־דער קליינער טייל אידענטום איז רייך. לויט די אָנגאַבען פון בערשאַדסקי, ווערען די האַנדעלס־ און קרעדיט־אָפּעראַציעס פון ס'רוב אידען געפירט נאָר אין ווייניגע רובעלס, פיל־פיל איז אין צענדליגער רובעלס, און שטייגען קיינמאָל ניט אַרויף העכער פון קליינע הלואות צו שכנ'ישע פויערים, שטאָטישע קליינבירגער און טאַטאַרען; נאָכמער, די אָפּעראַציעס פירען די אידען מיט דעם געלט, וואָס זיי אַליין האָבען אַנטליען ביי דער קריסטליכער רייכער באַפעלקערונג (גלחים, פריצים, שטאָטישע בירגער).

ניט זעלטען דאַרפען זיי פאַר'משכונ'ען שטוב־זאַכען, אפילו די לעצטע קליידער, אום צו קריגען די נייטיגע הלואה'לע ביים פריץ, מיט וועלכער, איבערלייענדיג עס די אָרימע קריסטען, זיי וועלען קאָנען צונויפשלאָגען זייער שוואַכע ביטערע חיונה. צי עס זיינען געווען וועלכע עס איז מיסברויכען אָדער פאַרברעכענס מצד דער אידישער מאַסע צו דער קריסטליכער באַפעלקערונג?

ווי עס ווייזט אָן דער אוקראַאינישער געשיכטע־שרייבער איוואַן פראַנקאָ אויף מקורים, וועלכע זיינען נאָר נאָענט צו כמעלניצקי׳ס עפּאָכע, ווערט דאָרט קיין זאַך ניט דערמאָנט וועגן דעם, וואָס מען האָט שפּעטער די אידען פאָרגעוואָרפען: אָרענדירען קלויס־טערס.

„מיסברויכען מצד די אידען — זאָגט פראַנקאָ — אויף ווי־פיל זיי זיינען יאָ געווען, טרעטען אָפּ אויפ׳ן הינטערפלאַן אין פאַרגלייך מיט די פאַרברעכענס מצד דער פוילישער רעגירונג און פוילישע מיליטער־לייט."

אָבער די ברייטע שיכטען פון דעם קאָזאַקענטום האָבען זיך ניט געקאָנט פאַנאַנדערקלייבען אין דער פראַגע, ווער עס איז מער שולדיג אין זייער קנעכטשאַפט, אין זייער אונטערדריקטקייט. די אויפגעשטאַנענע אוקראַינע, מיט כמעלניצקי׳ן בראש, וואַרפט אַראָפּ פון זיך די שווערע קייטען פון פּאָליטישען און עקאָנאָמישען יאָך, אָפּוווישענדיג פון דער ערד די פּריצים צוזאַמען מיט זייערע פאַר־מיטלער — די אַרענדאַטאָרען און פאַקטאָרען, די אידען.

די געשעהענישען פון 1648־1658 מיט זייערע העלדען — קריוואָנאָס, האָנעי, מאַראָזענקאָ, טימאָפּיי (אַ זון פון באָגדאַן כמעל־ניצקי), קאַלאַדע און אַנדערע, האָבען געקאָסט דעם אידענטום, לויט דער ניט־גוזמאות׳דיגער, זעהר פאָרזיכטיגער אויסרעכענונג פון שבתי כהן, ביז 100,000 לעבענס (די דאַמאָלסטיגע געשיכטס־כראָניקען רעדען וועגן אַ האַלבען מיליאָן). עס זיינען צעפּאָ־נראַמירט געוואָרען עטליכע הונדערט אידישע ישובים.

הונדערט יאָר שפּעטער כאַפּט ווידער אַרום אוקראַינע אַ כוואַ־ליע פון אויפשטאַנד. לויט איר ווילדקייט און אוממענשליכע אכזריות שטעהט די „הײדאַמאַטשינע" ניט אָפּ פון די קאָזאַקישע בונטען פון באָגדאַן כמעלניצקי׳ס צייטען. דער גאַנצער אָנגעקלי־בענער צאָרן, אויפרעגונג און האַס געגען דעם עקאָנאָמישען און פּאָליטישען יאָך (די איינפירונג פון פּאַנשטשיזנע, די רדיפות אויף זייער רעליגיע, די אכזריות ווי מצד די אַגענטען פון דער מלוכה־מאכט, אַזוי אויך מצד די פּריצים), האָט זיך אויסגעגאָסען אין דער באַוועגונג.

ווי ערב דער כמעלניטשינע, אַזוי אויך מיט הונדערט יאָר

שפעטער, איז אין אוקראַינע טעטיג דער אידישער אַרענדאַטאָר, דער אומפאַרבייטליכער באַגלייטער פונ'ם פּריץ, דער אויספירער און דורכפירער פון זיין ווילען בנוגע דעם דאָרף. דאָס רופט אַרויס, פאַרשטענדליך, געגען די אידען אַ האַס פון דער פויערים־מאַסע.

דער אויפשטאַנד פון 1734, אונטער דער פירערשאַפט פון גריווע, איז געגאַנגען אונטער דעם לאָזונג: „עס איז געגעבען געוואָרען פרייהייט צו ראַבירען די זשידעס און טויטען די ליאַכעס (זידעלוואָרט פאַר פאָליאַקען).“ אין די פערציגער יאָרען פון דעם־זעלבען 18־טען יאָרהונדערט, האָט „דער אַטאַמאַן און גרויסער העטמאַן פון הײדאַמאַקישען חיל“ וואַסקאָ וואַשצילאָ, אָפען אָנגע־וויזען אין זיין אויפרוף, אַז זיין ציל איז די פאַרניכטונג פון אידי־שען פאָלק און די באַשיצונג פון קריסטענטום. „באַוועגט דורך אייפער צום הייליגען קריסטליכען גלויבען — זאָגט ער — און כדי גאָטס צאָרן פאַר די אַלע בייזע מעשים זאָל זיך ניט אויסגיסען אויך אויף די קעפ פון אומשולדיגע, האָב איך מיר באַשלאָסען, אויף וויפיל עס וועלען מיר דערלויבען מיינע קרעפטען, צוזאַמען יד אחת מיט אַנדערע קעמפער, וועלכע ליבען דאָס קריסטענטום, אויסצוראָטען דעם פאַרשאָלטענעם אידישען פאָלק, און שוין מיט גאָטס הילף האָב איך אויסגעשאָכטען די זשידעס אין די סטאַראָ־סטוועס (אַדמיניסטראַטיווע צוטיילונגען) קריטשעוועד און פראַ־פאַיעווער; און כאָטש די זשידעס האָבען זיך באַמיט אַרויסצו־שטעלען נעגען מיר רעגירונגס־מיליטער, דאָך האָט דער גערעכטי־גער גאָט מיך אָפּגעהיט אין אַלע פאַלען. האָפענדיג אויף גאָטס חסד און לייטזעליגקייט, וועל איך ענדיגען מיין געטליכע שליחות אין הייליגען קאַמף געגען די אומגלויביגע.“

דער שרעקליכסטער פאַר'ן אוקראַינישען אידענטום איז דער 1767־טער יאָר — דער אויפשטאַנד פון זשעלעזניאַק און גאָנטאַ — ער איז געווען באַצייכענט מיט דער שרעקליכער שחיטה אין אומאַן. די אידען האָט מען אויסגעמאָרדעט אויך אין פאַסטאָוו, גראַנאָוו, זשיוואָטאָוו, טולטשין און דאַשעוו.

נאָך די עדות פון מענשען, וועלכע האָבען עס דאָן איבערגע־לעבט, איז אין דער הײדאַמאַטשינע אומגעקומען פון 50 ביז 60

טויזענד אידען.*) עס זיינען פאַראיבער נאָך 150 יאָר. דער אוקראַינישער דאָרף האָט זיך בארוהיגט, האָט געפונען זיין גלייכגעוויכט. פיל אָנשטרענגונג און מיה האָט געקאָסט דעם אוקראַינישען אידענטום ווידער אויפצושטעלען זיין עקאָנאָמישען וואוילשטאַנד. דער דאָרף האָט אַלץ געטראָפען זיך איבערהויפט מיט'ן אידישען מעקלער. מיט די אידישע אָרימע מאסען, מיט דעם אידישען בעל־מלאכה האָט דאָס פויערטום באַגעגענט זיך זעלטען, מיט'ן אידישען ארבייטער גאָרניט. אין די באַגריפען און פאָרשטעלונגען פון פויערטום האָט דער איד, ווי פריהער, נאָך אַלץ פאַרנומען דעם אָרט פון אַ פאַרמיטלער צווישען אים, דעם אַרבייטענדען, האָראָפּאַשנעם פאָלק פון איין זייט און די פּאַנעס, די פּריצים און די שטאָטישע רייכע לייזדיג־געהער פון דער צווייטער. דערביי איז דער איד פיל נענטער צו די לעצטע, איידער צום פויערטום.

די געשיכטליכע אומסימפּאַטיע צו די אידען איז פאַרבליבען; אָבער קיין שנאה איז ניטאָ; אַ גוטמוטיגע, אָבער דאָך פון אויבען אַראָפּ באַציהונג ווי צו אַ פרעמדען, אַ ביטול־באַציהונג פון אַ קלוגען, אויסגערעכענטען, כיטרען אוקראַינישען פויער צו אַ שטאָטישען אידען אַ פאַרמיטלער. צווישען דעם אידענטום און דעם אוקראַינישען דאָרף האָבען זיך איינגעשטעלט פרידליכע גוט־שכנותדיגע באַציהונגען, וועלכע זיינען ניט צעשטערט געוואָרען אין משך פון די שטורעמדיגע געשעהענישען פון די לעצטע צוויי יאָרהונדערטער פון דער רוסישער ווירקליכקייט.

אַלע געליטענע אידען פון דער גרויסער צאָל אוקראַינישע שטעט און שטעטלעך, וועמעס גאַנצער פאַרמעגען און ס'רוב נאָנטסטע און ליבסטע עס זיינען אומגעקומען אין דעם גרויסען חורבן פון 1919, דערציילען אין איין קול וועגען דעם פרידליכען, גוט־שכנותדיגען און פריינדליכען צוזאַמענלעבען פון אוקראַינישען פויערטום און דער אידישער באַפעלקערונג פון די שטעט און שטעטלעך.

*) די ציפער וועגען די פּאָגראָמען פון כמעלניטשיכע און הײדאַמאַטשיכע זיינען גענומען פון דער „געשיכטע פון אידען אין רוסלאַנד“, 1טער באַנד, מאָסקווע, 1914.

אַז די פרידליכע נוטע באַציהונגען האָבען זיך אין אַ געוויסער מאָס איבערגעפירט אין דער צייט פון דער העטמאַנשטשינע און דער דייטשער אָקופּאַציע.

די שטאָטישע און שטעטעלשע באַפעלקערונג, ווי די קריסט־ליכע אַזוי אויך די אידישע, האָט באַוויזען פאַר דער צייט שטאַרק זיך צו באַרייכערען. דאָס איז געוועזען אַ פּעריאָד פון ווילדער אומגעצוימטער און מיט קיין זאַך ניט באַגרענעצטער ספּעקולאַציע מיט סחורות און געלט, פון קאָנטראַבאַנד־האַנדעל מיט סאָוויעט־רוסלאַנד, פון קאָנטראַבאַנדנעם אַריבערפירען דעם נייטראַלען ערד־פּאַס.

דאָס פּויערטום אָבער, אַלס אַזעלכער, האָט ניט געקאָנט אַזוי באַדייטענד פאַרגרעסערען זיין וואוילשטאַנד. זייערע פּראָדוקטען פלעגט מען אָפּנעמען פון זיי איבער געוואַלט, אויף נידעריג־טאַק־סירטע פרייזען, אום עם אַרויסצופירען קיין דייטשלאַנד.

אויפ'ן באָדען פון אָט די פאַרגרעסערטע, נוזמאַ'דיגע קלאַנגען וועגען דער „אידישער רייכקייט", אַנטוויקעלט זיך אין פּויערטום אַ קנאה און אויך אַ שטאַרקער באַגער צו באַקומען די שטאָטישע פּראָדוקטען (מאַנופאַקטור, שיך), וועלכע פעלען לחלוטין אין אוקראַאינישען דאָרף און וועלכע זיינען לויט די קלאַנגען פאַראַן אין איבערפלוס ביים שטאָטישען און שטעטעלשען אידענטום.

די אַנטי־אידישע שטימונג ווערט שטאַרקער אין דאָרף מיט'ן אָנקומען פון דער ראַטען־מאַכט קיין אוקראַאינע. די מאַכט איז אין דער מיינונג פון דאָרף אַ געקומענע, אַ פרעמדע, אַ מאָסקאַ־לישע, אירע קאָמוניסטישע טענדענצען זייגען אים פרעמד און אפילו פיינדליך, ווי אַ באַזיצענדען, פאַרמעגליכען פּויער. חוץ דעם, טרעט די ראַטען־מאַכט אַרויס בנוגע דעם פּויער, וועלכער האָט שוין פאַרכאַפּט די פּריצישע ערד, וואָס ער האָט פאַררעכענט פאַר זיין אומבאַשטרייטבאַרען הייליגען אייגענטום, וועלכען קיי־נער קאָן אים ניט אָפּנעמען, — געגען אים טרעט אַרויס די ראַטען־מאַכט, ווי אַ פיסקאַלע מאַכט, וואָס רעקווירירט ביי אים ברויט און אַנדערע לאַנדווירטשאַפטליכע פּראָדוקטען נאָך באַשטימטע „האַרטע" פרייזען און באַצאָלט אים פאַר די פּראָדוקטען מיט ווערטלאָזע אוננוציגע פּאַפּירלעך.

צווישען דעם אוקראַינישען דאָרף און די ראַטען הייבט זיך אָן א לאַנגער פאַר'עקשנ'טער, שווערער קאַמף.

די ראַטען־סיסטעם האָט צום ערשטען מאָל באַוויזען דעם אוקראַינישען דאָרף א איד, א באַאַמטען, א פאָרשטעהער פון דער מלוכה־מאַכט.

ביי דער צאַרישער מאַכט האָט ער אַזעלכעס ניט געזעהן. דאַן האָבען אידען קיין מלוכה און געזעלשאַפטליכע שטעלעס ניט פאַר־נומען; פאַר דער צייטווייליגער רעגירונג פון קערענסקי איז די גאַנצע מאַכט אין אוקראַינע פאַקטיש געווען אין די הענט פון דער „צענטראַלער ראַדע", ביי וועלכער אַלע שטעלעס אויף די ערטער האָבען פאַרנומען אוקראַינער, געוויינליך פאָרשטעהער פון דער אָרטיגער באַפעלקערונג. ביי דער ראַטען־מאַכט אָבער זיינען, ווי אין צענטער, אַזוי אויף די ערטער צווישען די פאָרשטעהער פון דער מאַכט, געווען אויך אידען; אין די שטעטלעך, וואו די איבער־וויגענדע מערהייט פון דער באַפעלקערונג איז א אידישע, געפינט זיך אין די עקזעקוטיווע קאָמיטעטען ניט קיין קנאַפּע צאָל אידען. שוין דער פאַקט אַליין, אַז צוגלייך מיט דעם אידען דעם מעקלער עקזיסטירט א איד א באַאַמטער, א פאָרשטעהער פון דער מלוכה־מאַכט, רופט אַרויס אין אוקראַינישען פויער א געפיל פון שנאה. דער אוקראַינישער פויער איז בכלל געניינט אַלע זינד פון דער נייער מאַכט בנוגע אים, — און אַזעלכע זיינען דאָ א סך (רעקווי־זיציע, מאָביליזאַציע, די „טשרעזוויטשאַיקעס" און זייערע צעשי־סונגען, א. ד. ג.), — אַרויפצוטראָגען אויפ'ן קאָנטאָ פון די אידי־שע קאָמיסאַרען און איבער זיי אויפ'ן חשבון פון דער גאַנצער אידישער באַפעלקערונג פונ'ם נאָענטען שטעטעל אָדער שטאָט.

דער איד, אויף וועלכען דער פויער איז געוואוינט צו קוקען פון אויבען אַראָפּ, מיט פאַראַכטונג, ווערט פּלוצלונג זיינער א מושל, א מאַכט, א באַפעלער, וועלכער האָט רעכט צו פאַראָרדנען איבער אים, און ער מוז זיך באַציהען צו אים מיט רעספּעקט. דער־צו איז דער איד געוואָרען א פאָרשטעהער פון א מאַכט א פרעמ־דער און געהאַסטער פון דאָרף. דער פויער הייבט אָן מיט חשד זיך צו באַציהען צו דער גאַנצער אידישער באַפעלקערונג, וועלכע ער פאַררעכענט פאַר אומבאַדינגטע אָנהענגער פון דעם ראַטען־

רעזשים, וואָס גיט זיי די מעגליכקייט צו ווערען מושלים איבער דער גאַנצער קריסטליכער באַפעלקערונג.

טיף אין זיין באַוואוסטזיין שניידט זיך אריין דער געדאַנק, אַז די אידישע נאַציע שטרעבט צו הערשען איבער אים. אין דער צייט פון די פּאָגראָמען רייסט זיך דער געדאַנק ארויס אין די אויסרופען פון די מערדער: „וואָס, עס האָט זיך אייך פארוואָלט געוועלטיגען איבער אונז?"

דער היסטאָרישער, טיף איינגעוואָרצעלטער טראַדיציאָנעלער געפיל פון חשד און אומצוטרוי צו די אידען וואַכט אויף מיט אַ שטאַרקער קראַפט און ערנערט זיך, ווערט נאָך שטאַרקער, מחמת די פריהער דערמאָנטע מאָמענטען פון סאָציאַל־פּאָליטישען כאַראַקטער.

דאָך, צווישען דעם ניט פולקום פאָרמירטען און אדורכגעטראַכטען געפיל פון קנאה, פאַראַכטונג און אפילו האַס, און די אַקטועלע מעשים, וועלכע האָבען זיך אויסגעגאָסען אין דער פאָרם פון דער שרעקליכער שחיטה פון אוקראַינישען אידענטום,— געפינט זיך אַ גרויסער טיפער טהום, איבערצוגעהן וועלכען עס איז גייטיג געווען, אַז אַן אויסערליכע קראַפט זאָל צווינגען דאָס פויערטום בייצוקומען דעם איינענעם מאָראַלען און אַנדערע ווידערשטאַנדס־געפילען, וועלכע האָבען פּרעוואַלירט ביי דעם פרידליכען אוקראַינישען פויער. עס איז נייטיג געווען אַ קראַפט, וואָס זאָל ארויסרופען פון די טיפענישען פון זיין נשמה די אומקלאָרע אינסטינקטען צום צעשטערען און דעם בייזען ווילען, זיין פּסיכאָלאָגישע געניינטקייט צו געוואַלט־מעשים געגען אידען, און צוגעבען דעם גאַנצען אומקלאָרען קאָמפּלעקס פון געפילען און שטימונגען אַ באַשטימטע פּאָליטישע פאָרם; אריינבויערען עס אין דעם פויערשען מוח דורך אַ לאַנג־דויערענדער אגיטאַציע, וואָס איז קלאָר און אָפען געווענדעט געגען אידען. עס איז נייטיג געווען אַקטועל צו באַשולדיגען דאָס אידענטום אַלס אַזעלכעס, אַלס אַ גאַנצעס, אין עקספּלואַטאַציע, אין ספּעקולאַציע און נאָך אַזעלכע עבירות פון „בורזשואַזנאָסט", און אין דער זעלבער צייט זיי באַשולדיגען אַלס אָנהענגער פון דער ראַטען־מאַכט, אין קאָמוניזם. עס איז נייטיג געווען צו געבען דער פויערימשער, צעשוואומענער מאַסע אַ באַשטימטען לאָזונג, אַן אָרגאַניזאַטאָרישען שטויס, אַ קלאָר פאָרמו־

לירטען ציל און אויסגעאַרבייטען טעטיגקייטס־פּלאַן. אונטער דער ווירקונג פון אָט דער קראַפט האָט די פּויערימשע מאַסע, גלייך ווי אַ שניי־לאַווינע, זיך אַ קייקעל געטאָן אַלץ האַסטיגער און האַס־טיגער, פאַרגרעסערענדיג זיך אַלץ מער און מער, פאַרכאַפּענדיג אַלץ מיט זיך און באַגראָבענדיג אונטער זיך צענדליגער טויזענטער לעבענס פון דעם אוקראַינישען אידענטום.

אָט די קראַפט, וואָס האָט געשפּילט אַזאַ טרויעריגע פאַטאַלע ראָלע אין דער געשיכטע פון אוקראַינישען אידענטום, די קראַפט, וואָס האָט די ערשטע זיך באַנוצט אין אונזער רעוואָלוציאָנערער עפּאָכע מיט אידען־שחיטות אַלס אַ מיטעל פון פּאָליטישען קאַמף געגען איר געגנער, דער ראַטען־מאַכט, — אָט דאָס זיינען די שפּעטערדיגע פאָרשטעהער און פּאָליטישע פירער פון דער אוקראַי־נער פּאָלקס־רעפּובליק. די פריהער אָנגעצייכענטע שטימונג פון אוקראַינישען פּויערטום האָבען זיי אויסגענוצט לטובת זייערע צילען; זיי האָבען די ערשטע דורכגעטראָטען דעם בלוטיגען וועג, מיט וועלכען עס איז שפּעטער געגאַנגען די אַלרוסישע רעאַקציע, דער דעניקינישער רעזשים און די פרייוויליגע אַרמיי. ניט מיט אַמאָל, נאָר ביסלעכווייז, טריט ביי טריט, הייבען זיי אָן צו באַ־נוצען זיך אין קריטישע פאַר זיי מאָמענטען מיט אידען־פּאָגראָמען. פון אָנפאַנג פּרואווט מען מיט דראָהונגען „ווירקען“ אויף די אידען, מען שרעקט זיי מיט'ן אָנקומענדען פּאָלקס־צאָרן, אויב די אידען וועלען ניט איינהאַלטען זייערע קאָמוניסטען, און דערנאָך קומט אָן די שרעקליכע אויספירונג אין דער ווירקליכקייט פון די צוזאָגע־נישען, — צוערשט אין פאָרם פון ניט־אָרגאַניזירטע עקסצעסען און אַרויסטרעטונגען, און דערנאָך, אין די קריטישסטע פאַר זייער ממשלה מאָמענטען, אין פאָרם פון אומאויפהערליכע, אָרגאַניזירטע שחיטות און שרעקליכע פאַרוויסטונגען. און זייענדיג שוין אָפּגע־שטויסען דורך דער ראַטען־מאַכט צו די גרעניצען פון אוקראַינע, האָט די אוקראַינישע פּאָלקס־רעפּובליק, אין דער פּערזאָן פון דער דירעקטאָריע און אירע פאַראַנטוואָרטליכע אַגענטען, שוין פון די הענט ניט אַרויסגעלאָזען דעם בלוטיגען מיטעל פון אידען־שחיטות, וואָס האָט זיי געזאָלט גאַראַנטירען זייער נצחון.

די געשיכטע פון די אידישע פּאָגראָמען אין אוקראַינע איז ענג צונויפגעבונדען און צונויפגעפלאָכטען מיט דער געשיכטע פון

אוקראַינע'ס פּאָליטישען קאַמף, און דיביידע קאָנען ניט זיין אָפּ־געטיילט איינס פון צווייטען. דעריבער איז נייטיג אָנצומערקען די הויפּט־מאָמענטען פון דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג אין אוקראַי־נע און דייטליך צו מאַכען דעם פאַנאַנדערגעהן זיך און דעם ריס צווישען דער אוקראַינישער פאָלקס־באַוועגונג און די אידישע סאָ־ציאַליסטישע פּאַרטייען. אָט דער ריס, וועלכער איז צונויפגעפ־לאָכטען, ווי מיר וועלען עס באַלד זעהן, מיט מיליטערישע מפּלות, האָט אין זיך שוין פאַרבאַהאַלטען דעם קערענדעל פון די קומענדע בלוטיגע געשעהענישען.

די מערץ־רעוואָלוציע האָט אוועקגעשטעלט אין דער גאַנצער שאַרפקייט און גרויס די פּראָבלעמען פון רוסישען לעבען, צווישען זיי אויך די נאַציאָנאַלע פּראָבלעם. די צאַרישע זעלבסטהערשאַפט האָט געהאַלטען אין קנעכטשאַפט אַלע פעלקער, וואָס זיינען געווען אין די פאַרשידענע טיילען פון דער אימפּעריע, האָט אום'ברחמנות'־דיג נע'רודפ'ט זיי, דערדריקט זייערע עלעמענטאַרסטע קולטור־נאַ־ציאָנאַלע שטרעבונגען. יעדע שטרעבונג צו דער באַשיידענסטער נענענט־אויטאָנאָמיע פלעגט באַטראַכט ווערען ווי א מרידה, א בונט נעגען דער אויבערשטער מאַכט, און פלעגט דערדריקט ווערען, ארויסגעריסען ווערען מיט'ן שורש.

נאָך דער רעוואָלוציע, ווען דער שטאָלענער רייף פון נאַציאָ־נאַלע אונטערדריקונגען פּלאַצט, הייבען זיך אויף אין באַזונדערע טיילען פון דער געוועזענער אימפּעריע שטאַרקע נאַציאָנאַלע באַ־וועגונגען, די צענטריפוגאַלע כחות לאָזען זיך שטאַרק פילען; דער נאַציאָנאַלער מאָמענט ווערט בולט און שאַרף ארויסגערוקט, איבערהויפּט אין די באַדייטענדערע ראַנד־געגענטען, ווי פינלאַנד, קאַווקאַז און אויך אוקראַינע.

די צייטווייליגע רעגירונג זאָגט זיך אָפּ צו שטעלען אויפ'ן סדר־היום די נאַציאָנאַלע פּראָבלעם און איר לייזען. די רעגירונג איז אָפּהענגיג פון דער רוסישער בורזשואַזיע, הויפּטזעכליך פון דער פאַרטרעטערין פון דער בורזשואַזיע, דער קאַדעטישער פּאַרטיי, וואָס שטרעבט צו אַן „איינינען שטאַרקען און גרויסען רוסלאַנד“, און זי האָט מורא, אז סוף כל סוף זאָלען זיך די ראַנד־געגענטען ניט אָפּטיילען, וויל ניט מיט איר נאָכגעבען די סעפּאַראַטיסטישע שטרעבונגען פון די קלענערע פעלקער אָפּשוואַכען די עקאָנאָמישע

מאכט פון דער גרויס־רוסישער בורזשואזיע, אַפּשוואַכען רוסלאַנד אין אַזאַ שווערען מאָמענט, אין צייט פון דער אַלוועלטליכער אימ־פּעריאַליסטישער מלחמה; און דעריבער טראַגט מען אַריבער די אַנטשיידונג פון דער נאַציאָנאַלער פּראָבלעם ביז׳ן „צוזאַמענרופען פון דער גרינדונגס־פאַרזאַמלונג“, וואָס האָט זיך אָפּגערוקט אַלץ ווייטער און ווייטער.

שטורמיג רייסט זיך די נאַציאָנאַלע באַוועגונג פאָראויס, אירע כוואַליעס גרייפען אַלץ העכער און העכער. די צייטווייליגע רע־גירונג ווערט אָפטמאָל געשטעלט פאַר געשעהענע פאַקטען און זי מוז זיי אָנערקענען, זי ווערט אַלץ מער און מער נאַכגיביג.

אין אוקראַינע בילדעט זיך אַ רעפּרעזענטירענדער אָרגאַן, די צענטראַלע ראַדע, צונויפגעשטעלט פון די סאָציאַליסטישע פּאַר־טייען. די צענטראַלע ראַדע פירט אָן מיט׳ן גאַנצען לעבען פון אוקראַינע און רוקט אַרויס פון זיך דעם נאַציאָנאַלען סעקרעטאַ־ריאַט, ווי אַן אָרגאַן פון עקזעקוטיווער מאַכט.

אויף איינצושטעלען פרידליכע באַציהונגען צווישען דער צייט־ווייליגער רעגירונג און דער צענטראַלער ראַדע קומט פון פּעטראָ־גראַד קיין קיעוו דער מיניסטער צערעטעלי, וועמען עס גיט זיך אויך צייטווייליג איין שלום צו שליסען צווישען די נאַציאָנאַלע שטרעבונגען פון אוקראַינע מיט די פאָרזיכטיגע, פאַרהאַלטענדע טענדענצען פון דער צייטווייליגער רעגירונג. די לעצטע אָנערקענט די רעכט פון אוקראַינע אויף ברייטע, ווייט־געהענדע אווטאָנאָמיע. אַ פעדעראַטיווע קאָנסטרוקציע פון רוסלאַנד וואַרפט די צייטווייי־ליגע רעגירונג אָפּ.

די צענטראַלע ראַדע שטיצט זיך אויף אַ גרויסער איבערוויי־גענדער מערהייט פון אוקראַינישען דאָרף, אויף דער נאַציאָנאַלער אינטעליגענץ פון די שטעט און אויף געוויסע שיכטען פון שטאָ־טישען קלייןבירגערטום; זי ווערט אַ באַדייטענדע פּאָליטישע קראַפט, פאַרטיידיגט איר זעלבסטשטענדיגקייט פון דער צייטוויי־ליגער רעגירונג, און די לעצטע פאַרלירט יעדע השפּעה און באַדיי־טונג אין לעבען פון אוקראַינע.

די אוקראַינער גרויס־בורזשואזיע, וועלכע איז אַ פרעמד־גע־באָרענע (רוסישע, אידישע, פּוילישע), איז געווען פרעמד דער צענ־טראַלער ראַדע און האָט זיך באַצויגען צו איר פיינדליך, זעהענדיג

אין איר אַ קראַפט, וואָס צעשטערט די גאַנצקייט פון דער „ראָסייער מלוכה".

ניט צודריקענדיג די גרויס-בורזשואַזיע אין געביט פון סאָ-ציאַלער פּאָליטיק, האָט די צענטראַלע ראַדע זיך בכלל מיט איר ווייניג גערעכענט און איז, ניט האָבענדיג אויף זיך די השפעה פון דער בורזשואַזיע, געווען אַנטשלאָסענער און קאָנזעקווענטער אין אַזעלכע קאַרדינאַלע פראַגען פון דער רעוואָלוציע, ווי אין דער אַגראַר-פראַגע און אין דער פראַגע פון שלום, איידער די רוסישע צייטווייליגע רעגירונג.

די צענטראַלע ראַדע האָט זיך ניט געשטיצט אויף דער אַר-בייטער-באַפעלקערונג פון די שטעט; די שטאָטישע אַרבייטער-מאַסע האָט ניט געהאַט קיין שטאַרקען צוטרוי צו דער ראַדע, ווייל זי האָט אין איר געזעהן אַ פאָרשטעהערשאַפט פון מיטעלען פויערטום פון אוקראַינישען דאָרף; די אַרבייטער-מאַסע איז געווען פרעמד דער ראַדע אויך נאַציאָנאַל, ווייל זי האָט זיך רעקרוטירט פון רוסען, פּאָליאַקען און אידען. די אוקראַינישע ראַטען פון אַר-בייטער-דעפּוטאַטען זיינען לויט זייער אַלגעמיינער פּאָזיציע גע-שטאַנען נעהענטער צום אַלרוסישען צענטראַלען קאָמיטעט פון די אַרבייטער-ראַטען, ווי צו דער אוקראַינער צענטראַלער ראַדע.

פונדעסטוועגען שטיצט די אַרבייטער-מאַסע בכלל און די אידישע בפרט די צענטראַלע ראַדע אין אירע שטרעבונגען צו נאַ-ציאָנאַלער אַווטאָנאָמיע, וועלכע זאָל געבען די מעגליכקייט פון אַלזייטיגער פרייער קולטורעלער און סאָציאַלער אַנטוויקלונג פון די כחות אין לאַנד, ניט איבעררייסענדיג דערביי מיט דער אַל-רוסישער רעוואָלוציע.

די אידישע אַרבייטער-פּאַרטיי „בונד" האָט אָפּטמאָל גע-שפּילט די ראָלע פון אַ פאַרמיטלערין צווישען דער אוקראַינער נאַציאָנאַלער באַוועגונג און דער רוסישער רעוואָלוציאָנערער דע-מאָקראַטיע. די אידישע בעלי-מלאכות און אַרבייטער האָבען זיך געשראָקען פאַר די סאָציאַליסטישע עקסטרעמיטעטען. זיי האָבען אין דער צענטראַלער ראַדע געזעהן אַ פעסטערע קראַפט, וואָס איז לויט איר געבוי אַ פּאָליטיש-דעמאָקראַטישע מאַכט, און באַ-וואָרענט די קולטורעלע אינטערעסען פון די נאַציאָנאַלע מינדער-

הייטען מיט'ן געזעץ וועגען נאַציאָנאַלער קולטורעלער אווטאָנאָמיע.

די פאָרשטעהער פון די אידישע סאָציאַליסטישע פּארטייען געהען אריין אין נאַציאָנאַלען סעקרעטאַריאַט (דער מיניסטאָרען־ראַט פון דער צענטראַלער ראַדע).

די אָפּנייגונג פון דער צענטראַלער ראַדע אין דער ריכטונג פון סעפּאַראַטיזם, פון אָפּטיילען זיך פון רוסלאַנד, פּאַרוואַנדעלט די אידישע סאָציאַליסטישע פּארטייען אין אַן אָפּאָזיציע; דער „בונד" האַלט זיך אָפּ פון שטימען ביים באַטראַכטען דעם 3־טען אוניווערסאַל, וועלכער עפענט ברייט די טירען פאַר די ווייטגע־הענדסטע סעפּאַראַטיסטישע טענדענצען פון דער אוקראַינער באַ־וועגונג, און ער רופט באַלד אָפּ זיין פאָרשטעהער פון נאַציאָנאַלען סעקרעטאַריאַט.

נאָך באַזונדערס האָבען זיך פאַרשאַרפט די באַציהונגען צווי־שען די אידישע סאָציאַליסטישע פּארטייען און דער צענטראַלער ראַדע ביים דורכפירען דעם 4־טען אוניווערסאַל, וועלכער האָט דערקלערט די „סאַמאָסטינאָסט" פון אוקראַינע, ד. ה. די אומאָפּ־הענגיגקייט אין דעם פולקומען ריס מיט ראַטען־רוסלאַנד.

דער 4־טער אוניווערסאַל איז, אין תוך גערעדט, ארויסגערופען געוואָרען דורך דעם דרוק פון דייטשען אימפּעריאַליזם אויף ראַטען־רוסלאַנד און זיין אָנגריף אויף רוסלאַנד'ס טעריטאָריע; דער אוני־ווערסאַל האָט באַדייט פאַר אוקראַינע אַ סעפּאַראַטען שלום מיט דייטשלאַנד אויפ'ן חשבון פון רוסלאַנד און צוזאַמען אויך אַן אָפּצאַמונג פון דער „ראַטען־געפאַר".

דער אוניווערסאַל איז פיינדליך אויפגענומען געוואָרען פון דעם אוקראַינישען פּראָלעטאַריאַט, — פאַר אים, דעם פּראָלעטאַ־ריאַט, איז דער ריס מיט רוסלאַנד געווען ניט אָננעמבאַר (עקאָ־נאָמיש, פּאָליטיש, מאָראַליש); חוץ דעם האָט ער, ניט אָן רעכט, אין דעם 4־טען אוניווערסאַל דערפילט אַ שטאַרקען בייג נאָך רעכטס, צו דער זייט פון דער רעאַקציע (אַ בונד מיט די דייט־שען) און אַ רעאַלע סכנה פון אַ רעאַקציאָנערען קורס אין דער אינערליכער פּאָליטיק פון לאַנד.

די קליינבירגערליכע קרייזען פון אוקראַינער שטאָט זיינען געווען קעגען אוניווערסאַל, ווייל זיי האָבען זיך אָפּגעשראָקען פאַר די עקאָנאָמישע פּערספּעקטיווען פון דעם ריס מיט רוסלאַנד און

אויך פון דעם בונד מיט'ן רעאַקציאָנערען דייטשען אימפעריאַליזם; דער שרעק פאַר'ן באָלשעוויזם האָט געלייםט זייער אַקטיוויטעט, דאָך האָבען זיי זיך אָפּען אַרויסגעזאָגט קעגען דער נייער ריכטונג פון דער נאַציאָנאַלער באַוועגונג.

דער 4-טער אוניווערסאַל האָט אָפּגעשטויסען פון זיך די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען פון אוקראַינישען שטאַט. די צענטראַלע ראַדע שטיצט זיך נאָר אויף אַ גרויסען שיכט פון פאַרמעגליכען און מיטעלען פּויערטום, וואָס איז ווייניג פאַרבונדען מיט דער רוסישער רעוואָלוציע, און וואָס האָט צייטווייליג ניט קיין ערנסטע, וויכטיגע עקאָנאָמישע אינטערעסען ניט צו דער דורך דער מלחמה פאַראָרימטער, אויסגעשעפּטער שטאַט בכלל און ניט צו דער רוסלאַנדישער ראַטען-שטאַט בפרט.

ביים פאַרהאַנדלען דעם 4-טען אוניווערסאַל אין דער צענטראַלער ראַדע זאָגען זיך די אידישע אַרבייטער-פּאַרטייען אַרויס געגען אים. ווען אויף דער טריבונע באַווייזט זיך דער באַוואוסטער אַרבייטער-טוער ליבער, אויפטרעטענדיג אין נאָמען פון „בונד", רופט שוין דאָס אַליין אַרויס אַ שטורעם פון אויפרעגונג, — מען האַלט אים פאַר אַ צענטראַליסט, אַ געגנער פון דער אוקראַינישער נאַציאָנאַלער באַוועגונג. דער „בונד" שטימט געגען אוניווערסאַל; די „פאַראייניגטע אידישע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי" און די „פּועלי-ציון" שטימען ניט געגען, נאָר האַלטען זיך אָפּ פון שטימען. דער אוניווערסאַל רופט אַרויס אויך פון זייער זייט אַ שאַרפע קריטיק.

גלייך נאָכ'ן פּראָקלאַמירען דעם 4-טען אוניווערסאַל שטעלט זיך אין די אַרבייטער-ראַטען די פראַגע וועגען דערקלערען אַ פּאָליטישען שטרייק.

אָבער די אידישע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען, טראָץ דעם, וואָס זיי זיינען געגען דעם 4-טען אוניווערסאַל, שטעלען זיך פעסט אויפ'ן באָדען פון דער אוקראַינישער אומאָפּהענגיגקייט, וועלענדיג פאַרבלייבען אַן אַנטשלאָסענע אָבער ניט קיין רעוואָלוציאָנערע אָפּאָזיציע. אין זייערע קרייזען רופט אַרויס די פראַגע וועגען שטרייק גרויסע שוואַנקונגען און רייבונגען, אַ באַדייטענדער טייל איז געגען שטרייק, דער לינקער פליגעל זאָגט זיך ניט אַרויס געגען, נאָר לייגט פאָר באַגרענצען דעם שטרייק מיט אַ באַשטימטען טערמין.

צו דער צייט באַווייזען זיך די ערשטע דראָהונגען צו די אידען מצד די אוקראַינער, — מיט זיי מיינט מען אַנצושרעקען די וואַקלענדע עלעמענטען פון אידענטום מיט דער מעגליכער נקמה מצד די אויפגעבראַכטע, דערצאָרנטע פּאָלקסמאַסען, וואָס זיינען באַליידיגט אין זייערע בעסטע נאַציאָנאַלע געפילען.

פון דער טריבונע פון צענטראַלער ראַדע האָט איינער פון די לינקע פאָרשטעהער פון דער אוקראַינישער נאַציאָנאַלער באַוועגונג, מאַרטאָס (שפּעטער דער פאָרזיצענדער פון מיניסטאָרען־ראַט), זיך געווענדט צו די אידישע דעפּוטאַטען: „נעכטען איז איינער פון אייערע ארויסגעטראָטען אין ארבייטער־ראַט מיט דער אויפפאָדערונג פאַר אַ שטרייק. שפּילט ניט קיין צווייזייטיגע ראָלע; זאָגט אָפען וואָס איר ווילט. האַלט אָפּ אייערע פון אַזעלכע ארויסטרעטונגען, — מיר פילען, אַז אין גיכען וועלען מיר מער ניט זיין בכח איינצוהאַלטען דעם צאָרן און האַס פון אונזער פאָלק.“

עס קריכט ארויס פון איר באַהעלטעניש אויך די נאַציאָנאַליסטישע אַגיטאַציע, וועלכע האָט געדאַרפט צונויפבינדען מיט אַן אַלגעמיינער אַנטי־אידישער שטימונג די מיליטערישע טיילען, וואָס האָבען זיך געפונען אויף דער טעריטאָריע פון אוקראַינע.

דער גענעראַל־שטרייק ברעכט אויס, קליינע גרופּקעס אַרבייטער טרעטען ארויס מיט געווער געגען דער צענטראַלער ראַדע, ניט זייענדיג אונטערשטיצט פון די ברייטע ארבייטער־מאַסען. דער שטרייק געלינגט ניט און ענדיגט זיך. פון דרויסען ווערט קיעוו אין דערזעלביגער צייט באַשאָסען פון דער באָלשעוויסטישער רויטער־גוואַרדיע, וועלכער עס גיט זיך איין צו פאַרכאַפּען די שטאָט.

די צענטראַלע ראַדע קלייבט זיך איבער פון קיעוו אין זשיטאָמיר. די אידישע דעפּוטאַטען בלייבען אין קיעוו.

קיעוו איז אין די הענט פון די באָלשעוויקעס. די אידישע סאָציאַליסטישע פאַרטייען און זייערע פאָרשטעהער אין דער צענטראַלער ראַדע שטעלען זיך צו די באָלשעוויקעס אין אַ שאַרפער אָפּאָזיציע. אין קאַמף מיט די באָלשעוויקעס דריקען די אידישע סאָציאַליסטישע פאַרטייען אויס די שטימונג פון דער אידישער ארבייטער־מאַסע, שטרייכען אונטער ניט נאָר זייער נעגאַטיווע שטעלונג צו דער אָקטאָבער־איבערקערעניש, נאָר שטעלען זיך אויך

אין דערזעלבער צייט אויף א פּאָזיציע פון א זעלבסטשטענדיגער אוקראַינע, אָנערקענענדיג, אַז די ראַטען־מאַכט דריקט ניט אויס און איז ניט צוגעפּאַסט צו די שטימונגען און פארהעלטעניסען פון די אוקראַינישע מאַסען, נאָר אַן אָנגעקומענע פון דרויסען, א פרעמדע, עראָבערישע מאַכט.

די צענטראַלע ראַדע אין זשיטאָמיר פירט א נאַציאָנאַליסטישע און רעאַקציאָנערע פּאָליטיק. זי גיט אַרויס א נייעם געזעץ וועגען רעכט פון מלוכה־בירגערשאַפט, וועלכער נעמט אָפּ די בירגערשאַפט־רעכט ביי בריימע רוסישע און אידישע מאַסען.

אין דערזעלבער צייט פארשפרייטען זיך אין זשיטאָמיר לעגענדען וועגען דעם, אַז די אידען אין קיעוו האָבען געשאָסען אין רוקען פון אוקראַינישען מיליטער, בעת עס האָט זיך פון קיעוו צוריקגעצויגען, — א קאָפּירטע בילד פון די בלבולים פון אַלטען רוסישען שניט. די אוקראַינישע אַרמיי טרעט אָפּ איילענדיג; די קריגס־מפּלות קומען איינע נאָך דער צווייטער, — דער צעמענטירענדער מיטעל, וואָס זאָל פארפעסטיגען די אַרמיי, איז די אַגיטאַציע געגען די מאַסקאַלעם און הויפּטזעכליך געגען די אידען. די רעגירונגס־אַגענטען פארשפרייטען ענערגיש צווישען די מאַסען דעם בלבול וועגען אידישען פאַרראַט.

די אַנטי־אידישע אַגיטאַציע שטאַרקט זיך, ווען די צענטראַלע ראַדע, מיט דער הילף פון דייטשען שווערד, פאַרנעמט צוריק אוקראַינע, — האָט מען דאָך געדאַרפט געפינען א שולדיגען אין דער נאַציאָנאַלער שאַנד, אויף וועלכען מען זאָל קענען אָפּווענדען דעם גאַנצען גאַל, צאָרן און האַס פון דעם מיליטער און פון דער פויערים־מאַסע.

פאַר א שולדיגען ווייס מען שוין וועמען צו נעמען — קיין בעסערען קאָן מען ניט געפינען ווי די אידישע מאַסען: זיי, די אידישע מאַסען, זיינען דאָס די שולדיגע אין דעם אָנקומען פון די דייטשען, ווי אויך אין דער באָלשעוויסטישער ממשלה. און ווען פּעטליורא בראש פון אַן אומבאַדייטענדען הייראַמאַקישען אָטריאַד, הינטער וועלכען עס ציען זיך די לאַנגע, לאַנגע קאָלאָנעס פון גוט־באַוואָפענטען, דיסציפּלינירטען דייטשען מיליטער, רייט אריין אויפ'ן ווייסען פערד אין קיעוו — ברענען זיינע סאָלדאַטען מיט האַס און דורשט נאָך נקמה צו די אידישע מאַסען.

דער דעלעגאַציע פון די מיטגלידער פון דער צענטראַלער ראַדע, וועלכע איז טיילוויין באַשטאַנען פון פאָרשטעהער פון דער אוקראַינישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, וואָס איז אַרויסגעגאַנגען באַ־געגענען די אוקראַינישע אַרמיי, — האָט די מיליטערישע אָנפי־רערשאַפט רוהיג, קאַלטבלוטיג און אויסדריקליך געזאָגט: „זאָגט אייערע אידען, אַז מיר וועלען זיי אַלעמען אויסקוילענען", און צו ראַפּעס'ן: „מיר ווייסען דיינע רעדעס. מיר וועלען דיך גע־פינען און טייטען צוזאַמען מיט דיינע חברים."

עס הייבען זיך אָן עקסצעסען געגען אידען, איינצעלנע הריגות, הויפּטזעכליך פון אידישע אַרבייטער.

ביים אומקערען זיך פון דער צענטראַלער ראַדע פון זשיטאָמיר קיין קיעוו, טרעטען די אידישע פאָרשטעהער ווידער אַריין אַהין, נאָר זיי באַגעגענט מען דאָרט שאַרף־פיינדליך און באַדראָהענדיג. געגען זיי ווערען אַרויסגעשטעלט אומגעלומפּערטע באַשולדיגונגען אין באָלשעוויזם. זיי צו פאַרטיידיגען טרעטען אַרויס נאָר די אוקראַינישע פאָרשטעהער, וואָס זיינען פאַרבליבען אין קיעוו פאַר דער צייט פון באָלשעוויסטישער הערשאַפט. די עקסצעסען געגען אידען הערען אַ לאַנגע צייט ניט אויף.

דער פאָרזיצער פון דער צענטראַלער ראַדע, פּראָפעסאָר גרו־שעווסקי, באַמיט זיך שטאַרק עס אָפּצושטעלען און ווענדט זיך אומצייליגע מאָל צו די מיליטער־טיילען און צו די אַטאַמאַנעס; פון דער טריבונע פון דער צענטראַלער ראַדע רופט ער אָפט צו געמיינזאַמער טעטיגקייט, אָנווייזענדיג אויפ'ן שווערען מצב פון לאַנד.

אונטער דעם דרוק פון דער צענטראַלער ראַדע און אַ דאַנק דער אַלגעמיינער פּאָליטישער סיטואַציע (די אָנוועזענהייט פון די דייטשען, וואָס פאָדערען אָרדענונג און געזעצליכקייט) קומט עס ניט צו קיין מאַסען־פּאָגראָמען. דאָ טרעט אַרויס דאָס כאַראַק־טעריסטישסטע אין די אוקראַינער פּאָגראָמען: זיי ווערען מיט אַמאָל אָפּגעשטעלט, אָפּגעהאַקט אין איין מאָמענט, ווען זיי ווייזען זיך אַרויס פאַר פּאָליטיש אומנייטיג פאַר זייערע אויי־טאָרען און באַשאַפער. אין דער זעלבער צייט ווערט די פּאָגראָמען־פּראָפּאַגאַנדע געפירט אינטענסיוו און שטאַרק, די

פאַגראָמען־שטימונג אין דער אוקראַינישער ארמיי ווערט טיף און ערנסט איינגעוואָרצעלט, זיי גלויבען אויפריכטיג, אַז די אידען זיינען שולדיג, ווי אין באָלשעוויזם, אַזוי אויך אין דער חרפה, וואָס דאָס פאָטערלאַנד לעבט איצט איבער, — און דאָך איז די צאָל קרבנות געוועזן אַ מינימאַלע. די מיליטערישע אָנפירער, וואָס האָבען ארויסגערופען און מיט כל־ערליי מיטלען פאַרפעסטיגט די פּאָגראָם־שטימונגען, צוליב די פריער אָנגעוויזענע אורזאַכען, דער־לאָזען ניט צו קיין אָפענעם פּאָגראָם; דער עיקר — זיי רופען ניט צו אים.

די דייטשע מיליטערישע אָקופּאַציאָנס־מאַכט הייבט זיך אָן צו לאָזען פילען: אין אירע אינטערעסען איז אויסצונוצען דעם „ברויט־שלום" אין דער ברייטסטער מאָס; אוקראַינע דאַרף געבען די מעגליכקייט מיט איר ברויט און מיט די איבעריגע לאַנדווירט־שאַפטליכע פּראָדוקטען פאַרטצוזעצען די מלחמה אויף מערב, און פון דאַרף ווערט אוועקגענומען גאָר דאָס ברויט, — אָפּט מיט דער מאַכט פון געוועהר. דער דאָרף דערפילט באַלד דעם טעם פון דעם יונקערשען פאַרוואַלטונגס־סיסטעם; דער צענטראַלער ראַדע ווערט קלאָר איר גרויסער פּאָליטישער טעות; די פאַרשטעהער פון דער אוקראַינישער אָפּאָזיציע הערען מיט צופרידענהייט די רעדעס פון דער אידישער אָפּאָזיציע געגען די אָקופּאַנטען. אָבער די צענטראַלע ראַדע האָט שוין דאָס אייגענע אָפּגעטאָן, איר ראָלע איז אָפּגע־שפּילט און מיט דער הילף פון דייטשע באַיאָנעטען ווערט זי צע־טריבען.

די אָקופּאַנטען ווילען פאַרדעקען זייער ממשלה איבער דער פאַרקנעכטעטער אוקראַינע מיט אַ פייגען־בלאַט פון דער העטמאַנ־שטשינע.

דורך דער דייטשער מיליטערישער פּאַרטיי ווערט אינסצענירט אַ צוזאַמענפאָר פון רייכען פּויערשען ערד־באַזיץ און כלומר'שט פון מיטעלען פּויערטום, וועלכע דערקלערט פאַר דעם הויפּט פון דער אוקראַינישער מלוכה דעם ביז דאַן קיינעם ניט באַקאַנטען פּאָל־קאָווניק פון דער צאַרישער ארמיי, וואָס האָט נאָכדעם געדינט אין דער אוקראַינישער ארמיי — פּאַוועל סקאָראָפּאַדסקי, אַ יורש פון אַן אַלטער העטמאַנישער משפּחה.

דער העטמאַן איז אַ געהאָרכזאַמע געצייג אין די הענט פון די

אָקופּאַנטען, אַן אונטערטעניגער אויספירער פון זייער ווילען און פּאַרלאַנגען. ווי אין שטאָט, אַזוי נאָך מער אין דאָרף, הערשען ווילקיר און ווייסער טעראָר, — שטראָף־עקספּעדיציעס, עקזעקוציעס, רעקוויזיציעס, און קאָנטריבוציעס אויף שריט און טריט.

די שנאה צו דער אָקופּאַציאָנס־מאַכט און איר אויסערליכער אויסדרוק — דער הערמאַנשטשינע — וואַקסט מיט יעדען טאָג, ווי אין דאָרף, אַזוי אויך אין שטאָט. פון דער אַנדער זייט — די נידערלאַגעס פון די דייטשען אויפ'ן מערב־פראָנט און דער וואוקס פון אומצופרידענהייט און אָפּאָזיציאָנעלער שטימונג צווישען די דייטשע סאָלדאַטען — שוואַכען אָפּ די אָקופּאַציאָנס־מאַכט און ווייזען סימנים פון זייער באַלדיגען סוף.

אין אוקראַינישען דאָרף הערען ניט אויף די בונטען; זיי ווערען אכזריות'דיג דערשטיקט פון דעם העטמאַנס ארמיי און די דייטשע מיליטערישע שטראָף־אָפּטיילונגען.

אין שטאָט קומען פאָר געהיימע באַראַטונגען צווישען די אוקראַינישע לינקע און די אידישע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען.

קיין פולע נאָענטקייט — שוין ניט רעדענדיג וועגען אייניגקייט — איז צווישען זיי ניטאָ; די מיינונגס־פאַרשידענהייטען זיינען טיף, דער אומצוטרוי באַדייטענד. דאָך דערנענטערט זיי דער אַלגעמיינער פיינד און די נויטווענדיגקייט צו ווערען זיך קעגען אים.

אָבער דער צונויפגעהן זיך און די נאָענטקייט האַלטען ניט לאַנג אָן. דער פיינד איז געבראָכען, באַזיגט. די אוקראַינישע פּאָליטישע פּאַרטייען, וואָס האָבען אָרגאַניזירט אַ נייע נאַציאָנאַלע מאַכט, דעם דירעקטאָריום, שטויסען זיך ווידער שאַרף צונויף מיט דער ראַטען־מאַכט און אין פּאַר'עקשנ'טען הארטען גערעַנגעל, לאָזען זיי ווידער אין גאַנג מיט פולער קראַפט דעם אַלטען גיפטיגען מיטעל — די אַנטי־אידישע אַגיטאַציע, וואָס האָט געבראַכט צו שרעקליכע פּאָלגען — צו דער אידען־שחיטה אין אוקראַינע.

.2

די דירעקטאָריע און די אידישע פּאָגראָמען

דעם 9־טען נאָוועמבער 1918 האָט אויסגעבראָכען די רעוואָלוציע אין דייטשלאַנד. דאָס האָט זיך באַלד אָפּגערופען אויף דער דייטש־אָקופּירטער אוקראַינע און האָט געפירט צו שאַרפע פּאָליטישע קריזיסען, און פריער פון אַלץ צו אַן אויפשטאַנד געגען דער העטמאַנשטשינע.

דעם 2־טען נאָוועמבער האָט די פּלענאַר־זיצונג פון צענטראַפּראָפּ. (צענטראַל־ביוראָ פון די אוקראַינישע פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען) אָנגענומען אַ רעזאָלוציע וועגען דערקלערען אַן אַלגעמיינעם פּאָליטישען שטרייק. עס האָט זיך סטיכיש אויפגעהויבען אַן אויפשטאַנד־באַוועגונג אין ד'אָנעצער קוילען־ראַיאָן, אומעטום, פון וואַנען עס זיינען אָפּגעטראָטען די עסטרייכישע מיליטער־אָפּטיילונגען.

דעם 15־טען נאָוועמבער ברעכט אויס די מרידה אין קיעווער גובערניע גופא, אין טאַראַשטשער ראַיאָן. אומעטום בילדען זיך פּאַרטיזאַנישע מיליטער־טיילען אונטער דער אָנפירונג פון מאַכנאָ, גריגאָריעוו און אַנדערע. בראש פון דער באַוועגונג שטעלט זיך די „דירעקטאָריע“, אָן דער שפּיץ פון וועלכער עס שטעהט פּעטליורא. יעקאַטערינאָסלאַוו, כאַרקאָוו, אָדעס געהען איבער צו דער דירעקטאָריע און דעם 11־טען דעצעמבער ווערט פאַרנומען קיעוו.

פּעטליוראַס אויפשטאַנד איז געגאַנגען ניט נאָר אונטער'ן נאַציאָנאַלען פלאַג, נאָר פיל מער אונטער'ן סאָציאַליסטישען און טיילווייז באָלשעוויסטישען. די ראַדיקאַלע לאָזונגען פון שטאַט האָבען אויסגעדריקט די אַלגעמיינע שטימונג; זיי האָבען פאַר־

קערפּערט אין זיך די שטרעבונגען פון דאָרף צו פאַרכאַפּען די ערד; זיי האָבען אונטערשטיצט, ווי דאָס פאַרמעגליכע פּויערטום אונטער דער אָנפירונג פון די סאָציאַליסטען-„סאַמאָסטיניקעס“, אַזוי אויך דאָס מיטעלע פּויערטום אונטער דער אָנפירערשאַפט פון די לינקע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען. דער שטאָטישער פּראָלעטאַ־ריאַט איז געווען גענייגט צום באָלשעוויזם.

פּעטליורא איז אַריינגעקומען אין קיעוו, ווי אַ נאַציאָנאַלער העלד, נאָר הינטער אים איז נאָכגעגאַנגען זיין שאָטען — די באָל־שעוויסטישע ראַטען־מאַכט. שוין אין מיטען נאָוועמבער פאָרמירט זיך אין קורסק אַן אוקראַינישע ראַטען־רעגירונג און זי טרעט אַרויס געגען דער דירעקטאָריע.

זיך באַוועגענדיג פון צפון צו דרום, האָבען באָלשעוויקעס פאַר־נומען האָמעל, גלוכאָוו, סומע, וואַליוקי, כאַרקאָוו, יעקאַטערינאָ־סלאַוו און, אין ענדע, דעם 2־טען פעברואַר, קיעוו. דערביי האָט די רויטע אַרמיי פאַרנומען כאַרקאָוו נאָך איידער פּעטליורא איז אַריינגעטראָטען אין קיעוו.

די אינטערנאַציאָנאַלע לאַגע פון דער דירעקטאָריע איז אויך געווען זעהר אַ שווערע. די אונטערהאַנדלונגען אירע דורך דעם גענעראַל גרעקאָוו מיט דער אַנטאַנטע און רומעניען, וועלכע זיינען געפירט געוואָרען אין אָדעס, האָבען ניט געבראַכט צו קיינע רע־זולטאַטען. די אַנטאַנטע שטיצט אונטער דעם פּרינציפּ פון אַן איינהייטליכען, אומטיילבאַרען רוסלאַנד. זי שטיצט דעניקינען.

צווישען דער דירעקטאָריעס אַרמיי הייבט זיך אָן אומצו־פרידענהייט. לויט זייער צוזאַמענשטעל צעפאַלט זיך די אַרמיי אויף צוויי באַשטאַנד־טיילען — די רעגולערע אַרמיי און די אויפ־שטאַנדיגע. דאָס רוב פון פּעטליוראַס אַרמיי, ווען ער האָט פאַר־נומען אין דעצעמבער 1918 קיעוו, האָבען צונויפגעשטעלט די פּויערים־אויפשטאַנדיגע. זייענדיג ראַדיקאַל געשטימט צוליב די לאַנג־דויערנדע פּאַרטיזאַנישע קאַמפּען מיט די דייטשען און מיט דעם העטמאַן, האָט זי מיט זיך פאָרגעשטעלט אין דעם מאָמענט אַ גוט־דיסציפּלינירטע מאַסע, וואָס האָט כמעט אָן אויסנאַמען דורכגע־מאַכט די אימפּעריאַליסטישע וועלט־מלחמה. פּאָליטיש איז עס געווען אַ מאַסע ניט קיין שטאַנדהאַפטיגע, וואָס פאַלט זיך כסדר פאַנאַנדער, פאַרטיידיגט די אוקראַינישע פאָלקס־רעפּובליק ביי יע־

דער געפאר פון רעכטס, נייגט זיך אָבער אָפּ פון דער דירעקטאָריע ביי יעדען אויפשטאנד פון לינקס.

די רעגולערע ארמיי איז געווען אָנגעקליבען, הויפטזעכליך, אין אָדעם אין דער צייט פון דער אזוי־גערופענער „קריגס־ראדע“ אונ־טער דער מיליטערישער און פּאָליטישער אויפזיכט פון די רעאקציאָ־נערסטע עלעמענטען פון דער אוקראינער נאציאָנאלער באוועגונג (דעם סאמאָסטיניק אטאמאן ווערביצקי און דר. לוצענקאָ, וואָס שטאמט פון רייכע פּויערים). געקליבען האָט מען זיי פון צווישען די נאציאָנאל־געשטימטע שטאָטישע נידעריגסטע שיכטען פון דער באפעלקערונג — דאָס זיינען די היידאמאקישע מיליטער־טיילען, צו וועלכע עס האָבען זיך אָנגעשלאָסען די גאליצישע „שלאכט־שיסער“, און פון די קריגס־געפאנגענע, וואָס האָבען באקומען אין די דייטשע לאגערען א ספּעציעלע נאציאָנאליסטישע אוקראינישע דערציהונג.

בראש פון דער ארמיי איז געשטאנען א גרופּע רעאקציאָנערען: דער פּאָליטישער פירער איז געווען דר. לוצענקאָ, דער מיליטערישער — קאָנאָוואלאָף, דער עמיסאר פאר דער פּראָווינץ — קאמענקאָ.

די פירער האָבען געהאט פאר זיך א שווערע אויפגאבע צו־נויפצוגיסען, צונויפצעמענטירען אין איין איינהייט די ארמיי, אין וועלכער די מערהייט איז געשטאנען פאר ראדיקאל־סאָציאליסטי־שע לאָזונגען און די מינדערהייט פאר א נאציאָנאליסטיש־מילי־טערישע דיקטאטור. און איינהייטליך און פעסט־אייניג מאכען די ארמיי איז געווען אומבאדינגט נייטיג, אום וואָס דאָס זאָל ניט געהן.

אויף דעם ערשטען פּלאן קריכט ארויס די אנטיסעמיטישע אגיטאציע.

די היידאמאקעס זיינען אזוי אויך אנטיסעמיטיש געשטימט. נאָך פריער, בעת די פרידליכע באציהונגען, פלעגט ניט זעלטען טרעפען, אז זיי פלעגען אָנפאלען אויף איינצעלנע אידען מיט קולות: „שלאָג אידען!“ ביי דעם מיליטערישען אָנפירער פון דער דירעקטאָריע־ארמיי, קאָנאָוואלאָף, האָבען זיך געשאפען ספּע־ציעלע אויסגעקליבענע פון צווישען די היידאמאקעס: „סעטשע־וויקעס“ און פּארטיזאנער אָטריאדען, גוט־דיסציפּלינירטע, פארבונ־דענע דורך איין אלגעמיינער שנאה צו די באָלשעוויקעס און אידען — די אזוי־גערופענע „קורען פון טויט“ און באזונדערע טיילען פון

איינצעלנע אטאמאנעס. אַט די אַלע טײלען זיינען געווען צונויפ־געשמידט צווישען זיך דורך אַ לאַנגען געמיינזאמען קאמף, די פאר־געטערונג פון זייער אטאמאן, די געהאָרכזאמקייט צו זיין ווילען און דורך באזונדערע פּריווילעגיעס.

„זיי שלאָגען זיך גוט, אָבער דערפאר האָבען זיי אויך אַ רעכט אַ ביסעל צו רויבען" — אזוי פּלעגט זיך אָפּרופען וועגען זיי די מיליטערישע אָנפירערשאַפט.

די אויפפירונג פון אַט די טײלען פון דער ארמיי אין דער אזוי צו זאָגען פרידליכער צווישען־פּאָגראָם צייט און די באַציהונג צו דעם פון זייערע עלטסטע ווערט בולט ארומגערעדט אין דעם באַריכט, וואָס דער אָנפירער פון דער וואך אין זשיטאָמיר, אבא־ריאוס, האָט אין נאָמען פון דער שטאָט־פארוואלטונג צוגעשטעלט דער „דירעקטאָריע".

אין דעם באַריכט, וואָס איז צונויפגעשטעלט געוואָרען צווי־שען דעם ערשטען און צווייטען פּאָגראָם, בעט דער אויטאָר אויף אַ זעהר פאָרזיכטיגען אופן די דירעקטאָריע ארויסצופירען פון שטאָט די מיליטער־טײלען, וועלכע זיינען דאָרט געווען אין דער צייט פון ערשטען פּאָגראָם. „טיף פארדאָרבענע, ליידיגגעהער אין אַ באַשטענדיגער חברותא מיט די אויסוואורפען און גאסען־לאָ־בוסען פון שטאָט, ווארפען אָן אַ שרעק און פּחד אויף יעדען איינ־וואוינער. דאָס איז פריער פון אַלץ שייך צו די קאָמענדאנטישע „הונדערטלעך". די שטאָטישע זעלבסט־פארוואלטונג און די אויס־פאָרשונגס־קאָמיסיע האָבען געהאט אַ מעגליכקייט זיך פּאָלקאָם צו איבערצייגען, אַז מענשען אין גרויע שינעלען, וועלכע מען האָט פארהאלטען מיט אָנגעראַבעוועטע זאכען אין די הענט, האָבען זיך ארויסגעוויזען פון די קאָמענדאנטישע „הונדערטלעך". ווען מען האָט זיי אוועקגעפירט אהין, ווי ארעסטירטע, צו זייער קאָמאנדיר, — האָט מען זיי באַלד באפרייט. קיין וואונדער ניט, וואָס עטליכע פון זיי האָבען געהאט די חוצפה צו קומען אין דער שטאָטישער זעלבסט־פארוואלטונג און אין אויספאָרשונגס־קאָמיסיע און פאָ־דערען די אָנגעראַבירטע זאכען און געלט צוריק. און ווייל די פארברעכער האָבען זיך געהאלטען ארויספאָדערענדיג, גלויבענדיג אין זייער אומבאַשטראָפבארקייט, — האָט די אויספאָרשונגס־קאָ־מיסיע זיי אָפּגעגעבען די גערויבטע זאכען. דערנאָך האָט מען די־

זעלבינע מענשען געזעהן באוואָפּענטע ארומפאָרענדיג איבער'ן שטאָט, און זיי האָבען בלי שום ספק פאָרטגעזעצט זייערע ווילדע מעשים."

נאָכ'ן ערשטען פּאָגראָם האָט די שטאָטישע זעלבסט־פאָר־וואַלטונג אָרגאַניזירט א באוואָפּענטע וואך פון די איינוואוינער (א מין זעלבסטשוץ); דער קאָמענדאַנט האָט סאַנקציאָנירט די אָרגאַניזאַציע, אָבער ווי די שטאָטישע זעלבסט־פאַרוואַלטונג איז צוגעטראָטען דורכצופירען איר ארבייט, האָט זי זיך אַנגעשטויסען אויף א גאַנצער ריי מיספאַרשטענדענישען און מניעות. ערשטענס, האָט דער קאָמענדאַנט ארויסגעגעבען א באַפעל, וואָס פאַרווערט וועמען דאָס זאָל ניט זיין און ביי וועלכע באַדינגונגען דאָס זאָל ניט זיין, צו אַרעסטירען די קאָזאַקען. דער באַפעל האָט אָפּגע־נומען די מעגליכקייט צו קעמפען מיט די געוואַלטטאַטען, וואָס ווערען דורכגעפירט פון מענשען אָנגעטאָנענע אין גרויע שינעלען; פון דער צווייטער זייט זאָגט זיך אָפּ דער קאָמענדאַנט ארויסצו־געבען א באַפעל, וואָס זאָל אויפקלערען די קאָזאַקען וועגען די צילען און אויפגאַבען פון דער נאַכט־וואך, אומגעאַכט אויף די פילע בקשות וועגען דעם פון דער שטאָטישער זעלבסט־פאַרוואַל־טונג. די נאַכט־וואך פלעגט אָפט איבערפאַלען ווערען פון סאָל־דאַטען און אויך פון זייערע עלטערע. פון אָנפאַנג אומזיכער, דער־נאָך אַלץ אָפטער און אָפטער הייבט מען איר אָן צו אַנטוואָפענען, די לעצטע טעג נעמט די אַנטוואָפענונג אָן א סיסטעמאַטישען, אַלץ פאַרכאַפּענדען כאַראַקטער. „פאַרקערט, די סאָלדאַטען, פילענדיג הינטער זיך דעם געזעץ, וואָס פאַרבאָט וועלכען ניט איז אָנגריף אויף זיי, ווערען פרעכער מיט יעדען טאָג. א באַנדע פון אַכט מאַן געהט זיך דורך אום 1 א זייגער בייטאָג איבער די הויפּט־גאַסען און ראַבירט אויס ביי אַלעמען, וועמען זי באַגעגענט נאָר, דאָס געלט, צירונג און אַנדערע חפצים, כלומר'שט אונטער'ן אויס־רייד, אַז זיי זוכען געווער. די אָנקלאַגע אין דער קאָמענדאַנטור מצד דער שטאָטישער זעלבסט־פאַרוואַלטונג בלייבט ניט באַענט־פערט, און די באַנדיטען ניט באַשטראָפט; עס ווערען אָפטער די איבערפאַלען אויף די קוואַרטירען. די סאָלדאַטען באַנוגענען זיך שוין ניט מיט אַנטוואָפענען די נאַכט־פּאַטרולען, מ'נעמט אַלס הוספה דערצו אָפּ פון זיי די זייגערס, די היטלען, די שטיוועל —

װעגען באַליידיגונגען און אַנטיסעמיטישע אויסגעשרייען ביי יעדען איינצעלנעם פאַל רעדט מען שוין ניט."

„די שטאַטישע זעלבסט־פערוואַלטונג, — שרייבט ווייטער אבאַריוס, — האָט, נאָך איר באַריכט װעגען דעם קאָמענדאַנט און דעם קאָרפּוס־קאָמאַנדיר, מער ווי מיט שטוינען איבערגעלייענט אין די צייטונגען דעם באַפעל, לויט וועלכען אויף די סאָלדאַטען־פּאַט־רולען ווערט אַרויפגעלייגט דער חוב . . . צו דערשיסען אויף אַן אָרט צוזאַמען מיט די ראַבירער אויך די פּערזאָנען, וועלכע ד ע ר פּ אַ ט ר ו ל ו ו ע ט אָ נ ע ר ק ע נ ע ן אַ ל ס פ י י נ ד פ ו ן ד ע ר ר ע פּ ו ב ל י ק, וואָס פירען אַ באָלשעוויסטישע פּראָפּאַ־גאַנדע."

„אָפּגעבענדיג אויף אַזאַ אופן די גאַנצע פרידליכע באַפעלקע־רונג דעם אומבאַגרענעצטען ווילקיר פון דער פאַרדאָרבענער, ווילדער, פּרייגעלאָזענער מענגע אין סאָלדאַטען־יוניפאָרם, — האָט דער באַפעל מיט דעם שוין פאַרניכטעט יעדע מעגליכקייט פאַר דער שטאָטישער זעלבסט־פערוואַלטונג צו אָרגאַניזירען אַ קאַמף מיט די רויבערייען און געוואַלטטאַטען אין שטאָט."

אַזוי ווערט דאָס מיליטער סיסטעמאַטיש צוגעגרייט צו דער פּאָגראָם־טעטיגקייט. אין די הענט פון די פאַרדאָרבענע סאָלדאַ־טען, אויף זייער איינזעהן, ווערען אָפּגעגעבען דאָס לעבען, די עהרע, דאָס האָב און גוטס פון דער פרידליכער באַפעלקערונג. זיי זיינען די איינציגע אומבאַשרענקטע בעלי־בתים פון לעבען.

די באַפעלען פון זייערע פירער ערפילען זיי, ווערען דאָך די באַפעלען געמאַכט לטובת זיי און ניט געגען. זיי זיינען דיסצי־פּלינירט (ערשט צום סוף, אונטער דער ווירקונג פון זייער פּאָגראָם־טעטיגקייט, פאַלען זיי זיך פאַנאַנדער, ווערען איינפאַכע רויבער־באַנדעס). מחמת זייער דיסציפּלינירטקייט טראָגען די פּאָגראָמען אַ ב אַ ש ט י מ ט ע ן כאַראַקטער פון אויספירען אַ קריגס־באַפעל: זיי הייבען זיך אָן און פאַרענדיגען זיך נאָך אַ געגעבענעם צייכען, — אַמאָל אָן אָפּענעם, אַמאָל אַ געהיימען. אַלע פּאָגראָמען, וואָס די רעגולערע אַרמיי־טיילען פון דער דירעקטאָריע האָבען דורכגעפירט, האָט ווי פאַראייניגט איין אַלגעמיינער העכערער פּלאַן און ציל: זיי ווערען שטאַרקער הין אין כמות, הין אין איכות, אין זייער אכזריות, אין די מאָמענטען, ווען דער דירעקטאָריע באַדראָהט אַ

געפאר פון לינקס, מצד די באָלשעוויקעס; זיי ווערען אָפּגעשוואַכט אין די מאָמענטען, ווען די באָלשעוויקעס ווערען ארויסגעשטויסען פון אוקראַינע דורך דעניקינען.

די החלטה פון מיניסטאָרען־ראַט פון פעטליוראס רעגירונג וועגען אָננעמען ראַדיקאַלע שאַרפע מיטלען געגען די פּאָגראָמען איז אָנגענומען געוואָרען דעם 18־טען אויגוסט. פעטליוראס ווענ־דונג צו דער ארמיי וועגען דערזעלבער פראַגע איז פארעפענטליכט געוואָרען דעם 28־טען אויגוסט, — צו דעם מאָמענט, ווען די ראַטען־מאַכט איז ארויסגעשטויסען געוואָרען פון אוקראַינע דורך דעניקינס ארמיי, און ווען זיי האָבען איבערגעלעבט די לעצטע טעג פון איינהאַלטען די ממשלה איבער קיעוו.

די פּאָגראָמען פון דער דירעקטאָריע הייבען זיך אָן פון נייַ־יאָר 1919 — די יאַנואַר־פּאָגראָמען. זיי קאָנצענטרירען זיך הויפּט־זעכליך אין מזרח־טייל פון וואָלין און קומען פאָר דאַן, ווען פעט־ליוראס ארמיי טרעט אָפּ אין קאַמף מיט די באָלשעוויקעס, וואָס רוקען זיך אַלץ ווייטער פון צפון און צפון־מזרח אויף קיעוו. אהער געהערען די פּאָגראָמען אין אָוורוטש (דעם 31־טען דעצעמבער 1918 יאָר) און די פּאָגראָמען אין די נאָענטסטע דערפער: פּאַטאַ־פּאָוויטשי, גאַשעוואַ (דעם 31־טען דעצעמבער 1918).

צוליב דעם כאַראַקטעריסטישען פּנים פון די פּאָגראָמען וועלען מיר זיך אָפּשטעלען אויף זיי אויספירליכער.*)

אָוורוטש איז אַ קרייז־שטאָט פון וואָלינער גובערניע און ציילט אַ באַפעלקערונג פון ארום 10,000 מאַן, צווישען וועלכע צוויי־דריטעל זיינען אידען. די אידישע באַפעלקערונג איז אין איר מאַסע אָפּאָליטיש; קיין באַוואוסטע רעוואָלוציאָנערען האָבען זיך פון זייער סביבה ניט ארויסגערוקט. אין פעריאָד פון די צאַרישע פּאָגראָמען האָט אָוורוטש ניט געליטען, נאָר אין דעצעמבער 1917 ביי דער אַלטער ראַדע, אונטער דער ווירקונג פון דער אַגיטאַציע פון די פּוילישע פּריצים און די געוועזענע רוסישע באַאַמטע, האָבען די ארומיגע פּויערים צעראַבירט די געשעפטען. די הייזער האָבען

*) באַמערקונג. אין די ביילאַגעס צו דעם קאַפּיטעל ברענגען מיר דעם גאַנצען באַריכט פון דעם באַוואוסטען אַדוואָקאַט א. הילערסאָן וועגען דעם פּאָגראָם.

זיי ניט אָנגערירט. אונטער דער ווירקונג פון די ווייס־רוסישע באָלשעוויקעס שאַפט זיך צווישען די אָוורוטשער פויערים א באָל־שעוויסטישע שטימונג. נאָכ'ן אומוואַרפען די העטמאַנשטשינע זייַ־נען בראַש פון דער „אָוורוטשער רעפּובליק" געשטאַנען אַן אוקראַי־נער דמיטריוק און א איד א בונדיסט — פרידמאַן. זיי טרעטען אַרויס מיט שאַרפע פּראָטעסטען געגען די באָלשעוויסטישע שטי־מונגען. דמיטריוקען האָט מען דער'הרג'עט און פרידמאַן איז קוים אַנטלאָפען. די שטאָט פאַרנעמט א „קורען פון טויט". נאָך אים קומט אָן א פּאַרטיזאַנישע מחנה מיט'ן אַטאַמאַן קאָזיר־זירקא בראַש.

אויסהערענדיג די רכילות פון א פּוילישער דעלעגאַציע און פון אַלטע צארישע באַאַמטע, וואָס זיינען צו אים געקומען אַלס פאָרשטעהער פון געזעלשאַפטליכע אָרגאַניזאַציעס, באַפעלט דער אַטאַמאַן צו אַרעסטירען און ברענגען צו אים דעם שטעטעלשען רב. צוויי א זייגער בייטאָג דעם 26־טען דעצעמבער האָט מען דעם רב אַן אַרעסטירטען געבראַכט אין קאָמענדאַנטור. דאָרט האַלט מען אים אָפּ ביז 10 א זייגער ביינאַכט. דערביי מאַכען זיך די קאָזאַקען אויף זייער אופן לוסטיג איבער אים. ענדליך אום 10 ביינאַכט האָט מען אים אַריינגעפירט צום אַטאַמאַן. דער האָט אים אויפגענומען זעהר גראָב און נאָך א פּניות'דיגען אויספרעגען האָט ער אים געזאָגט: „איך ווייס, אַז דו ביסט א באָלשעוויק, אַז אַלע דיינע זיינען באָלשעוויקעס, אַז אַלע זשידעס זיינען באָל־שעוויקעס. וויים זשע, אַז איך וועל אַלע אידען פון שטאָט פאַר־טיליגען. קלייב זיי צונויף אין בית־המדרש און זיי זיי מתרה וועגען דעם."

עס קומען פאָר איינצעלנע פאַלען פון הריגות און רויבערייען. אונטער דעם אָנגריף פון די באָלשעוויקעס, די פויערים פון דאָרף פאַקאַלעווע, איז קאָזיר־זירקא געצוואונגען אָפּצוטרעטען. דעם 31־טען דעצעמבער קערט ער זיך אום מיט פאַרשטאַרקטע כחות אין אָוורוטש. נעבען דאָרף פּאַטאַפּאָוויטש, אויף'ן וועג צו אָוור־רוטש, ווייזט זיך אַרויס, אַז די אייזענבאַן־ליניעס זיינען פאַנאַנ־דערגעשרויפט. עמיצער זאָגט דעם אַטאַמאַן, אַז דאָס איז אידישע אַרבייט. קאָזאַקען רעכענען זיך אויף אָן אָרט אָפּ מיט די אידען: טייטען פון זיי עטליכע און פאַרגוואַלטיגען עטליכע פרויען. פון פּאַטאַפּאָוויטש קומען זיי אין דאָרף געשאַווע און דער'הרג'ענען

דאָרט צוויי זקנים, אַ מלמד און אַ שוחט. דעם 31־טען נאָך האַל־בען טאָג האָבען זיי זיך אַריינגעריסען אין אָוורוטש און אָנגעהויבען ראַבירען און טייטען אידען. אָנגעהויבען האָט זיך פון פאַרגוואַל־טיגען 10 אידישע מיידלעך, וועלכע זיי האָבען געכאַפּט אויפ'ן מאַרק. דערנאָך האָבען זיי אָנגעהויבען טייטען אַלע אידען, וועמען זיי האָבען באַגעגענט. דערנאָך האָבען זיך די קאָזאַקען קאָמפּאַ־ניעסווייז פאַנאַנדערגעשאָטען איבער'ן שטאָט, אַריין אין די הייזער, צוגענומען געלט און זאַכען, די עלטערע אידען געשלאָגען מכות־רצח, די פרויען פאַרגוואַלטיגט, די יוגענט דערמאָרדעט . . . פאַר געלט פלעגט מען זיך קאָנען אָפּקויפען. אַזוי האָט די פאַמיליע ראָזענמאַן פאַר 12 טויזענט רובעל באַקומען אַ מין „באַשיצונגס־בריף, — מען האָט זיי דערקלערט, אַז זייער נאָמען האָט מען „שוין פאַרשריבען אין שטאַב“ (און ווירקליך, קיינער האָט זיי מער ניט באַאומרוהיגט) ; פאַר 10,000 רובעל האָט זיך נאָך איינער אָפּגע־קויפט פון פּאָגראָם. דער פּאָגראָם איז אָפּגעשטעלט געוואָרען לויט'ן באַפעל פון אַטאַמאַן.

מען טרייבט איבער אידען דעם ווילדעסטען שפּאַס און חוזק. איינינגע פאַרהאַלטענע אידען האָט קאָזיר־זירקאַ געניים צו טאַנצען, איינעם פון זיי, אַ זעהר דיקען, האָט מען דערביי אונטערגעטריבען מיט אַ קאַנטשיק. נאָכדעם האָט ער פון זיי געפאָדערט, זיי זאָלען זינגען אידישע לידער. אַז עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז קיינער פון זיי קאָן ניט אויף אויסווייניג קיין לידער, האָט מען זיי אונ־טערגעזאָגט די ווערטער, און זיי האָבען געמוזט זינגען. מען האָט זיי אָנגעטאָן אין לצים־היטלען, זיי געגעבען צו אָנגעצונדענע ליכט אין די הענט און פאַנאַנדערגעזעצט אויף באַזונדערע שטולען. קאָזיר־זירקאַ און זיינער אַ חבר זיינען געלעגען אויף די בעטען און זיך געקייקעלט פון געלעכטער אַזוי, אַז אונטער די געסט איז איינ־געפאַלען די בעט . . . די אידען האָט מען געצוואונגען צו ברענגען אין אָרדענונג די בעט, דערביי איז דער גאַסט געבליבען אין זיין ליגענדיגען צושטאַנד. ווען איינער פון די אידען האָט ניט אויס־געהאַלטען דעם אָפּשפּאָטען און זיך פאַנאַנדערגעוויינט — האָט מען אים געמעלדעט, אַז דערפאַר קומט 120 שמיץ.

לויט'ן באַפעל פון אַטאַמאַן האָט מען צונויפגעקליבען די אידען אויפ'ן פּלאַץ און קאָזיר־זירקאַ האָט זיי געמעלדעט, אַז ער האָט

רעכט צו פאַרניכטען אַלע אידען און ער וועט עס טאַקע טאָן, אויב עס וועט ליידען כאָטש איינער פון זיינע קאָזאַקען. אין פאַטאַ־פּאָוויטש האָט ער שוין דאָס געטאָן, דערביי האָט ער אייגענהענטיג דערשאָסען אַ איד אַ שפּיאָן. ער ראָט די אידען, אויב צווישען זיי געפינט זיך כאָטש איין באָלשעוויק, זאָלען זיי אים בעסער דערוואַרגען מיט די אייגענע הענט. ווען קאָזיר־זירקאַ האָט פאַרענ־דיגט זיין רעדע, האָבען די אידען אויסגעשריען „הורא!“ און „האָך!“ דער רב האָט פאַרגעליינגט אַלע אידען צו געבען אַ שבועה פון טרייהייט צו אוקראַינע און זיי זאָלען אויסטיילען פון זייער סביבה אַ מיליטערישע אָפּטיילונג. דער אַטאַמאַן האָט געענט־פערט, אַז אין קיין אידישע שבועות, אין קיין אידישע מיליטער נייטיגט ער זיך בכלל ניט. ער דערלויבט די אידען צו אָטעמען מיט אוקראַינעס לופט, אָבער ער פאָדערט, אַז זיי זאָלען געדענקען אָן אַלע זיינע התראות.

פאַר׳ן אָפּטרעטען האָט קאָזיר־זירקאַ נאָך צעשאָסען אַ גרופּע פון 34 אידען.

אין דער מעשה אָוורוטש טרעטען פאַר אונז אַרוים בולט די יסודות, אויף וועלכע עס ווערען דורכגעפירט די פּאָגראָמען פון פּעטליוראַס מחנות. דאָ זעהען מיר זייער גרונד־פּאָן: זייער אָר־גאַניזירטקייט, די צענטראַלע פיגור פון דעם אַטאַמאַן, וועלכער די־ריזשירט מיט׳ן פּאָגראָם, דיקטירט דעם מיליטער זיין ווילען. לויט זיינעם אַ וואונק הייבען זיך אָן די פּאָגראָמען, לויט זיין באַפעל הערען זיי אויף. דער לאָזונג איז: „שלאָגט די זשידעס, ווייל זיי זיינען קאָמוניסטען.“

דער אָוורוטשער פּאָגראָם טראָגט נאָך אַ פאַרהעלטניסמעסיג־אומשולדיגען כאַראַקטער: ווילדער חוזק מאַכען, רויבעריי, און טיילווייז נאָר פאַרגוואַלטיגונג פון פרויען און ערמאָרדונגען. פאַר געלט קאָן מען זיך אָפּקויפען, — אַ פּריווילעגיע, וואָס מען האָט שפּעטער אָנגענומען ביי די אידען. זיין „מילדקייט“ און „ווייכ־קייט“ דערקלערען זיך מיט דעם דאַמאָלסטיגען מצב פון דער די־רעקטאָריע, וועלכער איז ניט געווען אין גאַנצען אונטערגעגראָבען פון מיליטערישע מפּלות: צווישען דער אַרמיי ווערט די פּאָגראָם־אַגיטאַציע געפירט. נאָר דעם לאָזונג פון פאַרניכטען און אומ־

ברענגען דאָס גאַנצע אידענטום האָט נאָך דאַן די מיליטערישע אָנפירערשאַפט ניט געגעבען.

אין יאַנואר 1919 קומט פאָר דער ערשטער פּאָגראָם אין זשיטאָמיר (7־10 יאַנואר); ער ווערט דורכגעפירט פון פעטליור־ראַס אָפטרעטענדער ארמיי. די דירעקטאָריע טרעט אָפּ אונטער'ן אָנדראַנג פון די באָלשעוויקעס. די באַפעלען פון די אַטאַמאַנען נעמען אָן אַן אַלגעמיינעם כאַראַקטער פון אַ פּאָגראָם־אַגיטאַציע און אַ באַשטימטער אויסדריקליכער פּראָוואָקאַציע בנוגע אידען.

דעם 10־טען יאַנואר ווערט אין מעזשעבוזש (פּאָדאָליען) אויס־געקלעפּט אַ מודעה פון אַטאַמאַן וואָליינעץ, אין וועלכער עס ווערט געזאָגט: „לויט אַ באַפעל פון דער העכסטער מאַכט פון דער אוקראַינישער פאָלקס־רעפּובליק, בין איך מיט מיין „קורען" אָנ־געקומען אין לעטיטשעווער קרייז אום צו העלפען דער אָרטיגער מאַכט אין איר קאַמף מיט די באָלשעוויסטיש־זשידישע באַנדעס, וואָס האָבען צעשטערט די אָרדענונג און רוהיגקייט אין געגענט. אונזער אומבאַוואוסטזיניגע, פינסטערע דאָרפישע באַפעלקערונג, וואָס שטעלט צונויף דאָס רוב פון די באַנדעס, ווערט אָפּגענאַרט פון די פיינד פון אוקראַינע, וועלכע באַקומען דערפאַר גוט באַ־צאָלט. ווי מען גיט איבער, האָט דער אידליאַק, מושלין, וועלכער איז אַ געבוירענער אַ מעזשעבוזשער, וואָס האָט אָרגאַניזירט די באָלשעוויסטישע באַנדעס, באַקומען פון די רוסישע „חברים באָל־שעוויקעס 7 מיליאָן קאַרבאָוואַנצעס."

דעם 20־טען יאַנואר ווערט אין ביעלאָ־צערקאָוו פאַרשפּרייט אַזאַ אויפרוף פון פּאָלקאָווניק דיאַטשענקאָ: „פון זיכערע קוועלען זיינען צו מיר דערגאַנגען קלאַנגען, אַז די אידישע באַפעלקערונג פון ביעלאָ־צערקאָוו און דעם אויעזד אַגיטירט געגען דער מאַכט פון דער דירעקטאָריע. איך בין מתרה, אַז אויב עס וועט פאָרקומען אַ וועלכע עס איז ארויסטרעטונג אַלס פּועל־יוצא פון אָט דער אַגיטאַציע, וועט די גאַנצע פאַראַנטוואָרטליכקייט פאַלען אויף דער אידישער באַפעלקערונג, ווי דאָס איז געוועזען דער פאַל מיט זשי־טאָמיר און אַנדערע ערטער אין אוקראַינע."

אין דעם אויפרוף פון דעם אָפיציעלען „אינפאָרמאַציאָנס־ביוראָ פון דער אוקראַינישער פאָלקס־רעפּובליק", וואָס איז פאַר־שפּרייט געוואָרען אין קרעמענטשוגער אויעזד, זיינען דאָ פאָל־

גענדע פּראָוואָקאַטאָרישע ציילען: „וואָס איז שייך דער אידישער בורזשואזיע, וועט די פיינדליכע פּאָזיציע אירע בנוגע דער אוקראַינישער רעפּובליק איר קיין גוטס ניט ברענגען . . . דער אוקראַינישער פאָלק האָט איצט פריינד, ער האָט אָבער אויך קיין מורא ניט פאַר זיינע פיינד. יעדער וועט באַקומען שכר נאָך די פאַרדינסטען. ס'איז געווינשט, אַז דאָס אידישע פאָלק זאָל זיך ארויסזאָגען דייטליך און באַשטימט, אַז עס געהט צוזאַמען מיט דעם אוקראַינישען פאָלק, ווי דאָס האָבען געטאָן די אידען אויף דער טעריטאָריע פון דער גאַליצישער אוקראַינע."

דעם 11־טען יאַנואַר איז אין פעלשטין פּאַנאַנדערקלעפּט געוואָרען פאָלגענדע מודעה: „די ערשטע מעלדונג צו דער אידישער באַפעלקערונג . . . צו מיר זיינען דערגאַנגען קלאַנגען, אַז די אידען פאַרטומלען די פויערים די מוחות, זיי עצה'נדיג ניט צו טראָגען קיין געלט אין די מלוכה־קאַסעס. איך בין מתרה ומודיע די אידישע באַפעלקערונג, אַז די אוקראַינישע אינפאָרמאַציאָנס־ביוראָ גיט גוט אַכטונג. פאַר דער שולד וועט איר אַלע באַשטראָפט ווערען און טאַקע פון די פויערים גופא און קיין שוץ האָט איר גאָר פון קיינעם ניט צו דערוואַרטען." דער פאַרוואַלטער פון אינפאָרמאַציאָנס־ביוראָ (אונטערשריפט.)

די וויניצער אידישע קהלה האָט באַקומען פון דעם שטאַב־נאַטשאַלניק פונ'ם צווייטען פּאָדאָליער קאָרפּוס פאָלגענדען ענטפער אויף איר בקשה אָפּצושטעלען די פּאָגראָם־עקסצעסען אין שטעטעל דראַזשנע: „אויף אייער בקשה האָט דער קאָרפּוס־קאָמאַנדיר ארויפגעלייגט פאָלגענדע רעזאָלוציע: „1) בעסער נעמט אָן אליין מיטלען, אַז די מיטגלידער פון דער דראַזשנער קהלה זאָלען ניט אַגיטירען פאַר די פאַוועצעסען; 2) קיינע אַנדערע מיטלען דאַרפען ניט אָנגענומען ווערען, ווייל ווען די קאָזאַקען זאָלען זיך דערוויסען, אַז די באַוואָפענטע כחות, וואָס דאַרפען אָפּהיטען דאָס שטעטעל, שטיצען די באָלשעוויקעס, וועלען זיי סיי ווי סיי אויסקוילענען אַלע אידען אין שטעטעל."

אין אַ באַפעל פון דעם אַטאַמאַן האָורישקאָ „צו אַלע פּאַרטיזענדע פון די וואָלאַסט און דאָרף אופּראַוועס אין פּרילוקער ראַיאָן" ווערט ספּעציעל אונטערגעשטרייכט וועגען דעם טייל קאָזאַקען, וואָס האָבען אונטער דער השפעה פון דער אַגיטאַציע פון

די זשידקעס באָלשעוויקעס, טיילווייז אונטער דער ווירקונג פון די צוגעשיקטע געלטער, געלאָזט זיך פאַרפירען פון דעם אגיטאַ־טאָר קאסטונען".

די אגיטאַציע און די קריגס־מפלות רעגען אויף דאָס מיליטער געגען די אידען. אין אננאַפּאָל, וואָלינער גובערניע, האָבען די פּעטליוראָווצעס געמאכט א פּאָגראָם אונטער די לאָזונגען: „שלאָגט די זשידעס און אפילו די זשידאָווסקע קינדער." פריער זיינען אויף א מיטינג אין דעמזעלבען שטעטעל ארויסגעטראָטען פּעטליוראָס אָפיצירען און פאָרגעוואָרפען איינער דעם צווייטען, „אז זיי האָבען ארויסגעטריבען די זשידעס פון בערדיטשעוו." (די עדות פון קרופּניק.) וועגען דער באַציהונג פון דער העכערער מאכט פון דער דירעקטאָריע צו די פאָרקומענדע געשעהענישען גיט א קלאָרע פאָרשטעלונג די מיטטיילונג פון י. גיטערמאַן, וועלכער איז אין יענער צייט געווען א מיטגליד פון צענטראַלען אידישען הילפס־קאָמיטעט פאר די פּאָגראָמירטע אין אוקראַינע, און שפּעטער באַפאָלמעכטיגטער פון הילפס־קאָמיטעט פאר די פּאָגראָמירטע ביים רוסישען רויטען־קרייץ.

אין די ערשטע טעג פון פעברואר 1919 איז קיין וויניצע, וואו עס האָט זיך דאַן געפונען די דירעקטאָריע און די גאַנצע אוקראַינישע רעגירונג, געשיקט געוואָרען א דעלעגאַציע פון זשי־טאָמירער שטאָטישער זעלבסט־פאַרוואַלטונג און אנדערע געזעל־שאַפטליכע אָרגאַניזאַציעס, אין וועלכער איך בין אויך אריין אלס א פאָרשטעהער פון הילפס־קאָמיטעט פאר די געליטענע פון די פּאָגראָמען.

אין בערדיטשעוו איז צו אונז צוגעקומען נאָך אזא דעלעגאַ־ציע פון בערדיטשעווער שטאָטישער און זעמסקער זעלבסט־פאַר־וואַלטונגען און פון דער אידישער קהלה. אלס פאָרשטעהער פון דער לעצטער זיינען געווען דער שפּעטערדיגער מיניסטער פון אידישע ענינים ביי פּעטליוראס רעגירונג, פּנחס קראַסני, און די באוואוסטע געזעלשאַפטליכע און ארבייטער־טוערין פאַניאַ ני־רענבערג.

דער ציל פון מיין פאָרען, ווי אויך פון קראַסני און נירענבערג, איז געווען צו באַקומען די געלט, וועלכע די אוקראַינישע רעגי־

רונג האָט אסיגנירט, לויט דער בקשה פון מיניסטער פאר אידישע ענינים רעוואוצקי, אויף הילף פאר די פּאָגראָמירטע אין זשיטאָמיר און בערדיטשעוו.

אויפ'ן צווייטען אָדער דריטען טאָג נאָך אונזער אָנקומען אין ווינניצע האָט רעוואוצקי אונז פאָרגעלייגט, אז מיר, ד. ה. די פאָרשטעהער פון זשיטאָמיר און בערדיטשעוו, זאָלען זיך באַגעגענען ביי אים אין וואוינונג מיט'ן קאָמאַנדיר פון וויניצע, קאַמענקאָ, און די עלטסטע פון די „קורענס" (וועלכע זיינען געווען די העלדען פון די פּאָגראָמען אין זשיטאָמיר און בערדיטשעוו), אום אויפצוקלערען די פראַגע וועגען די שולדיגע פאר'ן פּאָגראָם.

אונז האָט אָפּגעשטויסען און אָנגעפילט מיט שרעק דער געדאנק אליין, אז מיר וועלען זיך דארפען באַגעגענען מיט קאַווענקאָ, דעם געוועזענעם פאָרזיצער פון דער אויספאָרשונגס-קאָמיסיע; דעם תליון, וואָס האָט ערמאָרדעט דעם פאָרזיצער פון „פארבאנד פון די אידישע קריגסלייט", גאָנגאָלין; וואָס האָט צוגראָמירט די פּראָפעסיאָנעלע פאראיינען. אים האָבען דאָך אַלע גערעכענט פאר דעם הינטערדיגען אָרגאַניזאַטאָר פון אַלע אידישע פּאָגראָמען, וועגען וואָס עס האָט, ווי אַגב אורחא, אָנגעוויזען אויך דער מיניסטער פאר אינערליכע ענינים טשעכאָווסקי, אין זיין געשפּרעך מיט דער דעלעגאַציע פון די סאָציאַליסטישע פּארטייען. באַגעגענען זיך מיט אָט דער חיה, מיט דעם פינסטערען נפש.

אויף מאָרגען האָט אונז רעוואוצקי גלייך פון מיטאָג אוועקגעפירט צו אים אין נומער, וואו ער האָט שוין געוואַרט אויף אונז. מיר אַלע, ד. ה. איך, נירענבערג און קראסני, באַוועגט דורך געוויסע מאָטיווען, האָבען באַשלאָסען צו געהן. אין נומער האָבען מיר געטראָפען קאַווענקאָ, דריי עלטסטע פון די „קורענס" און אַן אַטאַמאַן, וועלכער, ווי מיר האָבען זיך שפּעטער דערוואוסט, איז געווען ניט קיין אַנדערער ווי פּ א ל י ע נ ק אָ גופא.

פּאַליענקאָ איז געווען אַן אַטאַמאַן פון אַ קורען, און ער האָט דאָס טאַקע בכבודו ובעצמו געמאַכט די פּאָגראָמען אין בערדיטשעוו און זשיטאָמיר. ער האָט ארויסגעפּרעסט פון די זשיטאָמירער גביר'ישע אידען גרויסע סומען געלט. אין זיין שטאַב גופא, וועלכער האָט זיך געפונען אויפ'ן וואָקזאַל, האָט מען דער־

הרג'עט 17 אידען, צווישען וועלכע עס זיינען געווען גרייז־גרויע זקנים.

זיין שולד איז, בלי שום ספק, געווען אזוי קלאָר, אז די אוק־ראינישע רעגירונג איז געווען גענייט אים צו ארעסטירען, און דער קאָמיסאר פון וואָלינער גובערניע סימענעוויטש האָט אָפיציעל גע־מאָלדען, אז פּאַליענקאָס שולד אין די פּאָגראָמען איז אומבא־שטרייטבאר, און אז ער וועט דערפאר שטרענג באשטראָפט ווערען.

שוין דער פאקט, אז פּאַליענקאָ איז אויף דער פריי, אז ער געפינט זיך אין איין און דעמזעלבען האָטעל מיט די מיניסטאָרען, האָט געמאכט אונזער גאַנצע זיצונג פאר איבעריג.

אגב אורחא דערמאָנענדיג, האָט דער מיטגליד פון זשיטאָ־מירער שטאָטישער זעלבסט־פּארוואלטונג נאָוויקאָוו דערקאָנט אין דעם קאָמענדאַנט פון דעם בנין, וואו עס געפינט זיך די דירעק־טאָריע, דעם אָנפירער און הויפּט־שולדיגען פון דעם אכזריות'־דיגסטען, ווילדסטען עפּיזאָד פון זשיטאָמירער פּאָגראָם — אויף טעאַטראַלנער גאַס. מען האָט דאָרט ארויסגעפירט אַלע מאַנסלייט פון וויינשטיינס הויז. עטליכע פון זיי האָט מען באַלד אויפ'ן אָרט דערשאָסען, און די איבעריגע האָט מען אויסגעטאָן כמעט נאַקעט און זיי געפירט צום וואָקזאַל. אויפ'ן וועג האָט מען זיי גרויזאַם געשלאָגען מיט די פּריקלאַדען און געהאַקט מיט די שווערדען.

די זיצונג עפענט רעוואוצקי מיט א רעדע, אין וועלכער ער ווייזט אָן, אז די באשולדיגונגען געגען דער רעגירונג אין מאַכען פּאָגראָמען פאַלט אויך אויף אים, ווי אויף א מיטגליד פון דער רעגירונג, און דעריבער וואָלט ער געוואָלט, אז אויף דער זיצונג, וואו עס נעמען אַנטייל, ווי די אָנפירער פון די „קורענס“, אזוי אויך די פאָרשטעהער פון בערדיטשעוו און זשיטאָמיר, זאָל די פראַגע קלאָר ווערען.

איינער פון די סטאַרשינעס, א גאַליציאַנער, וועלכער איז אַליין ניט געווען אין זשיטאָמיר בעת דעם פּאָגראָם, נאָר וועלכער איז אַהין געווען קאָמאַנדירט פון קאַווענקאָ, אום אויסצו־פאָרשען די אומשטענדען פון פּאָגראָם און אויסגעפינען זיינע שול־דיגע, זאָגט, אז דעם פּאָגראָם האָבען הויפּטזעכליך געמאַכט די אידען אַליין, אז אָנגעהויבען האָט ער זיך נאָך פאר'ן אָנקומען

פון „קורען“, און אז פאַליענקאָ איז ניט געווען בכח אים אָפּצו־שטעלען.

מיר זיינען אַלע ארויסגעטראָטען געגען אזא מין פרעכער דערקלערונג. איך האָב אָנגעוויזען אויף דעם, אז אין קיעוו אין „פאָלקס־פארלאַג“ געפינט זיך א בריף פון איינעם א האָפּמאַן, וועמען עס האָבען אין פאסטאָוו פארהאַלטען און שטארק צעשלאָגען די סאָלדאַטען פון „קורען“. אין בריף שרייבט ער, אז ער האָט געהערט פון די סאָלדאַטען, אז זייער „קורען“ געהט קיין זשיטאָמיר אום צו מאכען דאָרט א פּאָגראָם אויף אידען. דער בריף איז באַקומען געוואָרען אין קיעוו נאָך מיט א טאָג פאר'ן פּאָגראָם אין זשיטאָמיר.

איך האָב אויך אָנגעוויזען אויף דעם, אז אין דער אויספאָר־שונגס־קאָמיסיע אין זשיטאָמיר געפינט זיך א בריוועל פון פאַ־ליענקאָ צו די באַוואוסטע באַנדיטען בעק און דמיטריענקאָ, אין וועלכען ער שרייבט זיי, אז זיי זאָלען אין אַזאָווער באַנק צונעמען די געלט, וועלכע געהערען צו דעם גביר ראַבין.

חוץ דעם האָב איך געפרעגט פאַליענקאָ, אז אויב עס איז טאַקע אמת, אז ער איז ניט בכח געווען אָפּצושטעלען דעם פּאָגראָם, דאַן ווי אַזוי קומט עס אָבער, אז אויפ'ן וואָקזאַל, וואו ער אַליין און זיין שטאַב זיינען געווען, האָט מען דערשאָסען 17 מאַן, צווישען וועלכע עס זיינען געווען טיפע זקנים?

נירענבערג האָט דערציילט וועגען דעם בערדיטשעווער פּאָגראָם, וועלכען עס האָט בפירוש דירעקט דורכגעפירט פאַליענקאָ און זיין קורען.

קראַסני האָט דערציילט אין נאָמען פון געהילף פון בערדי־טשעווער שטאָט־גאַלאָווא (בירגערמייסטער), אז פאַליענקאָ האָט עפענטליך דערקלערט אין שטאָט־אופּראַווע, אז ער געהט זיך „אָפּ־רעכענען מיט די זשיטאָמירער אידען.“

פאַליענקאָ האָט א וואָרט ניט געענטפערט, נאָר ווי אים, אזוי אויך זיין קורען, האָט גענומען אונטער זיין שוץ קאָווענקאָ. ער האָט זיי ניט באַרעכטיגט, ער האָט ניט אָפּגעלייקענט זייער אָנטייל אין פּאָגראָם, נאָר ער האָט ציניש און העזה'דיג באַשולדיגט און געזידעלט דאָס גאַנצע אי־

ד ע נ ט ו ם א ל ס א ו נ ט ע ר ש ט י צ ע ר פ ו ן ד י ב אָ ל־ ש ע ו ו י ק ע ס.

ער איז אריינגעקומען אין שרעקליכען כעס, האָט זיך צעהיצט און געקלאַפּט מיט די פויסטען אָן טיש. זיין גאַנצע רעדע איז געווען א רייע היסטערישע אויסגעשרייען, דער זין פון וועלכע איז געווען אזא, אז דער קורען האָט געהאַנדעלט לויט זיינע פאַראָר־דענונגען, אז די אידען האַסען אוקראַינע, אז די אידען רופען אויף זיך אליין ארויף די פּאָגראָמען און נעמען אליין אנטייל אין זיי.

„די קורענס זיינען דער שטאָלץ און פראַכט פון דער אוקראַי־נישער ארמיי.״ — פּאַליענקאָ איז דער בעסטער זון פון אוקראַינע. וואָלט ער ניט געווען ארעסטירט, וואָלטען מיר קיעוו ניט אָפּגע־געבען. און איצט, אז ער איז פריי, ווילען מיר קיעוו צוריק־נעמען. „דאָס איז מיין קורען״, — שרייט אויס קאָווענקאָ. — „ווען דער קורען איז ארויסגעפאָרען פון קיעוו, האָט ער אזוי געאיילט, אז ער האָט אומגעוואָרפען אלע אנטקעגענקומענדיגע פורען, אָבער ער האָט געוואוסט נאָך וואָס ער איילט קיין זשי־טאָמיר . . .״ „די אידען האָבען באַראַבעוועט די שטאָט . . .״ „מיר שעמען זיך ניט, מיר לייקענען ניט, מיר האָבען געטויט, טויטען און וועלען טויטען, און אויך די נאַכט וועל איך דאָ אין וויניצע אויפהענגען 50 מענשען . . .״ „איך בין א זשאַנדאַרם און איך שעם מיך מיט דעם ניט.״

ווען רעוואוצקי האָט געוואָלט עפּעס זאָגען צום פאַרטיידיגען די אוקראַינישע חיל, האָט קאָווענקאָ א געשריי געטאָן: „איך נייטיג זיך ניט אין אייערע שבחים.״

דאָס שרעקליכסטע אין דעם אָוועגט זיינען די רעפּליקעס, וואָס איינער פון די סטאַרשינעס האָט געגעבען. זיין פּנים פון א מערדער, א תליון, האָט אליין אָנגעוואָרפען א מורא. א קוק געבענדיג אויף אים, פלעגט די בלוט פאַרגליווערט ווערען.

„ווען מיר זיינען צוגעגאַנגען צו זשיטאָמיר, זיינען פון די אָקאָפּעס ארויס צוויי אידען מיט אזעלכע לאַנגע, לאַנגע בערד — דערביי האָט ער געוויזען מיט די הענט — און האָבען געשאָסען אין אונז. אויף מיין פראַגע, פארוואָס זיי טוען עס, האָבען זיי גע־ענטפערט, אז זיי האַסען אוקראַינע. איך האָב זיי דערשטאָכען.״

ווען איך האָב אויף מאָרגען געפרעגט רעוואוצקין, צו וואָס

ער האָט גערופען אָט די פיינליכע קאָשמאַרנע זיצונג, האָט ער מיר געענטפערט: „איך האָב זיך געוואָלט איבערצייגען, אויף וויפיל עס זיינען ריכטיג די מיינונגען וועקען קאָוועגקאָ, אז ער אליין איז דער אָרגאַניזירער פון די פּאָגראָמען. די זיצונג האָט מיך פאָלקאָם איבערציינגט."

ר. גיטערמאַן.

צו דעם אָביעקטיווען דאָקומענט וועלען מיר נאָך צוגעבען, אז דער אנטיילגעמער פון דער אָנגערופענער באַראַטונג, קראַסני, איז דערנאָך געוואָרען מיניסטער איבער אידישע ענינים אין פּעטליוראס רעגירונג.

אין פעברואר 1919 האָט זיך דער מצב פון דער דירעקטאָריע פאַרערגערט. קיעוו איז פאַרנומען פון די באָלשעוויקעס. פּעטליוראס אַרמיי רייניגט אין גרויס איילעניש אָפּ בערדיטשעוו, פּאָלטאַווער און קיעווער גובערניעס. די פּאָגראָמען פאַרשפּרייטען זיך מער און מער.

פּאָגראָמען קומען פאָר אין יעליסאַוועטגראַד (4-5 פעברואר), אין נאָוואָמירגאָראָד (כמעט אין דערזעלבער צייט), אין טולטשין און אין אַ גאַנצער ריי אַנדערע פּונקטען פון פּאָלטאַווער גובערניע. אויף די סטאַנציעס ראַמאַדאַן, באָברינסקאַיאַ און אַנדערע וואַרפט מען אַרויס אידען פון די צוגען און מען דערשיסט זיי. אין לובנע איז ניט דערגאַנגען צו קיין פּאָגראָם נאָר דערפאַר, ווייל צווישען די פּעטליוראָווצעס גופא האָבען זיך געפונען ביי אַ הונדערט מאַן, וועלכע זיינען שאַרף אַרויסגעטראָטען געגען פּאָגראָם און זיינען צום סוף אַרויס מיט געווער צו פאַרטיידיגען די אידען פון אַ פּאָגראָם, זיך אָנרופענדיג „דער אָרטיגער הונדערט".

מ'האָט פון זייערע דער'הרג'עט 14 מאַן, אָבער די שטאָט האָבען זיי געראַטעוועט פון אַ פּאָגראָם.

אין קרעמענטשוג האָט מען אָפּגעהאַלטען דעם פּאָגראָם מיט אַ סומע פון איין און אַ האַלב מיליאָן רובעל, וועלכע די אידען האָבען אַריינגעטראָגען צו די מיליטער־אָנפירער.

צו דער זעלבער צייט געהערען אויך די פּאָגראָמען אין קיעווער גובערניע, אין וואַסילקאָוו (דעם 7-8 פעברואר), אין סטעפּאַנץ (דעם 14־טען), אין ראַדאָמיסל (דעם 18־טען

ביז'ן 20טען), 2 מאָל אין סקוויר (אָנפאַנג און ענדע פעב־רואר).

דער שרעקליכסטער פאר דעם חודש פּאָגראָמען (וועלכע זיינען אזוי צו זאָגען א ווענדפּונקט צווישען די פּאָגראָמען פון „ערשטען פעריאָד", וועלכע האָבען זיך אויסגעצייכענט איבערהויפּט מיט זייער רויבערישען כאַראַקטער, און די פּאָגראָמען פון „צווייטען פעריאָד", וואָס צייכענען זיך אויס מיט זייער אכזריות און שרעק־ליכע צאָל קרבנות) קומען פאַר ווייט פון פּראָנט, אין פּראָסקור־ראָוו דעם 15־טען פעברואר און אין פעלשטין דעם 10־טען פעב־רואר. אן אויספירליכען באריכט וועגען די פּאָגראָמען ברענגען מיר צו ענדע פון דעם קאַפּיטעל. דאָ שטעלען מיר זיך אָפּ אויף זיי אין קורצען.

פּראָסקוראָוו איז די באַלעבאַטסטע שטאָט פון פּאָדאָליער גו־בערניע. איר באַפעלקערונג דערגרייכט ביז 50 טויזענט, פון וועלכע ביי א העלפט זיינען אידען. די דעמאָקראַטיש־געוויילטע שטאָט־פּערוואַלטונג איז באַשטאַנען פון 26 קריסטען און 24 אידען. דער שטאָט־גאָלאָוואַ און פּאָרזיצער פון דומע זיינען געווען פּאָליאַקען. דער שטאָט־קאָמענדאַנט איז געווען א געוועזענער באַאמטער, קיווערטשוק.

די שטאָט באַוואַכט מיליציע, נאָר אזוי ווי די שטאָטישע זעלבסט־פּערוואַלטונג האָט קיין צוטרוי ניט צו דער מיליציע, אָרגאַניזירט זי אן אייגענע וואַך, די אזוי־גערופענע „קוואַרטיר־וואַך", וואָס איז באַשטאַנען דאָס רוב פון אידען, און בראש פון וועלכער עס זיינען געווען אַלס פּאָרזיצער רודניצקי (א קריסט) און שענקמאַן (א איד). קיווערטשוק האָט קיין צוטרוי ניט צו דער וואַך, ווייל זי איז א אידישע, און מאַכט איר אַלערליי מניעות.

אויפ'ן גרונד פון א רעזאָלוציע, וואָס איז אָנגענומען גע־וואָרען אויפ'ן צוזאַמענפאָר פון די באָלשעוויקעס אין פּאָדאָליער גובערניע, אין וויניצע, אין פעטליוראַס רעזידענץ (יש אומרים, אז דער גאַנצער צוזאַמענפאָר איז געווען א פּראָוואָקאַטאָרישע שטיקעל), האָט דעם 15־טען פעברואר אין פּראָסקוראָוו געדאַרפט אויסברעכען א באָלשעוויסטישער אויפשטאַנד . . .

אויף דער סצענע באַווייזט זיך דער דריטער היידאַמאַקען־

פּאָלק, וועלכער האָט שוין אַ באַשטימטען רומפולען פּאָגראָמנעם עבר.

ווען אין שטאָט האָט מען אָנגעהויבען שטאַרק צו שמועסען וועגען דעם אָנקומענדען אויפשטאַנד, האָט דער פּאָרזיצער פון די באַראַטונגען פון אַלע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען, דער בונדיסט יפה, צונויפגערופען אַן עקסטרא־באַראַטונג פון פאָרשטעהער פון די פּאַרטייען, אויף וועלכער אַלע פראַקציעס (אויסער די קאָמור־ניסטען) האָבען שטאַרק פּראָטעסטירט געגען דעם אויפשטאַנד און אָנגעוויזען, אַז דאָס וועט פירען צו אַ קאַטאַסטראָפע. די קאָמור־ניסטען האָבען אָנגעוויזען, אַז די פראַגע איז שוין אַ באַשלאָסענע, אַז דער אויפשטאַנד איז אַ צוגעגרייטער, און ער וועט פּאָרקומען איינצייטיג אין גאַנץ פּאָדאָליער גובערניע; אַז אין פּראָסקוראָוו שטעהט צו צום אויפשטאַנד אַ טייל פון גאַרניזאָן, און אַז 16 דער־פער זיינען גרייט צו קומען צו הילף.

ערב דעם אויפשטאַנד האָבען די פאָרשטעהער פון די באָלשע־וויקעס זיך געווענדט צו דער קוואַרטיר־וואַך מיט דער פראַגע, וואָס פאַר אַ פּאָזיציע זיי וועלען פאַרנעמען. דער פּאָרזיצער רוד־ניצקי און זיין געהילף שענקמאַן האָבען געענטפערט, אַז די פּאַט־רולען זיינען לויט זייער צוזאַמענשטעל אַן אומפּאַרטייאישע אָר־גאַניזאַציע, זייער אויפגאַבע איז נאָר צו באַוואַכען און באַשיצען די איינוואוינער, און דעריבער וועלען זיי בלייבען נייטראַל. שענק־מאַן האָט דערביי אָנגעוויזען, אַז דער אויפשטאַנד איז ניט צייטמעסיג, און אַז דאָס וועט באַשטימט פירען צו אַ אידישען פּאָגראָם. ער האָט באַקומען דיזעלבע תשובות, ווי די אויבען־גע־בראַכטע דערקלערונגען פון די באָלשעוויקעס.

דער אויפשטאַנד ענדיגט זיך מיט אַ מפּלה. בעת דעם אויפ־שטאַנד איז געווען ארעסטירט קיווערטשוק, וועגען וועלכען מען האָט גאָר ניט געצווייפעלט, אַז ער איז אַן אמת'ער שוואַרץ־מאה'־ניק. ווען מען האָט קיווערטשוק'ן באַפרייט, זאָגט ער צו די פּאָר־שטעהער פון שטאָט־פּארוואַלטונג, אַז אים האָבען געהאַט ארעס־טירט די זשידעס פון דער קוואַרטיר־וואַך.

אין פּאָדערפלאָן פון די געשעהענישען טרעט ארויס דער אַטאַמאַן סאַמאָסענקאָ. די הייידאַמאַקעס ווערען קאָנצענטרירט אויפ'ן וואָקזאַל. אין שטאָט געהען אָן ארעסטען, און אויפ'ן

וואָקזאַל סערווירט מען דערווייל אַ סעודה לכבוד די היידאַמאַקעס. ביים מיטאָג איז מען זיי מכבד מיט אַ היבשע פּאָרציע בראַנפן און קאָניאַקען. נאָך דער סעודה ווענדעט זיך סאַמאָסענקאָ צו די היידאַמאַקען מיט אַ רעדע, אין וועלכער ער רעדט אַרום די שווערע לאַגע פון אוקראַינע, זייערע, די היידאַמאַקישע, פאַרדינסטען פאַר'ן פאָטערלאַנד, זייערע אויפטואונגען אויפ'ן שלאַכטפעלד. און ער ווייזט אָן, אַז דער געפערליכסטער שונא פון אוקראַינע, דעם אוקראַינישען פאָלק און די קאָזאַקען, זיינען די זשידעס, וועלכע מען דאַרף אויסקוילענען אום צו ראַטעווען אוקראַינע און זיך.

ער פאָדערט פון די קאָזאַקען אַ שבועה, אַז זיי וועלען דערפילען זייער הייליגען חוב און וועלען אויסקוילענען אַלע אידען. דערביי זאָלען זיי אָבער אויך שווערען, אַז זיי וועלען דעם אידישען פאַרמעגען ניט רירען.

מען האָט געבראַכט די פלאַגען, מען האָט צוגעפירט צו די קאָזאַקען אָט די הייליגע רעליקוויעס און זיי האָבען געשוואָרען, אַז זיי וועלען קוילענען, אָבער ניט ראַבירען.

די היידאַמאַקען האָבען זיך אויסגעשטעלט אין קריגס-אָרדענונג און מיט מוזיק פאַראויס, די סאַניטאַרען פון הינטען, האָבען זיי אַוועקגעמאַרשירט אין שטאָט. אויף דער הויפּט-גאַס האָבען זיי זיך פאַנאַנדערגעטיילט אין קליינע גרופּען און זיך פאַנאַנדערגעשאָטען אין די זייטיגע געסלעך, וועלכע זיינען באַוואוינט דורכאויס פון אידען.

די גרופּען, צו 5 ביז 15 אין יעדערער פון זיי, זיינען זיך גאַנץ רוהיג און קאַלטבלוטיג אריינגעגאַנגען אין יעדער הויז, ארויסגענומען די שאַשקעס און געקוילעט די אידען, ניט מאַכענדיג קיין שום חילוק צווישען געשלעכט און עלטער. זיי האָבען געטויט פרויען, זקנים און אפילו ברוסט-קינדער.

זיי האָבען ניט נאָר געשניטען, נאָר אויך געשטאָכען מיט די שטיקעס. געשאָסען האָבען זיי נאָר אין דעם פאַל, ווען עס האָט זיך ווער עמען עס איז איינגעגעבען ארויסצולויפען אין גאַס. דאַן האָט מען אים נאָכגעשיקט עטליכע קוילען. די אידען האָט מען געזוכט אין אַלע ווינקעלעך, אין אַלע לעכער, ארויסגעשלעפּט פון די קעלערס, פון די בוידימער און דער'הרג'עט . . . אין די קעלערס, צוליב מער זיכערהייט, האָט מען געוואָרפען האַנט-גראַנאַטען. מען

האָט געקוילעט גאַנצע פאַמיליעס־ווייז אויפ'ן גרוויליכסטען, טי־רישסטען אופן . . . די שחיטה האָט געדויערט פון 2 ביז האַלב זעקס. זי וואָלט זיך גאַנץ באַשטימט פאַרצויגען ביז שפּעט אין דער נאַכט, ווען ניט דער קאָמיסאַר טאַראַנאָוויטש, וועלכער איז ניט געווען אָנפאַרטרויט מיט אַלע קיווערטשוקס כונות. ער האָט אויפגעציטערט פון דעם ווילדען שפּיל, וואָס האָט זיך פאַנאַנדער־געשפּילט אין שטאָט.

דורכ'ן טעלעגראַף דערשלאָגט ער זיך פון פראָנט־קאָמאַנדיר שאַפּאָוואַל אַ באַפעל אָפּצוהאַלטען די שחיטה. ער ווייזט עס סאַ־מאָסענקאָן. יענער ענטפערט: „גוט, אויף היינט וועט גענוג זיין.“

דורך אַ טרומייט־צייכען גיט מען צו וויסען די היידאַמאַקעס, זיי זאָלען אָפּשטעלען זייער טעטיגקייט. די היידאַמאַקעס פאַרענ־דיגען די מעשים, קלייבען זיך צענויף אויף אַ פון פריער באַשטימ־טען פּלאַץ, שטעלען זיך אויס אין אָרדענונג, און מיט געזאַנג געהען זיי צום וואָקזאַל.

אויף מאָרגען געהט די שחיטה ווייטער אָן. די היידאַמאַקעס האָבען געשמועסט וועגען אַ דריי־טאָגיגער שחיטה, נאָר אַ דאַנק דעם אַריינמישען זיך פון דער שטאָט־דומע, און פריער פון אַלץ אַ דאַנק די ענערגישע אַרויסטרעטונגען פון ראַטמאַן ווערכאָלאַ, ווערט די מאַסען־שחיטה אָפּגעשטעלט.

אין דעם באַפעל, וואָס דערקלערט אין פּראָסקוראָוו קריגס־צושטאַנד, שרייבט סאַמאָסענקאָ: „איך בין מתרה די באַפעלקע־רונג, זי זאָל אָפּשטעלען אירע אַנאַרכיסטישע אַרויסטרעטונגען, ווייל איך האָב נאָך גענוג קרעפטען און מיטלען צו קעמפען געגען דעם. חוץ דעם ווייז איך פריער פון אַלץ אָן די זשידעס: זייט וויסען, אַז איר זייט אַ פאָלק, וואָס אַלע נאַציעס אין דער וועלט האַסען, — און דאָך האַלט אייך קיין זאַך ניט אָפּ פון אריינ־טראָגען צוטומעלטקייט און אומאָרדענונג צווישען דעם קריסט־ליכען עולם. צי דען ווילט איר ניט לעבען? צי דען האָט איר קיין רחמנות ניט אויף אייער נאַציע, אויף זיך? אויב מען טשעפּעט אייך ניט, טאָ זיצט זיך אייך שטיל. און דאָ, אַזאַ פאַר־שאָלטענע אומגליקליכע נאַציע, זיי בונטעווען נאָך די אָרימע באַפעלקערונג.“

אָנהייבענדיג פון פּראָסקוראָוו, שטעלען זיך די פּאָגראָמען

אַלס ציל אויסצוקווילענען, פאַרטיליגען, אָפּמעקען פון דער ערד אָט די „אומגליקליכע נאַציע“, וועלכע צעטומעלט און נאַרט אָפּ דעם געטויפטען עולם.

דער פעלשטינער פּאָגראָם איז בעצם אַן עפּיזאָד פון דער פּראָסקוראָווער שחיטה. ער דויערט עטליכע שעה און נעמט צו 600 קרבנות, וואָס באַטרעפט כמעט אַ דריטעל פון דער גאַנצער אידישער באַפעלקערונג אין שטעטעל, וועלכע ציילט אינגאַנצען 1900 נפשות.

להיפך צו פּראָסקוראָוו, האָבען דאָ די מערדער מאַנכס געוועזען אַ סך פרויען — דאָס רוב פון די געקוילעטע פרויען האָט מען פריער פאַרגוואַלטיגט, נאָר אויך פיל פון די לעבען־געבליבענע האָבען עס ניט אויסגעמיטען.

אויך דאָ איז דער פּאָגראָם אָפּגעשטעלט געוואָרען נאָך אַ צייכען פון אויבען. דערהערענדיג דעם סיגנאַל, האָבען די הייד־דאַמאַקען פאַר'ן אוועקגעהן נאָך באַגאָסען מיט קעראָסין אייניגע פון די שענסטע הייזער אין שטעטעל און זיי אונטערגעצונדען.

אָט דאָס זיינען די ווילדע מעשים פון דעם רומפּולען אוקראַי־נישען מיליטער, אין זייער גאַנצער נאַקעטקייט. ער ברענט מיט שנאה צו דער אידישער באַפעלקערונג. ער זוכט זיך נוקם צו זיין פאַר חטאים, וואָס די אידישע באַפעלקערונג האָט ניט באַגאַנגען. דעם גאַנצען גאַל און דערביטערטקייט פון די מפּלות, דעם צאָרן און כעס, וואָס דאָס פאָלק האָט אָנגעזאַמעלט אין זיך פאַר די שווערע מלחמה־יאָרען, זוכט ער אויסצוגיסען אויף די קעפּ פון דעם שוצלאָזען, ווערלאָזען אידענטום.

אין אָנפאַנג מערץ האָט פּעטליוראַס חיל נצחונות. זיך באַ־וועגענדיג פון סאַרי אויף קאַראסטען, באַזייטיגט ער אַ שטאַרקע סכנה פאַר קיעוו. פּעטליורא פאַרנעמט קאַראסטען, מאַלין, סטאַנ־ציע אירין און דעם 21־טען מערץ—זשיטאָמיר. ער שטעהט סך־הכל אַ וויאָרסט פופציג פון קיעוו.

נאָר דער מזל איז ניט שטאַנדהאַפטיג, און דאָס רעדעל דרייט זיך איבער. די באָלשעוויקעס האָבען באַקומען פאַרשטאַרקונגען, און דער דורכבורך פּונ'ם פראָנט ווערט צום ערשטען אַפּריל ליק־ווידירט. זשיטאָמיר, מאַלין, קאַראסטען ווערען צוריק אָפּגענומען.

אָט מיט דעם אָפּטרעטען, מיט'ן סוף מערץ ברעכען אוים מורא'־דיגע פּאָגראָמען פון „צווייטען פּעריאָד“.

אין דעם חודש קומען פאָר פּאָגראָמען אין בעלאשיץ (7־12 מערץ), אין סאמגאָראָדעק (13־טען מערץ), אין קאַראסטען, אושאמיר (31־טען) און דעם 22־טען מערץ — דער צווייטער פּאָגראָם אין זשיטאָמיר.

כאַראַקטעריסטיש פאַר דעם צווייטען פּאָגראָם־פּעריאָד, פאַר דער פּאָליטישער סיטואַציע, וואָס האָט זיך געשאַפען ביי אָט דער מאַסען־שחיטה, איז דער זשיטאָמירער פּאָגראָם. מיר ברענגען דאָ די וויכטיגסטע שטעלען פון דעם באַריכט וועגען דעם זשיטאָמירער פּאָגראָם פון דעם באַפּולמעכטיגטען ליוושיץ.

דעם 21־טען מערץ האָט זשיטאָמיר פאַרלאָזען די רויטע אַרמיי און באַגינען דעם 22־טען איז אין וואָלינגעלעווקע (אַ פאָר־שטאָט) אָנגעקומען פּעטליוראַס חיל. גלייך נאָכ'ן אָוועקגעהן פון דער רויטער אַרמיי האָבען די זשיטאָמירער געזעלשאַפטליכע טוער באַשלאָסען צו שיקען אַ דעלעגאַציע, באַגעגענען די אַרמיי פון דער דירעקטאָריע, כדי צו ווירקען, עס זאָל ניט געמאַכט ווערען קיין פּאָגראָם, וועגען וואָס עס זיינען אַרומגעגאַנגען באַשטימטע קלאַנגען. די קלאַנגען האָבען זיך באַגרינדעט אויף דער שטאַרקער אַנטיסע־מיטישער פּאָגראָם־אַגיטאַציע, וואָס איז געפירט געוואָרען אין שטאָט צווישען דעם פּעבעל.

כדי צו פאַרגרעסערען די השפּעה פון דער אַגיטאַציע, האָט מען צווישען דעם פינסטערען המון און דערהויפּט צווישען פויער־טום פאַרשפּרייט אַ קלאַנג, אַז די באָלשעוויקעס, אָדער ווי די כל־ערליי פּראָוואָקאַטאָרען פלעגען עס אויסטייטשען, די זשידעס, האָבען אויסגעקוילעט אין זשיטאָמיר פאַר זייער קורצער הער־שאַפט 1700 קריסטען. באמת, זיינען לויט די פאַראָרדנונגען פון דער „טשרעזוויטשייקע“ אין זשיטאָמיר גופא דערשאָסען געוואָרען 6 מענשען, אין דער צאָל אויך איין איד, אייזיק רודענקאָ, וועמען מען האָט באַשולדיגט אין פּראָוואָקאַציע און אָנטייל נעמען אין אָוורוטשער פּאָגראָם. צווישען די 5 קריסטען זיינען 4 געווען באַנ־דיטען און 1 פאָרשטעהער פון דער קאָמאַנדאַטור (סקאָלסקי). חוץ די 6 האָט מען נאָך אין אומגעגענט דערשאָסען 16 פּעטליוראָוו־צעס — אינגאַנצען 22 מאַן.

די פאַנטאַסטישע ציפער 1700 דערשאָסענע קריסטען איז פאַרשפּרייט געוואָרען מיט דעם פּראָוואָקאַטאָרישען מיין אויפצו־רייצען די באַפעלקערונג קעגען די אידען (וועמען מען האָט אידענ־טיפיצירט מיט די באָלשעוויקעס) און אַרויסרופען אַ נייעם פּאָגראָם. כאַראַקטעריסטיש איז, אַז די לעגענדע וועגען די 1700 דערשאָסענע האָבען פאַרשפּרייט אויך די באַאמטע, וועלכע האָבען קענטיג גאַנץ אויפריכטיג אַליין געגלויבט אין דעם אָדער האָבען, אַלענפאַלס, געמאַכט אַן אָנשטעל, אַז זיי גלויבען.

די באַאמטע האָבען פאַרשפּרייט קלאַנגען, אַז אַלע אינסטי־טוציעס זיינען פאַרכאַפּט פון די זשידעס, און אַז די באָלשעוויקעס און די זשידעס זיינען איינס. אין דער ווירקליכקייט איז די באַציהונג פון די זשיטאָמירער אידען צו די באָלשעוויקעס, ווי בכלל פון אַלע אידען אין אוקראַינע, געווען אַ פאַרשידענע. די בורזשואַזיע, דאָס קליינבירגערטום און אַ גרויסער טייל אינטעלי־גענץ האָבען זיך ביים ערשטען מאָל פאַרנעמען זשיטאָמיר פון די באָלשעוויקעס באַצויגען צו זיי אויטגעשפּראָכען פיינדליך. די באָלשעוויקעס האָבען צווישען די ערוב'ניקעס פאַר'ן ניט אַריינ־טראָגען די קאָנטריבוציע אַרעסטירט אַן אָנגעזעהענעם פּראָצענט אידען. נאָר, ווי דאָס זאָל ניט זיין, ביים אָנקומען פון די פּעט־ליוראָווצעס איז די אַטמאָספערע פאַר אַ פּאָגראָם געווען צוגעגרייט. דעם סם האָבען מיטגעבראַכט מיט זיך די אַרמיי־טיילען, נאָר זיי האָבען אים אין שטאָט גופא שוין געפונען שטאַרק פאַרשפּרייט.

פרייטאָג האָט מען וועגען פּאָגראָם גערעדט, ווי וועגען אַן אומפאַרמיידליכקייט.

מאַסען אידען פאַרלאָזען די שטאָט. עס געהט אַוועק די גאַנצע יוגענט. דאָס רוב פון די אַוועקגעגאַנגענע האָבען קיין שום שייכות ניט מיט'ן באָלשעוויזם — זיי לויפען זיך ראַטעווען פון צווייטען פּאָגראָם, זיי אַנטלויפען פון מלאך־המות, וואָס שאַרפט בפועל ממש זיי אין די אויגען דעם שווערד. דאָך ביי זייער אומ־קערען זיך אהיים האָט מען פיל פון זיי אָנגענומען פאַר באָלשע־וויקעס, און נאָר אַ דאַנק דער ענערגישער אַריינמישונג פון דער שטאָטישער זעלבסטפאַרוואַלטונג און אייניגע געזעלשאַפטליכע טוער־קריסטען, גיט זיך זיי איין אָפּצוראַטעווען פון צעשיסען.

שבת פרי איז אויף וורַאַנגעלעווקע, וואו עס האָט זיך גע־

פונען דער אוואנגארד פון פעטליוראס ארמיי, אוועקגעפארען א דעלעגאציע, וואס איז באשטאנען פון שטאט־גלאווא פיוואדסקי, א מיטגליד פון ארבייטס־קאנגרעס דזעוואלטאווסקי, דעם געהילף־פארזיצענדען פון שטאט־פארוואלטונג יאניצקי און א מיטגליד פון דער אידישער קהלה.

אויפ'ן וועג צום שטאב האט די דעלעגאציע באגעגענט אן אפיציר. ער האט זיי געפרעגט, וואס איז עס פאר א דעלעגאציע, פון וועמען באשטעהט זי. דערוויסענדיג זיך, אז דא געפינט זיך אויך איין איד, האט ער געראטען, דער איד זאל בעסער זיך אומ־קערען, ווייל זיין לעבען איז אין סכנה. דער איד האט זיך געמוזט אומקערען צופוס און איז נאר א דאנק זיין שטארקער ענליכקייט צו א קריסט מיט צרות דערקראכען צום שטאט.

אויפ'ן וועג האט ער אויך דערזעהן די ערשטע אידען, וואס די אריינקומענדע סאלדאטען האבען געטייט. דעם ערשטען האט מען דערהרג'עט אויפ'ן שאסיי פון ווראנגעלעווקע צום שטאט, א 70־יאריגען זקן, וואס איז געגאנגען אין בית־המדרש מיט א טלית אין האנט. לויט ווי מען האט איבערגעגעבען, האט מען אים צוגעשטעלט צו א בוים און אויסגעשאסען, אבער ער איז ניט גלייך אומגעפאלען. דער פארוואונדעטער זקן האט נאך גע־פרואווט געהן ווייטער צום בית־המדרש, אבער ער איז אפגע־גאנגען מיט בלוט, איז אומגעפאלען און געשטארבען.

ווען די דעלעגאציע איז געקומען אין שטאב, האט מען איר באגעגענט מיט די 1700 קריסטען, וואס די זשידעס האבען אויס־געשלאכט. די דעלעגאציע האט דערוויזען, אז דאס איז ליגען, ווען זיי האבען עס באשטעטיגט מיט זייער ערענווארט, האט מען אין שטאב געענטפערט, אז דאס איז מעגליך, און אז אינטעליגענטע מענשען קאן מען אין דערין איבערצייגען, אבער די סאלדאטען־מענגע קאן מען ניט איבערשפארען. די סאלדאטען, — איז געווען דער תירוץ פונ'ם שטאב, — זיינען זעהר בייז געשטימט צו די אידען, און דער שטאב איז מאכטלאז וואס עס איז צו טאן דערביי.

דעם 22־טען מערץ הייבט זיך אן דער פאגראם, וואס דויערט 5 טעג. די גרעסטע צאל קרבנות האבען געגעבען די ערשטע 3 טעג.

די אלגעמיינע צאל קרבנות פון פאגראם איז אין איין זשי־

טאָמיר, ניט רעכענענדיג די געבראַכטע צו קבורה אין די ארומיגע דערפער, 317.

צווישען די דער'הרג'עטע זיינען אַם מערסטען זקנים, פרויען און קינדער. יוגענט איז זעהר ווייניג, ווייל די יוגענט איז אָדער אוועק פון שטאָט, אָדער זי האָט זיך פאַר דער צייט באַהאַלטען.

ביי די איבערפאַלען אין די הייזער גיט זיך אייניגע איין אויסצוקויפען זיך פאַר געלט. אָבער עס האָט אויך געטראָפען, אַז דאָס געלט האָבען די מערדער צוגענומען און האָבען דערנאָך געטייט די, וואָס האָבען זיי דאָס געלט געגעבען.

בכלל איז דער חילוק צווישען דעם ערשטען און צווייטען זשיטאָמירער פאָגראָמען זעהר גרויס לויט זייער כאַראַקטער: אין ערשטען פאָגראָם איז דער ציל געווען רויבעריי, אין צווייטען האָט מען זיך געסטאַרעט וואָס מער אידען צו טייטען. און אויב די צאָל קרבנות איז נאָר 317, דערקלערט זיך עס ערשטענס דערמיט, וואָס מאַסען אידען האָבען זיך אויסבאַהאַלטען ביי קריסטען, און הויפטזעכליך דערמיט, וואָס דעם 24־טען אין אָווענט האָט זיך אָנגעהויבען א נייער אָנגריף פון די באָלשעוויקעס, וואָס האָט אָפּגעשטעלט דעם פאָגראָם. די סאָלדאַטען זיינען אָפּגעשיקט געוואָרען צום פראָנט.

דעם 23־טען מערץ, ד. ה. אין סאַמע ברען פון פאָגראָם, האָט פעטליורא באַזוכט זשיטאָמיר. מען האָט אים איבערגעגעבען אַלץ, וואָס איז פאָרגעקומען, און וואָס קומט נאָך פאָר אין זשיטאָמיר. ער דערקלערט, אַז ער האָט אָפּגעגעבען אַלע נייטיגע פאָראָרדנונגען אָפּצושטעלען די שחיטה. אין דער אמת'ן אָבער, האָט מען ביז'ן 25־טען מערץ קיינע מיטלען גענומען דעם פאָגראָם ניט אָנגענומען. נאָר דעם 25־טען מערץ האָט די פעלד־זשאַנדאַמעריע, ד. ה. די גאַליטשאַנער, אָנגעהויבען זיך ראַנגלען מיט די איבערפאַלען. דאָס האָט תיכף אָפּגעשטעלט דעם פאָגראָם. דעם 24־טען און 25־טען קומען שוין פאָר נאָר איינצעלנע אָנפאַלען, און דאָס אויך נאָר אין די פאָרשטעטלעך, פון וואַנען די גאַנצע אידישע באַפעלקערונג איז אַנטלאָפען, איבערלאָזענדיג איר האַב און גוטס אויף גאָטס באַראָט; פאַרשטעהט זיך, אַז מען האָט צעראַבירט אַלץ ביז א ביסעל מעל.

די לייכטקייט, מיט וועלכער באַגאַצקין מיט זיין הייפעל גאַ־

ליטשאַנער האָט זיך איינגעגעבען אָפּצושטעלען דעם פּאָגראָם, באַוויזט, אַז הלואי וואָלט נאָר דער גוטער ווילען געווען, וואָלט קיין פּאָגראָם בכלל ניט געווען.

אויסער די דערמאָרדעטע, האָט דער פּאָגראָם געגעבען אויך אַ גרויסע צאָל פאַרוואונדעטע, די גענויע צאָל פון וועלכע עס איז אוממעגליך פעסטצושטעלען, ווייל דער גרעסטער טייל פאַרוואונדעטע זיינען געבליבען ליגען ביי זיך און האָבען קיין מעגליכקייט ניט געהאַט זיך צו ווענדען נאָך הילף. עס האָט געטראָפען, אַז שווער־פאַרוואונדעטע זיינען אָפּגעלעגען עטליכע טעג אָן יעדער מעדיצינישער הילף.

ווען אויפ'ן פערטען טאָג פון פּאָגראָם זיינען אויף דער איניציאַטיוו פון אַ מיטגליד פון שטאָטראַט דאַמאַנעווסקאַיאַ און אַנדערע אָרגאַניזירט געוואָרען פליענדע סאַניטאַר־אָפּטיילונגען, האָבען זיי אין זייער טעטיגקייט גאַנץ אָפט באַגעגענט מניעות מצד די סאָלדאַטען. איין כאַראַקטעריסטישער צופאַל: ווען איינינע באַרמהערציגע שוועסטער צוזאַמען מיט עטליכע קריסטען האָבען געטראָגען אויף נאָסילקעס אַ שווער־פאַרוואונדעטען זקן, האָבען די סאָלדאַטען דאָס ניט דערלאָזען. זיי האָבען זיי אָפּגעשטעלט און געוואָלט דערשלאָגען דעם פאַרוואונדעטען. קיין טענה'ן און בעטען זיך האָט ניט געהאָלפען, מען האָט קוים גע'פועל'ט ביי זיי, אַז די באַרמהערציגע שוועסטער זאָלען אָפּטראָגען דעם פאַרוואונדעטען צוריק אַהין, פון וואַנען זיי האָבען אים גענומען.

אַ שוידערליך בילד האָט פאָרגעשטעלט דער בית־עלמן אין די טעג פון די לויות. אַ גאַנץ פעלד איז פאַרלייגט געוואָרען מיט די בר־מנן'ס פון זקנים, פרויען און קינדער.

דעם צווייטען פּאָגראָם האָבען געמאַכט די פּעטליוראָווצעס, אָבער אין אים האָבען בלי שום ספק אנטייל גענומען אויך פיל אָרטיגע איינוואוינער. פיל פון די רויבער זיינען געגאַנגען מיט אין סאַזשע אויסגעשמירטע פנימ'ער, כדי מען זאָל זיי שפּעטער ניט דערקענען.

מיט די מערדער זיינען נאָכגעגאַנגען טריט נאָך טריט די סטרעזשער, הויז־באַדינטע און יונגע שקצים, זיי אַלע אָנגעוויזען און אין אַלץ באַהילפיג געווען. עס זיינען ניט געשטאַנען אָן אַ זייט אויך אַ טייל פון די באַאַמטע.

די רייכערע פלעגט זיך נאָך ווי עס איז איינגעבען אָפּצוקויפען זיך. געליטען האָט אָם מערסטען די אידישע אָרימע און מיטעלע באפעלקערונג. איינעם אַ 74־יאָריגען זקן האָט מען געטייט דער־פאר, וואָס ער האָט געהאט ביי זיך נאָר 18 רובעל, און געפאָדערט האָט מען ביי אים 1000.

נאָכ'ן אָפיציעלען בולעטין, וואָס עס האָט פארעפענטליכט די גובערנסקע אינפאָרמאציאָנס־ביוראָ, האָבען אין פּאָגראָם אנטייל גענומען אויך סאָקאָלאָווסקים אָטריאַדען, וועלכע זיינען דעם 22־טען צוזאמען מיט פעטליוראַס רעגולערען חיל אריין אין שטאָט. אין סאָקאָלאָווסקים אָטריאָדען פלעגען אָנגענומען ווערען נאָר די, וואָס האָבען געמעלדעט, אז זיי ווילען ניט זיין קיין „פארדונגענע ביי די זשידעס". ס'איז כדאי צו באמערקען, אז סאָקאָלאָווסקים אויפ־רופען פלעגען געדרוקט ווערען אין דער וואָלינער מלוכה דרוקעריי. דאָס פלעגט פארדעכענט ווערען ווי באפעלען, וואָס שטאַמען פון די מיליטערישע מאכטהאָבער.

די באציהונג פון די קריסטען צום פּאָגראָם איז געווען אַ פאר־שידענע. פיל קריסטען האָבען געראטעוועט מאסען אידישע לע־בענס. נאָר ס'זיינען געווען אויך פאלען, וואָס אפילו קולטורעלע קריסטען האָבען זיך אָפּגעזאָגט צו באהאלטען אידען אוים מורא. געווען אויך ניט ווייניג אַזעלכע, וואָס אויב זיי האָבען מיט זיי־ערע אייגענע הענט ניט מיטגעהאָלפען, האָבען זיי אָבער שטאַרק הנאה געהאט פון פּאָגראָם־בילד.

נאָכ'ן פּאָגראָם האָט מען אָנגעהויבען פארשפרייטען קלאַנגען, אז דאָס איז מ'כלומר'שט ניט געווען קיין פּאָגראָם, נאָר אַ נויי־טיגע קריגס־אָפּעראַציע, ווייל „פון די אידישע הייזער האָט מען געשאָסען אויף פעטליוראַס מיליטער."

דער זשיטאָמירער פּאָגראָם עפענט פאַנאַנדער די קאָרטען פון דער דירעקטאָריע און איר פּאָגראָם־פּאָליטיק.

נאָך צו וויניטשענקאָן, וואָס איז פריער געשטאַנען בראש פון דער רעגירונג פון דער אוקראַינישער פאָלקס־רעפּובליק, איז געקומען אַ דעלעגאַציע פון די אידישע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען, צו דערמאָנען אים וועגען די שרעקליכע פּאָגראָמען, וואָס ער פירט דורך מיט דער רעגולערער אוקראַינישער ארמיי לויט אַ באַ־שטימטען, אויסגעאַרבייטען פּלאַן, לויט די פּאַראָרדנונגען פון

די קריגס־פירער. ער האָט געענטפערט: „גיט איבער אייערע יונגע, אז זיי זאָלען ניט אונטערשטיצען די באָלשעוויקעס; די אידישע אַרבייטער אָרגאַניזירען אין די אוקראַינישע שטעט אַן אויפשטאַנד אום איבערצוגעבען די מאַכט די באָלשעוויקעס. מיר וועלען באַלד זיין מאַכטלאָז געגען דעם צאָרן פון אונזער אַרמיי צו די אידען." אויף דעם האָט אים איינער פון דער דעלעגאַציע גאַנץ ריכטיג אָנגעוויזען, אז „פּונקט אַזאַ ענטפער האָט באַקומען די אידישע דעלעגאַציע, ווען זי איז געקומען נאָכ'ן קישינעווער פּאָגראָם צום אַלמעכטיגען צאַרישען מאַטראָס פּלעווע."

אין סאַמע מיטען פון זשיטאָמירער פּאָגראָם איז דער אָנפירער פון דער דירעקטאָריע, פּעטליורא, אָנגעקומען קיין זשיטאָמיר. און ווי מיר האָבען אויבען געזעהן, האָט דער העכסטער אַטאַמאַן פון דעם אוקראַינישען חיל קיין זאַך ניט פאָרגענומען אָפּצושטעלען דעם פּאָגראָם, וואָס איז אין צוויי טעג אַרום אַזוי גרינג אָפּגעשטעלט געוואָרען דורך באַגוצקין.

פּעטליוראַס אויפפירען זיך ווערט נאָך קלאָרער, ווען מיר באַקאַנען זיך מיט דעם אָפּענהערציגען שמועס, וואָס דער גאַרניזאָן־שעף, פּאָלקאָווניק פּעטראָוו, האָט געהאַט מיט דער אויסעראָרדענט־ליכער אויספאָרשונגס־קאָמיסיע.

פּעטראָוו, אַ פריערדיגער אָפיציר פון צאַרישען גענעראַל־שטאַב, האָט אין אַ געשפּרעך מיט די געזעלשאַפטליכע טוער דער־קלערט, „אַז ביז'ן 1־טען מערץ בין איך געווען אַ טרייער דינער דעם צאַר און פון 1־טען מערץ האָב איך פאַרשטאַנען מיין טעות און בין געוואָרען אַ סאָציאַליסט."

דעם שמועס האָט די אויסעראָרדענטליכע אויספאָרשונגס־קאָ־מיסיע געפונען פאַר אַזוי כאַראַקטעריסטיש, אַז זי האָט אים באַזונ־דער פון פּראָטאָקאָל צוגעשיקט דער דירעקטאָריע. מיר ברענגען דאָ איינינע אויסצוגען.

די דעלעגאַציע איז באַשטאַנען פון די מיטגלידער פון דער אויסעראָרדענטליכער קאָמיסיע, דעם געהילף־פּראָקוראָר א. א. קיץ, דעם ריכטער ג. וו. רובלעווסקי און דעם פאָרשטעהער פון דער גובערניע־זעמסטוואָ פּ. ט. רעדקאָ.

די דעלעגאַציע האָט זיך פריער געווענדט צום גובערניע־קאָ־מיסאַר, וועלכער האָט זיי פאַרשפּראָכען זיין הילף, האָט צוגעזאָגט

זיך פערזענליך פאַר זיי משתדל צו זיין ביי דער דירעקטאָריע און אויך געראַטען זיך צו ווענדען צו דער מיליטערישער מאַכט. דער שעף פון דער פעלד־זשאַנדאַרמעריע באָגוצקי האָט זיך אויך באַצויגען גאַנץ מיטפילענד און האָט צוגעזאָגט זיין הילף ביי הויז־זוכונגען און אַרעסטען פון די גראַמירער.

גאַנץ אַנדערש האָט זיי אויפגענומען דער גאַרניזאָן־שעף פּעטראָוו. באַגעגענדיג זיי אויף די טרעפּ, האָט ער געזאָגט: „אָ, דאָס איז אַ זשידאָווסקע קאָמיסיע, ניטאָ ווענען וואָס צו פּלוידערען.“ דערוויסענדיג זיך, אַז דאָס זיינען פאָרשטעהער פון אַ קאָמיסיע, וואָס איז באַשטעטיגט פון דער דירעקטאָריע, האָט ער זיי אַריינגעלאָזען אין צימער. צווישען אַנדערען האָט ער געזאָגט: „מיר געהען מיט'ן לאָזונג: „שלאָג די זשידעס, שלאָג די באָלשעוויקעס“ . . . „צי דען קאָנען 2 טויזענט קינדער (דאָס האָט ער געמיינט די סאָלדאַטען) פאַראַנטוואָרטליך זיין דערפאַר, וואָס זיי האָבען דער'הרג'עט עטליכע זשידעס?“ ווייטער האָט ער דער־קלערט, אַז דער פּאָגראָם איז געווען סטיכיש, און עס וואָלטען אים ניט איינגעהאַלטען אויך די יונקער, און דערפאַר האָט ער די יונקער־שול אין די פּאָגראָם־טעג אַרויסגעשיקט אויפ'ן פראָנט.

„עס קאָן ניט זיין מ'זאָל אַ סאָלדאַט משפּט'ען דערפאַר, וואָס ער האָט גענומען ביי אַ זשיד אַ העמדעל“. „אויב, — האָט ער ווייטער דערקלערט, — מ'וועט צוציען די סאָלדאַטען צו פאַר־אַנטוואָרטליכקייט, וועל איך ביז 4 מאָל אין יעדען פאַל איבער־קוקען די ריכטיגקייט פון דער באַשולדיגונג.“

ווען אַ מיטגליד פון דער דעלעגאַציע האָט אים אויף דעם אָנגעמערקט, אַז די קאָמיסיע איז באַשטעטיגט פון דער דירעק־טאָריע, האָט ער געענטפערט, אַז די דירעקטאָריע איז אַ שפּילכעל אין די הענט פון די דיפּלאָמאַטען, און אַז דאָס רוב דיפּלאָמאַטען זיינען אידען, און אויב די דירעקטאָריע האָט באַשטימט אַן אויס־פאָרשונגס־קאָמיסיע, איז עס אויסשליסליך מיט'ן צוועק צו רעכט־פערטיגען זיך פאַר דער געזעלשאַפטליכער מיינונג און ווייזען, אַז אַזעלכע זאַכען ווי אַ פּאָגראָם בלייבען ניט אומבאַשטראָפט.

די קאָמיסיע האָט אַרויסגעטראָגען דעם איינדרוק, אַז דעם פּאָלקאָווניק פּעטראָוו איז ניחא די קאָמיסיע זאָל עקזיסטירען, נאָר זי זאָל ניט אַרבייטען.

דער קיצור פון זיין ענטפער איז געווען, אַז קיין סאָלדאַטען זאָל גאָט שומר ומציל זיין מ'זאָל חלילה אָנרירען. די ווילדע רויבער מעג מען באַשטראָפען, ווייל זיי צעשיסט דאָך אויך די מאַכט.

נאָך אַ לאַנגען איינ'טענה'ן און אָנווייזען, אַז די קאָמיסיע אַרבייט לויט דער באַשטימונג פון דער דירעקטאָריע, האָט ער צו־געזאָגט, אַז ער וועט פּאַראָרדנען דעם קאָמענדאַנט וואַגנער און דעם אַטאַמאַן באָגאַצקי זיי צו העלפען אין דער טעטיגקייט.

ווי אַ בלבול אויף דער דירעקטאָריע קלינגט די דערהייבונג פּעטראָווס פאַר זיינע פּאָגראָם־טאַלאַנטען. דאָס איז אָבער אַ בי־טערער אמת: פּעטראָוו ווערט שפּעטער באַשטימט פאַר אַ קריגס־מיניסטער פון דער דירעקטאָריע.

די פּאָגראָם־כוואַליע, וואָס הייבט זיך אויף נאָך די מערץ־מפּלות, פאַלען צונויף אין צייט און גיסען זיך צונויף אין איין בושעווענדיגער שחיטה־שריפה מיט די פּאָגראָמען, וואָס עס אָרגאַ־ניזירען די אויפשטאַנדיגע באַנדעס פון דעם אינערליכען אַנטי־באָלשעוויסטישען פראָנט (זעה קאַפּיטעל „באַטקאָווטשטשינע"), און גאַנץ אוקראַינע ווערט פאַרפלייצט מיט אידיש בלוט און טרערען.

אין אַפּריל צעראַבירען די אָפּטרעטענדע פון אָלעווסק קיין נאָווגאָראָד־וואָלינסקי פּעטליוראָווצעס דאָס שטעטעל עמילטשינע.

אין מאַי מאַכען פּעטליוראַס מחנות אַ רייע פּאָגראָמען אין וואָלין און פּאָדאָליען. דעם 9־טען מאַי אין וואראנאָוויץ, אין ראָוונע דעם 14־טען און 29־טען, אין קרעמעניץ דעם 22־טען, אין ליטין דעם 14־טען און 28־טען; אין קאַדיים און אין אַ גאַנצער רייע אַנדערע פּונקטען.

אין יוני קומען פאָר פּאָגראָמען אין דעראַזשנע, כמעל־ניק, סטריזשאַנקע, אַלט סיניאַווקע און אַנדע־רע ערטער.

יולי איבערשטייגט אין דער אוקראַינישער טויט־ און שרעק־כראָניק אַלץ, וואָס איז געווען ביז דאַן. פּעטליוראַס מחנות גיסען זיך צונויף מיט די פּאַרטיזאַנישע באַנדעס. אונטערשיידען זיי איינעם פון דעם אַנדערען איז צו דעם מאָמענט זעהר שווער, כמעט אוממעגליך.

די אידישע פּאָגראָמען, דער מיטעל, מיט וועלכען די מיליטער־

פירער האָבען געוואָלט צונויפלייטען, פאַרפעסטיגען די איינהייט־ליכקייט פון דער ארמיי, האָבען זיך פאַרוואַנדעלט אין דאָס געגענ־זעצליכע: די ארמיי איז געוואָרען דעמאָראַליזירט, גענצליך פאַ־נאַנדערגעלייגט, האָט זיך פאַרוואַנדעלט אין א רויבער־באַנדע.

אין אויגוסט ווערט די פּאָגראָמען־כוואַליע פיל שוואַכער. אָבער דאָס אידישע פאָלק האָט נאָך ניט קיין רוה פון די פּאָגראָמען, ס'איז נאָך דער בעכער פון לייד און פּיין ניט פול. און אָנשטאָט די שטילער געוואָרענע פּארטיזאַנישע און רעגולערע שחיטות פון דער דירעקטאָריע רוקט זיך אָן א נייע מעכטיגע, שרעקליכע פּאָג־ראָמען־כוואַליע: עס געהט די אַלרוסישע רעאַקציע, בראש מיט דעם הענקער גענעראַל דעניקין. צו אויגוסט בייט זיך שאַרף די פּאָליטישע סיטואַציע. די ראַטען־מאַכט ווערט ארויסגעשטויסען פון אוקראַינע מיט די פאַראייניגטע כחות פון דעם אינערליכען פראָנט, די פּארטיזאַנשטשינע, גריגאָריעווס אויפשטאַנד און דעם דרוק פון דער פרייוויליגער ארמיי (דעניקינס).

איינער נאָך דעם אַנדערען געהען איבער די אוקראַינישע שטעט אין דעניקינס הענט. אין אָנפאַנג אויגוסט איז שוין פון דער פרייוויליגער ארמיי פאַרנומען כאַרקאָוו, יעקאַטערינאָסלאַוו, פּאָלטאַווע. אין מיטען און ענדע אויגוסט געפינט זיך נאָר איין קיעוו אונטער דער ממשלה פון די ראַטען. — דעם 2־טען סעפּ־טעמבער פאַרנעמט דעניקין קיעוו אויך.

דעניקין איז אָבער ניט נאָר א פיינד פון דער ראַטען־מאַכט, ער איז צו דערזעלבער צייט אויך א פיינד פון דער דירעקטאָריע, פון דער אוקראַינישער „סאַמאָסטינאָסט", א פיינד, וואָס נוצט אויס אין קאַמף, און גאַנץ געשיקט, דעם פּאָגראָם־מעטאָד. דאָס מאַכט די פּאָגראָמען פאַר דער דירעקטאָריע פאַר אַן איבעריגען צוועקלאָזען מיטעל. דערצו ווערט נאָך דער מיטעל פון אידען־פּאָגראָמען זעהר אומבאַקוועם, צולים דער מערב־אייראָפּייאישער געזעלשאַפטליכער מיינונג, אויף וועלכער די דירעקטאָריע קוקט ארויס, ווי אויף די איינציגע געבליבענע ישועה, און אַן וועלכער זי כאַפּט זיך אָן, ווי איינער, וואָס טרינקט זיך, כאַפּט זיך אָן אַן א שטרויעלע.

איינצייטיג מיט דעם פּאַמעלעכדיגען אָבער אומאויפהערלי־כען אָנרוקען זיך אויף אוקראַינע פון דעניקינען, ווערט די דירעק־

טאָריע כמעט לחלוטין ארויסגעשטויסען פון אוקראַינע, זי טראָגט איבער איר טעטיגקייט קיין אויסלאַנד, וואו זי אנטוויקעלט אַ שטאַרקע דיפּלאָמאַטישע און אַגיטאַציאָנס־טעטיגקייט.

איר שטעהען שטאַרק אין וועג די אומקלאָרע קלאַנגען און ידיעות, וואָס זיינען דערגאַנגען קיין אייראָפּא, פון דער מאַסען־שחיטה אין אוקראַינע, און די דירעקטאָריע קלייבט אויס זעהר אַ באַקוועמען מיטעל צום פאַרטיידיגען זיך: זי פּרואווט אָראָפּ־שאָקלען פון זיך די חטאים, לייקענט אין איר שולדיגקייט און שרייבט צו די עבירות צו אַנדערע.

דר. מאַרגאָלין, דער פאָרשטעהער פון פּעטליוראס רעגירונג אויף דער פרידענס־קאָנפערענץ, גיט דעם קאָרעספּאָנדענט פון „דהי דזשואיש קראָניקל" פאָלגענדע דערקלערונג וועגען די פּאָגראָמען אין אוקראַינע: „צווישען די צארישע פּאָגראָמען און די, וואָס זיינען צום אומגליק פּאָרגעקומען אין אוקראַינע, ליגט אַ גרויסער חילוק. ווען די ערשטע פלעגען אָרגאַניזירט ווערען פון דער מאַכט גופא, איז אָבער די אוקראַינישע רעגירונג געווען גאַנץ באַשטימט געגען די פּאָגראָמען, און זי טראָגט פאַר זיי ניט קיין שום פאַר־אַנטוואָרטליכקייט. בעת פּעטליוראַס איבערקערעניש, ענדע נאָ־וועמבער 1918, האָב איך אַליין געלייענט אין פיל שטעטלעך און דערפער פון אוקראַינע פּראָקלאַמאַציעס, ארויסגעגעבען פון דער מאַכט, אין וועלכע עס זיינען שאַרף פאַראורטיילט געוואָרען די פּאָגראָמען, אין וועלכע עס איז דערקלערט געוואָרען דעם פאָלק, אַז די אידען זיינען בירגער און ברידער, אַז זיי האָבען פיל מיט־געהאָלפען דער אַנטוויקלונג און אויפבליהונג פון אוקראַינע, און זיי געניסען אין דער מלוכה פולע רעכט. די פּראָקלאַמאַציעס האָבען אויך אויפגעוויזען, אַז די פּאָגראָמען קאָנען נאָר דיסקרעדי־טירען אוקראַינע אין די אויגען פון דער ציוויליזירטער וועלט, און אַז די, וואָס נעמען אנטייל אין זיי, זיינען ניט קיין פריינד, נאָר פיינד פון פאָטערלאַנד. צום אומגליק האָט די דעמאָראַליזאַציע זיך אריינגע'גנב'עט און זיך איינגעוואָרצעלט אין די מיליטער־טיילען, איבערהויפּט נאָכדעם ווי די באָלשעוויקעס האָבען פאַר־נומען קיעוו. דאַן זיינען פון די פאַרדאָרבענסטע עלעמענטען אין דער אַרמיי אָרגאַניזירט געוואָרען אידישע פּאָגראָמען. די רעגירונג איז שטענדיג געווען געגען זיי, האָט די שולדיגע און אויפהעצער

פאַראורטיילט צום טויט, האָט אויסגעדריקט איר טיפסטע סימ־
פּאַטיע און מיטלייד מיט די אידען און צוגעזאָגט די פולקומסטע
פאַרגיטיגונג פאַר די געליטענע.

„איך מוז, צום גרעסטען באַדויערען, קאָנסטאַטירען, אַז די
לעצטע פּאָגראָמען, אין פּעברואַר און מערץ, וועגען וועלכע איך
האָב באַקומען ידיעות, זיינען געוועזן אַזוי שרעקליך, אַז עס זיינען
אומגעקומען טויזענטער אידען. זיי זיינען געמאַכט געוואָרען פון
די פאַרשידענסטע עלעמענטען, פון קרימינעלע פאַרברעכער, פון
שוואַרץ־מאה'ניקעס, פון די באָלשעוויקעס, וועלכע ווילען אויף אַזא
אופן דיסקרעדיטירען די אוקראַאינישע רעגירונג.“—(דזשואיש קראָ־
ניקל, 16/2 1919.)

אז די דערקלערונגען פון דעם דר. מאַרגאָלין שטימען ניט
מיט דער ווירקליכקייט, מיט'ן טרויעריגען אמת פון די פאַקטען,
האָט שוין דער לעזער געהאַט די מעגליכקייט צו איבערצייגען זיך.

צו דעם מאָמענט פון זיינע דערקלערונגען האָט זיך די פּאָג־
ראָם־כוואַליע אַלץ מער פאַנאַנדערגעגאָסען, איר כאַראַקטער איז
געוואָרען אַלץ ווילדער און אכזריות'דיגער.

אין יענער צייט קומט פאַר אַ פאַר'עקשנ'טער גערענגעל צווי־
שען דער דירעקטאָריע און דער ראַטען־מאַכט, און טויזענטער אי־
דישע לעבענס ווערען פאַרניכטעט פון די פּאַרטיזאַנישע באַנדעס
און דער רעגולערער אַרמיי פון פּעטלורא. די דירעקטאָריע דריקט
ניט אויס די מיטליידענדע אומגליקליכע אוקראַאינער אידען איר
סימפּאַטיע, זאָגט ניט קיין וואָרט פון מיטגעפיל און טרייסט, רעדט
ניט וועגען פאַרגיטיגונג, און פון דער אַנדער זייט קעמפט זי ניט
מיט די עקסצעסען, לאָזט ניט אַרויס קיין שום אויפרופען געגען
די פּאָגראָמען.

מיר האָבען אויבען געבראַכט די אויפרופען און מודעות פון
די מיליטער־פירער אין איינצעלנע ראַיאָנען. זיי טראָגען אַ בולט־
פּראָוואָקאַטאָרישען פּאָגראָם־כאַראַקטער. זיי זיינען אַ דורשטיגער
חיה'שער געשריי נאָך בלוט. מיר האָבען פריער געבראַכט, פון אַ
גאַנצער ריי ענליכע, אַ פּאָר פּאָגראָם־עפּיזאָדען און זייער אָרגאַ־
ניזירטער, פון אויבען באַוויליגטער, כאַראַקטער טרעט אַרויס קלאָר
און אָפען.

פּעטלורא איז אַליין בייגעווען אין זשיטאָמיר בעת דעם צוויי־

טען פּאָגראָם, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען און פאָרענדיגט לויט אַ באַפעל פון דער מיליטערישער מאַכט. ער האָט אַליין צוגעקוקט זיך צו די נגישות, ענוים איבער דער אידישער באַפעלקערונג, צו די קאַטאַקאָמבען צעפּליקטע, צעקוועלטע מתים, און פונדעסטוועגען איז דער פּאָגראָם ווייטער אָנגעגאַנגען.

די פּאָגראָם־טאַקטיק האָט טאַקע באמת פאַנאַנדערגעלייגט די ארמייע אויף אַזוי פיל, אַז אין איר זיינען שוין געווען פיל און פיל פאַרברעכערישע עלעמענטען און שוואַרץ־מאַה'ניקעס, אָבער די שולד פאַר דעם טראָגען די פאַראַנטוואָרטליכע פירער פון דער די־רעקטאָריע, — דאָס איז די פרוכט פון זייער טעטיגקייט.

„די דירעקטאָריע קעמפט געגען די פּאָגראָמען . . .“

צו די פילע געבראַכטע פאַקטען וועלען מיר צוגעבען נאָך איינעם.

אין בערלין גיט די אוקראַינישע מיסיע אַרויס אין דייטש אַ ביכעל: „די לאַגע דער אידען אין דער אוקראַינע“.

נאָך אַ גאַנצער ריי נאַאיווע תירוצים ווערט געבראַכט די באַשטימונג פון דעם מיניסטאָרען־ראַט פון דער אוקראַינישער פאָלקס־רעפּובליק, אין וועלכען עס ווערט אונטערגעשטראָכען, אַז „די אוקראַינישע רעגירונג האָט זיך געשטעלט פאַר איר דרינגליכסטע אויפגאַבע אָפּצושאַפען אַלערליי פּאָגראָמען, פּראָוואָקאַציעס און עקסצעסען.“ דאָס געהערט צום 18טען אויגוסט, ד. ה. צו דעם מאָמענט, ווען די פּאָגראָמען האָבען זיך אַרויסגעוויזען פאַר אַ ניט פּאַסיגען מיטעל פון פּאָליטישען קאַמף.

מען דאַרף נאָר אָנווייזען, ווי אַזוי די פראַגע וועגען די אידישע פּאָגראָמען ווערט געשטעלט אין דער באַשטימונג פון 18־טען אויגוסט, אַז עס זאָל ניט בלייבען מער קיין שום ספק וועגען די מאָטיווען, וואָס באַוועגען די דירעקטאָריע אָנצונעמען די באַשטימונג.

„אויסהערענדיג, — ווערט דאָרט געזאָגט, — דעם באַריכט פון דעם מיניסטער פאַר אידישע ענינים, פּ. קראַסני, וועגען דעם מצב, וואָס האָט זיך געשאַפען אין צוזאַמענהאַנג מיט די אידישע פּאָגראָמען אין גאַנץ אוקראַינע און באַזונדערס אין קיעוו און אויך אין אויסלאַנד, האָט דער מי־ניסטאָרען־ראַט באַשלאָסען . . . א. א. וו. אין די פאַלשע פּראָ־

וואַקאַטאַרישע מעלדונגען ווערען ווילקירליך פאַרביטען די ערטער פון די פּאָגראָמען, וואָס זיינען דורכגעפירט געוואָרען פון די באָל־שעוויקעס און דער רעאַקציאָנערער קליקע, וואָס געפינט זיך אין ענגער פאַרבינדונג מיט די שטרעבונגען פון דעניקין און דער פּוי־לישער רעאַקציע.

„דאָס אַלץ ווערט דורך פאַלשע ידיעות און אָפענע בריף צו די באַדייטענדסטע פאַרטרעטער פון מעריב־איראָפּע דערטראָ־גען, אום צו שאַפען מניעות דער רעגירונג פון דער אוקראַינישער פאָלקס־רעפּובליק, וועלכע האָט זיך געשטעלט דעם ציל אַלערליי פּאָגראָם־אומרוהען צו אונטערדריקען."

די אַלע פון מיר אונטערשטראָכענע שטעלען באַווייזען קלאָר און דייטליך, וואָס די אמת'ע מאָטיווען זיינען געווען, וואָס עס האָט זיך מיט אַמאָל געענדערט די שטעלונג פון אוקראַינע צו דער אידען־שחיטה.

דאָס ווערט באַשטימט פון דער לאַגע, וואָס האָט זיך געשאַפען אין קיעוו (ד. ה. אין דעם געזעלשאַפטליכען צענטער, וואו קיין פּאָגראָם איז ניט געווען, נאָר וואו די געזעלשאַפטליכע מיינונג האָט פאַרהאַסט די דירעקטאָריע פאַר די ווילדע קאַשמאַר־געשעהעניש), ווי אויך אין אויסלאַנד, וועמעס גומע באַציהונג עס איז אַזוי נייטיג געווען דער דירעקטאָריע אין איר קאַמף מיט דעניקינס פּרינציפּ פון „אַן איינינגען, ניט צעטיילטען רוסלאַנד." אין דער באַשטימונג ווערט ניט גערעדט וועגען דעם קאָלאָסאַלען און געזעלשאַפטליכען פאָלקס־אומגליק, ניט וועגען דער פאַרניכטונג פון אַ נאַציע, וואָס אַרבייט צוזאַמען מיט דער אוקראַנישער ביים אויפבוי פון דער אוקראַינישער פאָלקס־רעפּובליק. עס רעדט זיך אויך ניט וועגען די שרעקען און גרוילען, וואָס האָבען ניט זייער גלייכען אפילו אין מיטעלאַלטער. אויך רעדט זיך דאָ ניט וועגען ראַציאָנאַלער הילף פאַר די געליטענע איבער דער שולד פון דער דירעקטאָריע און אירע אַגענטען (די אַסיגנירטע סומע פון 11,000,000 גריוונעס, ד. ה. 5,730,000 רובעל, קלינגט ווי אַ שפּאַס אנטקעגען דער ווירק־ליכער נויט, און אפילו אָט די אַסיגנירונג איז געמאַכט געוואָרען ערשט דעם 15־טען אויגוסט 1919) ; — גיין, מען שמועסט נאָר

וועגען דער פּאָליטישער צוועקלאָזיגקייט פון די אידישע פּאָגראָמען, וועלכע שאַפען סאַי אין לאַנד, סאַי אין אויסלאַנד, אַן אומבאַקוועמע סיטואַציע פאַר דער אוקראַאינישער רעגירונג.

דוקא די אויגוסט באַשטימונג פון דער דירעקטאָריע באַשטעטיגט אויף'ן בעסטען אופן אַלץ, וואָס מיר האָבען געזאָגט וועגען דער דירעקטאָריע.

רעזומירענדיג וועלען מיר זאָגען: די דירעקטאָריע ווענדט אָן די פּאָגראָם־פּאָליטיק אויף אַזוי פיל, אויף וויפיל דאָס גאַראַנטירט איר אין צוזאַמענהאַנג מיט די פּאָליטישע און סטראַטעגישע באַדינגונגען אַן ערפאָלג אין קאַמף מיט דער ראַטען־מאַכט. דאָס איז אָבער אַ שטעקען מיט צוויי עקען — צוזאַמען מיט דער פאַראייניטליכונג און פאַרפעסטיגונג פון די מיליטער־טיילען, גראָבט עס אָבער אונטער און צעשטערט די דיסציפּלין פון דעם היל, די אַנטי־אידישע אַגיטאַציע אונטער'ן לאָזונג: „שלאָג די זשידעס, ווייל זיי זיינען בורזשועס", אַנטוויקעלט אין די מאַסען דעם באָלשעוויסטישען ראַדיקאַליזם. פאַרקערט, דער לאָזונג: „שלאָג די זשידעס, ווייל זיי זיינען באָלשעוויקעס" העלפט מיט דעם וואוקס פון דער רעאַקציע, וועלכע וויל זיך ניט אונטערוואַרפען דער דירעקטאָריע, זיך איינגרעניצען אין די ענגע ראַמען, נאָר האַלט דעם קורס אין דער ריכטונג פון דער אַלרוסישער רעאַקציע פון גענעראַל דעניקין.

דער שווערער, פאַר'עקשנ'טער, לאַנג־דויערענדער קאַמף געגען דער ראַטען־מאַכט פאַרוואַנדעלט דעם בלוטיגען קאַמפּס־מיטעל אין אַ סיסטעם, וואָס ווירקט כסדר, אָן אַ הפסקה. און נאָר דאַן, ווען דעניקינס רעאַקציע האָט געפייערט איר נצחון און זיך פאַרמאָסטען אַלץ ברייטער און ווייטער; ווען די דירעקטאָריע האָט זיך גע־דאַרפט רעאַביליטירען אין די אויגען פון מערב־אייראָפּייאישער גע־זעלשאַפטליכער מיינונג; ווען מען איז געצוואונגען געוועזען צו זוכען **אַ שטיצע אין די אידישע רעכט־סאָציאַליסטישע פאַרטייען, —** ערשט דאַן האָט דער ראַט פון די פאָלקס־מיניסטאָרען אַרויסגעזאָגט זיין אַנטשיידענעם וואָרט, ערשט דאַן האָט דער העכסטער אַטאַמאַן פּעטליורא אַרויסגעגעבען זיין באַפעל צום מיליטער (דעם 26־טען אויגוסט 1919), וואו ער פאַראורטיילט די אידישע פּאָג־ראָמען.

אָט דאָס איז די טרויער־כראָניק פון אוקראַאינישען אידענטום

בעת דער הערשאַפט פון דער דירעקטאָריע און אין פאַרצווייי־פעלטען קאַמף פאַר הערשאַפט. דאָס לעבען און פאַרמעגען פון צענדליגער טויזענטער משפחות זיינען געוואָרען אַ שפּילצייג אין די הענט פון פּאָליטיקער און כל׳ערליי אַוואַנטיוריסטען. מיט העצע און פּראָוואָקאַציע, מיט בלבולים און שקרים וועקט מען אויף די פינסטערע חיה׳שע אינסטינקטען ביי די דערצאָרענטע, פאַרבי־טערטע פאָלקס־מאַסען. און ווען עס בושוועט זיך פאַנאַנדער די פּאָגראָם־כוואַליע, מוז מען שוין אָפטמאָל געגען ווילען בלייבען אַ גלייכגילטיגער צושויער פון די געשעהענישען.

די דירעקטאָריע האָט אַרויסגערופען, האָט געפלאַנצט אין די פאַרפינסטערטע מוחות פון די מאַסען הָעם גרענצלאָזען האַס און שנאה צו די אידען. זי האָט געמאַכט צו הפקר דאָס אידענטום; און פאַר דעם פּיין און די ליידען פון דעם פאַראומגליקטען אוקראַי־נישען אידענטום טראָגט די דירעקטאָריע די גאַנצע פאַראַנטוואָרט־ליכקייט.

צום שלום ברענג איך אין גאַנצען דעם זעהר וויכטיגען, דע־טאַליזירטען און אינטערעסאַנטען באַריכט פון דעם גוט־באַקאַנטען אַדוואָקאַט אַרנאָלד הילערזאָן. לויט זיין אָביעקטיוויטעט און גרינד־ליכקייט, קאָן אָט דער באַריכט געוויס באַטראַכט ווערען אַלס היסטאָרישער מאַטעריאַל פאַר דער גאַנצער פּעריאָדע פון די פּאָג־ראָמען און שחיטות, וואָס זיינען געמאַכט געוואָרען פון די פאַר־אַנטוואָרטליכע אַגענטען פון דער דירעקטאָריע. הילערזאָנס באַ־ריכט כאַראַקטעריזירט זעהר שאַרף די טענדענץ פון דער דירעק־טאָריע צו אָרגאַניזירען פּאָגראָמען אויף אידען צוליב אייגענע פּאָ־ליטישע צוועקען.

באַריכט פון א. י. הילערזאָן

דער פּאָגראָם אין פּראָסקוראָוו
פעברואַר 1919

פּראָסקוראָוו און איר באַפעלקערונג

פּראָסקוראָוו האָט דעם אָנבליק פון אַ זעהר לעבעדיגער שטאָט. זי געפינט זיך אין פּאָדאָליער גובערניע און האָט אַ באַפעלקערונג

פון 50,000, פון וועלכע כמעט 25,000 זיינען אידען. איר דע־מאָקראַטישער שטאָט־ראַט באַשטעהט פון 50 מיטגלידער: 26 קריסטען און 24 אידען. פון די אידישע מיטגלידער זיינען 18 ער־וויילט געוואָרען אַלס אידישע נאַציאָנאַלע קאַנדידאַטען און די איבעריגע אַלס אַלגעמיין סאָציאַליסטישע.

אָן שפּיץ פון דעם פּראָסקוראָווער ראַט זיינען, ווי כמעט אומעטום אין פּאָדאָליע און וואָלין, געשטאַנען פּאָליאַקען. דער בירגערמייסטער, סיקאָרא, איז געווען אַ פּאָליאַק און דער פּרעזידענט פון דעם שטאָטישען ראַט, דר. סטערווינסקי, איז אויך געווען אַ פּאָליאַק.

אין אַדמיניסטראַטיווע אַנגעלעגענהייטען איז פּראָסקוראָוו רעגירט געווען פון דעם מיליטערישען קאָמענדאַנט קיווערטשוק און פון דעם קאָמיסאַר טעראַנאָוויטש. דער ערשטער איז נאָך געווען אין מיליטערישען דינסט אונטער'ן צאַר, אָבער דער צווייטער איז געווען פריער אַ שול־לערער. די שטאָט איז באַשיצט געווען פון מיליץ, וואָס איז באַזונדערס געווען אונטערוואָרפען צום קאָמענדאַנט. די שטאָטישע אַדמיניסטראַציע, ניט טרויענדיג אין גאַנצען דער מיליץ, האָט אָרגאַניזירט אַן אייגענע גוואַרדיע מיט'ן נאָמען „די וואַך־גוואַרדיע". אָן שפּיץ פון דער שוץ־אָרגאַניזאַציע איז געשטאַנען אַ צענטראַלע ביוראָ מיט דעם קריסט רודניצקי אַלס פּרעזידענט און דעם איד שענקמאַן אַלס וויצע־פּרעזידענט. צוליב דעם, וואָס די גוואַרדיע איז מייסטענס באַשטאַנען פון אידען, איז זי ניט געווען באַליבט ביים קאָמענדאַנט קיווערטשוק און ער האָט איר געמאַכט אַלערליי שוועריגקייטען.

אַפילו אונטער'ן צאַר זיינען אין פּראָסקוראָוו שטענדיג געווען, חוץ די לעגאַלע פּאַרטייען, אויך אומלעגאַלע. ס'איז איבעריג צו דערציילען, אַז דאָס סאָציאַל־פּאָליטישע לעבען האָט שטאַרק אויפגעלעבט אין פּראָסקוראָוו נאָכ'ן פאַל פון צאַריזם. אונטער'ן העטמאַן (סקאָראָפּאַדסקי) זיינען די אָרטיגע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען און באַזונדערס די באָלשעוויקעס שטאַרק געדריקט געוואָרען. מיט'ן פאַל פונ'ם העטמאַן און דעם אָנפאַנג פון פּעטליוראָס רעזשים האָבען די באָלשעוויסטישע גרופּען ווייטער עקזיסטירט, אָבער אַלץ אומלעגאַל. אַלס אַ גאַנצעס האָבען די סאָציאַליסטישע גרופּען, איינ־

שליסענדיג די באָלשעוויקעס, אויפגעשטעלט א געאייניגטען פראָנט אונטער דער לייטונג פון דעם בונדיסטישען מיטגליד יאַפע.

מיט א דריי וואָכען פאַר דעם פּראָסקוראָווער פּאָגראָם איז די פאָלגענדע געשעהעניש פאָרגעקומען. זי איז געווען פאַטאַל פאַר'ן שיקזאַל פון פּראָסקוראָוו.

צוזאַמענפאָר פון באָלשעוויקעס אין וויניצא

א צוזאַמענפאָר פון די באָלשעוויקעס פון פּאָדאָליער גובערניע איז פאָרגעקומען אין וויניצא, פּעטליוראַס הויפּטשטאָט. די באַראַטונגען פון די דעלעגאַטען האָבען געדויערט צוויי טעג און די זיצונגען זיינען ניט געשטערט געוואָרען, כאָטש עס זיינען אָנגענומען געוואָרען רעזאָלוציעס פאַר א באָלשעוויסטישען אויפשטאַנד איבער דער גאַנצער פּאָדאָליער גובערניע, באַשטימענדיג פעברואר דעם 15־טען אָלס דעם טאָג פאַר דעם אויפשטאַנד. דאָס, וואָס די זיצונגען זיינען ניט אונטערבראָכען געוואָרען, האָט געטריבען מאַנכע צו דער באַהויפּטונג, אַז דער צוזאַמענפאָר איז איינבאַרופען געוואָרען מיט פּעטליוראַס וויסען און מיט פּראָוואָקאַטאָרישע צוועקען. אָן אומפּארטייאישע אונטערזוכונג האָט אָבער באַוויזען, אַז דער פאַרדאַכט איז געווען אומבאַגרינדעט, נאָר אַז געקומען איז די ניט־שטערונג פון דער שוואַכער רעגירונגס־אָרגאַניזאַציע און פאָלגליך פון דער ניט־גענוגענדער אינפאָרמאַציע, וואָס פּעטליוראַס באַאַמטע האָבען געהאַט. עס ווערט אָנגעוויזען, אַז דער באָלשעוויסטישער אויפשטאַנד איז פאָרגעקומען בלויז אין פּראָסקוראָוו, ווערענד אין אַנדערע פּלעצער אין דער גובערניע, אַפּילו ביי דער זשמערינקא סטאַנציע, וואו עס זיינען דאָ אומגעפער 7,000 אייזענבאַן־ארבייטער, זיינען קיין רעוואָלט־פּאַרזוכען ניט געמאַכט געוואָרען. דערפון קאָן מען אויך פאַרשטעהן, פאַרוואָס עס זיינען קיין אויפשטאַנדען ניט פאָרגעקומען אין אַנדערע פּלעצער, און דאָס דערקלערט זיך מיט דעם, וואָס אָן דער שפּיץ פון די באָלשעוויסטישע אָרגאַניזאַציעס אין יענע פּלעצער זיינען געשטאַנען אינטעליגענטע מענשען, וואָס האָבען איינגעזעהן, אַז דער מאָמענט איז ניט גינסטיג פאַר א רעוואָלט.

אין פּראָסקוראָוו אָבער זיינען די באָלשעוויסטישע פירער גע־

ווען צו יונג און היציג. חוץ דעם זיינען אין פּראָסקוראָוו געווען געוויסע אומשטענדען, וואָס האָבען געטריבען די באָלשעוויקעס אָנצופאַנגען דעם אויפשטאַנד: אין פּראָסקוראָוו זיינען דעמאָלט געווען קוואַרטירט צוויי רעגימענטען — דער 15־טער ביעלאָגאָ־ראָדער און דער אַכטער פּאָדאָליער — וואָס האָבען געהאַט באַ־שטימטע באָלשעוויסטישע טענדענצען.

דאָס אָנקומען פון אַטאַמאַן סעמאָסענקאָ קיין פּראָסקוראָוו

אַ צען טעג פאַר דעם פּראָסקוראָווער פּאָגראָם איז ערשינען אַן אָפּטיילונג קאָזאַקען („זאַפּאָראָזשצעס") פון דער אוקראַינישער רעפּובליקאַנער אַרמיי, קאָמאַנדירט אין פּעטליוראַס נאָמען פון אַטאַמאַן סעמאָסענקאָ. מיט דער מיליטערישער אָפּטיילונג איז אויך אָנגעקומען דער דריטער האַידאַמאַקער רעגימענט. אי די אָפּטיילונג, אי דער רעגימענט, זיינען, לויט סעמאָסענקאָס דער־קלערונג, געקומען קיין פּראָסקוראָוו זיך אויסצורוען און צו דינען אַלס גאַרניזאָן. דעם 6־טען פעברואַר האָט סעמאָסענקאָ געשיקט אָפּדרוקען פּראָקלאַמאַציעס, אין וועלכע ער האָט דערקלערט, אַז ער נעמט איבער די פליכטען פון גאַרניזאָן־קאָמאַנדאַנט און אַלס אַזעלכער פאַרווערט ער אַלע אומדערלויבטע פאַרזאַמלונגען און מי־טינגען אין שטאָט. ער האָט געוואָרענט, אַז אַגיטאַציע קעגען דעם עקזיסטירענדען רעזשים וועט באַשטראָפט ווערען לויט די געזעצען פון קריגס־צייט. אַלע העצונגען צו פּאָגראָמען זיינען אויך פאַר־באָטען געוואָרען און יעדען, וואָס מ'וואָלט דערביי געכאַפּט, האָט מען געקענט אויפ'ן שטעל שיסען.

ער האָט אויך געמאָלדען דעם שטאָטראַט, אַז ער איז גע־וואָרען דער גאַרניזאָן־קאָמאַנדאַנט פון שטאָט און אַז ער וועט באַ־שטראָפען יעדען רו־שטערער, און צו דערזעלבער צייט האָט ער איר אינפאָרמירט, אַז ער האָט שוין דערשאָסען אַ קאָזאַקען אָפיציר, וואָס האָט געמאַכט אַ רויב־פאַרזוך. דער וויצע־פּרעזידענט פון צענטראַל־ביוראָ פון דער וואַד־גוואַרדיע, שענקמאַן, האָט געהערט פון דער קאָמוניקאַציע און איז אַוועק צו סעמאָסענקאָן, אום זיך מיט אים צו באַקענען פערזענליך. סעמאָסענקאָ האָט אים אויפ־גענומען פריינדליך, פאַרשפּראָכען צו באַזאָרגען די גוואַרדיע מיט

אַמוניציע און מיט איר צו קאָאָפּערירען אויף יעדען מעגליכען אופן, כדי אויסצומיידען פּאָגראָמען. אָט דער געשפּרעך מיט שענקמאַנען און אויך דער פאַקט, וואָס סעמאָסענקאָ האָט געשיקט די אויבער־דערמאָנטע פּראָקלאַמאַציעס צום אָפּדרוקען, איז באַקאַנט געוואָרען צו געוויסע אַגענטען פון דער שטאָטישער זעלבסטפאַרוואַלטונג און זיי, לויט די רייד פון דר. סטאַווינסקי, דער פּרעזידענט פון שטאָט־ראַט, זיינען געגאַנגען צום קאָמאַנדאַנט קיווערטשוק, נאָכצופרעגען זיך וויפיל און וואָס פאַר א רעכט סעמאָסענקאָ האָט און ווער עס האָט עס אים געגעבען. קיווערטשוק האָט געענטפערט, אַז ער ווייסט גאָרנישט וועגען דעם און געגומען שריט, אַז די פּראָקלאַ־מאַציע, וואָס איז שוין אויפגעזעצט געוואָרען, זאָל ניט פּאַרעפענט־ליכט ווערען.

עס מוז באַמערקט ווערען, אַז מיט'ן ערשיינען פון דעם 3־טען היידאַמאַקער רעגימענט איז אין שטאָט ביי דער אידישער באַפעל־קערונג געשאַפען געוואָרען אַן אָנגעשטרענגטע שטימונג. דער רע־גימענט האָט זיך אויפגעפירט אויף א חוצפה'דיגען אופן און מען האָט מיט באַשטימטקייט געזאָגט, אַז ער האָט זיך צו פאַרציי־בענען עטליכע פּאָגראָמען. קיינער האָט אין שטאָט ניט געוואוסט, אַז א באָלשעוויסטישער אויפשטאַנד ווערט געפּלאַנט. בלויז מיט צוויי טעג פאַר דעם 15־טען פעברואַר האָט דער קאָמאַנדאַנט פון מיליץ, קאַרא זעליאַשקאָוו, אינפאָרמירט יאַפען, אַז ער האָט גע־הערט, אַז אַן אויפשטאַנד ווערט געפּלאַנט אין פּראָסקוראָוו און אַז ס'איז אָנגעגעבען געוואָרען אין קאָמאַנדאַנטס הויפּטקוואַרטיר, אַז א צוקונפטיגע באָלשעוויסטישע רעגירונג, מיט יאַפען אָן דער שפּיץ, איז שוין באַשטימט געוואָרען.

יאַפע, אומרוהיג, האָט צונויפגערופען די פאַרטרעטער פון די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען, אַריינרעכענדיג די באָלשעוויקעס. צוויי פאַרטרעטער פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי, וואָס זיינען ערשינען ביי דער פאַרזאַמלונג, האָבען דערקלערט, אַז אַן אויפ־שטאַנד ווערט באמת געפּלאַנט און אַז די נייע רעגירונג האַלט ביים צוזאַמענגעשטעלט ווערען. די פאַרטרעטער פון די אַנדערע גרופּען האָבען פּראָטעסטירט און אָנגעוויזען, אַז דער אויפשטאַנד וועט דורכפאַלען און דערצו נאָך ברענגען א גרויס אומגליק אויף די אידען. זיי האָבען געענטפערט, אַז דער אויפשטאַנד וועט גלייכ־

צייטיג פּאָרקומען אין גאַנץ פּאָדאָליער גובערניע און אַז אַ טייל פון דעם פּראָסקוראָווער גאַרניזאָן וועט זיך שטעלען אויף דער זייט פון די סאָוויעטיסטען און אַז 16 דערפער זיינען גרייט זיי צו קומען צו הילף. זיי האָבען אָבער קיין אינפאָרמאַציע ניט געגעבען וועגען דער באַשטימטער צייט, ווען דער אויפשטאַנד וועט פּאָרקומען. (זעה דאָס עדות־זאָגען פון יאַפען, זייטען 84-87 און 92-99).

אָנהייב פון באָלשעוויסטישען אויפשטאַנד

פרייטאָג אָוונט, דעם 14־טען פעברואַר, זיינען ערשינען אין צענטראַל־ביוראָ פון דער וואַך־גוואַרדיע צוויי יונגע־לייט פון דער באָלשעוויסטישער פראַקציע, וואָס האָבען דערקלערט, אַז אַ באָל־שעוויסטישער אויפשטאַנד איז באַשטימט אויף מיטנאַכט און גע־פרעגט דעם פּרעזידענט רודניצקי און דעם וויצע־פּרעזידענט שענק־מאַן, וואָס פאַר אַ שטעלונג די וואַך־גוואַרדיע וועט געניינט זיין אַנצונעמען צו דער זאַך. דער ענטפער איז געווען, אַז די וואַך־גוואַרדיע, אין כאַראַקטער אַ ניט־פּאַרטיזאַנישע אָרגאַניזאַציע און האָבענדיג אַלס ציל בלויז די באַשיצונג פון דער באַפעלקערונג, וועט נאַטירליך זיין אַבסאָלוט נייטראַל. צו דערזעלבער צייט האָט שענקמאַן אָנגעוויזען אויף דעם, אַז דער מאָמענט איז ניט גינסטיג פאַר אַזאַ אויפשטאַנד און אַז ער וועט געוויס פירען צו אַ פּאָגראָם אויף אידען. מ'האָט אים אָבער געענטפערט, אַז דער אויפשטאַנד וועט פּאָרקומען אין דער גאַנצער גובערניע און אַז דער גינסטיגער רעזולטאַט איז געזיכערט. שפּעטער איז אַ צווייטער מיטגליד פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי געקומען און דערקלערט, אַז דורך אַ באַפעל פון דעם רעוואָלוציאָנערען קאָמיטעט, וואָס ווערט אָרגאַ־ניזירט, איז ער באַשטימט געוואָרען אַלס קאָמיסאַר פון דעם ביוראָ פון דער וואַך־גוואַרדיע און אַז שענקמאַן איז ערנאַנט געוואָרען צו פירען די פאַרהאַנדלונגען מיט דעם באָלשעוויסטישען שטאַב, וואָס האַלט שוין אין אָרגאַניזירט ווערען. ער האָט שענקמאַנען געגעבען דעם פּאַראָל, מיט וועלכען דער לעצטער האָט געקענט צוקומען צום הויפּטקוואַרטיר. לויט שענקמאַנס עדות־זאָגען זעהט עס אויס, אַז ער און רודניצקי האָבען צונויפגערופען די מיטגלידער פון דער גוואַרדיע און זיי געזאָגט, אַז זיי קענען האַנדלען ווי זיי ווילען און

אז די גוואַרדיע איז אויפגעלייזט. זיי האָבען דאַן אַראָפּגענומען די קאָקאַרדעס אָדער אַנדערע אויסערליכע סימנים פון דער גוואַרדיע־מיטגלידערשאַפט. זיי האָבען אָבער דערקלערט, ווען מען האָט זיי געפרעגט, אַז זיי ווילען זיך ניט באַטייליגען אין אויפשטאַנד. שענקמאַן איז דערנאָך מיט׳ן פּאַראָל געקומען צו דעם רעוואָלוציאָנערען קאָמיטעט און דאַן צום גענעראַל־שטאַב. זייענדיג איבערצייגט, אַז די באָלשעוויסטישע אונטערנעמונג געהט ניט ריכטיג אָן, און אַז דער אויפשטאַנד וועט, לויט זיינע ווערטער, זיין אַ דורכפאַל, האָט ער געהאַט אַן אונטעררעדונג מיט די פאַראַנטוואָרטליכסטע באָלשעוויקעס און זיי ווידער אויפגעוויזען די צייט־אומגינסטיגקייט פון אויפשטאַנד. די לעצטע האָבען אים אָבער דערקלערט, אַז דער אויפשטאַנד איז אָפּגעלייגט געוואָרען פון זייגער צוועלף ביינאַכט אויף זייגער זעקס באַגינען און אים אויך געזאָגט, אַז זיי ווילען זעהן, אַז ער זאָל אויך ווייטער אָפּגעלייגט ווערען ביז צו אַ גינסטיגערען מאָמענט. ווען שענקמאַן איז נאָך דעם געשפּרעך צוריקגעקומען צום צענטראַל־ביוראָ, האָט אים דער קאָמיסאַר, וואָס איז דאָרט געהאַט פאַרבליבען, געזאָגט, אַז מ׳האָט אים דורכ׳ן טעלעפאָן געמעלדעט, אַז דער אויפשטאַנד איז אָפּגעלייגט געוואָרען. שענקמאַן איז דאַן אַרוים איבער דער שטאָט צו זעהן, אַז די מיטגלידער פון דער וואַך־גוואַרדיע זאָלען זיין אויף זייערע ערטער. און ווען ער איז ווידער צוריקגעקומען אין צענטראַל־ביוראָ, האָט אים דער זעלבער קאָמיסאַר געזאָגט, אַז אַן ענדערונג איז ווידער געמאַכט געוואָרען אויף זייגער זעקס באַגינען; דער סיגנאַל דערצו דאַרף געגעבען ווערען דורך שיסעריי.

אַ פערטעל צו זיבען אין דער פרי האָט מען ווירקליך געהערט דעם אָנגעגעבענעם סיגנאַל, און דער אויפשטאַנד האָט זיך אָנגעהויבען. די באָלשעוויקעס האָבען צוערשט פאַרכאַפּט דעם פּאָסט און טעלעגראַף־ביוראָ און אַרעסטירט דעם קאָמאַנדאַנט קיוועריטשוק, באַטראַכטענדיג אים, ניט מיט אומרעכט, אַלס אַ געפערליכען שוואַרץ־מאה׳ניק און פּאָגראָמשטשיק. אין איינעם פון די פליגעל פון טראַכטענבערגס הויז אויף אַלעקסאַנדראָווסקאַיאַ גאַס, אין רעכטען מיטען פון שטאָט, האָבען די סאָוויעטיסטען געפּענט דעם הויפּטקוואַרטיר, אַ טייל פון זיי איז געגאַנגען צו דער קאַזאַרמע פון 15־טען בעלאָגאָראָדער און פון 8־טען פּאָדאָליער רע־

גימענט. זיי האָבען אויפגעוועקט די שלאָפענדיגע סאָלדאַטען, זאָגענדיג זיי, אַז דער אויפשטאַנד האָט זיך אָנגעהויבען און אַז אַ באָלשעוויסטישע רעגירונג האַלט ביים איינגעשטעלט ווערען. זיי האָבען פאָרגעשלאָגען די סאָלדאַטען אַרויסצומאַרשירען געגען פעטליוראַס טרופען, וועלכע זיינען געווען קאָנצענטרירט אין וואַגאָנען ביים וואָקזאַל. ווען די סאָלדאַטען האָבען אָנגעוויזען, אַז זיי האָבען ניט קיין מאַשין־ביקסען, האָט מען זיי געזאָגט, אַז די פויערים האָבען דאָס און אַז זיי דערנענטערען זיך שוין צו דער שטאָט, אום זיך צו באַטייליגען אין אויפשטאַנד. דאַן האָבען די באָלשעוויסטיש־גענייגטע סאָלדאַטען אַרעסטירט די אָפיצירען, ווי אויך די סאָלדאַטען, וואָס זיינען געווען געגען אויפשטאַנד. זיי האָבען פאַרנומען דעם רעגימענטס וואַפען און אַוועק צום וואָקזאַל. דאָרט האָבען זיי גענומען שיסען אויף די וואַגאָנען, אין וועלכע עס זיינען געווען היידאַמאַקעס און אַנדערע קאָזאַקען. אָבער ווען די לעצטע זיינען פון די וואַגאָנען אַרויס און די אָנגרייפענדע סאָלדאַטען האָבען דערזעהן זייער גרויסע צאָל, האָבען זיי זיך צוריקגעצויגען צו זייערע קאַזאַרמעס. די קאָזאַקען האָבען זיי נאָכגעפאָלגט און אָנגעהויבען שיסען אויף די קאַזאַרמעס. דאַן האָבען זיך די אַנטלאָפענע צוריקגעצויגען צו פעלשטין און יאַרמאָלינטצי, וואוהין אַ טייל פון זיי זיינען פריער געשיקט געוואָרען, כדי צו אַגיטירען פאַר אַ באָלשעוויסטישען אויפשטאַנד. נאָכדעם זיינען זיי פאַרשוואונדען אין פאַרשידענע פלעצער און זיך אַזוי אַרום אַרויסגעדרייט.

נאָכ'ן צוריקטריט פון די סאָלדאַטען איז קלאָר געווען, אַז דער אויפשטאַנד איז דורכגעפאַלען. די שיסעריי, וואָס איז פאָרגעקומען באַגינען, האָט אויפגעוועקט די ראַט־מענער און זיי האָבען זיך אָנגעהויבען צונויפקומען אין ראַט־הויז. עטליכע מאָל זיינען דער בירגערמייסטער און דער פרעזידענט פון שטאָט־ראַט געגאַנגען צום קאָמענדאַנטס הויפטקוואַרטיר, אָבער קיין אינפאָרמאַציע איז זיי דאָרט ניט געגעבען געוואָרען. ענדליך האָבען זיי געזעהן קיווערטשוקען צופאָרען צום הויפטקוואַרטיר און זיך דערוואוסט פון אים, אַז ער איז געווען אַרעסטירט. ווען מען האָט אים געפרעגט, ווער ס'האָט אים אַרעסטירט, האָט ער געענטפערט: „די אידען, די מיטגלידער פון דער וואַד־גוואַרדיע.“ ער האָט אויך צו־

געליינט, אַז זיין דענשטשיק איז צו זיי צוגעטראָטען און אַז ער האָט אים דערשאָסען מיט די אייגענע הענט.

סוף פון באָלשעוויסטישען אויפשטאַנד

דער עדות מאַראַנץ (זייט 32-17) גיט איבער, אַז ער איז שבת פרימאָרגען, געקליידט ווי אַ סאָלדאַט, אָראָפּגעקומען אין דער אַלעקסאַנדראָווסקאַיאַ גאַס צו טראַכטענבערגס הויז — דער באָל־שעוויסטישער הויפּט־קוואַרטיר. ער האָט דאָס דעמאָלט ניט גע־וואוסט. ער האָט באַמערקט פיל אַרבייטער אַרום הויז אין סאָל־דאַטסקע קליידער. איינער פון זיי האָט אים געבעטען, אַז ער זאָל אַריין אין זייערע רייען. ער איז דאַן אַריבער אויף יענער זייט טראָטואַר. דעמאָלט האָט ער געזעהן, אַז דעם קאָמאַנדאַנט קי־ווערטשוקס הונדערט קאָזאַקען מיט זיין געהילף נאָוויצקי בראש פאָרען רייטענדיג פון וואָקזאַל צו טראַכטענבערגס הויז. ער האָט זיך דאַן געווענדט צו אַ רוסישען אַרבייטער, אַ באַקאַנטען זיינעם, וואָס איז דאָרט געשטאַנען, און אים געפרעגט וואָס נאָוויצקים ער־שיינען באַדייט. ער האָט אָבער קיין צייט ניט געהאַט צו ענדיגען זיין ענטפער, אַז „נאָוויצקי איז מיט אונז, בראש פון אויפשטאַנד", און דער זעלבער נאָוויצקי האָט הויך אויסגעשריען צו די קאָזאַקען: „לאָדט אָן אייערע ביקסען." באַלד האָט מען געהערט אַ מעכטיגען הונדערטפאַכיגען שאָס. ווי מ'האָט נאָכהער אויסגעפונען, האָט דאָס גע'הרג'עט אַ יונגע פרוי, טראַכטענבערגס טאָכטער, וואָס איז געווען די אייגענטימערין פון הויז און וועלכע איז געווען אין איר צימער. די באָלשעוויקעס אַרום דעם הויז זיינען אַנטלאָפען און פון אויפשטאַנד איז באַשטימט געוואָרען אַ סוף. מ'האָט נאָך ווייטער געשאָסען אין אַנדערע טיילען פון שטאָט, אָבער, ווי ס'זעהט אויס, מיט אומשעדליכע קוילען. די הייאַדאַמאַקעס זיינען ווידער קאָנצענטרירט געוואָרען ביים וואָקזאַל. אַרעסטען זיינען פאָרגע־קומען אין שטאָט, ווערענד אין דער זעלבער צייט האָט מען געגרייט טישען פאַר די האַידאַמאַקעס אין וואָקזאַל. דער אַטאַמאַן סעמאָ־סענקאָ, דאָס מאָל אין פולער איינשטימונג מיט קיווערטשוקען, האָט איבערגענומען די פליכטען פון גאַרניזאָן־קאָמאַנדאַנט. ער האָט עס געפייערט מיט אַ רייכען באַנקעט פאַר די האַידאַמאַקעס און האָט נאָכ'ן מאָלצייט געהייסען טערורירען וואָדקאַ און קאָניאַק.

ביים שלום פון דער שמחה האָט ער געהאַלטען אַ רעדע פאַר די האידאַמאַקעס, אין וועלכער ער האָט געשילדערט די ערנסטע לאַגע פון אוקראַינע און די העלדישקייט, וואָס זיי האָבען אַרויסגעוויזען אויף די שלאַכטפעלדער, און צולעצט צוגעגעבען, אַז די גרעסטע שונאים פונ'ם אוקראַינישען פאָלק און פון די קאָזאַקען זיינען די אידען, וועמען מ'דאַרף פאַרניכטען, אום זיך אַליין און אוקראַינע צו ראַטעווען. ער האָט פון די קאָזאַקען פאַרלאַנגט אַ שבועה, אַז זיי וועלען דערפילען זייער הייליגע פליכט צו פאַרניכטען די אי־דישע באַפעלקערונג; צו דער זעלבער צייט אָבער האָט ער זיי אויך אויפגעפאָדערט צו שווערען, אַז זיי וועלען ניט ראַבירען דאָס אידישע אייגענטום. די קאָזאַקען האָבען דערנאָך געשוואוירען, אַז זיי וועלען זיך ניט באַגעהן אַלס רויבער. ווען אַן אונטער־אָפיציר האָט פאָרגעשלאָגען, אַנשטאַט אַ שחיטה, אַרויפצולייגען אַ קאָנטריבוציע אויף די אָרטיגע אידען, האָט אים סעמאָסענקאָ געדראָט צו דערשיסען. עס האָט זיך אויך געפונען איין קאַפּיטאַן, וואָס האָט דערקלערט, אַז ער וועט ניט לאָזען זיינע סאָלדאַטען דערמאָרדען אומבאַוואָפענטע מענשען. דער קאַפּיטאַן, וועלכער איז געוועזן אַ חשוב ביי דער פעטליורא־רעגירונג, איז מיט זיין קאָמפּאַניע סאָלדאַטען אַוועקגעשיקט געוואָרען פון שטאָט. די אַנ־דערע קאָזאַקען האָבען זיך אויסגעשטעלט אין אַ ליניע צו מאַר־שירען, מיט מוזיק פון פאָרענט און אַ סאַניטאַרישען קאָרפּוס פון הינטען, און אַריינגעמאַרשירט אין שטאָט אַריין דורך אַלעקסאַנ־דראָווסקאַיאַ גאַס, וואו זיי האָבען זיך צעטיילט אויף פאַרשידענע גרופּען און זיך פאַרשפּרייט איבער די זייטיגע גאַסען, וואָס זיינען געדיכט באַפעלקערט פון אידען. (זעה דאָס עדות־זאָגען פון באַ־לינער, באַנד 2, זייט 14).

די שחיטה

דאָס רוב אידען האָבען כמעט ניט געהערט פון דעם באָלשע־וויסטישען אויפשטאַנד, וואָס איז פאָרגעקומען. צוגעוואוינט זינט אַ צייט צו אַלע שיסערייען, האָבען זיי ווייניג אויפמערקזאַמקייט געשאָנקען דער שיסעריי פון יענעם פרימאָרגען. עס איז געווען שבת און די פרומע אידען זיינען פרי געגאַנגען אין שול אַריין, וואו זיי האָבען געדאַווענט און דערנאָך צוריקקומענדיג אַהיים זיך גע־

זעצט צום טיש. אַ סך פון זיי האָבען, לויט דעם געוויינטליכען מנהג, זיך צוגעלייגט נאָכ'ן שבת'דיגען מיטאָג.

די קאָזאַקען האָבען זיך צעשפּרייט איבער די אידישע גאַסען אין גרופּען פון צו פינף ביז פופצען מענשען. זיי זיינען קאַלט און רוהיג אריין אין די אידישע הייזער, ארויסגענומען די שווערדען און גענומען מאָרדען און שניידען אַלעמען, ניט קימערענדיג זיך וועגען עלטער אָדער געשלעכט. זיי האָבען גע'הרג'עט זקנים, פרויען, און אפילו זויג־קינדער. זיי האָבען זיי ניט בלויז צו־שניטען מיט די שווערדען, נאָר האָבען זיי אויך דורכגעלעכערט מיט זייערע באַיאָנעטען. געשאָסען האָבען זיי נאָר, ווען עמיצען איז געלונגען זיך ארויסצורייסען אין גאַס. דאַן זיינען די קוילען געפלויגען איינס נאָכ'ם אנדערע. ווען די נייעס פון דער שחיטה האָט זיך פארשפּרייט צווישען די אידען, האָבען זיי זיך גענומען באַהאַלטען אין די דאַך־שטיבלעך און קעלערס; דאָס האָט אָבער ניט געהאָלפען: די קאָזאַקען האָבען זיי פון די מאַנסאַרדען ארויס־געשלעפּט. אין די קעלערס האָבען זיי אריינגעוואָרפען האַנט־גראַנאַטען.

שענקמאַנס עדות־זאָגען טיילט מיט, אַז די קאָזאַקען האָבען זיין יונגערען ברודער דער'הרג'עט אויף דער גאַס נעבען הויז און דאַן זיינען זיי אריין אין שטוב און געשפּאָלטען דעם קאָפּ זיין מאַמען. די אַנדערע מיטגלידער פון דער משפּחה זיינען געלעגען אונטער די בעטען; אָבער ווען זיין קליין ברודערל האָט דער־זעהן זיין דערמאָרדעטע מאַמע, איז ער ארויסגעקראָכען פון אונ־טער'ן בעט צו קושען איר טויטען קערפּער. די קאָזאַקען האָבען אים גלייך דערשאָסען. דאַן האָט עס דער אַלטער פאָטער מער ניט געקאָנט אויסהאַלטען און איז אויך ארויסגעקראָכען: אַ קאָ־זאַק האָט אים דערשאָסען מיט צוויי קוילען. זיי זיינען צו צו די בעטען און גענומען שטעכען די, וואָס זיינען געלעגען אונטער זיי. ער אליין איז דורך אַ גליקליכען צופאַל ניט באַשעדיגט געוואָרען.

פון דעם עדות־זאָגען פון ה' מאַראַנץ דערגעהט מען, אַז פופ־צען מענשען זיינען דער'הרג'עט און פיר ערנסט פאַרוואונדעט גע־וואָרען אין הויז פון זיין פריינד אויערבאַך. ווען ער האָט זיך געווענדט צו די קריסטליכע שכנים צו העלפען פאַרבינדען די וואונ־

דען, האָט בלויז איין קריסטליכע פרוי איינגעווילִיגט דאָס צו טאָן; די אַנדערע האָבען זיך דערפון אַנטזאָגט.

דער עדות גרינפעלד (באַנד 1, זייט 29) זאָגט, אַז פון פענסטער פון זיין וואוינונג האָט ער געזעהן אַ באַנדע פון 20 הײדאַמאַקעס זיך אָפּשטעלען אַנטקעגען ביי באַסעלעווס הויז; פיר פון זיי זיינען אַוועק און אַריין אין שיפּמאַנס הויז, וואו זיי זיינען פאַרבליבען אַ קורצע צייט, און אַרויסקומענדיג האָבען זיי אָנגעהויבען צו רייניגען זייערע בלוטיגע שווערדען אין ווייסען שניי. ס'האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז אין יענעם הויז זיינען אַכט מענשען דער־הרג'עט געוואָרען. אַן אַנדערער טייל פון דער באַנדע איז אַריין אין דער קרעטשמע „פראַנקרייך" — די צווייטע טיר. פון דאָרט איז אַרויס דער אייגענטימער, וועמען די הײדאַמאַקעס זיינען נאָכגעלאָפען און נאָך זיי דעם אַלטען מאַנס קינדער, וואָס האָבען געבעטען רחמנות.

דער עדות שפּיגעל (באַנד 1, זייט 76) דערציילט, אַז ער און זיין ברודער זיינען געווען צו באַזוך ביי דער פאַמיליע פּאַטעכאַ, ווען זיי האָבען געהערט, אַז אַ שחיטה קומט פאַר אין שטאָט. אומרוהיג איבער זיין אַלטער מוטערס זיכערקייט, איז ער אַהיימגעגאַנגען און דורך זייטיגע גאַסען האָט ער די אַלטע פרוי געפירט צום הויז פון פוילישע באַקאַנטע. די פּאָליאַקען האָבען זיי אָבער בשום אופן ניט געוואָלט אַריינגעמען, טענה'נדיג, אַז זיי האָבען אַליין מורא פאַר זייער אייגענעם שיקזאַל. ווען ער איז צוריקגעקומען צו דער משפּחה פּאַטעכאַ, האָבען אים קריסטען (אַזוי־גערופענע מעשטשאַנעס), וואָס זיינען געשטאַנען אַרום הויז, געוואָרענט ניט אַריינצוגעהן, ווייל אַ שחיטה קומט פאַר אינווייניג. אָבער מורא האָבענדיג פאַר'ן ברודערס לעבען, איז ער דאָך אַריינגעגאַנגען און געפונען די גאַנצע פאַמיליע פּאַטעכאַ אויסגעקוילעט און מיט זיי אויך זיין ברודער און אַלע אַנדערע אין הויז. די אַלטע מאַמע איז אַזוי צושניטען געוואָרען, אַז מ'האָט זי קוים דערקאָנט. נעבען איר קערפּער איז געלעגען דער קערפּער פון איר זון, באַרבעריש צושניטען פון שווערדען און דורכגעלעכערט פון באַיאָנעטען. אויף דעם זעלבען אופן איז די עלטסטע טאָכטער דער'הרג'עט געוואָרען. די יונגסטע טאָכטער איז אויך גע'הרג'עט געוואָרען און די מיטעלסטע איז געלעגען אויפ'ן דיל שרעקליך פאַרוואונדעט. אַ פרוי,

א קרובה, וואָס איז דאָרט געווען צו באַזוך, איז אויך שטאַרק פאַרוואונדעט געוואָרען. אין הויף זיינען געווען די צוויי ברידער ברעסלער און זייער אַלטע מאַמע. זיין ברודער איז געווען שווער פאַרוואונדעט; ער האָט אָבער נאָך געאָטעמט און איז געשטאָרבען אין זיינע אָרעמס. אויס נייגעריגקייט זיינען די קריסטליכע שכנים אריינגעקומען. איך האָב זיי געבעטען מיר צו העלפען אריינצוטראָגען די פאַרוואונדעטע אין בעט. זיי האָבען זיך אָבער אָפּגעזאָגט. נאָר איין שכן, מיט'ן נאָמען סיקאַרא, האָט מיר אביסעל געהאָלפען. צוויי פון די פאַרוואונדעטע זיינען געשטאָרבען. די איבעריגע זיינען אויפגעקומען; זיי זיינען אָבער געבליבען קאַליקעס."

אין וואָלפזופס הויז (באַנד 2, זייט 16) איז די גאַנצע פאַמיליע דער'הרג'עט געוואָרען, חוץ א יונגע פרוי, וואָס איז געבליבען לעבעדיג מיט 28 וואונדען. די מערדער זיינען געקומען מיט מאַשין-ביקסען און סאַניטאַריער. ביים באַפעל „האַלט!" האָבען זיך א טייל אויסגעשטעלט אין א קאָרדאָן און א טייל האָבען גענומען שאַרפען די וואָפען. דאַן איז די קאָמאַנדע געגעבען געוואָרען „צו דער ארבייט" און די קאָזאַקען האָבען זיך צעשפּרייט אין די אַרומיגע הייזער און זיך גענומען צום הרג'ענען. אין זעמעלמאַנס הויז זיינען 21 דער'הרג'עט און צוויי פאַרוואונדעט געוואָרען. די היידאַמאַקעס זיינען געקומען צום הויז אין מיליטערישער אָרדענונג מיט צוויי מאַשין-ביקסען. עס איז מיט זיי געווען א באַרמהערציגע שוועסטער און א מאַן מיט א רויטען-קרייץ-באַנד, וועלכער האָט זיך ארויסגעוויזען צו זיין סקאַרניק, דער פירער פון די סאַניטאַריער. אין הויז פון בלעכמאַנען זיינען זעקס דערמאָרדעט געוואָרען — איינער פון א קלאַפּ אין קאָפּ אריין, וואָס האָט אים צעבראָכען דעם שאַרבען אויף צווייטען. א מיידעל איז פאַרוואונדעט געוואָרען אין דער הינטערשטער טייל פון קערפּער און די אָנגרייפער האָבען איר דערצו אויפגעהויבען דאָס קלייד. צו קאָרטשאַקס הויז (זייט 9, באַנד 2) זיינען צוערשט אָנגעקומען אַכט מענער, וואָס האָבען צעבראָכען די פענסטער אויף שטיקער. פינף זיינען אריין אין הויז און דריי זיינען געבליבען אין דרויסען. די, וואָס זיינען אריין, האָבען אָנגעכאַפּט דעם אַלטען קאָרטשאַק ביי דער באָרד, אים צוגעשלעפּט צום פענסטער, פון וואַנען זיי האָבען אים ארויסגעוואָרפען צו די, וואָס זיינען געשטאַנען אין

גאַס. די דאָזיגע האָבען אים דער׳הרג׳עט. די מענער אינווייניג האָבען גע׳הרג׳עט די אַלטע מאַמע און צוויי טעכטער. אַ יונגע פרוי, אַ גאַסט, האָבען זיי ביי די האָר אַריינגעשלעפּט אין אַ צווייט צימער און דאָרט זי אַרויסגעוואָרפען דורכ׳ן פענסטער און אויף דער גאַס איז זי דערמאָרדעט געוואָרען. דאַן זיינען זיי ווידער אַריין אין שטוב און ערנסט פאַרוואונדעט עטליכע מאָל אַ 13־יעריג אינגעל, וועלכער איז דערנאָך אין גאַנצען געוואָרען טויב. ניין וואונדען האָבען זיי געמאַכט אין בויך און זייט פון עלטסטען ברודער, אים אַרויפגעלייגט אויפ׳ן טויטען קערפּער פון זיין מאַמען, אים געמאַכט נאָך צוויי וואונדען און אויסגעשריען: „נו, איצט האָבען מיר פון זיי אַ סוף געמאַכט.“

אין זאַזולעס הויז האָבען זיי דער׳הרג׳עט אַ טאָכטער נאָך דעם ווי זיי האָבען זי אַ לאַנגע צייט געפּייניגט. אַ אינגעל אין הויז איז שטאַרק פאַרוואונדעט געוואָרען און זיך געמאַכט טויט. די מאַמע האָט די מערדער אָנגעבאָטען געלט, אָבער זיי האָבען גע־ענטפערט: „מיר זיינען געקומען בלויז נאָך אייערע לעבענס.“

דער עדות גלוסמאַן (באַנד 2, זייט 17) גיט איבער, אַז ער איז געווען אין גאַס שבת דעם 15־טען פעברואַר, אָבער אַז די מיליץ האָט אים געראַטען אַהיימצוגעהן. אָנקומענדיג אַהיים האָט ער געפונען 16 שכנים אין שטוב. פון פענסטער האָבען זיי גע־זעהן אַ גרויסע גרופּע היידאַמאַקעס, באַוואָפענט פון קאָפּ ביז די פיס, צוקומענדיג אין פאָלקאָמענער אָרדענונג צום הויז. גלוסמאַן האָט געפּרואווט צורעדען זיין ווייב און טאָכטער, זיי זאָלען זיך באַהאַלטען, מורא האָבענדיג פאַר זייער ערע. זיי האָבען דאָס אָבער ניט געוואָלט טאָן אָן אים. די היידאַמאַקעס האָבען זיי אַלע אַריינגעטריבען אין הויף און דאַן איז איינער צוגעגאַנגען צום טויער און אויסגעשריען צו די, וואָס זיינען אויף יענער זייט פאַר־בליבען: „קומט אַהער; פאַראַן דאָ אַ מענגע אידען.“ די האַי־דאַמאַקעס האָבען זיי אַלע באַלד אַרומגערינגעלט. גלוסמאַן מיט זיין פאַמיליע זיינען גראָד געשטאַנען נעבען דער טיר, וואָס פירט צום הויז־קעלער. ער האָט געקראָגען צוויי קלעפּ פון אַ באַיאָנעט; דאָס האָט אים געראַטעוועט, מחמת ער איז אַריינגעפאַלען אין קעלער. זיין פרוי, וואָס איז געשטאַנען העכער אַביסעל, איז דער־הרג׳עט געוואָרען. ער האָט אויך געזעהן ווי אַ יונגער מאַן, אַ פאַר־

וואונדעטער, האָט געבעטען מ'זאָל אים שיסען. א היידאמאק האָט אויף אים צוויי מאָל געשאָסען. אַן אַנדערער האָט זיך דאַן אָפּגערופען: „פּאַרוואָס שיסטו? האָט ניט דער אַטאַמאַן גע־הייסען, מען זאָל זיי צושניידען, אָבער ניט דערשיסען?" דער אַנדערער האָט געענטפערט: „איך ווייס עס, אָבער וואָס קאָן איך טאָן? ער בעט זיך אַליין."

די שחיטה האָט געדויערט פון צוויי ביז פינף פאַרנאַכט. זי וואָלט אפשר געווען געדויערט ביז שפּעט אין דער נאַכט; אָבער דער קאָמיסאַר טאַראַנאָוויטש, וועלכער האָט געוואוסט פון סעמאָ־סענקאָס און קיווערטשוקס פּלענער, האָט אויפגעשווידערט פון דעם בלוטיגען קאַרניוואַל, וואָס מ'האָט אין שטאָט געמאַכט. ער איז אוועקגעפלויגען צום אַטאַמאַן און אים דרינגענד געבעטען, ער זאָל אָפּשטעלען די שחיטה. סעמאָסענקאָ האָט זיך אָבער ניט צוגע־הערט צו זיינע רייד. טאַראַנאָוויטש איז אוועק צום טעלעגראַף־ביוראָ און טעלעגראַפירט צום הויפּט פון דער גובערניע, קאָמענט־סי, וואָס עס קומט פאָר אין פּראָסקוראָוו. ער האָט זיך אויך דאָרט דערוואוסט, וואו קאָנאָוואַלאָוו, דער קאָמאַנדאַנט פון פראָנט, געפינט זיך און ער האָט אים אויך טעלעגראַפירט וועגען דער שרעקליכער געשעהעניש. קאָנאָוואַלאָוו האָט גלייך טעלעגראַפירט סעמאָסענקאָן א באַפעל, אַז ער זאָל שוין אָפּשטעלען די שחיטה. טאַראַנאָוויטש האָט דעם באַפעל געבראַכט צום אַטאַמאַן, וועלכער האָט דאַן געזאָגט: „גוט, פאַר היינט האָבען מיר געהאַט גענוג אויסשעכטונג." מ'האָט די האַידאַמאַקעס מודיע געווען אָפּצו־שטעלען די „אַרבייט" מיט'ן בלאָזען פון א האָרן. די האַידאַמאַקעס האָבען זיך דאַן גענומען פאַרזאַמלען אויף א פריער־באַשטימטען פּלאַץ און פון דאָרט, אין מיליטערישער אָרדענונג, זיינען זיי אוועק, זינגענדיג, צו זייער לאַגער ביים וואָקזאַל. די פאַקטען וועגען דעם, וואָס קאָמיסאַר טאַראַנאָוויטש האָט געטאָן, זיינען איבערגע־געבען געוואָרען פון דעם עדות ווערבאַלאַ (זייט 45־65) און זיינען באַשטעטיגט געוואָרען דורך דער אונטערזוכונג, וואָס איז געמאַכט געוואָרען פון דער באָלשעוויסטישער רעגירונג בנוגע טאַראַנאָווי־טשעס האַנדלונגען. איך האָב אַליין געזעהן דעם מאַטעריאַל פון אָט דער אונטערזוכונג.

מיר מוזען זיין גערעכט צו די האַידאַמאַקעס: זיי האָבען

ערליך געהאַלטען זייער שבועה. זיי האָבען געשאָכטען אָן רחמנות; זיי האָבען אָבער ניט געראַבעוועט. אין אַ טייל הייזער האָט מען זיי אָנגעבאָטען געלט; זיי האָבען עס אָבער צעריסען אויף שטיקלעך. אויב עס זיינען געווען איינצעלנע פאַלען פון רויבעריי, זיינען זיי געווען אויסנאַמען. בעת דער שחיטה זיינען אָבער צו די האַידאַמאַקעס צוגעטראָטען אַנדערע קאָזאַקען — מייסטענס פון קיווערטשוקס הונדערט, און אויך מיליץ־לייט. די דאָזיגע, ניט זייענדיג צוגעבונדען צו קיין שבועה, האָבען ניט נאָר געקוילעט, נאָר אויך גערויבט. דאָס רוב רויבערייען זיינען אָבער פאָרגעקומען ביי נאַכט נאָך דער שחיטה. דאָס זיינען ניט געווען קיין רויבערייען אין שטרענגען זין פון וואָרט, נאָר אַזוי צו זאָגען, אַ מין צולאַטכענען פון די זאַכען, וועלכע זיינען ווי געבליבען אָן אייגענטימער אַלס רעזולטאַט פון דער מאַסען־אויסשלאַכטונג פון גאַנצע פאַמיליעס. אין דעם גנב'ענען פון דעם אייגענטום האָבען אַן אַקטיווען טייל גענומען די פאַרברעכער, וואָס זיינען, אויף קיווערטשוקס באַפעל, באַפרייט געוואָרען פון די טורמעס. קיווערטשוקס באַפעל איז געגעבען געוואָרען מיט דער אבזיכט צו באַשולדיגען אין דעם געשעהענעם די פאַרברעכער, אויב דאָס וועט נייטיג זיין. דורך זיינע באַפעלען זיינען אויך די מיליץ־לייט אַנטוואָפענט געוואָרען און נאָר די, וואָס זיינען געשטאַנען אויף זיין זייט, זיינען געבליבען מיט געווער.

דורך דער איראָניע פון שיקזאַל האָבען די האַלב־באַלויכטענע פענסטער קלאָר אָנגעדייט, אַז די מענשען אין די הייזער זיינען אויסגע'הרג'עט געוואָרען. די שחיטה איז פאָרגעקומען אין אַ שבת און שבת־צו־נאַכט האָט זיך די עלעקטריציטעט פון זיך אַליין אָנגעצונדען. באַזונדערס אין די אָרטאָדאָקסישע הייזער, וואו מ'דרייט ניט אויס די ליכט אין שבת. שבת פרימאָרגען פאַרלעשט זי זיך אַליין, מחמת דער עלעקטרישער שטראָם ווערט, ווי יעדען טאָג, אָפּגעשטעלט, און אין אָווענט, אַזוי ווי זי איז ניט פאַרדרייט געווען, צינדט זי זיך אָן אַליין. דאָס איז געווען דער פאַל יענעם שבת. די עלעקטרישע באַלייכטונג האָט העל געברענט. די רויבער זיינען געגאַנגען נאָך דער ליכט. עס זיינען נאַטירליך אויך געווען צופאַלען, וואו זיי זיינען אריין אין קריסטליכע הייזער. דאָס דערקלערט די איינצעלנע אַטאַקעס, וואָס זיינען געמאַכט געוואָרען אויף

קריסטליכע הייזער, וועגן וועלכע די עדות ווערכאָלא און דר. סטאווינסקי האָבן גערעדט אין זייערע דערקלערונגען. (זייט 75-70).

די עדות ווערכאָלא און דר. סטאווינסקי, פּרעזידענט פון דער שטאָטישער פּאַרוואַלטונג, האָבן דערקלערט, אַז זיי האָבן ניט געהערט פון דער שחיטה ביז שפּעט אין אָוונט. זיי זיינען דורכ־געגאַנגען די שטאָט צו פוס און געזעהן אַ סך טויטע קערפּערס. זיי זיינען אויך אַריינגעגאַנגען אין באַלויכטענע הייזער, וואו דער־מאָרדעטע מענשען זיינען געלעגען אויפ'ן דיל. ווענדענדיג איינאַר־דענען אַ פּלאַץ וואו אויפצופּאַסען אויף די פאַרוואונדעטע, זיינען זיי געגאַנגען צו עטליכע אַפּטייקען; דאָרט אָבער האָבען זיי גע־פונען דעם פריער־דערמאָנטען דר. סקאָרניק, וועלכער האָט פּשוט רעקווייזירט דעם באַנדאַזש־מאַטעריאַל פאַר'ן געברויך פון די קאָ־זאַקען, אָנגעבענדיג, אַז ס'איז פאַראַן פיל פאַרוואונדעטע צווישען זיי, וואָס זיינען געבראַכט געוואָרען פון פראָנט. נאָך אַן אונטער־זוכונג האָט מען געפונען, אַז דאָס איז געווען אין גאַנצען פאַלש.

אָט דער דר. סקאָרניק מיט אַ באַרמהערציגער שוועסטער און צוויי סאַניטאַריער האָבען גענומען אַ שטאַרקען אָנטייל אין דער שחיטה. דר. סקאָרניק באַזונדערס האָט זיך אין דעם אויסגעצייכ־כענט. ווען אַן אַנדערע באַרמהערציגע שוועסטער, באַליידיגט און פאַרלעצט פון זיין באַנעמונג, האָט צו אים אויסגעשריען: „וואָס טוט איר? איר טראָגט דאָך אַ רויטען־קרייץ־באַנד!" — האָט ער אַראָפּרייסענדיג די באַנד, זי צוגעוואָרפען צו איר און פאַרגעזעצט הרג'ענען.

דריי גימנאַזיום־סטודענטען, וואָס זיינען גענומען געוואָרען אין סאַניטאַרישען דינסט פון יעליסאַוועטגראַד פון די האַידאַמאַ־קעס, האָבען עדות געזאָגט, אַז סקאָרניק, בעת ער איז צוריקגע־קומען פון דער שחיטה אין זיין וואַגאָן, האָט ער זיך געריהמט, אַז אין איין הויז האָבען זיי אָנגעטראָפען אַזאַ וואונדערשיין מיידעל, דאָס קיין איינער פון די האַידאַמאַקעס האָט זיך ניט געקענט באַ־שליסען זי צו הרג'ענען און אַז ער אַליין האָט זי מיט דער האַנט דערשטאָכען. לויט'ן עדות־זאָגען פון אַנדערע פּערזאָנען, איז טאַקע אַן אויסערגעוויינטליך שיינע יונגע פרוי געפונען געוואָרען אַ דער־שטאָכענע צווישען די מתים אויפ'ן בית־עולם. דר. סקאָרניקס

גאַנצער סאַניטאַרישער פּערזאָנאַל איז קראַנק געווען אויף טיפוס, ווען די פּעטליוראָווצעס האָבען עוואַקואירט די שטאָט, און פּאַר־בלייבענדיג אין פּראָסקוראָוו איז ער אַריינגעפאַלען אין די הענט פון די סאָוויעט־טרופּען. אַן אונטערזוכונג איז געמאַכט געוואָרען פון די באָלעשעוויקעס און די שולדיגע זיינען, צום פּראָצעס, אַוועק־געשיקט געוואָרען קיין אָדעס. איך האָב אַליין געזעהן די איינ־צעלהייטען פון דער אונטערזוכונג און מוז דערקלערען, אַז ס'איז פולשטענדיג באַוויזען געוואָרען, אַז דר. סקאָרניק איז שולדיג געווען אין נעמען אַן אַקטיווען אַנטייל אין דער שחיטה. עס איז, חוץ דעם, פעסטגעשטעלט געוואָרען, אַז ער איז געווען אַ מאָרפיניסט און אַז ער האָט אין אַלגעמיין אויף אַלעמען געמאַכט אַ מאָדנעם איינדרוק. (זעה דאָס עדות־זאָגען פון דר. סטאַווינסקי, זייט 89־90).

דעם צווייטען פרימאָרגען האָט מען נאָך דאָ און דאָרט גע־מאָרדעט אידען, — אין הויז און אויף דער גאַס. די אידען זיינען געבליבען באַהאַלטען און זעהר ווייניג פון זיי האָבען זיך דערוועגט צו געהן אין גאַס. דער עדות צאַצקיס גיט איבער (זייט 35־40), אַז ער איז זונטאָג אין פויערשע קליידער ארוים אויף אַלעקסאַנ־דראָווסקאַיאַ גאַס און איז צוגעגאַנגען צו אַ גרופּע האַידאַמאַקעס, וואָס האָבען גערעדט מיט שטאָט־מענשען. ער האָט געהערט ווי די האַידאַמאַקעס זאָגען, אַז ביז זייגער צוויי וועלען זיי הרג'ענען איינצעלנע אידען, נאָר אַז נאָך דער שטונדע וועלען זיי ווידער־האָלען די נעכטיגע אַלגעמיינע שחיטה.

דר. סטאַווינסקי איז, אַלס פּרעזידענט פון שטאָט־ראַט, גע־גאַנגען מיט'ן בירגערמייסטער און אַנדערע פּערזאָנען צום קאָמאַנ־דאַנטס קוואַרטיר און געבעטען, אַז די שחיטה זאָל אָפּגעשטעלט ווערען. דער עדות ווערכאָלאַ איז אויך דאָרט ערשינען און דאָס באַזונדערס פעסט פאַרלאַנגט. דאָרט אין הויפּטקוואַרטיר איז באַשלאָסען געוואָרען איינצובאַרופען דעם שטאָט־ראַט און סעמאָ־סענקאָ און קיווערטשוק האָבען צוגעזאָגט צו זיין אַנוועזענד ביי דער זיצונג. ווען ווערכאָלאַ און סטאַווינסקי זיינען געגאַנגען צו דער זיצונג, האָבען זיי אויפ'ן וועג געזעהן איינצעלנע פאַלען פון אידישע דערמאָרדעטע און פאַרוואונדעטע. איין איד איז פאַר זייערע אויגען דערשאָסען געוואָרען, ביים ראַט־הויז.

זעהר ווייניג ראַט־מענער זיינען געקומען צו דער זיצונג און

בלויז איין איד, ראַיגראָדסקי; די אַנדערע אידען האָבען זיך געמוזט אומקערען, ווייל מ'האָט זיי אָנגעגריפען. (זעה דאָס עדות־זאָגען פון ה' מאַראַנץ). די זיצונג האָט זיך געעפענט גלייך נאָך סעמאָסענקאָס און קיווערטשוקס ערשיינען. דר. סטאַווינסקי האָט די זיצונג געעפענט און אין אַ פּאָר ווערטער געשילדערט די לאַגע, וואָס שטעהט פּאָר. סעמאָסענקאָ האָט דאַן גערעדט און דערקלערט, אַז וואָס עס איז געשעהן איז אַרויסגערופען געוואָרען פון די אידען, וועלכע, זייענדיג איינס מיט די באָלשעוויקעס, האָבען קאָנספּירירט צו דערמאָרדען די האַידאַמאַקעס און די אַנדערע קאָזאַקען. דער־ביי האָט ער געזאָגט, אַז ער וועט אויך אַזוי האַנדלען אין דער צו־קונפט, ווייל ער באַטראַכט דאָס אַלס זיין הייליגע פּליכט. קיווער־טשוק האָט גערעדט אין דעם זעלבען זין.

דאַן האָט ווערכאָלאַ גערעדט. איך באַטראַכט פאַר נייטיג צו זאָגען אַ פּאָר ווערטער פּערזענליך וועגען ווערכאָלאַן. ווער־כאָלאַ שטאַמט פונ'ם פּראָסטען פאָלק און איז געווען האַלב־גע־בילדעט. ער האָט געענדיגט אַ קונסט־שולע, איז געווען אַ לערער אין די פאָלקס־שולען און האָט געהערט פאָרלעזונגען אין אוני־ווערזיטעט. אין פּאָליטיק איז ער אַ סאָציאַל־דעמאָקראַט און אַן אוקראַאינישער נאַציאָנאַליסט. אונטער דער ערשטער ראַדע איז ער ערווילט געוואָרען צום שטאָט־ראַט און צו דער זעמסקער פאַרזאַמלונג. צוויי מאָל האָט ער דערפילט די פליכט פון קאָמי־סאַר אין דער שטאָט פּראָסקוראָוו. ווען די רעוואָלוציע צו גונ־סטען דעם העטמאַן האָט אויסגעבראָכען, האָט ער דעם העטמאַנס רעזשים באַטראַכט פאַר רעאַקציאָנער און גערעכענט, אַז ס'איז אים פערזענליך אוממעגליך פאָרצוזעצען זיין געזעלשאַפטליכע און אַד־מיניסטראַטיווע אַרבייט. ער האָט רעזיגנירט פון זיינע אַמטען און זיך געלעבט אַלס פּריוואַטער בירגער. ווען די פּויערים־אויפ־שטאַנדען געגען העטמאַן האָבען זיך אָנגעהויבען, האָבען אים די עסטרייכישע מאַכט־פּאַרטרעטער אַרעסטירט און אים באַשולדיגט אין אָרגאַניזירען די אויפשטאַנדען. מ'האָט אים גענומען קיין טאַרנאָפּאָל, וואו ער איז אָפּגעזעסען צוויי חדשים אין טורמע. עס איז אים אָבער געלונגען צו אַנטלויפען בעת מען האָט אים געפירט אין געריכט אריין; די איבעריגע צייט איז ער געלעגען באַהאַלטען. ער איז ערשט צוריקגעקומען קיין פּראָסקוראָוו אין פעברואַר דעם

13־טען, צוויי טעג פאר דער שחיטה. מ'האָט אים גלייך פאָרגע־שלאָגען, אז ער זאָל צוריקציען זיין רעזיגנאציע אלס שטאָטישער ראט־מאַן און ער האָט איינגעשטימט. ווען די שחיטה האָט זיך אָנגעהויבען, האָט זיך ווערכאָלא פיל מי געגעבען זי אָפּצושטעלען.

רעדענדיג נאָך סעמאָסענקאָן און קיווערטשוקען האָט ער גע־האַלטען א לאַנגע רעדע, אין וועלכער ער האָט דערקלערט, אז די געשעהענישען אין פּראָסקוראָוו זיינען א שאַנד פאר אוקראַינע. רעדענדיג וועגען די אמאָליגע דינסטען, וואָס די קאָזאַקען האָבען געלייסטעט, האָט ער געזאָגט, אז סעמאָסענקאָ האָט דאָס מאָל אָנ־געטאָן באַנדיטען אין קאָזאַצקע קליידער און איז געוואָרען זייער אטאַמאַן. זיך אויסדרייענדיג צו סעמאָסענקאָן, האָט ער געזאָגט: „איר באַקעמפּט די באָלשעוויקעס; אָבער זיינען דען די אַלטע־לייט און קינדער, וואָס די האַידאַמאַקעס האָבען געקוילעט, באָל־שעוויקעס? איר זאָגט, אז די אידען שאַפען באָלשעוויקעס; אָבער ווייסט איר דען ניט, אז עס זיינען פאַראַן באָלשעוויקעס צווישען אַנדערע פעלקער אויך און אַפילו צווישען די אוקראַינער?" ער האָט אויפגעפאָדערט סעמאָסענקאָן צוליב אוקראַינעס ערע אָפּצו־שטעלען די שרעקענישען, וואָס קומען פאָר.

נאָך ווערכאָלאָן האָט ראַיגראָדסקי געזאָגט א פּאָר ווערטער אין נאָמען פון די אידען, וועלכע שטימען אַקוראַט מיט ווערכאָ־לאָס רעדע.

סעמאָסענקאָ האָט געענטפערט ווערכאָלאָן מיט די זעלבע ווערטער, וואָס ער האָט געבראַכט אין זיין פריערדיגער רעדע. ער האָט געזאָגט, אז ער באַקעמפּט ניט קיין אַלטע מענער, פרויען און קינדער, נאָר באָלשעוויקעס. קוקענדיג גלייך אויף ווערכאָלאָן, האָט ער געזאָגט, אז ער צווייפעלט ניט, אז עס געפינען זיך לײדער באָלשעוויקעס צווישען די אוקראַינער; אָבער ער וועט זיי אויך ניט שוינען — האָט ער באַטאָנט. ער האָט אויך צוגעגעבען, אז ער וועט אַרויסגעבען א באַפעל, אז די שחיטה זאָל אָפּגעשטעלט ווערען מיט דעם באַדינג, אז די טויטע זאָלען גלייך באַערדיגט ווערען. ער האָט אויך געפונען פאר נייטיג צו באַמערקען, אז דער שטאָט־ראט האָט געוואוסט פון דעם צוגעגרייטען באָלשעוויסטי־שען אויפשטאַנד און האָט אים דאָך דערפון ניט געוואָרענט. דר.

סטאַווינסקי און די ראַט־מענער האָבען אָפּגעלייקענט די באַשול־דיגונג.

ווערכאַלאַ האָט ווידער גערעדט. ער האָט געדאַנקט סעמאָ־סענקאָן פאַר זיין גרייטקייט אָפּצושטעלען די מערדערייען, אָבער ער האָט אויך פעסט געפאָדערט, אַז אַ באַפעל זאָל צוריקרופען די קאָזאַקען, וואָס זיינען אַרויסגעשיקט געוואָרען קיין פעלשטין אום דאָרט אויסצוקוילען די אידען. אויף דעם האָט סעמאָסענקאָ גע־ענטפערט, אַז אויך אין פעלשטין איז פאָרגעקומען אַ באָלשעוויס־טישער אויפשטאַנד און אַז דערפאַר דאַרפען דאָרט די זעלבע מעשים באַגאַנגען ווערען. ענדליך אָבער, נאָך דרינגענדען בעטען, האָט ער איינגעשטימט צוריקצורופען די קאָזאַקען, וואָס זיינען אַרויסגעשיקט געוואָרען.

ביי דער זעלבער זיצונג איז באַשלאָסען געוואָרען, אין געגענ־וואַרט פון סעמאָסענקאָן און קיווערטשוקען, אַז די זיכערהייט פון שטאָט זאָל אָנפאַרטרויט ווערען דעם קאָרפּוס פון לופט־פליער, מיט וועמעס קאָמאַנדאַנט ווערכאַלאַ האָט פריער געהאַט די געלעגענהייט צו רעדען. ווערכאַלאַ אַליין איז באַשטימט געוואָרען צו זיין דער אויפזעהער פון אָט דער גוואַרדיע. ניט פאַרלערינדיג קיין צייט, האָט ער געשיקט די פאָלגענדע פּראָקלאַמאַציע, אָפּגעדרוקט צו ווערען ביי אַ דרוקעריי: „אויף דעם אַטאַמאַנס באַפעל און מיט זיין איינשטימונג, אויסגעדריקט ביי דער זיצונג פון שטאָט־ראַט, ווערט די שחיטה פון דער פרידליכער באַפעלקערונג געענדיגט. די קאָזאַקען קריגען דעם באַפעל צו פאַרלאָזען די שטאָט. דער שוץ פון דער שטאָט ווערט אָנפאַרטרויט דעם קאָרפּוס פון לופט־פליער און דער שטאָט־ראַט גאַראַנטירט פאָלשטענדיגע זיכערקייט צו איינוואוינער. נאָרמאַלע לעבענס־באַדינגונגען זאָלען ווידער איינ־געשטעלט ווערען. אַ באַפעל איז אַרויסגעגעבען געוואָרען צו שיסען יעדען, וואָס וועט גערויבט ווערען ראַבעווענדיג, ווי אויך די קאָ־זאַקען, וואָס וועלען זיך באַווייזען אין שטאָט נאָך זייגער זעקס נאָכמיטאָג."

ווען דער באַפעל איז אויפגעזעצט געוואָרען, האָט ווערכאַלאַ געבראַכט די קאָרעקטור צום קאָמאַנדאַנטס ביוראָ, אום צו קריגען די ערלויבניש עס צו לאָזען אויסקלעפּען איבער דער שטאָט. דאָרט

איז ער אַרעסטירט געוואָרען, ווייל סעמאָסענקאָ און קיווערטשוק האָבען אויסגעפונען, אַז ער האָט ניט געהאַט דאָס רעכט אַרויס־צולאָזען אַזאַ פּראָקלאַמאַציע, וועלכע איז אויך געשריבען געוואָרען אין אַ ניט־פּאַסענדער שפּראַך. אויף סעמאָסענקאָס באַפעל איז ווערכאָלאַ גענומען געוואָרען צום וואָקזאַל פאַר אַ פּראָצעס, וואָס דאָס האָט געוויס געמיינט דערשאָסען צו ווערען. אָבער דער ביר־גערמייסטער סיקאַרא און אַנדערע מיטגלידער פון דעם אוקראַי־נישען נאַציאָנאַלען פאַרבאַנד, וואָס זיינען געקומען צום קאָמאַנ־דאַנט אום אויסצוגעפינען וואָס דאָרט איז פאָרגעקומען, האָבען דעם אַטאַמאַן און קאָמאַנדאַנט דערקלערט, אַז אַזאַ באַהאַנדלונג פון ווערכאָלאַן וועט אַרויסרופען אַ גרויס נקמה־געפיל ביי פילע אוקראַינישע אָרגאַניזאַציעס, וועלכע קענען אים גוט. סעמאָסענ־קאָ האָט ענדליך געהייסען מאַכען אַן אונטערזוכונג וועגען ווער־כאָלאַן און ער איז גלייך באַפרייט געוואָרען.

אַנשטאַט דער פּראָקלאַמאַציע, וואָס ווערכאָלאַ האָט בדעה גע־האַט אַרויסצוגעבען, האָט סעמאָסענקאָ אַרויסגעלאָזט אַ באַפעל, וואָס האָט דערקלערט פּראָסקוראָוו און דעם גאַנצען אויעזד אין קריגס־צושטאַנד און פאַרבאָטען וועלכע ס׳איז באַוועגונג אין גאַס נאָך זייגער זיבען נאָכמיטאָג. אין דעם באַפעל שרייבט ער צווי־שען אַנדערעס דאָס פאָלגענדע: „איך וואָרען די באַפעלקערונג אָפּצושטעלען די אַנאַרכיסטישע רעוואָלטען, וואָרים איך האָב דאָס רעכט זיי אונטערצודריקען. איך ציי דערויף די אויפמערקזאַמקייט פון די אידען באַזונדערס. איר זייט אַ פאָלק פאַרהאַסט פון אַלע פעלקער. און דאָך ווילט איר שאַפען אומאָרדענונג, צומישענישען צווישען די געטויפטע. ווילט איר באמת ניט לעבען? טוט אייך ניט באַנג פאַר אייער אייגען פאָלק? כל זמן קיינער טשעפּעט אייך ניט, זייט שטיל! אַזאַ צרה'דיג פאָלק און דאָך וויל עס שאַפען צרות און שטערונגען אין אָרימען פאָלק.“ ווייטער אין דעם זעלבען באַפעל פאַרלאַנגט סעמאָסענקאָ, אַז די קראָמען און גע־שעפטס־לאָקאַלען זאָלען גלייך געעפענט ווערען. ער באַפעלט אויך, אַז אין דריי טעג צייט זאָלען אַלע שילדען איבערזעצט ווערען אין אוקראַאיניש, „אַז איך זאָל מער ניט זעהן אַן איינציגע מאָסקווער שילד.“ די שילדען מוזען געשריבען ווערען אין אַ גוטען סטיל; דאָס אָנקלעפען פון בוכשטאַבען איז שטרענג פאַרבאָטען. פער־

זאָגען, וואָס וועלען אין דעם שולדיג זיין, וועלען איבערגעגעבען ווערען צום קריגס־געריכט.

דעם זעלבען טאָג איז א צווייטע פראָקלאַמאַציע ארויסגעגעבען געוואָרען, אין וועלכער סעמאָסענקאָ שרייבט, אז „אין דער נאכט פון 14־טען פעברואר איז אן אויפשטאַנד געמאכט געוואָרען פון געוויסע אומבאַקאַנטע, אומערליכע און געוויסענלאָזע מענשען גע־גען דעם עקזיסטירענדען רעזשים. לויט די אינפאָרמאַציעס, וואָס מ'האָט געקראָגען, געהערען די מענשען צום אידישען פאָלק, און זיי האָבען געוואָלט איבערנעמען די מאכט אין זייערע הענט, אום צו שטערען און צומישען די שטאַטס־אנגעלעגענהייט און צו ברענ־גען אוקראַינע, וואָס האָט ביז איצט שוין אזוי פיל געליטען, צו אנאַרכיע און אומאָרדענונג. שטרענגע מאסרעגעלען זיינען אָנגע־נומען געוואָרען צו אונטערדריקען דעם אויפשטאַנד. עס איז מעג־ליך, אז צווישען די קרבנות זיינען אויך געווען אומשולדיגע מענ־שען, וואָרים אין יעדער זאך קאָן מען דאָך מאכען טעות'ן. זייער בלוט אָבער מוז, אלס א קללה, פאלען אויף די, וועלכע זיינען געווען פראָוואָקאַטאָרס און אוואַנטיוריסטען."

דעם צווייטען טאָג איז נאָך א פראָקלאַמאַציע ארויסגעגעבען געוואָרען, אין וועלכער דער אַטאַמאַן זאָגט, אז דער טרויעריגער פאַקט, אז דער אָרטיגער גאַרניזאָן האָט געשטיצט דעם באָלשע־וויסטישען אויפשטאַנד, איז פעסטגעשטעלט געוואָרען; אז די סאָלדאַטען פון גאַרניזאָן זיינען אָפען אַריבער אויף דער באָלשע־וויסטישער זייט. דערפאַר דערקלערט ער דעם 15־טען בעלגאָראַ־דער און 18־טען פּאָדאָליער רעגימענטען אלס אויפגעלייזט. ער באַשטימט אויך א קאָמיסיע, וואָס זאָל באַשטעהן פון פּאַרטרעטער פון 3־טען הײדאַמאַקען־רעגימענט און פון דער זאַפּאָראָזשסקער בריגאַדע, וואָס זאָלען ביי זיי צונעמען זייער אייגענטום און דאָ־קומענטען. (אלע די פראָקלאַמאַציעס זיינען פאַרעפענטליכט: זעה זייט 3).

פון ווערכאָלאַס עדות־זאָגען און פון די דערקלערונגען פון אנ־דערע עדות, ווייזט עס זיך ארויס, אז די מערדערייען זיינען פאָר־געזעצט געוואָרען אין לויף פון דריי טעג. אָבער נאָך דער זיצונג פון שטאָט־ראַט האָבען די מאַסען־מאָרדען אויפגעהערט. עס זיינען אָבער דאָך פאָרגעקומען זונטאָג ווי אויך מאָנטאָג פילע איינצעלנע

מאָרדפּאַלען אויף אידען — אין הויז און אין גאַס. שחיטות אויף אידען זיינען אויך פּאָרגעקומען אין די ארומיגע שטעטלעך, וואוהין די האַידאַמאַקעס האָבען אַריינגעדרונגען אויפ'ן אייגענעם חשבון אָדער אויף דער איינלאַדונג פון די פּויערים. די אידען זיינען זיך צעלאָפען אויף אַלע זייטען, זוכענדיג מיטלען ווי זיך צו ראַטעווען. דאָס רוב פון זיי האָט געלייגט האָפענונג אויף ווערכאָלאַן.

אַזוי ווי דער קאָמיסאַר טאַראַנאָוויטש איז שוין זייט לאַנג מיד געווען פון זיינע אַמט־פּליכטען און האָט געבעטען מ'זאָל אים לאָזען זיך צוריקציען — וואָס דאָס האָט מען אים ניט דערלויבט, מהמת עס איז ניט געווען קיין פּאַסענדע פּערזאָן פאַר זיין שטעלע — האָט די אַדמיניסטראַציע, און באַזונדערס די אידען, געבעטען ווערכאָלאַן ער זאָל ווערען קאָמיסאַר. ער האָט איינגעוויליגט און צוזאַמען מיט טאַראַנאָוויטשען טעלעגראַפירט דערפון דעם גובערנסקין קאָמיסאַר. דער לעצטער האָט גוט געקענט ווערכאָלאַן פון זיינע פריערדיגע דינסטען און האָט מיט צופרידענהייט איינגעשטימט, אַז ער זאָל פאַרנעמען טאַראַנאָוויטשעס שטעלע. אַ טעלעגראַפישער באַפעל איז גלייך ארויסגעשיקט געוואָרען, באַשטימענדיג ווערכאָלאַן אַלס קאָמיסאַר — אַ זאַך, וואָס איז, אַגב, שטאַרק ניט געפעלען געוואָרען סעמאָסענקאָן און קיווערטשוקען. ווי ווערכאָלאַ האָט נאָר איבערגענומען דעם אַמט, האָט ער גלייך ארויסגעלאָזען צוויי פּראָקלאַמאַציעס, אין וועלכע ער האָט געזאָגט צווישען אַנדערעס, אַז „זיך צו באַנוצען מיט נאַציאָנאַלען האַס און מיט פּאָגראָמען איז אַ שאַנד פאַר אוקראַינע און אַ שטערונג צו איר ווידעראויפלעבונג.“ אַזעלכע מיטלען זיינען שטענדיג — האָט ער באַטאָנט — די וואַפען פון רעאַקציאָנערען. פּיינדליכע ארויסטרעטונגען פון אַ שטאַרקערען פאָלק געגען אַ שוואַכערען ווייזען, אַז דאָס גרויסע פאָלק קאָן ניט אָננעמען די פאָרמען, וואָס זיינען באַגרינדעט אויף גערעכטיגקייט און ברידערליכקייט. אַזאַ באַנעמונג העלפט נאָר די שונאים פון אוקראַינע; און ער האָט אויסגעדריקט די האָפענונג, אַז די באַפעלקערונג וועט זיך ניט לאָזען באַאיינפלוסען פון אַזאַ פּראָוואָקאַציע. ער האָט פאַרלאַנגט, אַז אַלע אַגיטאַטאָרס, וואָס העצען אויף פּאָגראָמען, זאָלען אַרעסטירט און איבערגעגעבען ווערען צום קריגס־געריכט. (באַנד 3). אין דער צווייטער פּראָקלאַמאַציע האָט ער פאַרלאַנגט, אַז דאָס גאַנצע גע־

גנב'עטע אייגענטום זאָל געבראַכט ווערען אין קאָמיסאַריאַט, כדי עס זאָל צוריקגעגעבען ווערען די אייגענטימער.

ווי שוין געזאָגט, האָט זיך די שבת'דיגע שחיטה געדאַרפט ווידערהאָלען זונטאָג. דריי האַידאַמאַקעס, וואָס זיינען זונטאָג פרי געווען אין שטאָטישען הויפטקוואַרטיר, האָבען, צווישען אַנדערע זאַכען, דערקלערט, אין ווערכאָלאַס געגענוואַרט, אַז זיי האָבען די דערלויבניש צו הרג'ענען אידען אין פאַרלויף פון דריי טעג. נאָך דער זונטאָגדיגער זיצונג פון שטאָט־ראַט האָט סעמאָסענקאָ באמת אויפגעפאַסט, אַז די שחיטה זאָל אויפהערען, און קיין מאַסען־מאָרדען זיינען מער ניט פאָרגעקומען. אָבער מאָרדען פון איינ־צעלנע אידען, ווי שוין פריער געזאָגט, זיינען ווידערהאָלט גע־וואָרען זונטאָג און מאָנטאָג. די מאָרד־פאַלען זיינען געווען צאָל־רייך.

לויט סעמאָסענקאָס באַפעל האָבען די הרוגים געדאַרפט באַ־ערדיגט ווערען מאָנטאָג. די טויטע קערפערס זיינען, פאָלגליך, פאַרבליבען אין די הייזער און אויף די גאַסען פון שבת ביז מאָנטאָג. פיל פון זיי זיינען געגריזשעט געוואָרען פון חזירים.

מאָנטאָג באַגינען זיינען פיל פויערשע פורען, מיט גרויסע קור־פעס פון מתים אויף זיי, אַרויסגעפאָרען צום בית־עולם. דער עדות פינקעל זאָגט, אַז בעת ער איז געווען דאָרט, האָט ער איבער־געציילט מער ווי טויזענט טויטע קערפערס. געדונגענע פויערים האָבען געגראָבען אַן אומגעהייער גרויסען גרוב, וואָס האָט געדינט אַלס געמיינזאַמער קבר פאַר די קרבנות פון דער שחיטה. דער זעלבער עדות גיט אויך איבער, אַז עס זיינען אויפ'ן הייליגען אָרט ערשינען וואַגאַבונדען, וועלכע זיינען אונטער פאַרשידענע תירוצים צוגעקומען צו די קערפערס, זיי געדרייט, געטאַפט און באַרויבט. עס זיינען אויך געקומען קרובים, וואָס האָבען באַזוכט די מתים, און אַרויסגענומען, אין פיל פאַלען, געלט און ווערטפולע זאַכען; אין מייסטע פאַלען האָט זיך אָבער אַרויסגעוויזען, אַז די מתים זיינען שוין פריער באַרויבט געוואָרען. מ'האָט געפונען טויטע פרויען מיט אָפגעשניטענע פינגער, אויף וועלכע עס זיינען וואַר־שיינליך געווען רינגען, וואָס מ'האָט געוואָלט צונעמען און זיך ניט גענומען די צייט זיי פאַמעלעך אַראָפצונעמען. דער אינספעקטאָר דאָבראָוואָלסקי האָט געהאַט די אויפזיכט איבער די באַערדיגונגען.

זיין באַפעל איז געווען ניט צו לאָזען, אויף ביי נאַכט, קיין איין אומבאַערדיגטען קערפּער. ס'האָט זיך אָבער ניט איינגעגעבען צו מקבר זיין אַלע מתים ביז דינסטאָג זייגער פיר בייטאָג. עס דאַרף צוגעגעבען ווערען, אַז חוץ די גרויסע געמיינזאַמע קברים האָט מען אויך אויסגעגראָבען פיר קליינע גריבער און פילע פון זיי מקבר געווען. אַ טייל אידען האָט זיך איינגעגעבען צו מקבר זיין די אייגענע קרובים אין באַזונדערע קברים.

ווי שוין געזאָגט, זיינען פיל איינצעלנע אידען ווייטער גע־מאָרדעט געוואָרען אין די קומענדע טעג, אי אין פּראָסקוראָוו, אי אין דער אומגעגענד. פיל זיינען גע'הרג'עט געוואָרען אויפ'ן וועג, אַנטלויפענדיג צו די אַרומיגע דערפער, אויף די פעלדער, אין די וועלדער, אין די אַרומיגע שטעטלעך און דערפער. חוץ די אידען, וואָס זיינען דערמאָרדעט געוואָרען פון די בושעווענדע היידאַמאַ־קעס, זיינען אויך פילע אַרעסטירט געוואָרען אונטער דער באַשול־דיגונג, אַז זיי זיינען באָלשעוויקעס, און דערשאָסען געוואָרען. אין דער „אַרבייט" האָט זיך קיווערטשוקס געהילף, קאָוואַלעווסקי, באַזונדערס אויסגעצייכענט — ער איז געווען דער זון פון אַן אָר־טיגען הויז־אייגענטימער, אַן אויסגעלאָסענער, קאָרופּטער און גרויי־זאַמער קערל. (זעה דאָס עדות־זאָגען פון שרה העלמאַן, ז. 13־15).

זעהר אינטערעסאַנט אין פאַרבינדונג מיט דעם איז צאַצקיסעס עדות־זאָגען. אָט דער עדות איז מיט 10 אַנדערע פאַראורטיילט געוואָרען דערשאָסען צו ווערען; זיי האָבען זיך אָבער ווי דורך אַ נס געראַטעוועט. אָט דער צאַצקיס, וועלכער איז שוין פריער דער־מאָנט געוואָרען, האָט, פאַרקליידט אין פויערשע קליידער, געהערט, זונטאָג פרי, אַ גרופּע היידאַמאַקעס זאָגען צו אַ גרופּע קריסטען, אַז נאָך זייגער צוויי וועט זיך ווידערהאָלען די מאַסען־מערדעריי פון פריערדיגען טאָג. ער איז אוועק צום הויז פון זיינע עלטערן אויף אַלעקסאַנדראָווסקאַיאַ גאַס, נעבען קאָמאַנדאַנטס הויז, זיי צו וואָרענען פון דער קומענדער שחיטה. אין שטוב האָט ער געפונען, חוץ זיינע עלטערן און שוועסטער, אַ יונגערען ברודער זיינעם, אַ קוזין, און אַ ווייטערען קרוב. פון פענסטער האָבען זיי באַלד גע־זעהן פינף היידאַמאַקעס מיט'ן קאָמאַנדאַנטס געהילף, קאָוואַלעוו־סקי, צוקומענדיג צום הויז. קאָוואַלעווסקי איז גוט באַקאַנט געווען מיט זיין יונגערען ברודער און אים זאָגאַר געגעבען די דערלויבניש

צו טראָגען ביי זיך אַ רעוואָלווער. זיי האָבען שנעל באַהאַלטען דעם אַלטען פאָטער און די פרויען אין דאַך־שטיבעל און אַליין גע־עפענט די טיר פאַר די האידאַמאַקעס. קאָוואַלעווסקי איז אריין און דערקלערט, אַז ער איז געקומען זוכען פאַרבאָרגענע „זאַכען“ און געווער. דער ברודער האָט געענטפערט, אַז עס געפינען זיך ניט אין הויז קיין פאַרבאָרגענע „זאַכען“ און אַז ער טראָגט אַ רע־וואָלווער מיט קאָוואַלעווסקיס דערלויבניש. ער האָט אים גלייך איבערגעגעבען דעם רעוואָלווער און די דערלויבניש. קאָוואַלעוו־סקי האָט כלומר'שט גענומען זוכען „זאַכען“ אונטער די בעטען און זיי דערנאָך געהייסען מיט אים געהן. ווען זיי האָבען אים אָנ־געוויזען, אַז מ'קאָן דאָס הויז ניט לאָזען אַליין, האָט ער ענדליך נאָך פיל בעטעניש דערלויבט דאָרט צו בלייבען דעם וויטען קרוב. צוויי האידאַמאַקעס זיינען אויך פאַרבליבען אין הויז און די אַנ־דערע דריי האָבען זיי געפירט אין הויפּטקוואַרטיר און זיי פאַר־מאַכט אין אַ צימער, וואו עס זיינען שוין געווען פילע געפאַנגענע, אידען און קריסטען, פאַרדעכטיגט אַלס באָלשעוויקעס. דעם גאַנ־צען טאָג האָט מען געהאַלטען אין איין ברענגען נייע געפאַנגענע און ענדליך האָט מען אויך אַריינגעבראַכט צאַצקיסעס פאָטער. אין אָוונט זיינען דאָרט געווען 32 קריסטען און 15 אידען. מ'האָט די געפאַנגענע געפייניגט אויף אַלערליי אופנים. אַ גע־וויסער פאָליאַק, אַ געוועזענער לאַנד־אייגענטימער, איז באַזונדערס געמאַטערט געוואָרען; מ'האָט אים געשלאָגען מיט אייזערנע שטאַנגען און אָנגעטאָן אַנדערע מאַטערנישען. אייגצעלנע מענ־שען האָט מען גערופען צום פאַרהער, און צווישען זיי צאַצקיסעס ברודער.

דער זעלבער קאָוואַלעווסקי האָט געפירט דעם פאַרהער. אָבער דאָס איז ניט געווען קיין אמת'ער פאַרהער. ס'איז בלויז געווען אַן אָנשטעל, מחמת מ'האָט געשטעלט גאָר אומבאַדייטענדע פראַגען. דעם צווייטען טאָג, אַרום זייגער פינף נאָכמיטאָג, האָט מען אַלע געפאַנגענע אַרויסגענומען אויף דער גאַס און אויסגעשטעלט אין רייען: קריסטען און אידען באַזונדער. אַ געזונטער האידאַמאַק איז צוגעקומען צו דער גרופּע אידען און טריאומפירענד אויסגע־רופען: „איצט, אידען, וועט איר שוין מער צו אונז ניט צוריק־קומען; מיר וועלען אייך אַלע אוועקשיקען צום לאַנדקאָמיטעט“—

און דאָס האָט אויפ'ן האידאמאַקישען לשון געמיינט „אויף יענער וועלט". זיי האָבען אָפּגעפירט אַלע געפאַנגענע צום וואָקזאַל, און זיי ווייטער געפייניגט אויפ'ן וועג, באַזונדערס דעם דערמאָנטען פּאָליאַק. ביים וואָקזאַל האָט מען די אַלע אַריינגעלייגט אין אַ באַזונדערען וואַגאָן. פאַרנאַכט האָט מען אויך אָנגעהויבען אויס־צורופען די קריסטען. זיי, ווי עס זעהט אויס, זיינען אַריינגע־נומען געוואָרען אין אַ דערבייאיגען וואַגאָן, וואו דריי שכור'ע קאָ־זאַקען האָבען זיי פאַרשידענע זאַכען אויסגעפרעגט און דאַן זיי אַריינגענומען אין אַן אַנדערען וואַגאָן. שפּעטער אַביסעל האָבען זיי אַרויסגעפירט פון וואַגאָן פינף אידען און צווישען זיי צאַצ־קיסעס ברודער. אַזוי ווי זיי זיינען ביז אין אַ שעה אַרום ניט צוריקגעקומען און מ'האָט וועגען זיי גאָרניט געהערט, האָבען די אַנדערע אידען פאַרשטאַנען, אַז מ'האָט זיי אַרויסגענומען צום דער־שיסען. ווי געזאָגט, האָבען זיי אַריינגעפירט די קריסטען נאָכ'ן פאַרהער אין אַ צווייטען וואַגאָן, אַריינשיקענדיג בלויז איינעם פון זיי אין וואַגאָן, וואו די אידען זיינען פאַרבליבען. אַרום זייגער צען האָבען זיי אַלע, ד. ה., צען אידען און איין רוס, אַרויסגע־נומען פון וואַגאָן. זיי האָבען זיי אַלע געשטעלט אַן אַ זייט, און פאַר אַלעמען זיי באַזוכט, צונעמענדיג זייער געלט. דאַן האָבען זיי די געפאַנגענע אויסגעשטעלט אין צוויי רייען און זיי געפירט צו אַ פּלאַץ, נעבען טייך, וואָס געהט באַרג אַראָפּ, צען וויאָרסט פון דאָרט, וואו די וואַגאָנען זיינען געשטאַנען. ס'איז קלאָר געווען, אַז מ'פירט זיי דערשיסען. אויפ'ן וועג האָט אַ האידאמאַק, וואָס איז געגאַנגען נעבען צאַצקיסען, גענומען טאַפּען זיין פּעלצענעם מאַנטעל. „דו ווילסט וויסען וואָס פאַר אַ גוטען מאַנטעל דו וועסט ירש'ענען נאָך מיר?" — האָט אים צאַצקיס געזאָגט. — „שטיל, דו פאַרדאַמטער איד, אָדער איך וועל דיך צוקאַליעטשען מיט מיין ביקס!" — האָט דער האידאמאַק אים געענטפערט, סטראַשענדיג אים מיט דעם אַנדערען עק פון דער ביקס. זיין פאָטער, געהענדיג פון פאָרענט, האָט געהערט די רייד און געזאָגט דעם זון אויף אידיש, ער זאָל זיך ניט קריגען, כדי מ'זאָל אים ניט מאַטערען פאַר'ן טויט. ענדליך זיינען זיי אָנגעקומען צום באַשטימטען אָרט ביים טייך. די געפאַנגענע האָבען זיך געמוזט אויסטאָן די קליידער און די שיך און געבליבען שטעהן אין אונטער־וועש.

צאַצקים האָט געבעטען, מ׳זאָל אים לאָזען זיך געזעגענען מיט דעם פּאָטער. מ׳האָט עס אים דערלויבט. ער איז צוגעגאַנגען צום פּאָטער, אים אָנגענומען ביי דער האַנט, און צוזאַמען מיט אים האָט ער געזאָגט ודוי, דערמאָנענדיג דערביי די נעמען פון זיינע קינדער. מ׳האָט זיי אַלע אויסגעשטעלט אין איין רייע מיט׳ן פּנים צום טייך און הינטער זיי, נאָך דעם ווי דער באַפעל איז געגעבען געוואָרען, האָט א שיסעריי אָפּגעהילכט דריי מאָל. אַלע, אַריינ־רעבענענדיג אים אַליין, זיינען געפאַלען. דאָס קרעכצען און געשריי פון פאַרוואונדעטע האָט אָפּגעקלונגען. די היידאַמאַקעס זיינען צוגעלאָפען און דערשלאָגען די קרעכצענדיגע. דאָס האָט זיי גענומען אַ לאַנגע צייט, באַזונדערס מיט דעם רוס, וועל־כער האָט עקשנות׳דיג געקעמפט מיט׳ן טויט. ענדליך איז שטיל געבליבען. די קאָזאַקען זיינען אַוועק. צאַצקים האָט זיך אָנגע־הויבען אויפצוכאַפּען און איז ערשטוינט געבליבען זעהענדיג, אַז ניט נאָר איז ער לעבעדיג, נאָר אַז ער איז אַפילו ניט פאַרוואונדעט. זיך אַרומקוקענדיג און זייענדיג זיכער, אַז קיינער איז ניטאָ אַרום, איז ער אַנטלאָפען אַזוי שנעל ווי מעגליך צום נעהענטסטען דאָרף. אויף איין אָרט, אַריבערגעהענדיג אַ וואַסער, איז ער אַריין אין אייז ביז די קניען. אָבער ס׳איז אים ניט געווען קאַלט און ער האָט ניט געפילט קיין מידקייט. ענדליך איז ער אָנגעקומען אין אַ דאָרף, צוגעקומען צו אַ באַקאַנטען פּויערס הויז, אים אויפגע־וועקט און אים דערציילט וואָס עס איז געשעהען. דער פּויער האָט געוויינט, ווען ער האָט געהערט די מעשה, נאָר האָט אים געראַטען ניט צו בלייבען ביי אים, ווייל עס איז צו נאָענט צו דער שטאָט. ער האָט אים נעגעבען שיך און קליידער און צאַצקים איז אַוועק צום צווייטען דאָרף, פון וואַנען ס׳האָט זיך אים איינגעגעבען צו־צוקומען צום שטעטעל מעדזשיבעזש.

עס זיינען געווען אַנדערע מערקווירדיגע פאַלען, וואו מענשען האָבען זיך געראַטעוועט.

אין דעם פּרט איז די געשיכטע פון אַ יונגען־מאַן, מיט׳ן נאָמען האַלפּערין, זעהר אינטערעסאַנט. פיר מאָל איז ער גע־שטאַנען פּנים אל פּנים מיט׳ן טויט און איז יעדעס מאָל נצול גע־וואָרען. ער איז געווען אַ שילער פון דער קאָמערץ־שול, און, פאַר׳ן פּאָגראָם, איז ער אויך געווען אַ מיטגליד פון דער וואַך־

גוואַרדיע. ער האָט אויף זיך געהאַט דעם מאַנטעל און דאָס היטעל פון אַ סאָלדאַט. שבת נאָכמיטאָג, ווען די קערפּערס פון די דער־מאָרדעטע זיינען שוין געלעגען איבער די גאַסען, האָט ער זיך גע־לאָזט צו זיין היים, וואָס האָט זיך געפונען אין דער פאָרשטאָט אויפ׳ן וועג צום דאָרף זאַריטשיע. נעבען הויז האָט אים באַגע־גענט אַ גרופּע האַידאַמאַקעס און אים געפרעגט, צי ער איז אַ איד אָדער אַ רוס. ער האָט געענטפערט, אַז ער איז אַ רוס. מ׳האָט פון אים פאַרלאַנגט אַ באַווייז און ער האָט געוויזען זיין סטודענ־טען־קאַרטע, אויף וועלכער ס׳איז ניט אָנגעגעבען געווען די רע־ליגיע. דער קאָזאַק האָט איבערגעדרייט די קאַרטע, געקוקט אויף איר ווי מיט פאַרדאַכט און ענדליך געזאָגט: „גוט—מעגסט געהן.“ אַנדערע קאָזאַקען זיינען צוגעשפרונגען צו האַלפּערינען; דער ער־שטער אָבער האָט צו זיי אויסגעשריען: לאָזט אים געהן; ער איז אַ רוס. האַלפּערין איז אַוועק אהיים און געפונען דאָס הויז פאַרשלאָסען מיט אַ צעבראָכען פענסטער. ער האָט מורא געהאַט אריינצוגעהן אין שטוב. ערשט שפּעטער האָט ער אויסגעפונען, אַז די פאַמיליע האָט זיך באַהאַלטען און איז ניט באַשעדיגט געוואָרען.

אַ רייכער איד מיט׳ן נאָמען בלעכמאַן, וועלכער האָט געוואוינט אין זעלבען הויז, איז באַרויבט און דער׳הרג׳עט געוואָרען מיט זיין פאַ־מיליע, וואָס איז באַשטאַנען פון זעקס פערזאָן. האַלפּערין איז געגאַנגען צו אַ דאָרף נעבען זאַרעטשיע און באַזוכט אַ אידישען באַקאַנטען מיט׳ן נאָמען ראָזענפעלד. אַרום ניין נאָכמיטאָג האָט מען אָנגעהויבען שטאַרק צו קלאַפּען ביי דער טיר און אַ גרופּע יונגע פּויערים האָבען זיך אריינגעריסען אין הויז; זיי זיינען באַפאַלען דעם אַלטען ראָזענפעלד און אים דער׳הרג׳עט. ער אַליין מיט ראָזענפעלדס זון האָבען זיך געלאָזט לויפען צום וואַלד. ניט קענענדיג ווייט לויפען, האָט ער זיך אָפּגעשטעלט. די יונגע חברה־לייט האָבען אים אַרומגערינגעלט, געשאָסען אויף אים, אָבער אויסגעפינענדיג, אַז ער איז ניט פאַרוואונדעט, האָבען זיי באַ־שלאָסען אים צו נעמען אין שטאָט אריין, אום אים איבערצוגעבען צו די האַידאַמאַקעס. פונקט דעמאָלט איז אַ פּויער אָנגעקומען פון שטאָט און אָנגעפאַנגען צו דערציילען וואָס דאָרט קומט פאָר. די יונגע פּויערים האָבען זיך אָפּגעשטעלט אויסצוהערען דעם ניי־אָנגעקומענעם און האַלפּערינען איז געלונגען זיך צו באַהאַלטען.

דאַן האָט ער זיך געלאָזט צום דאָרף גרינאָוועצי. אין יענעם דאָרף האָט געוואוינט אַ אידישער באַקאַנטער זיינער מיט'ן נאָמען בוכער. אָבער אַזוי ווי ס'איז שוין געווען זעהר שפּעט, האָט ער ניט גע־וואגט צו געהן צום הויז און האָט פאַרבראַכט די נאַכט אויפ'ן פעלד. דעם צווייטען טאָג איז ער געקומען צום הויז, אָבער דאָרט האָט ער זיך דערוואוסט, אַז די פויערים האַלטען אָפּ אַ באַראַטונג וואָס צו טאָן מיט די אידען פון דאָרף. ער איז דאַן צוריק אַוועק אין שטאָט; אָבער אַזוי ווי די לאַגע איז דאָרט נאָך געווען אַן אומזיכערע און ער האָט ניט געפונען זיין פאַמיליע, איז ער צו־ריקגעקומען אין דאָרף, וואו ער האָט פאַרבראַכט די נאַכט. מאָנ־טאָג פרי האָבען זיך האידאַמאַקעס באַוויזען און גענומען זוכען אידען. האַלפּערין מיט צוויי יונגע־לייט און אַ מיידעל זיינען אַנטלאָפען, זיך באַהאַלטען אין וואַלד. פאַרבלייבענדיג דאָרט אַ שטיקעל צייט, האָבען זיי באַשלאָסען, אַז ס'איז זיכערער זיך צו לאָזען אין שטאָט אַריין, און זיי זיינען אַוועק קיין פּראָסקוראָוו. אויפ'ן וועג האָבען זיי באַגעגענט דריי יונגע פויערים צוריקקו־מענדיג פון שטאָט אין דאָרף אַריין. איינער פון זיי האָט געהאַט אַ ביקס. די פויערים האָבען זיי אָפּגעשטעלט, עקזאַמינירט זיי־ערע דאָקומענטען און געזאָגט: „די סאָרט חברה דאַרפען מיר טאַקע"; און זיי צוריקגענומען אין דאָרף אַריין. האַלפּערינען האָט מען אויפגעזעצט אין אַ שליטען מיט'ן באַוואָפענטען פויער. די אַנדערע צוויי יונגע־לייט און דאָס מיידעל זיינען געגאַנגען צו פוס. דאָרט האָבען זיי באַגעגענט די זעלבע דריי האידאַמאַ־קעס, וואָס זיינען פריער געקומען אין דאָרף אַריין און האָבען זיך איצט צוריקגעקערט אין שטאָט. די האידאַמאַקעס האָבען זיי אָפּגעשטעלט. דער פויער מיט דער ביקס איז אַראָפּגעגאַנגען און דערקלערט די האידאַמאַקעס, אַז ער נעמט די אידען, וואָס ער האָט געכאַפּט, צוריק אין דאָרף אַריין. די האידאַמאַקעס האָבען אַרויסגענומען די שווערדען און גענומען הרג'ענען די, וואָס זיינען געגאַנגען צו פוס. אַלע דריי זיינען דערמאָרדעט געוואָרען. האַל־פּערין, וועלכער איז נאָך אַלץ געווען אין שליטען, האָט גענומען שמייסען דאָס פערד, וואָס האָט אָנגעהויבען לויפען צום דאָרף. איינער פון די האידאַמאַקעס איז נאָכגעלאָפען, אָבער האָט אים ניט געקענט דעריאָגען. אָפּפאָרענדיג אַ היבשע שטרעקע, איז האַל־

פעריין אראָפּ פון שליטען, גענומען לויפען אויפ'ן פעלד און זיך ענדליך אויסגעשטרעקט אויפ'ן שניי. אין נעפּעל האָט מען אים שוועך געקאָנט דערזעהן. שפּעטער אָבער זיינען פויערשע שקצים אָנגעקומען און באַשלאָסען אים איבערצוגעבען צו די ציוויל-באַ־אַמטע אַלס אַ איד. זיי האָבען אים גענומען צום דאָרף גרינאָוויצי, צונעמענדיג פון אים אויפ'ן וועג זיין זייגער פון האַנט. אין גרי־נאָוויצי, ווי עס האָט אויסגעזעהן, זיינען אַלע אידען ארעסטירט געוואָרען און מ'האָט אים אויך געלייגט צווישען די אַנדערע.

עס האָבען זיך געפונען, צוזאַמען מיט די קינדער, ארום 40 אידען אין גרינאָוויצי. זיי האָבען אַלע געהייסען בוכער און האָבען אַלע אָפּגעשטאַמט פון אַ געוויסען בוכער, וואָס האָט זיך באַזעצט דאָרט מיט יאָרען צוריק. צווישען די בוכערס און די מעכטיגע פויערים האָבען שטענדיג געהערשט גוטע און שכנות'דיגע באַציהונגען. דאָך, ווען די נייעס פון דער פּראָסקוראָווער שחיטה איז אָנגעקומען, האָבען די יונגע פויערים פון אָט דעם דאָרף באַ־שלאָסען זיך אָפּצורעכענען מיט זייערע אידען אויך. אַ טייל פון זיי זיינען אוועק קיין פּראָסקוראָוו און געבראַכט די דריי היי־דאַמאַקעס, וועלכע זיינען שוין דערמאָנט געוואָרען. הערענדיג דערפון, האָבען זיך די אידען באַהאַלטען; די פויערים האָבען זיי אָבער אויפגעזוכט און זיי צונויפגעזאַמעלט מיט דער הילף פון די האַידאַמאַקעס. די פראַגע איז אַנטשטאַנען, צי מ'זאָל זיך דאָרט אָפּרעכענען מיט זיי אָדער אַנדערשוואו. די האַידאַמאַקעס האָבען צוערשט באַזוכט די אידען און צוגענומען ווערטפולע זאַכען און געלט אין דער ווערט פון 30,000 רובעל. דאַן האָבען די האַידאַ־מאַקעס פאָרגעשלאָגען, מ'זאָל זיי אויפ'ן שטעל אויס'הרג'ענען. די אַלטע פויערים האָבען אָבער דערקלערט, אַז זיי ווילען זיך אַליין אָפּרעכענען מיט זייערע אידען, — און ניט אין דאָרף, נאָר ארויס פון דאָרף. זיי האָבען די אידען מיט זייערע ווייבער און קינדער ארויפגעלייגט אויף שליטענס און זיך מיט זיי געלאָזט צו פּראָס־קוראָוו. אויפ'ן וועג האָבען די יונגע פויערים געוואָלט מאַכען אַ סוף פון זיי, אָבער די עלטערע זיינען פעסט געשטאַנען אויף דעם, אַז מ'זאָל זיי איבערגעבען די באַאַמטע, וואָס וועלען מיט זיי געזעצליך האַנדלען.

מ'האָט זיי געבראַכט צום קאָמאַנדאַנטס הויפּטקוואַרטיר אין

פּראָסקוראָוו און פון דאָרט צום סטאַציאָנס־קאָמאַנדאַנט ביים וואָק־זאַל. דער לעצטער האָט זיי גענומען צום ביוראָ פון קריגס־גע־ריכט; פון דאָרט אָבער האָט מען זיי צוריק גענומען צום קאָ־מאַנדאַנטס קאַנצעליאַריע און פון דאָרט צו אַ צימער פאַר גע־פאַנגענע. אַזוי ווי דער דורשט נאָך אידיש בלוט האָט זיך שוין אין פּראָסקוראָוו געהאַט עטוואָס געשטילט, איז עס באַשלאָסען געוואָרען זיי צו באַפרייען דעם קומענדען פרימאָרגען. אָבער נאָך דער באַפרייאונג האָבען זיי זיך ניט אומגעקערט צו זייערע היימען אין גרינאָווצי. (זעה דאָס עדות־זאָגען פון די בוכערס, זייט 3). וואָס אָנבאַטרעפט האַלפערינען, איז עס אים געלונגען, בעת מ'האָט זיי געפירט פון איין אָרט צום צווייטען, צו אַנטלויפען.

דער עדות מאַראַנץ דערציילט אויך אויף וואָס פאַר אַ מערק־ווירדיגען אופן ער האָט זיך געראַטעוועט. זונטאָג, דעם 15־טען פעברואַר האָט ער, אַלס מיטגליד פון שטאָט־ראַט, זיך אַרויסגע־לאָזט צו געהן צו דער באַקאַנטער זיצונג, צו וועלכער סעמאָסענקאָ און קיוועריטשוק זיינען אויך געקומען. אויפ'ן וועג האָט ער באַ־געגענט דעם ראַט־מאַן שטער און זיי זיינען ביידע ווייטער גע־גאַנגען. דערביי אָבער האָבען זיי באַמערקט, אַז אַ קאָזאַצקער אָפיציר יאָגט זיי נאָך אין אַ דראָזשקע. ווען ער האָט זיי דעריאָגט, איז ער אַרויסגעשפּרונגען פון דער דראָזשקע, אַרויסגעכאַפּט די שווערד און זיי אָנגעגריפען. באַלד וואָלטען זיי פון די זעבעל־קלעפּ געוועזען געפאַלען. אין דעם מאָמענט אָבער האָט עמיצער אויף דעם אַנדערען טראָטואַר אָנגערופען דעם אָפיציר ביים נאָ־מען; ער האָט זיך אויסגעדרייט און מאַראַנצען און שטערען איז געלונגען זיך צו באַהאַלטען אין אַ דערבייאיג הויז און זיי זיינען אַזוי אַרום נצול געוואָרען.

מיטוואָך פרימאָרגען, דעם 19־טען פעברואַר, איז געוועזען פאָר־העלטניסמעסיג שטיל און רוהיג אין שטאָט. די אידען האָבען זעלבסטפאַרשטענדליך ניט געעפענט זייערע געשעפטען, מהמת זיי האָבען דערצו קיין אינטערעס ניט געהאַט. סעמאָסענקאָ באַפעל האָט אָבער געלויטעט, אַז די געשעפטען מוזען גלייך געעפענט ווערען.

דעם 22־טען פעברואַר האָט סעמאָסענקאָ אַרויסגעלאָזט אַ פּראָקלאַמאַציע, זאָגענדיג, אַז לויט די אינפאָרמאַציעס, וואָס ער

האָט, זעהט עס אויס, אַז עס געפינען זיך פיל באָלשעוויקעס אין פּראָסקוראָוו און אַז ער פאַרלאַנגט, פּאָלגליך, אַז די באַפעלקערונג זאָל זיי דעם זעלבען טאָג ביז 8 נאָכמיטאָג איבערגעבען צו די באַאַמטע. וואָרים אויב ניט, וועלען די שטרענגסטע מאַסרעגלען גענומען ווערען. צו דער זעלבער צייט האָט ער ווידער פאַר־לאַנגט, אַז אַלע געשעפטען זאָלען גלייך אויפגעעפענט ווערען אונ־טער אַ געלט־שטראָף פון 6000 רובעל פאַר יעדען סוחר. די אידען האָבען אין דעם געזעהן אַ נייע פּראָוואָקאַציע און אַ נייעם סטראַ־שונאָק. צו באַרוהיגען סעמאָסענקאָן, האָבען זיי צונויפגעזאַמעלט 300,000 רובעל און עס אָנגעבאָטען דער אָרטיגער רעגירונג, אום צו האָבען מיט וואָס צו באַזאָרגען דעם גאַרניזאָן. דער בירגער־מייסטער, סיקאָרא, האָט אויך זיך גענומען איבערצוגעבען די סומע; אָבער ער האָט עס אַזוי אומגעלומפּערט געטאָן, אַז סעמאָ־סענקאָ, וועלכער האָט גאַנץ גוט געוואוסט, אַז די סומע קומט בלויז פון די אידען, האָט אַרויסגעלאָזט אַ פּראָקלאַמאַציע, דערקלערענ־דיג, אַז ער האָט דערהאַלטען 300,000 רובעל „פון דער גאַנצער באַפעלקערונג פון פּראָסקוראָוו", פאַר וועלכער ער האָט געדאַנקט, אויסדריקענדיג זיין אָפּשעצונג פון דער ארבייט פון די קאָזאַקען.

צו דער צענטראַלער אַדמיניסטראַציע האָט ער מודיע געווען, אַז די איינוואוינער פון פּראָסקוראָוו האָבען, אַלס דאַנקבאַרקייט פאַר דער אָרדענונג, וואָס ער האָט געהאַלטען, און דערפאַר, וואָס ער האָט זיי געראַטעוועט פון די באָלשעוויקעס, אים פּרעזענטירט מיט 300,000 רובעל פאַר דער באַזאָרגונג פון גאַרניזאָן.

דעם 27־טען פעברואַר האָט סעמאָסענקאָ אַרויסגעגעבען אַ פּראָקלאַמאַציע, וואָס פאַנגט זיך אָן מיט די פאָלגענדע ווערטער: „אידען, איך האָב געהערט, אַז איר האָט נעכטען געוואָלט אָפּהאַל־טען אַ פאַרזאַמלונג אויף אַלעקסאַנדראָווסקאַיאַ גאַס, אום צו פאַר־כאַפּען די מאַכט, און אַז איר גרייט אייך אין פיר טעג אַרום צו מאַכען נאָך אַן אויפשטאַנד, ווי דער וואָס איז פאָרגעקומען דעם 14־15 פעברואַר." און נאָך דעם קומען אַ רייע דראָהונגען. (זעה באַנד 3).

די פּראָקלאַמאַציע האָט אינגאַנצען דערשלאָגען די אידען, וואָרים זיי האָבען געוואוסט, אַז קיין מיטינג איז ניט געפּלאַנט געווען און אַז די אידען האָבען ניט דעם מינדסטען געדאַנק צו

פארכאַפּען די מאכט. פאַר אַלעמען האָבען זיי זיך געווענדט צו קאָמיסאר ווערכאָלאַ. ווערכאָלאַ האָט אין זיינע הענט געהאט גע־ וויסע פאקטען, וואָס האָבען געוויזען, אַז עמיצער אין פּראָסקוראָוו פאַרשפּרייט פּראָוואָקאַטאָרישע קלאַנגען מיט ריין אייגענע און עגאָאיסטישע צוועקען. עס מוז דערביי באַמערקט ווערען, אַז אַ קאָמיסיע איז געשיקט געוואָרען פון קאַמענעץ צו אונטערזוכען די אומרועען אין פּראָסקוראָוו. אָבער סעמאָסענקאָ האָט די קאָמיסיע אויפגעלייזט, און באַשטימט אַן אייגענע צו אונטערזוכען, ניט דעם פּאָגראָם און די שחיטה, נאָר דעם באָלשעוויסטישען אויפשטאַנד. איינער פון די אַקטיוועסטע מיטגלידער פון אָט דער קאָמיסיע איז געוועזען דער האידאַמאַק ראָכמאַנענקאָ, וועמעס אמת׳ער נאָמען איז ראָכמאַן. דער דאָזיגער ראָכמאַן, אַ איד, נאָך זיין אייגענער דער־ קלערונג, איז אריין אין די רייען פון די האידאַמאַקעס אַלס וואָ־ לונטיר. ער האָט זיך אָנגעגעבען אַלס אַ געוועזענער סטודענט און אַלס דער זון פון אַ רייכען לעדער־פאַבריקאַנט פון קיעוו. לויט אָבער די באַווייזען, וואָס איך האָב צונויפגעקליבען, איז ער אַן אָרימער מענש מיט ווייניג בילדונג, וואָס האָט פריער געלעבט פון דעם געלט, וואָס ער האָט פאַרדינט געבענדיג אידישע לעקציעס. איז ער באַשטימט געוואָרען אַלס מיטגליד פון דער אונטערזוכונגס־ קאָמיסיע, דערהאַלטען די מאַכט צו ארעסטירען מענשען אויף זיין אייגענער פאַראַנטוואָרטליכקייט און זיי צו ברענגען צו פּראָצעס. ער האָט באַזונדערס ארעסטירט די זין פון רייכע עלטערן און דורך אַן אַנדערן איד, פּראָסער, אין וועמעס הויז ער האָט געוואוינט, געקראָגען פאַר זיי אויסלייז־געלט. (זעה דאָס עדות־זאָגען פון שטער, זייט 7-9).

ווערכאָלאַן איז געלונגען צו באַווייזען ניט נאָר, אַז ראָכמאַ־ נענקאָ איז אַ פאַרלוימדער און כאַבאַרניק, נאָר אויך, אַז אַנדערע מיטגלידער פון דער קאָמיסיע האָבען גענומען כאַבאַר. ער האָט דערפון געמאַכט אַ דעטאַלירטען באַריכט צו סעמאָסענקאָן און פעסט געפאָדערט, אַז ער זאָל אים באַפולמעכטיגען זיי אַלע צו ארעסטירען. סעמאָסענקאָ האָט נאָך אַ לאַנגען ישוב הדעת איינ־ געשטימט אַז ראָכמאַן זאָל ארעסטירט ווערען; ער האָט זיך אָבער אַבסאָלוט אַנטזאַגט צו לאָזען די אַנדערע ארעסטירען. ווערכאָלאַ האָט געמאַכט אַן אָביסק אין ראָכמאַנס צימער, אוועקגענומען פון

אים 18,000 רובעל מזומן, אים אַרעסטירט און אים געצוואונגען ביים פאַרהער צוצוגעבען, אַז ער איז שולדיג אין קרימינעלער פאַר־לוימדונג און געלט־אויספּרעסונג. צו דער זעלבער צייט האָט ראַכמאַן דערקלערט, אַז ער האָט דאָס רוב פון זיינע כאַבאַר־געל־דער איבערגעגעבען צו סעמאָסענקאָס שטאַב־שעף, גאַראָשטשענקאָ. ווערכאָלאַ האָט סעמאָסענקאָן מודיע געווען די רעזולטאַטען פון דעם פאַרהער און ראַכמאַנען אַליין האָט ער איבערגעגעבען צום פּראָקוראָר. טראָץ דעם וואָס ווערכאָלאַ האָט געטאָן אַלץ, אַז די אָנקלאַגע זאָל מאַכען פאַרשריט, איז זי געגאַנגען זעהר לאַנגזאַם און ענדליך איז זי אין גאַנצען אָפּגעשטעלט געוואָרען; און כאָטש סעמאָסענקאָ איז געבעטען געוואָרען, אַז ער זאָל ווייניגסטענס אַרויסגעבען דעם רעקאָרד פון דער אונטערזוכונג, האָט ער דאָס ניט געוואָלט צוריקקערען. ראַכמאַנענקאָ אַליין האָט זיך אין טיורמע געריםט, אַז מ׳וואָגט אים ניט צו מאַכען אַ פּראָצעס; אַז ער וועט באַלד אַרויס אַ פרייער און וועט זיך ביטער נוקם זיין אָן זיינע שונאים. ווען די פּעטליוראָווצעס האָבען עוואַקואירט פּראָס־קוראָוו, איז ראַכמאַן אַוועקגענומען געוואָרען פון שטאָטישען גע־פענגעניש אין אַן אַנדער פּלאַץ, ווייל מ׳האָט ערוואַרט, אַז זיינע פריינד וועלען אים באַפרייען און אַוועקפירען. בעת מ׳האָט אים איבערגעפירט, האָט אים עמיצער, אויס פערזענליכער נקמה, דער־שאָסען. און אַזוי האָט זיך געענדיגט דאָס לעבען פון אַן אוואַנ־טיוריסט און רענעגאַט, וועלכער האָט זיך, אַגב, באַרימט, אַז ער האָט גענומען אַן אַקטיווען טייל אין דער שחיטה אויף אידען.

עס איז זעלבסטפאַרשטענדליך, אַז סעמאָסענקאָ האָט אַרויס־געלאָזט די פּראָקלאַמאַציע פון דעם 27־טען פעברואַר אונטער׳ן איינפלוס פון ראַכמאַנענקאָס פּראָוואָקאַטאָרישער טעטיגקייט און פון די אַנדערע מיטגלידער פון דער אונטערזוכונגס־קאָמיסיע, וועל־כע האָבען צוליב זייערע אייגענע אינטערעסען געזוכט צו שאַפען אַ פּאַניק צווישען די אידען און זיי צו אַלאַרמירען.

אין אמת׳ן טאַקע האָבען די אידען ניט געקאָנט פון זיך אָפּ־טרייסלען דעם פּאַניק־געפיל און מורא. צוזאַמען מיט׳ן קאָמיסאַר ווערכאָלאַ האָבען זיי באַטראַכט פאַרשידענע מיטלען, מיט וועלכע פּטור צו ווערען פון סעמאָסענקאָן. ענדליך האָט ווערכאָלאַ זיך געווענדט צום פּרעזידענט פון אוקראַאינישען נאַציאָנאַלען פאַרבאַנד,

מודרי, וועלכער איז געווען אין פריינדליכע באַציהונגען מיט סע־מאָסענקאָס עלטסטען, דעם קאָרפּוס־קאָמאַנדיר קאָנאָוואַלאָף, און אים געבעטען, אַז ער זאָל פּועל'ען ביי קאָנאָוואַלאָפען, אַז דער לעצ־טער זאָל סעמאָסענקאָן איבערשיקען אויף אַן אַנדער אָרט, ווייל כל־זמן ער איז אין פּראָסקוראָוו, איז אוממעגליך צו באַרוהיגען די דאָרטיגע באַפעלקערונג. ווערכאָלאָ האָט זיך אויך פאַרזיכערט מיט קיווערטשוקס הילף, וועלכען עס איז ניט געפעלען דאָס, וואָס זיין גאַנצע מאַכט געהט איבער אין סעמאָסענקאָס הענט, און ער האָט דערפאַר ניט געטראָגען קיין גוט האַרץ אויפ'ן אַטאַמאַן. חוץ דעם האָט קיווערטשוק גערעכענט, אַז מיט דעם, וואָס סעמאָסענקאָ האָט אויסגעקוילעט אַ היבשען טייל פון דער אידישער באַפעל־קערונג, איז דעם לעצטענס אַרבייט געענדיגט, און אַז מען דאַרף אים מער ניט האָבען. מודרי צוזאַמען מיט ווערכאָלאָן זיינען גע־גאַנגען צו קאָנאָוואַלאָפּס הויפּטקוואַרטיר און דאָרט געקראָגען פון אים דעם באַפעל, אַז סעמאָסענקאָ זאָל אויפגעבען זיין אַמט אַלס גאַרניזאָן־קאָמאַנדאַנט און צוריקקערען צום פראָנט. קיווערטשוק האָט אויך אין גיכען פאַרלוירען זיין אַמט אַלס קאָמאַנדאַנט פון פּראָסקוראָוו און איז בלויז געבליבען קאָמאַנדאַנט פון פּראָסקוראָ־ווער אויעזד.

סעמאָסענקאָ האָט אָבער ניט געוואָלט גלייך אויפגעבען זיין אַמט. ער האָט געמאַכט פאַרשידענע פּלענער ווי צו פאַרבלייבען אין פּראָסקוראָוו און האָט אויך אָנגעפאַנגען צו אינטריגירען געגען קיווערטשוקען. עס האָט אים באַזונדערס פאַרדראָסען די באַפרי־דיגונג, וואָס די אידען וועלען האָבען פון זיין אָפּפאָרען. ווען ער האָט אָבער געזעהן, אַז ער מוז אַוועק, האָט ער אויסגענוצט דעם פאַקט, וואָס ער האָט געליטען פון אַ כראָנישער ווענערישער קראַנק־הייט, גערופען אַ באַראַטונג פון דאָקטוירים, און דורך זיין אַדיו־טאַנט גע'פּועל'ט, אַז זיי זאָלען אַרויסגעבען דעם באַשלוס, אַז צוליב זיין געזונדהייט איז עס נייטיג, אַז ער זאָל זיך, צייטווייליג, צוריקציען פון דינסט אין גאַנצען און זאָל בלייבען אין אַ שפּיטאָל, וואָס האָט זיך געפונען אַ היבשע שטרעקע פון פּראָסקוראָוו. (זעה דאָס עדות־זאָגען פון דר. סאַליטראַניק, זייט 41-43). מיט גרויס פּאַראַד, באַגלייט פון סאַניטאַריער און באַרמהערציגע שוועסטער, איז סעמאָסענקאָ ענדליך אָפּגעפאָרען פון פּראָסקוראָוו.

אָט דער סעמאָסענקאָ, צוליב וועמען די גאַסען און הייזער פון פּראָסקוראָוו האָבען זיך געבאָדען אין אידיש בלוט, איז, לויט די שילדערונגען פון מערערע עדות, געווען אַ שוואַכער יונגער־מאַן פון 22 אָדער 23 יאָר, וואָס האָט אָנגעהויבען זיין דינסט אַלס וואָלונ־טיר אונטער'ן צאַר. מיט דער אָנגעשטעלטער ערנסטקייט פון זיין פּנים האָט ער אויף אַלעמען דאָך געמאַכט דעם איינדרוק פון אַ צעדרייטען, נאַרישען, נערוועזען מענש. אורטיילענדיג אָבער פון מאַנכע באַשלוסען אין די באַריכטען, וואָס איך האָב געזעהן, מוז עס צוגעגעבען ווערען, אַז ער איז אויך געווען אַ מענש מיט אַ שטאַרקען באַשלוס און גרויס אויסרעכענונגס־פעהיגקייט.

לויט מיין אויסרעכענונג זיינען אין פּראָסקוראָוו און אומ־געגענד דער'הרג'עט געוואָרען אומגעפער 1200 מענשען. חוץ דעם זיינען, פון די איבער 600 פאַרוואונדעטע, מער ווי 300 געשטאָרבען.

אַזוי ווי די ערשטע פּראָקלאַמאַציע פון סעמאָסענקאָן האָט מיט דערשיסען געסטראַשעט די אויפהעצער צו פּאָגראָמען, און דאָס, וואָס זי איז ניט פאַרעפענטליכט געוואָרען, צוליב דעם, וואָס קיווערטשוק האָט צו יענער צייט געשטערט אויף אַלע אופנים סע־מאָסענקאָס אַריינטרעטען אין מאַכט; און נעמענדיג אין באַ־טראַכט, אַז קיווערטשוק האָט אים ווייניג איבערגעגעבען אָט די מאַכט, ווען דער אַטאַמאַן האָט זיך דערקלערט גרייט אויסצושלאַכ־טען די אידען — קום איך צום שלוס, אַז סעמאָסענקאָ איז בלויז געווען אַ פיזישער אינסטרומענט פון די בלוטיגע שרעקענישען, וואָס זיינען פאָרגעקומען אין פּראָסקוראָוו. אָבער נאָך מיין מיי־נונג איז דער הויפּט־פאַראורזאַכער פון דער שחיטה אין פּראָסקו־ראָוו פּאָלקאָווניק קיווערטשוק — דער אַלטער צאַרישער טשינאָוו־ניק און אומצווייפעלהאַפטער פּאָגראָמשטשיק און שוואַרץ־מאה'ניק.

עס איז געווען דער טרויעריגער שיקזאַל פון פּראָסקוראָוו צו שאַפען אַ נייע פאַזע אין דער טעכניק פון די פּאָגראָמען. פריערינע פּאָגראָמען האָבען געהאַט אַלס הויפּט־צוועק רויבעריי, ד. ה. דאָס באַ'גנב'ענען פון אידישען אייגענטום; מערדעריי פלעגט נאָכ־פאָלגען די פּלינדעריי, אָבער דאָך ניט אַלס הויפּט־אַבזיכט. די קאָזאַקען האָבען באַטראַכט די פּלינדערייען אַלס אַ גערעכטע באַ־לוינונג פאַר זייער איבערגעבענעם דינסט און אין דעם הרג'ענען פון פרידליכע און אומבאַוואָפענטע מענשען האָט נאָר אַרויסגע־

טראָטען זייער פארלאנג צו ווייזען זייער העלדישקייט און בראַ־וואור. אָנפאנגענדיג מיט פראָסקוראָוו ווערט אָבער דער גרונד־צוועק פון די פאָגראָמען אין אוקראַינע די געגצליכע פארניכטונג פון דער אידישער באפעלקערונג. רויבעריי קומט אויך פאָר, אָבער דאָס שפּילט שוין די צווייטע ראָלע.

אין פראָסקוראָוו איז ווידערהאָלט געוואָרען די אומאנער שחיטה פון די צייטען פון גאָנטא. דער אונטערשיד איז נאָר, וואָס אין אומאן, אונטער גאָנטאן, זיינען אי אידען אי פּאָליאקען אויסגעשעכט געוואָרען, ווערענד אין פראָסקוראָוו זיינען בלויז אידען געפאלען — מיט א שטרענגער נייטראַליטעט מצד די פּאָ־ליאקען און די אנדערע קריסטען.

.3

די „באַטקאָווששטשינע“

מיט דעם פארנעמען קיעוו פון דער רויטער ארמיי, הייבט זיך אָן דער אזוי־גערופענער „אינערליכער פראָנט“, — דער אויפ־שטאנד פון אוקראַינישען דאָרף קעגען דער ראטען־מאכט. די לעצטע האָט באקומען די גרעסערע שטעט (קיעוו, יעקאטערינאָ־סלאוו, כארקאָוו, אָדעס, טשערניגאָוו און אנדערע) און א גרויסען שטח פון די אייזענבאַן־וועגען, — אָבער שוין אויף עטליכע וויאָרסט ווייטער פון דער אייזענבאַן־ליניע איז אַלץ פארכאפּט פון אויפשטאנד. דער קאמף געגען די בונטען, וועלכע נעמען אָן אַלץ א שארפערען און שארפערען כאראקטער, פארנעמט דעם הויפּט־אָרט און איז דער וויכטיגסטער פונקט אין דער ראטען־עפּאָכע אין אוקראַינע, און די געשיכטע פון די פויערים־אויפ־שטאנדען איז גלייכצייטיג די געשיכטע פון דער אידען־שחיטה אין אוקראַינע.

דער אוקראַינישער דאָרף איז באוואָפענט ביז די ציינער, — נאָך פון דער צייט פון דער דייטשער אָקופּאציע האָט זיך דער דאָרף אומאויפהערליך באוואָפענט. ניט נאָר רעוואָלווערען און ביקסען, — דאָרט זיינען געווען אויך אין א גרויסער צאָל קוילען־ווארפער און אפילו קליינע הארמאטען. די ראטען זיינען געווען פארנומען כסדר מיט דער מלחמה פון דער דירעקטאָריעם מחנות און האָבען ניט געקאָנט אריינדרינגען אין דאָרף און אים אנט־וואָפענען; דערצו איז אויך די רויטע ארמיי פאר אזא אויפגאבע ניט צוגעפּאסט און ניט גענוג דיסציפּלינירט. די פּאָליטישע השפעה פון דער ראטען־מאכט אויף דעם מיטעלען

פויערטום איז געווען אַ קנאַפּע. אַ צו־טיפער תהום האָט פאַנאַנדערגעשיידט די שטאָט און דעם אוקראַיִנישען דאָרף. דער אוקראַיִנישער דאָרף איז זעהר רייך; ער האָט אָבער ניט געוואָלט אָפּגעבען דער פּאַראָרעמטער, חרוב־געוואָרענער שטאָט זיינע לאַנדס־פּראָדוקטען, זיין ברויט, פּאַר אַ הייפעל קערענקעס אָדער קאַרבאָוואַנצעס, וועלכע יעדער דאָרף־איינוואוינער, אפילו דער אָרים־סטער, האָט געהאַט אין איבערפלוס, גאַנצע קופּעס, און זיי האָבען אין זיינע אויגען פאַרלאָרען ווערט, ווייל די נייטיגע צו זיין ווירט־שאַפט פּראָדוקטען, ווי אייזען, לאַנדווירטשאַפטליכע געצייג, מאַנופאַקטור, זאַלץ, א. ד. ג., האָט ער פאַר זיי בשום אופן ניט געקאָנט קריגען.

די שטאָט און די ארמיי, וועלכע זיינען אָנגעוויזען געווען נאָר אויפ'ן דאָרף, האָבען זיך געפונען אין אַ קריטישען מצב. דער דראָטען־צאַם ארום רוסלאַנד, די בלאָקאַדע, האָט אָפּגענומען ביים שטאָט די מעגליכקייט צו זיין כאָטש אַ פאַרמיטלער אין צושטעלען דעם דאָרף די נייטיגע אינדוסטריעלע פּראָדוקטען און אין אויס־טויש צו באַקומען ברויט. די ראַטען־מאַכט האָט זיך געזעהן געצוואונגען נאָר צו איין אויסוועג: אָפּנעמען דאָס ברויט דורך באוואָפענטער קראַפט, ווייל כאָטש זי האָט דעקרעטירט וועגען אַן אויסבייט פון לאַנדווירטשאַפטליכע פּראָדוקטען אויף זאַלץ און מאַנופאַקטור,*) נאָר די רעאַלע ממשות'דיגע מאַנופאַקטור האָט עקזיסטירט נאָר אויפ'ן פּאַפּיר און אויך קיין זאַלץ איז ניט געווען (נאָכדעם ווי דער „אינערליכער פראָנט" האָט צעשטערט און אוממעגליך געמאַכט די אייזענבאַן־באַוועגונג איבער אוקראַיִנע, — דאָ און דאָרט פלעגט כסדר אויסגעריסען ווערען די ליניע, — איז ניט מעגליך געווען קיין זאַך איבערצופירען און צו ברענגען אין דעם באַשטימטען אָרט). און פאַר פּראָדוקטען ניט אין באַר, נאָר אין דער פאָרם פון אַ פּרינציפּיעלער הבטחה, האָט דער דאָרף ניט געוואָלט געבען און טאַקע ניט געגעבען זיין ברויט, ניט טרויענדיג מער דער „קאָמונע". אין דער „קאָמונע" האָט ניט נאָר דאָס רייכע פּויערטום, נאָר אויך די מיטעלע, געזעהן אַ הידראַ,

---

*) עס איז אָפּילו איינגעשטעלט געוואָרען אַ טאַקסע: 1 פונט זאַלץ — 1 פּוד מעל, און צום סוף אָפּילו 2 פּוד מעל.

וואָס שטרעבט ווי אַ פּיסקאַל און באַטריגער אויסצופּאָמפּען פון דאָרף אַלץ, און קיין זאַך ניט צוריקגעבען. נאָך זיין שטימונג איז דער באַזיצענדער, רייכער, זאַטער אוקראַינישער דאָרף געווען אַנאַרכיסטיש: ער האָט אָנערקענט יעדע מאַכט נאָר אויף אַזוי פיל, אויף וויפיל זי האָט צו אים קיין שייכות ניט געהאַט, אויף וויפיל זי האָט ניט פּרעטענדירט אויף שטייערן, רעקרוטען, דאָרף־פּראָדוקטען א. אַז. וו. אָבער ווי נאָר די מאַכט, אַלס אַזעלכע, האָט אַרויסגעשטעלט צום דאָרף געוויסע פאָדערונגען, דערמאָנט דעם דאָרף וועגען התחיבות'ן, איז דער לעצטער אויפגעשטאַנען, אויסגעגראָבען די פאַרבאַהאַלטענע כלי־זין און סוף כל סוף, נאָך גרעסערע אָדער קלענערע אָנשטרענגונגען, די מאַכט געשטירצט.

דער אוקראַינישער דאָרף איז אַ רעטעניש, באַהאַלטען הינטער זיבען שלעסער, אַ ספינקס, וואָס קיינער קאָן ניט פאַרשטעהן, און וועלכער האָט אויפגעפרעסען יעדע מאַכט, וואָס האָט זיך אים געשטעלט אין וועג. דאָס באַשטימט מיט זיך די אייגענאַרטיגקייט אין אוקראַינישען פּאָליטישען לעבען, די קינעמאַטאָגראַפישע וועקסלונג פון די רעגירונגען.

די עקאָנאָמישע באַציהונג פון שטאָט צום דאָרף, פון דער אָרימער, הונגעריגער שטאָט צום רייכען, זאַטען דאָרף, האָט געלאָזט פון זיך הערען ביי דער דירעקטאָריע, ביי ראַקאָווסקים רעגירונג, ביי דעניקינען, — אין יעדען פאַל אויף אַ באַזונדערען אופן, מיט אַ פאַרשידענער קראַפט, אַ פאַרשידענער אָנשטרענגונג. נאָך יעדערער פון זיי האָט עס געפילט, און עס האָט זיך אַפילו אויסגעבילדעט אַ באַזונדערע פּויערשע, דאָרפישע פּראַזעאָלאָגיע: „מיר זיינען באָלשעוויקעס, — פלעגען טענה'ן די פּויערים, — אָבער ניט קיין קאָמוניסטען." „די באָלשעוויקעס האָבען אונז געגעבען ערד, נאָר די קאָמוניסטען נעמען צו ביי אונז אַלץ, אונז קיין זאַך ניט געבענדיג אין אויסבייט; מיר וועלען זיך ניט לאָזען אָנבינדען דורך דער רויטער אַרמיי, די קאָמונע." די באַציהונג פון די פּויערים צו דער „קאָמונע" ווייזט זיך אַרויס אין פאָלגענדען פאַקט, וואָס קלינגט ווי אַן אַנעקדאָט, ווען ער וואָלט ניט געשעהען ביי טראַגישע, טרויעריגע פּאָגראָם־אומשטענדען. אין קאַראַסטען האָט דער באַפולמעכטיגטער פון הילפס־קאָמיטעט פאַר די פּאָגראָמירטע

ביים רויטען קרייז איינגעאָרדענט א קיך פאר די פּאָגראָמירטע. דער קלאנג וועגען איינריכטען אן אלגעמיינעם קעסעל, — דעם זאָנדערבארען אלגעמיינעם קעסעל, מיט וועלכען די אגיטאטאָרען שרעקען אזוי די פויערים, — האָט זיך גיך דערקייקעלט צו דער באפעלקערונג פונ'ם נאָענטען אושאָמיר. די אושאָמירער האָבען אָנגעהויבען זיך טומלען, אז "די זשידעס בויען שוין די קאָמונע". עס האָבען זיך שוין געפונען אזעלכע, וואָס האָבען דעם קעסעל געזעהן מיט די אייגענע אויגען. די אושאָמירער קריסטען פלעגען זאָגען צו זייערע שטעטלשע אידען: „געהט אין קאראסטען, דאָרט איז דאָך שוין פארטיג דער קעסעל." די אושאָמירער אידען, מורא האָבענדיג, מען זאָל זיי ניט באשולדיגען אין איינאָרדענען א קאָ־מונע, האָבען געבעטען דעם באפולמעכטיגטען ניט צו מאכען אין אושאָמירער קיך אזא קעסעל ווי אין קאראסטען, ניט ארויפצוציען אויף זיך דעם חשד אין קאָמוניזם. מיט איין וואָרט: נידער מיט דער קאָמונע . . . זאָלען לעבען די באָלשעוויקעס.

די נעגאטיווע באציהונג צו „דער מאכט פון שטאָט" האָט זיך אויסגעגאָסען אין א פאָרם פון אָפּלייקענען יעדע מלוכה־מאכט בכלל. דער אנארכיסטישער דאָרף נייטיגט זיך כלל ניט אין קיין רעגירונג; זי האָט אין תוך פאר'ן דאָרף קיין שום עקזיסטענץ־ווערט ניט. יעדע רעגירונג האָט זיך אירע אָנפירער, אירע „באטקעס", זי איז ניט קיין באשטענדיגע, זי האלט זיך אין איין בייטען און פארבייטען זיך (אוקראינע האָט פון דער מערץ־רעוואָלוציע אָן דער־קענט צופיל מושלים אויף א שעה, אז זי זאָל נאָך קאָנען גלויבען אין דער דויערהאפטיגקייט, פון וועלכער דאָס זאָל ניט זיין מלוכה־אָרדענונג: די צייטווייליגע רעגירונג, די צענטראלע ראדע און איר סעקרעטאריאט, דער ערשטער פעריאָד פון דער ראטען־מאכט, די דייטשע אָקופּאציע, העטמאנשטשינע, דירעקטאָריע און דעניקינס פּרייוויליגע.)

אין דער זעלבער צייט האָט דער דאָרף אין זיך זיינע אטא־מאנעס, און דער באוואָפענטער דאָרף, בראש מיט זיין באטקא, גלויבט שטארק אין דער פעסטקייט און שטאנדהאפטיגקייט פון זיין אָרדענונג. דעם דאָרף קומט אפילו אויפ'ן זין ניט, אז ווער עס איז זאָל האָבען די העזה און דרייסטקייט זיך צו פארמעסטען און אָנגרייפען זיינע אומבאשטרייטבארע פעסטע רעכט „אויף דער

ערד און איר גערעטעניש.„ און ער ציטערט וויניג־וואָס פאַר די פּריצים און ווייסע גענעראַלען.

דאָרט אָבער, וואו דער דאָרף האָט דערפילט די געפאַר פון רעכטס; דאָרט, וואו זיינע לעבענס־אינטערעסען, זיין רעכט אויף דער ערד האָט געדראָט אַ סכנה — דאָרט האָט ער אונטערשטיצט יעדע לינקע מאַכט, וואָס האָט אים גאַראַנטירט שוץ און פּאַרזי־כערט זיינע רעכט, גאַנץ געוויס האָט דער דאָרף ביי אַזאַ פאַל אויך אונטערשטיצט די ראַטען־מאַכט.

איך וויל דאָ נאָר אָנווייזען אויף איין זעהר כאַראַקטערים־טישען עפּיזאָד, וואָס ווייזט אונז די באַציהונג פון דאָרף צו דער ראַטען־מאַכט אין אַ מאָמענט פון אַ סכנה פון רעכטס. אין די לעצטע חדשים פון 2־טען פּעריאָד פון דער ראַטען־מאַכט אין אוק־ראַינע, — יוני־יולי 1919, — זיינען פאָרגעקומען אָפטע אויפ־שטאַנדען אין די רויט־ארמייאישע פּאָלקען, וואָס האָבען געהאַט אַ פּויערים־פּאַרטיזאַנישען צוזאַמענשטעל. איין רעגימענט אַזאַ, וואָס האָט זיך געפונען ניט ווייט פון קיעוו, האָט באַשלאָסען אָנ־צוגרייפען קיעוו. „אַ רייב טאָן די זייטען די זשידעס־קאָמיסאַרען, חרוב מאַכען די קאָמונע און אויפשטעלען אַן אמת־באָלשעוויסטישע אָרדענונג.„ דעם פאָרשטעהער פון דער ראַטען־מאַכט האָבען זיי אויפגענומען, געלאָסען אויסגעהערט, האָבען אַ היבש ביסעל גע־מיטינגט און זיינען פאַרבליבען ביי זייער אַלטען באַשלוס. אין פולער מאַרש־אויסריכטונג האָט דער רעגימענט זיך באַוועגט צו קיעוו. דער פּאָליטישער קאָמיסאַר, וואָס איז געווען ניט קיין שלעכטער אַגיטאַטאָר, האָט געפּרואווט איינאָרדענען נאָך אַ מי־טינג, אויף צום פאַרפעסטיגען די שטימונג פון פאָלק, וואו עס זיינען געווען פיל וואַקלענדיגע אונטער'ן איינפלוס פון די רעדעס. דער פאָרשטעהער פון דער ראַטען־מאַכט, דער פּאָליטישער קאָמי־סאַר, איז אַרויסגעטראָטען מיט אַ רעדע, אין וועלכער ער האָט דערוויזען די שעדליכקייט פון דער קאָמונע, און אַז עס איז בכלל געגנוג שוין צו פירען מלחמות. ער האָט זיך אויף דעם גאַנץ ברייטליך און אויספירליך אָפּגעשטעלט און האָט פאַרענדיגט: „לאָמיר אַן ענד מאַכען מיט דער קאָמונע, און דאַן וועלען מיר שליסען שלום מיט דעניקינען און זיך פאַנאַנדערגעהן אַהיים יעדע־רער צו זיך.„ די פראַגע האָט געווירקט ווי אַן עלעקטרישער פונק.

„ער רופט אונז צו אַ שלום מיט די פּריצים, ער איז אַ באַטריגער, ער נאַרט אונז." דער אומגליקליכער אַראַטאַר איז תיכּף געלעגען געבונדען, מען האָט אים איבערגעגעבען דער ראַטען־מאַכט, און דער רעגימענט איז לויט אַ באַפעל אַוועק אויפ'ן פראָנט קעגען דעניקינען.

דער „באַטקאַ", מיט פלייש און בלוט אַ כשר קינד פון אוקראַי־נישען דאָרף, ער איז אים נאָענט נאָך זיינע שטימונגען, איבער־לעבונגען און אידעאַלען, נאָך זיין גאַנצען אַרט לעבען און כאַ־ראַקטער. ער איז ניט אַלעמאָל אַ פשוט'ער דאָרף־פויער; ווי מיר וועלען עס שפּעטער זעהן, זיינען די באַדייטענדסטע „באַטקעס" הויך־אַנטוויקעלטע מענשען און מיט אייראָפּייאישער בילדונג. זיי האָבען אָבער געקאָנט נאָענט צוגעהן צום דאָרף, זיך דורכדרינגען מיט זיינע וואונשען און שטימונגען, פאַרקערפּערען אין זיך דעם ווילען פון אוקראַאינישען פויער. און זיי פירען הינטער זיך „די דאָרפישע מחנות", וועלכע זיינען זיי אָבער אונטערטעניג און גע־האָרכזאַם נאָר כל־זמן זיי דערפילען דעם דאָרפס־ווילען, וואָס זיי פאַרטרעטען. דער „באַטקאַ" ווייס ווי צוצוגעהן צום פויער, ווייס מיט וואָס אים צו נעמען אין יעדען מאָמענט, ביי יעדען פאַל, און רוקט אַרויס אין פאָדער־פּלאַן דאָ דעם נאַציאָנאַלען, דאָ דעם סאָ־ציאַלען מאָטיוו און בייט זיי לויט דער ריי. דער באַטקאַ קאָן אויסגעצייכענט די גאַנצע רעוואָלוציאָנערע פּראַזעאָלאָגיע און פּאַסט איר צו מיט ערפאָלג צו דעם דאָרפישען געברויך, צו דעם פויערשען באַנעמען. ער איז פריער פון אַלץ אַ דעמאַגאָג: אין זיינע רעדעס זאָגט ער זיך אַרויס פאַר דער ראַטען־מאַכט, נאָר אָן די קאָמוניס־טען, ער וויל די מאַכט פון דאָרף איבער דער „ראַדע". ער איז אַ געגנער פון דער בורזשואַזיע. ער איז געגען די קאָמוניסטען און פאַר די באָלשעוויקעס, און אָפטמאָל געפינט ער איין, אַז אויך די קאָמוניסטען באַציען זיך צו ווייך צו דער בורזשואַזיע, וועלכע מען דאָרף בעצם חרוב ומוחרב מאַכען און אויסראָטען פון דער וועלט.

די „באַטקעס" זיינען געגען אַ צענטראַליזירטער מלוכה־אָר־דענונג און איר אַפּאַראַט; זיי זיינען פאַר אַ פרייען פאַרבאַנד פון די אַנאַרכיסטישע, פרייע, אומאָפּהענגיגע דאָרפישע געמיינדעס, בראש מיט זייערע באַטקעס. זייער סאָציאַלע פּראָגראַם איז אַנאַר־

ביסטיש—פּרימיטיוו: „ראַבירט, רעקווירירט, פּאַרבאַפּט, פּאַר־ברענט, נעמט יעקאַטערינאָסלאַוו, נעמט קיעוו, נעמט באַרקאָוו, — די שטעט געהערען צו אייך, פּאַרבאַפּט ביי די באַזיצענדע קלאַסען זייער אייגענטום". האַנט אין האַנט מיט דער אַנאַרכיסטישער פּראַזע, און מיט די אָנפאַלען אויף דער קיעווער ראַטען־מאַכט געהט אויך די אַנטי־אידישע פּאָגראָם־אַגיטאַציע. די „באָטקעס" האָבען אויסגעצייכענט פאַרשטאַנען און אָפּגעשאַצט די אַלגעמיינע סיטואַציע, די פרעמדע פאַר'ן דאָרף „אַנגעשוואָומענע מאָסקאַליש־זשידישע ממשלה", פרעמד דעם דאָרף נאָך אירע פּאָליטישע שטרע־בונגען און אידעאַלען, וועלכע זיינען דעם דאָרף נאָר באַקאַנט ווי א דורשט אויסצושעפּען, אויסצופּאָמפּען פון אים אַלץ, געבענדיג אַנשטאַט דעם געפּאַרבטע פּאַפּירלעך, וועלכע דער דאָרף האָט סיי־ווי־סיי אין איבערפלוס; אַזאַ ממשלה, וואָס טרעט אַרויס געגען דאָרף מיט א באַוואָפּענטער מאַכט־קראַפט. און די אַגענטען פון אָט דער מאַכט אויף די ערטער, — ניט זעלטען אידען, — רע־כענען זיך מערסטענטיילס ניט מיט די אינטערעסען פון דער באַ־פעלקערונג פון דאָרף און שטעטעל, באַגעהען זיך גאַנץ אָפט מיט זיי שטרענג, גרויזאַם. די פעלערען, מיסברויכען, פאַרברעכענס פון די אַגענטען פון דער ראַטען־מאַכט אויף די ערטער ווערען אויסגעטייטשט און אויסגענוצט פון קאָנטר־רעוואָלוציאָנערע עלע־מענטען אין א באַשטימטער ריכטונג, פאַר באַשטימטע צילען, ווערען אַרויסגעשטעלט ווי עפּעס, אין וואָס עס איז שולדיג דאָס אידישע פאָלק, וואָס הערשט און געוועלטיגט איבער דעם קריסט־ליכען, רעכטגלויביגען פויערטום. די גיפט פון דער אַנטיסעמי־טישער אַגיטאַציע האָט זיך גיך און ברייט פאַנאַנדערגעגאָסען איבער גאַנץ אוקראַינע; די „באָטקעס" האָבען אויסגעצייכענט אָפּגע־שאַצט דעם באַקוועמען מעטאָד פון פּאָליטישען קאַמף אין דער פאָרם פון אידישע פּאָגראָמען, וואָס די דירעקטאָריע האָט ער־פונדען. זיי האָבען געזעהען די וויכטיגע רעאַלע רעזולטאַטען פון דעם: די געפעליגקייט, אונטערטעניגקייט און גרייטקייט אַלץ אויסצופירען פון דעם צעווילדעטען המון, — און דאָס איז זיי דאָך אַזוי נייטיג געווען. דאָס אידענטום, אָפּגעגעבען פאַר א חוב דעם דאָרף, זיין גוטען ווילען, איז פאַר די „באָטקעס" אין פיל הינזיכטען געווען נוצליך און באַקוועם.

ערשטענס, האָט דאָס אוקראַיִנישע שטאָטישע און שטעטעלשע אידישע באַפעלקערונג, וואָס איז טיילווייז שטאַרק רייך געוואָרען פאַר דעם העטמאַנס ממשלה, באַזעסען אַזעלכע חפצים, וואָס האָבען געפונען אַ שטאַרקען חן אין די אויגען פון אוקראַיִנישען פויערטום און אים שטאַרק געדייצט און צוגעצויגען, — ווי, למשל, הויז־ווירטשאַפט, מעבעל, און קודם־כל קליידער, וועש, שוכוואַרג, וואָס האָבען בכלל אין דאָרף געפעלט. אפילו אַ פּאָר אַלטע צעריסענע העמדער פון אַן אָרימען אידען האָבען אויך צוגעצויגען די אויפ־מערקזאַמקייט פון דעם דאָרף, דעם רייכען אין ברויט און קע־רענקעס, אָבער אָרימען אין אַנדערע זאַכען. בעת די פּאָגראָמען, האָט מען די אידישע באַפעלקערונג, סיי די, וועלכע מען האָט גע־טייט, סיי די, וועלכע מען האָט געלאָזען לעבען, אויסגעטאָן מו־טער־נאַקעט. אפילו דאָס לעצטע העמד — אַלץ האָט מען צו־גענומען.

די „באַטקעס" זיינען געוואָרען זעהר פּאָפּולער און באַליבט צווישען די דערפער פון אומגעגענד (אָפט אין אַ גאַנץ היבשען שטח), ווייל זיי האָבען דערקלערט דאָס אידישע האָב און גוטס אַלס אייגענטום פון די פויערים, און דאָס פאַרכאַפּטע דורך זיי אידישע גוטס האָבען זיי פאַנאַנדערגעשענקט אומזיסט צו דעם אָרימסטען טייל פון פויערטום, אָדער האָבען געמאַכט אַ וואָל־וועלען אויספאַרקויף. מאַכנאָ האָט אָפט פּראַקטיצירט דעם אופן צו באַפרידיגען דעם דאָרף.

צווייטענס, איז די נאַציאָנאַלע העצע און אידען־שנאה געווען אַ צעמענט, מיט וועלכען מען האָט אָפט געקאָנט פאַראייניגען דאָס גאַנצע פויערטום, וועלכעס איז טיילווייז געווען דיפערענצירט נאָך זיינע סאָציאַלע קלאַסען־אינטערעסען. דאָס איז איבערהויפּט וויכ־טיג, ווען דאָס מיטעלע פויערטום וואַקעלט זיך פון רעכטס אויף לינקס אונטער דעם איינפלוס פון דער סכנה פון רעכטס; ווען די פּאָליטישע פּראָגראַם פונ'ם „באַטקאַ" איז פאַנאַנדערגעגאַנגען, איז געווען ניט אין איינקלאַנג מיט דער שטימונג פון פויערטום, — די נאַציאָנאַלע העצע האָט דאַן געדאַרפט אָנפילען די פוסטע ער־טער אין זייערע צווישען־באַציהונגען.

דריטענס, דאָס צונויפמישען פון אידען און קאָמוניסטען (וואָס האָט, פאַרשטעהט זיך, אַ האָר ניט געשטערט זיי צו דערקלערען

די אידען פאַר בורזשועז און אויף דעם סמך רופען צו רויבערייען און הריגות) האָט געגעבען זיי די מעגליכקייט צו פירען אַ קאַמף געגען דער געפערליכער פאַר זיי ראַטען־מאַכט. נידער מיט די קאָמוניסטען . . . נידער מיט די אידישע קאָמיסאַרען . . .

אין אומאַן פירט אָן דער אוקראַינישער לינקער סאָציאַ־ליסט־רעוואָלוציאָנער שטאַגבאָן, אַן אינטעליגענט, אַן אַנטי־ראַטען און אויך אַ פּאָגראָם־אַגיטאַציע. אויף דעם פאַרהער פון דער אוי־סעראָרדענטליכער אויספאָרשונגס־קאָמיסיע (טשרעזוויטשייקע) האָט מען אים אויך אַרויסגעשטעלט די באַשולדיגונג, אַז ער האָט גע־פירט אַן אַנטי־אידישע אַגיטאַציע, און מען האָט אים געפרעגט, צי האָט ער עס ניט פאַרשטאַנען, אַז דאָס קאָן אַרויסרופען אַ אידישען פּאָגראָם. ער האָט דערקלערט, אַז ער האָט עס טאַקע ווירקליך געטאָן, ווייל „אַנדערש האָט מען די פּויערים ניט געקאָנט אַרויסרופען צו אַן אויפשטאַנד."

אין דעם באַפעל, וואָס איז אַרויס באַלד נאָכ'ן פּאָגראָם אין אומאַן און איז געווען אונטערגעשריבען דורכ'ן הויפטקאָמאַנדיר פון אומאַנשטשינע, קלימענקאָ, ווערט צווישען אַנדערעס געזאָגט: „די מאַכט פון די זשידעס איז פאַרענדיגט, און די אויפשטאַנדיגע ווערען אויפגעפאָדערט ניט צוצוהערען זיך צו די אידישע אַגענטען און פּראָוואָקאַטאָרען."

אין מאַטוסאָוו, קיעווער גובערניע, לויט דער מיטטיי־לונג פון קימעלמאַן, באַציט זיך דאָס פּויערטום מיט אומצוטרוי צו דער ראַטען־מאַכט, ניט רעכענענדיג איר פאַר ערנסט און אָננעמענדיג איר כמעט פאַר אַ פרעמדע אָנשיקעניש, ווי די דייַ־טשע מאַכט. אָט דעם אומצוטרוי צו דער נייער מאַכט האָט מען קינסטליך אונטערגעהאַלטען אין די פּויערים־מאַסען דורך דער אינטעליגענץ, וועלכע האָט זיך פון ערשטען טאָג אָן געשטעלט אין אָפּאָזיציע צו דער נייער מאַכט. די אָרטיגע אוקראַינישע אינ־טעליגענץ אין דער פּערזאָן פון פּאָסט־פאַרוואַלטער און סעמינאַ־ריסט, די לערער, האָבען געפירט אַן אָפענע אַגיטאַציע געגען דער ראַטען־מאַכט, און דערהויפּט האָבען זיי געשטעלט דעם פינטעל אויפ'ן יוד אין דער נאַציאָנאַלער פראַגע. „פּעטליוראַס מאַכט, — טעהנה'ט איין מיט די פּויערים דער פּאָטשט־נאַטשאַלניק קוליקאָ, —

איז אונזער אייגענע, ריין־אוקראַינישע; די מאַכט אָבער פון די באָלשעוויקעס איז אַ זשידישע."

„אין טשערקאַס, — רעדט איין די פויערים דער לערער פּאַ־לעגא, — בין איך געווען אין בילדונגס־קאָמיסאַריאַט, און וואָס האָב איך דערזעהן — נאָר זשידעס, דער גאַנצער קאָמיסאַריאַט איז איבערפולט מיט זשידעס . . ."

די סאָציאַלע לאַגע פון דעם „באַטקא" איז אַ פאַרשידענע, זיין מאַכט איז ווייט ניט גלייך אומעטום, זייער אמפּליטודע אַ שוואַנ־קענדע — פון „באַטקעס", וואָס האָבען די מאַכט איבער אַ דאָרף, איבער אַ קרייז און ווען ניט ווען איבער עטליכע קרייזען, ביז „באַטקעס", וואָס האָבען פאַרשפּרייט זייער מאַכט איבער גאַנצע גובערניעס און האָבען געשפּילט אַ גרויסע פּאָליטישע ראָלע (גרי־גאָריעוו, מאַכנאָ).

די לעצטע זיינען אָפטמאָל די פירער פון אוקראַינישען דאָרף, באַדייטענדע פיגורען מיט שאַרף באַצייכענטע און אויסגעדריקטע פּאָליטישע אָנשויאונגען. די קלענערע, וויניגער וויכטיגע באַט־קעס (ווי זעליאָניי, סטרוק, אַנגעל, יאַצענקאָ, טוטיוניק, קלימענקאָ, פּאָפּאָוו) זיינען ריין־פויערשע פיגורען — זיי פירען ניט קיין זעלבשטענדיגע פּאָליטיק, זיי ווערען אַליין אויסגענוצט פון די אָנפירער, וועלכע פאַרשטעהען און קאָנען פּאָליטיש פאָרמולירען די אומצופרידענהייט פון מיטעלען פויערטום. יעדער פון אָט די „באַטקעס" האָט זיין באַשטימטעןווירקונגס־ראַיאָן. אויף דרום פון קיעוו, אין טשערנאָבילער געגענט, איז טעטיג סטרוק; מערב־דיגער פון קיעוו, אין ראַיאָן פון ראַדאָמיסל און אין דער שכנות'די־גער געגענט פון זשיטאָמירער קרייז, פירט אָן סאָקאָלאָוו; צו דרום פון קיעוו, אין ראַיאָן פון טריפּאָליע, ביים דניעפּר — זע־ליאָניי; אין טאַראַשטשענער ראַיאָן זיינען טעטיג די באַנדעס פון יאַצענקאָ, גאָלוב און אַנדערע. אין ראַיאָן פון ברוסילאָוו — מאַר־זיילאָווס באַנדע. אין ראַיאָן פון ליפּאָוויץ — סאָקאָלאָווס אַ באַנ־דע; אַרום אומאַן — קלימענקאָ, טוטיוניק, פּאָפּאָוו. אין גייסינער אומגעגענט — וואָליינעץ. ביי באַכמאַטש — אַנגעל. כמעט אָט די אַלע "קלייניניקע באַטקעס" און פּעטליוראַס פּאַרטיזאַנעס (וואָס האָבען גע'ירש'ענט מעטאָדען פון פּאָליטישען קאַמף פון דער דירעקטאָריע און ווי געטרייע פעהיגע תּלמידים זיי גוט אויסגע־

נוצט) ווירקען און זיינען טעטיג אין דער אומגעגענט פון זייער אייגענער היים. סטרוק איז אַ פויער פון דאָרף גריני, נעבען גאָרנאָסטייפּאָל, 23 יאָר אַלט. סאָקאָלאָווסקי איז אַן איינוואוינער פון דאָרף גאַרבינאָוו, 19 וויאָרסט ווייט פון ראַדאָמיסל, אַ זון פון דעם דאָרפישען דיאַקאָן (אַ נידריגער קלויסטער־דינער, באַהעלפער פון'ם גלח ביים גאָטעסדינסט). זעליאָני איז אַן איינוואוינער פון שטעטעל טריפּאָליע, אַן אָרטיגען סטאָליאַרס אַ זון, וואָס האָט זיך אין מלחמה דערדינט צו אַן אונטער־אָפיציר. מארדיילאָוו — פון דאָרף זאַביילאָטש, ניט ווייט פון ברוסילאָוו. סאָקאָלאָוו — אַ געוועזענער פרידענס־ריכטער אין שטעטעל ליפּאָוועץ. וואָליינעץ — אַ פויער פון דאָרף קאָרלאָווקע נעבען גייסין, 23 יאָר אַלט, געוועזן פריער אַ שרייבער אין אַ וואַלד־פאַרוואַלטונג. יאַצענקאָ שטאַמט פון דאָרף קאַרזשאַני, 3 וויאָרסט פון שטעטעל טאַראַשטשי, איז אַלט 24 יאָר, האָט געענדיגט אַ צוויי־קלאַסיגע פאָלקס־שול אין טאַראַשטשי. אין מאַכט האָט ער זיך דערקלערט פאַר אַ פּעטליוראָוועץ און האָט גלייך אָנגעהויבען פירען אַן אַנטיסעמיטישע אַגיטאַציע: „די זשידעם זיינען אַלע קאָמוניסטען, זיי האָבען פאַרשוועכט אונזערע קלויסטערס, פאַרוואַנדלענדיג זיי אין פערד־שטאַלען."

די אָנפירענדע „באַטקעס" וואַנדערען אום פון איין געגענט אין דער צווייטער. אַזוי טוט גריגאָריעוו, וואָס האָט פאַרגאָסען מיט אידיש בלוט דעם גרעסטען טייל אוקראַינע. ער האָט נאָך ביים העטמאַן, פאַרנעמענדיג אַ פאַראַנטוואָרטליכע שטעל אויפ'ן עקאָנאָמיש־ווירטשאַפטליכען געביט, באַקומען אַן ענגע פאַרבינדונג מיט'ן דאָרף (אַליין שטאַמט ער פון אַלעקסאַנדריע, כערסאָנער גובערניע). ער פאָרט אום איבער די דערפער, אָרגאַניזירט אויפשטאַנדיגע גרופּען, בראש פון וועלכע ער איז אַרויסגעטראָטען, ווען פּעטליורא הייבט אויף די פאָן פון אויפשטאַנד נעגען העטמאַן. זיין קאַריערע־זוכען, זיין פאַרלאַנג זיך שטאַרקער אַרויסצורוקען; זיין פאַרשטעהן די קאַפּריזען פון דאָרף, זיינע מאָמענטאַלע פאַרלאַנגען (און דער דאָרף האָט געשטרעבט, אַלס אַ רעאַקציע נעגען דער העטמאַנשטשינע, צו אַ לינקער מאַכט); — דאָס אַלץ צווינגט גריגאָריעוו'ן איבערצוגעהן אויף דעם צד פון די ראַטען. שטעלענדיג זיך בראש פון גרויסע פאַרטיזאַנישע אָפּטיילונגען, מאַכט גרי־

גאַריעוו א זיגרייכען מארש אויף דרום, פארכאַפּט דעם גאַנצען שטח ביז אָדעס, מיט דער לעצטער איינשליסליך. נאָר זיין א קריגספירער ביי דער ראַטען מאַכט באפרידיגט אים ניט, אים שמייכעלט בעסער א זעלבשטענדיגע טעטיגקייט אלס א מושל איבער דרום־רוסלאַנד. ער פאַנטאַזירט וועגען זיין אייגענער דיק־טאַטור. סיסטעמאַטיש צעווילדעוועדיג זיינע אָפּטיילונגען, צו־טרעטענדיג זייערע וואונשען, נאָכגעבענדיג זייערע תאוות און אינ־סטינקטען, גיט ער זיי אָפען צו פארשטעהן, אז זיי איז אַלץ דער־לויבט, ווייל זיי זיינען בעלי־הבתים איבער אָדעס. אָבער כאַראַק־טעריסטיש איז, אז ביז דעם מאָמענט ווען גריגאָריעוו האָט איבער־געריסען זיינע באַציהונגען מיט דער ראַטען־מאַכט, זיך אָפּזאָגענדיג צו אונטערוואַרפען זיך דעם באַפעל און ארויסצוטרעטען געגען רומייניען, — פירט ער קיין נאַציאָנאַלע העצע ניט.

אין אָדעס ראַבירען זיינע אָפּטיילונגען ביי דער באַפעלקערונג, כלומר׳שט אונטער׳ן אויסרייד פון א קאַמף מיט דער בורזשואַזיע, אָבער קיין ערנסטע עקסצעסען און פּאָגראָמען קומען ניט פאָר. אָבער גלייך ווי גריגאָריעוו ווערט דערקלערט פון דער ראַטען־מאַכט אויסער דעם געזעץ, כדי צונויפצולייטען, צו פארפעסטיגען די זיך פאַנאַנדערקריכענדע ארמיי, קומט אָן גריגאָריעוו צו דעם אַלטען אויסגעפּרואוווטען אין אוקראַינע מיטעל: ער מאַכט אידענטיש די ראַטען־מאַכט מיט׳ן אידענטום און שטעלט ארויס דעם לאָזונג פון פארניכטען דאָס אידענטום.

גריגאָריעוו פּראָקלאַמירט זיין „אוניווערסאַל", וועלכער איז א טרויעריגער אָנדענקען פון זיין טעטיגקייט און וועלכער האָט גע־שפּילט אזא פאַטאַלע ראָלע פאַר׳ן אוקראַיינישען אידענטום. אויס־געהאַלטען אין סטיל פון רעוואָלוציאָנערער פראַזעאָלאָגיע, האָט דער „אוניווערסאַל" צום סוף גערופען צום שטירצען די ראַטען־מאַכט, וואָס באַשטעהט פון מאָסקאַלען, פרעסער אויף א פרעמדען חשבון, און פון מענשען פון דעם לאַנד, וואו מען האָט געקרייציגט קריס־טוסען; און ער פארענדיגט מיט׳ן רוף אויסצומאָרדען די אידען. גריגאָריעווס לאָזונג האָט געפונען אָן אָפּקלאַנג אין אוקראַינישען דאָרף; אים כאַפּען אויף אויף די ערטער, ווי די אָרטיגע „באַט־קעס", אזוי אויך די שוואַרץ־מאה׳דיגע עלעמענטען פון אוקראַינער שטאָט און דאָרף, און איבערהויפּט די שוואַרץ־מאה׳דיגע אינטע־

ליגענץ, וואָס געפינט זיך אין אַ גרויסער צאָל אין שטאָט און שטעטל. דאָס איז זעהר כאַראַקטעריסטיש פאַר גריגאָריעווס פּע־ריאָד, וועלכער איז אַ פאָרלויפער פון דעניקינען אין דער הינזיכט. אַזוי איז אין שטעטל ה אָ ר אָ ד י ש ט ש ע, קיעווער גובערניע, דער אָנפירער פון גריגאָריעווס אָטריאַדען אַ געוויסער גריצע, אַ געוועזענער אָפיציר. דעם פּאָגראָם פירט אָן אַ הייפעל לערער און שילער פון דער אָרטיגער גימנאַזיע און לאַנדווירטשאַפטליכער שול. זיי זיינען ניט נאָר די באַגייסטערער און אָנפירער, נאָר זיי האָבען אויך אַליין אַקטיוו געראַבירט און געמאָרדעט.

אין שטעטל ז ל אַ ט אָ פּ אָ ל, קיעווער גובערניע, נעמט אַנטייל אין פּאָגראָם, חוץ דעם קליינבירגערטום, אויך אַ טייל פון דער אָרטיגער אינטעליגענץ, וואָס איז שוואַרץ־מאה'דיג גע־שטימט. אין גרויסען שטעטל ס ט אַ ו ו י ש ט ש ע, קיעווער גובערניע (איבער 1000 אידישע משפּחות), נעמען אַנטייל אין פּאָגראָם פיל פּ ר י צ י ם, ס ט ו ד ע נ ט ע ן, ג י י ס ט ל י כ ע, — זיי האָבען זיך אָפען דערקלערט פאַר וויס־גוואַרדייצעס.

דער שרעקליכער יעליסאַוועטגראַדער פּאָגראָם קומט פאָר אונ־טער די אויסרופען „שלאָג די אידען, שלאָג די קאָמוניסטען.“

אין נאָוואָמירגאָראָד האָט דער קאַזיאָנער ראַבינער אין זיין עדות־זאָגען מיטגעטיילט, אַז די סאָלדאַטען האָבען אים אָנגע־כאַפּט, זיך צוגעצילעט צו אים און געשריען: „דו זשיד — פאַר־פלוכטער פּרצוף! דו קאָמוניסט!“

אין באָגוסלאַוו האָבען די פּויערים דער'הרג'עט די אידען, דערקלערענדיג, אַז זיי זיינען אַלע קאָמוניסטען און באָלשעוויקעס. דאָס זעלבע קומט פאָר אין טאַראשטשע, אין סטאַווישטשע און אין צענדליגער און הונדערטער צעגראָמירטע אידישע ישובים . . .

אין טשערקאַס, אויסשלאַכטענדיג אָן אויסנאַם אַלע אידען, וועלכע מען האָט נאָר געדאַרפט, האָבען די מערדער געשריען: „אייך האָט זיך פאַרוואָלט הערשען איבער אונז! . . .“

ס'איז כאַראַקטעריסטיש פאַר דער גריגאָריעוושטשינע, אַז אין דער אַגיטאַציע פון דער אינטעליגענץ אין דאָרף ווערט, חוץ די אַלע שוין באַקאַנטע מאָטיווען, נאָך צוגעגעבען און באַזונדערס באַטאָנט, אַז די אידען האָבען פאַרכאַפּט און פאַרגוואַלטיגט די קריסטליכע רעליגיע, — אַ מאָטיוו, וואָס איז אַן אָפּקלאַנג פון

גריגאָריעווס אוניווערסאַל („פון אַ לאַנד, וואו מען האָט געקריי־
צייגט קריסטוס״).

און דאָס, וואָס ארום גריגאָריעוו'ן און די לאָזונגען, וואָס ער
האָט געוואָרפען אין לאַנד, האָבען זיך גרופּירט נים נאָר דער פּוי־
ערטום־עלעמענט, נאָר אויך די שוואַרץ־מאה'ניקעס, וואָס חלומ'ען
נאָך וועגען דעם צוריקקער פון דער אַלטער ליבער צאַרישער אָר־
דענונג, גיט צו זיינע פּאָגראָמען אַן אויסערגעוויינליך גרויזאַמען,
אַכזריות'דיגען כאַראַקטער פון פארניכטען און אויסראָטען דעם
גאַנצען אידענטום. די פּאָגראָמען פלעגען אומעטום דורכגעפירט
ווערען ווי דורך אַ פאָראויס אויסגערעכענטען פּלאַן. דער זיגריי־
כער טריאומף־מאַרש פון גריגאָריעוו'ן ווערט באַגלייט און געפינט
זיך אונטער'ן צייכען פון פּאָגראָמען, וואָס ווערען אמאָל געמאַכט
פון אים, „דעם אַטאַמאַן״ אַליין, אמאָל פון זיינע געהילפען:
אָואָוואראָוו, טוטיוניק, ניעטשאַיעוו און אַנדערע.

די פּאָגראָמען אין מאַי, איבער גאַנץ אוקראַינע, קומען פאָר
אונטער דעם צייכען פון גריגאָריעווטשינע און פאַרכאַפּען דעם
דרום־מזרח פון קיעווער גובערניע (טשערקאַס־טשיגאָרינער געגענט).
די איבעריגע האָבען אויסגעבראָכען אין די שכנות'דיגע טיילען
פון כערסאָנער און פּאָלטאַווער גובערניעס. אַ קלענערער טייל
פּאָגראָמען ווערט דורכגעפירט, ניט פון גריגאָריעווס באַנדעס גופא,
נאָר פון די אָרטיגע איינוואוינער, אונטער דער ווירקונג פון זיין
„אוניווערסאַל״.

כראָנאָלאָגיש זיינע די פּאָגראָמען פאָרגעקומען אין פאָלגענ־
דער אָרדענונג: ז ל א ט אָ פּ א ל — דעם 2־8 מאַי; ז נ אַ־
מ ע נ ק אָ — דעם 3־טען מאַי; ל ע ב ע ד י ן — דעם 5־טען
מאַי; ה אָ ר אָ ד י ש ט ש ע — דעם 11־12 מאַי; אָ ר ל אָ ו ו ע ץ
— 12־טען מאַי; ז ל אָ ט אָ נ אָ ש ע — 12־טען; ר א ט מ י ס ט־
ר אָ ו ו ק ע — 13־14; מ א ט ו ס אָ ו ו א — 13־14; ב ע ל אָ־
אָ ז ע ר י ע — 14־15; ס מ ע ל א — 14־15; י ע ל י ס אַ־
ו ו ע ט ג ר א ד — 15־17; נ אָ ו ו אָ מ י ר ג אָ ר אָ ד — 17־טען
מאַי; ט ש ע ר ק א ס — 16־21; ר י י ג אָ ר אָ ד — 20־טען
מאַי; ס א ב אָ ל י נ ע, זנאַמענער צוקער־פאַבריק — 20־טען
מאַי; אַ ל ע ק ס א נ ד ר י ע — 22־טען מאַי; ט ש י ג י ר י ן —
25־טען מאַי; אַ ל ע ק ס א נ ד ר אָ ו ו ק ע — 15־18; ס ט ע־

פּ אַ נ אָ ו ו ק ע — 18־טען מאַי; ס ע מ י אָ נ אָ ו ו ק ע — 19; ג ר א ס ע ל אָ ו ו — דעם 20־טען מאַי.

צו דערזעלבער צייט קומען פאָר די פּאָגראָמען אין פּ ו נ־ ד ו ק ל ע י ע ו ו ק א, ל ע ב ע ד ע ו ו ק ע, ק א מ ע נ ק ע, ט ע ל ע ט י נ ע, אויף דער סטאַנציע ב אָ ב ר י נ ס ק אַ י אַ, צ ו ו ע ט ק אָ ו ו, מ א ש נ ע, ג ל א ו ו ב י ן, ק א ס ע ל, ט אָ מ אַ ש אָ ו ו, א י ו ו א נ אָ ו ו ק ע, ו ו ע ס י אָ ל י י ק ו ט, ו ו ע ס י אָ ל י י פּ אָ ד אָ ל, און אַנדערע.

אין אַן ענגער פאַרבינדונג מיט גריגאָריעווס אוניווערסאַל שטעהען אויך די מאַי־פּאָגראָמען אין אומאַנער ראַיאָן, וואָס איז געאָגראַפיש דערווייטערט פון דער אוממיטעלבאַרער פאַנאַנדער־קוואַרטירונג פון זיינע אָטריאַדען.

פון זיי איז דער בלוטיגסטער געווען אין א ו מ א ן, דעם 13־טען מאַי. דערנאָך אין ד ו ב א ָ ו ו ע, דעם 13־14־טען מאַי; אין ט א ל נ ע, דעם 13־טען; אין ק ר י ס ט י נ ע ו ו ק ע, ל א ד י י ז ש ע נ ק ע, און אין די דערפער ו ו י א ז א ו ו א ק, מ א נ ק אָ ו ו ק ע, א י ו ו א נ ק ע, ב ו ק, און אַנדערע.

די איבערגעבליבענע רעשטען פון גריגאָריעווס אָטריאַדען טוען זייער הענקער־מלאכה אין יוני. זיי האָבען צעגראַמירט אין קיעווער גובערניע: דעם 15־טען יוני ס ט א ו ו י ש ט ש ע; דעם 16־טען — ט א ר א ש ט ש ע; דעם 20־טען — ו ו א ל א ד א ר־ ק ע, ר י י ז ש א נ אָ ו ו ק ע; דעם 23־טען — ס ק ו ו ע ר; דעם 27־טען צום צווייטען מאָל אַ ל ע ק ס א נ ד ר י ע, אין כערסאָנער גובערניע.

גריגאָריעווס באַוועגונג האָט אַ תל געמאַכט פון אַ ריי שטעט און שטעטלעך; צענדליגער טויזענטער אידען זיינען געטייט און פאַרקריפּעלט געוואָרען; טויזענטער אידישע פרויען און מיידלעך פאַרגוואַלטיגט. נאָך דעם פּאָליטישען ציל, וואָס ער האָט זיך גע־שטעלט, האָט זיך אים דאָך ניט איינגעגעבען צו דערגרייכען: קיין מושל איבער אוקראַינע איז ער ניט געוואָרען.

ער האָט געקאָנט אָרום זיך צונויפקלייבען מאַסען אויף דורכ־צופירען זיין צעשטערענדע טייוועלשע אַרבייט. דערצו זיינען געווען געגנוג די אויפגערייצטע חיות־געפילען, די שנאה צו דער זשידישער ראַטען־ממשלה; אָבער שאַפּענדעס, בויענדעס, פּאָזי־

טיוועס האָט זיין פּראָגראַם ניט פאַרמאָגט. ער האָט געקאָנט אונטערגראָבען און אָפּשוואַכען די מאַכט פון די ראַטען און עפענען ברייט די טירען פאַר דעניקינען. מיט דעם לעצטען איז ער געז שטאַנען אין געוויסע באַציהונגען. וועגען דעם זיינען פאַראַן גע־וויסע ידיעות. ער האָט אים פאַרגעלייגט געמיינזאַם אויפצוטרע־טען געגען דער ראַטען־מאַכט און אויך געגען דער דירעקטאָריע. אָבער ער איז אַליין צעקלאַפּט געוואָרען, זיינע מחנות האָבען זיך צעשפּאָלטען: אַ טייל איז אריבער צו דער ראַטען־מאַכט, און די אַנדערע האָבען זיך פאַרנומען מיט דער פּאָזיטיווער ראַבירונגס־טעטיגקייט אונטער דער אָנפירונג פון באַזונדערע קליינע אַטאַמאַ־נעס. גריגאָריעוו אַליין איז דערשטאָכען געוואָרען פון אַ צווייטען גרויסען „באַטקא“, מאַכנאָ.

אַ קאָלאָסאַלען אינטערעס שטעלט פאָר מיט זיך די רעזאָלו־ציע, וואָס איז אָנגענומען געוואָרען פון די פּאַרטיזאַנעס פון דעם „אידיינעם באַטקא“ מאַכנאָ בנוגע דער דערמאָרדונג פון גרי־גאָריעוו'ן.

(די אויסצוגען זיינען אַרויסגענומען פון דעם פּראָטאָקאָל נומ. 4 פון דער זיצונג פון רעוואָלוציאָנערען ראַט פון די פּאַרטיזאַנעס פון כערסאָנשטשינע, טאַווּרידע, און יעקאַטערינאָסלאַווּשטשינע, צוזאַמען מיט די אָנפירענדע קאָמאַנדירען, דעם 28־טען יולי 1919.)

„פאַררעכענען די דערמאָרדונג פון דעם אַטאַמאַן גריגאָריעוו, דעם 21־טען אויגוסט 1919 אין דאָרף סעפּראַווא, אַלעקסאַנדריער קרייז, כערסאָנער גובערניע, דורך דעם אידיינעם פאַרשטעהער פון די אויפשטאַנדיגע, דעם באַטקא מאַכנאָ, פאַר אַן אומבאַדינגט נייטיגען געשיכטליכען פאַקט, ווייל זיין פּאָליטיק, זיין טעטיגקייט און זיינע אבזיכטען זיינען געווען קאָנטר־רעוואָלוציאָנערע. ער האָט זיך געשטעלט אַלס הויפּט־ציל צו העלפען דעניקינען און די איבעריגע קאָנטר־רעוואָלוציאָנערען, — דאָס באַווייזען די אידישע פּאָגראָמען און די באַוואָפענונג פון די קולאַקעס (די רייכע פּויערים).

„פאַררעכענען דאָס באַהעפטען פון זיין אַרמיי צו דעם „באַט־קא“ מאַכנאָס פאַר אַ נייטיגע, אום צוצונעמען פון אים די ערליכע פּאַרטיזאַנעס, וואָס קעמפען פאַר רעוואָלוציאָנערע אידעען, נאָר צו־ליב זייער אומבאַוואוסטזיניגקייט און פאַרפינסטערטקייט, געהען

זיי אים בלינד נאָך. מיר האָפען, אַז איצט וועט ניט זיין ווער עס זאָל סאַנקציאָנירען אידישע פּאָגראָמען, און דאָס ערליכע ארבייד־טענדע פאָלק וועט אויפשטעהן געגען דער קאָנטר־רעוואָלוציע, ווי דעניקין און אַנדערע, און אויך געגען די באָלשעוויקעס און קאָ־מוניסטען, וואָס ווילען מיט געוואַלט איינפירען זייער דיקטאַטור מיט דער הילף פון געדונגענע פּרעטאָריאַנער פון אונגאַרן, כינעזער און לאַטישען.

די היסטאָרישע פאָלגען פון גריגאָריעווס דערמאָרדונג האַלט די מאַכנאָווטשינע פאַר איר רעוואָלוציאָנערען חוב צו נעמען אויף זיך.

„נידער מיט די אידישע פּאָגראָמען! זאָל לעבען די רע־וואָלוציאָנערע אויפשטאַנדיגע אוקראַינע! זאָל לעבען די אומאָפּ־הענגיגע סאָציאַליסטישע ראַטען־רעפּובליק! זאָל לעבען דער סאָ־ציאַליזם!“

אונטערגעשריבען זיינען: דער פּאָרזיצענדער באַטקאַ מאַכנאָ, דער סעקרעטער שעווצענקאָ, באַשטעטיגט דער געהילף־נאַטשאַלניק פון שטאַב מאַנגילאַס, און אַנדערע.

לייענענדיג די רעזאָלוציע, קאָן דער לעזער געוויס מיינען, אַז דער „אידיינער באַטקאַ“ מאַכנאָ, וואָס האָט דער׳הרג׳עט גריגאָ־ריעוו׳ן פאַר מאַכען אידישע פּאָגראָמען, איז געוויס ריין פון אידי־שען בלוט. הייבט זיך גאָר ניט אָן. די באַנדעס מאַכנאָס האָבען אָפּגעטאָן אַ סך מעשים תעתועים און האָבען חרוב געמאַכט גאַנצע אידישע שטעט און שטעטלעך.

אויף זיין געוויסען ליגען טויזענטער דער׳הרג׳עטע און דער־מאַטערטע אידען, די פולקומע פאַרניכטונג פון כמעט אַלע אידישע קאָלאָניעס. דער „אידיינער באַטקאַ“ אַליין האָט דאָ גערופען צו פּאָגראָמען, דאָ געקעמפט געגען זיי, — אַלץ האָט זיך געווענדט אָן דער פּאָליטישער סיטואַציע פון מאָמענט . . .

מאַכנאָ איז אַן אינטעליגענט, אַ דאָרפישער שול־לערער, אַ געוועזענער פּאָליטישער קאַטאָרזשניק, אַ קלוגער און מיט אַן אומ־געהייערער ענערגיע. אין דער ערשטער פאַזע פון דער רוסישער רעוואָלוציע איז ער געווען אַ מיטגליד פון עקזעקוטיווען קאָמיטעט פון יעקאַטערינאָסלאַווער ארבייטער־ראַט. בעת דער דייטשער אָקו־פּאַציע איז ער פּאָפּולער געוואָרען אין יעקאַטערינאָסלאַווער גו־

בערניע, וואו ער האָט צוגעגרייט אַן אויפשטאַנד געגען די דייטשען. אין די אויגען פון דאָרף איז מאכנאָ געוואָרען איינער פון די „היי־ליגע קעמפּער" פאַר דער פאָלקס־זאַך, וואָס האָט צוגעגרייט דעם סוף פון דעם פאַרהאַסטען דייטשען יונקער־רעזשים, וואָס האָט אָפּגערייניגט אוקראַינע און דערביי אָנגעווענדט אין דאָרף די שאַרפסטע טעראָריסטישע מיטלען. אַזוי ווי גריגאָריעווס אַרמיי, פאַרנעמען מאַכנאָס מחנות אַ גאַנצע ריי דרום־גובערניעס (דעם 18־טען מערץ פאַרנעמט ער בערדיאַנסק, דעם 31־טען מערץ — מעליטאָפּאָל, אַטשאַקאָוו, סיוואַש), וועלכע געהען איבער צו דער ראַטען־מאַכט, און דעריבער איז זיין פאַרראַט ניט אַזוי פילבאַר געווען פאַר דער ראַטען־מאַכט, ווי גריגאָריעווס פאַרראַט.

מאַכנאָ האָט געשטרעבט צו אַ זעלבסטשטענדיגער פּאָליטיק; זיין נאָמען איז געווען זעהר פּאָפּולער אין יעקאַטערינאָסלאַוו־שטשינע און די שכנות'דיגע גובערניעס צווישען דעם פּויערטום, און ער האָט עס אויסגענוצט. ער רופט זיך אַנאַרכיסט, דאָך לייקענט ער אָפּ יעדע פאַרבינדונג מיט די אַנאַרכיסטען. ער וויל זיין נאָך אַנאַרכיסטישער פון די אַנאַרכיסטען.

זיין פּאָליטיק בנוגע צו זיינע פּאַרטיזאַנעס און צו דעם פּויער־טום איז זיי צו דערנענטערען צו זיך. ער גיט זיי אָפּ, באַזונדערס דעם אָרימערען טייל, דאָס אָנגעראַבירטע און פאַרכאַפּטע אין די שטעט און שטעטלעך, דערהויפּט אידיש אייגענטום. אַזוי האָט ער פאַנאַנדערגעגעבען זאַלץ (זעהר אַ זעלטענער און שרעקליך טייערער אַרטיקעל) צו די פּויערים אומזיסט. אין זיינע באַצי־הונגען צו דער ראַטען־מאַכט איז ער אַ טיפּישער פאָרשטעהער פון מיטעלען פּויערטום, דריקט אויס זיינע שטימונגען. ער איז קיינ־מאָל ניט געווען אויף דער זייט פון די ראַטען; ער האָט זיי אונטערשטיצט אין דעם ערשטען פּעריאָד, ווען מען האָט אומגע־שטירצט די העטמאַנשטשינע, רעכענענדיג איר אין פאַרגלייך מיט דער דירעקטאָריע פאַר דער שטאַרקער און קאָנזעקווענטער, אויס־געהאַלטענער; ער איז אויפגעשטאַנען געגען איר ווי געגען דער מאַכט פון שטאָט. נאָר אין דערזעלבער צייט קעמפט ער אויך געגען דעניקינען און דער פריוויליגער אַרמיי, ווי געגען אַזעלכע, וואָס קומען פאַרשקלאַפען דאָס פּויערטום און אויפשטעלען די פריצישע הערשאַפט פון פאַר דער רעוואָלוציע. ער איז פאַר דער

ראַטען־מאַכט, נאָר איז געגען „די באָלשעוויקעס־קאָמוניסטען, אונ־גאַרען, כינעזער, לאַטישען."

אין אַ מאָמענט פון אַ געפאַר פון רעכטס קעמפט ער געגען דעניקינען, געגען גריגאָריעוו'ן, דערמאָרדעט אים אייגענהענטיג, מאָטיווירענדיג דאָס מיט גריגאָריעווס קאָנטר־רעוואָלוציאָנעריש־קייט, וואָס דריקט זיך אויס אין אונטערהאַנדלונגען מיט דער קיע־ווער רעגירונג, אין די אידישע פּאָגראָמען. אין מאָמענט אָבער, ווען ער קעמפט געגען די ראַטען, רופט ער אַליין צום דערמאָרדען, פאַרניכטען די אידען, באַנוצענדיג זיך דערביי מיט די אונז שוין באַקאַנטע לאָזונגען.

ווי אַ פּערזענליכקייט איז מאַכנאָ ניט טיפּיש פאַר אַ „באַט־קאַ" — פאַר דעם איז אין אים פאַראַן צופיל אינדיווידואַליטעט. ווי אַ פּאָליטיקער אָבער איז ער דער אמת־טיפּישער, מער צוגע־פּאַסטער פון אַלע איבעריגע, אין יעדען מאָמענט פאַרקערפּערט ער אין זיך אין גאַנצען די אינטערעסען און דעם ווילען פון דעם מי־טעלען פּויערטום פון דעם אוקראַינישען דאָרף.

אינטערעסאַנט, אָבער ניט טיפּיש, איז די דריטע גרויסע פיגור אויפ'ן פינסטערען פאָן פון דער „באַטקאָווטשטשינע" — מ א ז ו ־ ר ע נ ק אָ , וועלכער טרעט אַרויס אין זיינע אויפרופען, ווי דער קאָפּ פון דער גאַנצער באַוועגונג, „דער באַטקא באַטקעוו", ד. ה. דער עלטסטער „באַטקא" צווישען די פילע קליינע דאָרפישע און קרייז־באַטקעס. מאַזורענקאָ שטאַמט אָפּ פון אַ באַוואוסטער אוק־ראַינישער משפּחה פון פּאָליטישע טוער. ער איז אַן אינטעליגענט אין אייראָפּייאישען זין פון וואָרט. אין אָנפאַנג האָט ער פאַר־נומען אַ פאַראַנטוואָרטליכע שטעלע ביי די ראַטען, — ער איז געווען פאַרוואַלטער פון דער אַלאוקראַינישער אָפּטיילונג פאַר קונסט און איז צוגלייך געווען מיטגליד פון קיעווער אַרבייטער־ראַט, וואו ער האָט אָנגעהערט צו דעם לינקען פליגעל פון דער אוקראַינישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע (די אומאָפּהענגיגע ס. ד.), וועלכע האָבען געשטרעבט צו דער דעמאָקראַטיזירונג פון דער ראַטען־סיסטעם אין אוקראַינע, שאַפענדיג אין די ראַטען אַ פּויערים־מערהייט.

עס איז שווער זיך פאָרצושטעלען, אַז דערזעלבער הומאַנער מאַזורענקאָ האָט געקאָנט ווערען דער אויטאָר פון אַ גאַנצער ריי שרעקליכע אויפרופען געגען אידען און דער אויפהעצער צו פּאָג־

ראָמען, וועלכע זיינען דורכגעפירט געוואָרען פון די אויפשטאַנדיגע באַנדעס.

איך האָב שוין פריער אָנגעוויזען די נעמען און די געגענטען, אין וועלכע עס זיינען טעטיג געווען די וויכטיגסטע פון דער גרויסער צאָל קליינע באַטקעס. זיי זיינען פול אין גאַנץ אוקראַינע און מאַכען אַ תהו ובוהו אין זייערע „אייגענע" ראַיאָנען. דאָס אידענטום איז אינגאַנצען אָפּהענגיג פון דעם גוטען ווילען און פון די שטימונגען פון די „באַטקעס" און זייערע באַנדעס. פון זיי איז אָפּהענגיג דאָס לעבען און טויט פון צענדליגער, צענדליגער טויזענטער אידען. ארויסרייסען זיך, אנטלויפען איז ניטאָ וואוהין. גאַנץ אוקראַינע איז פול מיט זיי, גאַנץ אוקראַינע איז צעטיילט צווישען זיי, און נאָר ווי איינזאַמע אינזלען שטעהען צעוואָרפען שטעט און אייזענבאַן־סטאַנציעס, וואָס דער ראַטען־מאַכט געלינגט ביז אַ געוויסער צייט איינצוהאַלטען. געלינגט אַ באַנדע איינצונעמען אַ שטאָט, מאַכט זי פון דער אידישער באַפעלקערונג דאָרט אַ תל. אַלץ ווערט חרוב ומוחרב, ביז וואַנען דער ראַטען־מאַכט גיט זיך איין די שטאָט ווידער אָפּצונעמען.

די סיסטעמאַטישע טעטיגקייט פון די באַנדעס הייבט זיך אָן צום אָנפאַנג מערץ. אין ראַדאָמיישלער געגענט הייבט אָן טעטיג צו זיין סאָקאָלאָווסקים באַנדע. אין אַפּריל בליט זיך פּאַנאַנדער, איבערהויפּט, די טעטיגקייט פון סטרוק אין טשערנאָבילער קרייז. דעם 7־12־טען אַפּריל טוט די מערדער־שייקע איר אַרבייט אין טשערנאָביל גופא. אין אָנפאַנג מאַי צעגראָמירען זיי גאָרנאָסטייפּאָל (דעם 3־טען); איוואַנקאָוו (דעם 4־טען), און זיי מאָרדען און ראַבירען אין אַ גאַנצער רייע גרעסערע און קלענערע דערפער אין אומגעגענט. דערהויפּט ביי די ברעגעס פון דניעפּר, וואו זיי פּלעגען אָפּשטעלען די שיפען און דערטרינקען די אידען. אַזעלכע חרוב געוואָרענע פּונקטען זיינען ענדע אויגוסט פאַררעגיסטרירט געוואָרען 32. אין משך פון גאַנצען אַפּריל טוט אָפּ מעשים תעתועים סאָקאָלאָווסקי, אין זיין ראַיאָן. עס הייבט אָן צו ווירקען נעבען קיעוו גופא זעליאַנים באַנדע. פון איר ווערען צעגראָמירט וואַסילקאָוו (7־15 אַפּריל), רזישצעוו (דעם 9־טען אַפּריל), דער דאָרף פּליסעצקאָיע, דער דאָרף אַלשאַנקע, און אַנדערע.

עם באַווייזען זיך פּאַרטיזאַנעס אין טאַראַשטשער ראַיאָן, וועל־כע זיינען פון 4־טען ביז׳ן 25־טען אַפּריל טעטיג אין באָגו־סלאַוו. אין משך פון די נאָענטע עטליכע חדשים זעצען די באַנדעס פאָר זייער שרעקליכע אַרבייט. אין סאָקאָלאָווסקים ראַ־יאָן האָט דעם צווייטען מאָל געליטען ראַדאָמיסל (דעם 13־טען יוני), ברוסילאָוו (דעם 15־טען יוני), כאַדאַט־קאָוו (דעם 20־טען), קראַסטיישעוו (דעם 20־טען), טשערניאַכאָוו (דעם 24־טען), דערנאָך קאַרנין. דעם צווייטען מאָל ווערט צעגראַמירט דובאָווע (דעם 7־טען יולי). זעליאַניי צעראַבירט אַבוכאָוו (דעם 24־טען יולי) און קאַ־טשעאַרלייק.

אַן אויסערגעוויינליך מאַוים׳דיגען כאַראַקטער נעמט אָן די פּאָגראָם־טעטיגקייט פון די באַנדעס דעם חודש יולי. פּאָגראָמען קומען פאָר אין פּאָדאָליער, קיעווער און וואָלינער גובערניעס, דער־ביי, פּונקט ווי אין יוני, געהט קיעווער גובערניע פאָראויס.

פון די פאַררעגיסטרירטע פּאָגראָמען מיט אַ באַשטימ־טער דאַטע פאַלט אויס אויף קיעווער גובערניע פאַר דעם חודש — 26, אין וואָלין — 8, אין פּאָדאָליען — 13. אין קיעווער גובערניע ווילדעווען נאָר די באַנדעס, אין די איבעריגע צוויי — די באַנדעס און פּעטליוראַס רעגולערע אַרמיי.

פון נייע געגענטען טרעט צום ערשטען מאָל אַרויס פּאָגרע־בישטשענסקער ראַיאָן, וואו עס זיינען צעגראַמירט באַר־שטשאַגאַווקאַ (דעם 3־טען יולי), דזשונקאָוו (דעם 5־טען), ניי־פּאַסטאָוו (דעם 11־טען), וואַלאַדאַרקע (דעם 2־טען, 9־טען און 11־טען יולי) און אַ ריי דערבייאיגע דער־פער. אין דער ריכטונג צו מערב, אויפ׳ן גרעניץ מיט וואָלין: פּרילוקי (4־טען יולי), וואַכנאָווקע (דעם 8־טען), טורבאָוו (דעם 9־טען) און קאַלינאָווקע (דעם 14־טען). אין סאָקאָלאָווסקים ראַיאָן: ברוסילאָוו (דעם 5־טען), קאַרנין (דעם 9־טען), יאַסנאָגאָראָדקאַ (דעם 15־טען).

אין זעליאַניים געגענט: רזשישטשעוו (דעם 1־טען און 13־טען יולי), קאַזין (דעם 17־טען) און פּערעיאַסלאַוול, פּאָלטאַווער גוב. (דעם 15־19 יולי). אין טאַראַשטשער ראַיאָן: באַלטקי (דעם 2־טען יולי), קאַשעוואַטאָיע (דעם 17־24),

און צום סוף, דעם 24־טען יולי, די פורכטבארע שחיטה אין אומאן.

אין וואָלינער גובערניע זיינען צעגראָמירט: קאדרי (דעם 6־טען און 15־טען), כאמאָווקע (9־11), קאמעניי בראָד, קאטעלניע און זארובינצי (10־טען), דאָמבראָוויץ (דעם 10־טען), סלאָוועטשנאָ (דעם 10־טען) און קסאראָוו (דעם 20־טען). אין פּאָדאָליער גובערניע: זשמערינקע (דעם 3־טען), בראאילאָוו, פּיקאָוו, שענדעראָוו, וואראָנאָוויץ, אבאדין (דעם 10־טען יולי), יאנאָוו (11־15), טולטשין (14־טען), לוטין (18־טען), נאָוואָ־קאָנסטאנטינאָוו, טעפּליק, גייסין, פּעטשערא (דעם 20־טען ביז'ן 25טען יולי).

אייניגע פון די אויבען־אָנגערופענע פּונקטען האָבען איבערגעלעבט צו עטליכע פּאָגראָמען (ראָדאָמיסל, טשערניגאָוו, קארנין, וואלאדארקע, יעליסאַוועטגראד און פילע אנדערע). אייניגע האָבען איבערגעטראָגען צו 4, 5 און אפילו 10 פּאָגראָמען. אייניגע פּונקטען האָבען איבערגעלעבט א פּאָגראָם אָן אן איבעררייס, ביז וואנען עס איז מער ניט געווען וועמען צו קוילענען, עס איז מיט'ן שורש ארויסגעריסען געוואָרען די גאנצע אידישע באפעלקערונג און צעראבירט דאָס גאנצע אידישע פארמעגען.

די אויגוסט־פּאָגראָמען זיינען שוין אומבאדייטענדע. פּעריאסלאוול (פּאָלטאַווער גובערניע) איז צום צווייטען מאָל צעראבירט געוואָרען דעם 3־טען אויגוסט פון לאָפּאַטקינס באנדע. אזיניניעץ (2), גאָלאָוואנעווסק, דעם 4־טען, און דעם 28־טען בעלאָצערקאָוו.

די פּאָגראָם־לאָזונגען זיינען אין דער באטקאָוושטשינע דיזעלבע ווי ביי פּעטליוראַן, ווען ניט ווען מיט קליינע ענדערונגען אין נוסח.

אין מאטוסאָוו האָבען די באנדיטען, דערמאָרדענדיג די אידען, געשריען: „זשידאָוושטשינע, ווי לאנג וועט איר נאָך איבער אונז הערשען."

אין סלאָוועטשנאָ האָבען די מערדער געשריען: „נאט, אָט האָט איר אייך קאָמונע, אָט האָט איר אייך א זשידישע ממשלה."

אין טשערנאָביל האָבען סטרוקס באַנדיטען אַרויסגעשלעפּט די אידען פון די הייזער מיט די קולות: „זשידעס־קאָמוניסטען, מאַכט אויף די טירען, — אַניט וועלען מיר אייך אויסשלאַכטען, אויס׳הרג׳ענען און דערטרינקען אַלעמען". דאָרט האָבען די אַנ־פירער פון די סטרוקאָוועצעס דערקלערט, אַז דער צוועק פון זייער קומען איז צו דערטרינקען און אומצוברענגען די קאָמוניסטען און די בורזשועס, וועלכע באַ׳עולה׳ן און באַ׳גזלנ׳ען דעם אַרבייטער־קלאַס און דאָס פּויערטום. די קאָמוניסטען און די בורזשועס זיינען עס די זשידעס.

אין זיינע אויפרופען האָט סטרוק שטענדיג גערעדט וועגען די קאָמוניסטען און קיינמאָל ניט פאַרגעסען צוצוגעבען, אַז די זשי־דעס־קאַפּיטאַליסטען האַלטען זייער צד. עס איז צו טרעפען מער קאָמפּליצירטע מאָטיוען, למשל, וועגען דער אוקראַינישער „סאַ־מאָסטינאָסט" — זעלבסטשטענדיגקייט.

סטרוק האָט אויף אַ מיטינג אין טשערנאָביל אויסגערופען צום המון: „שלאָגט די אידען, ראַטעוועט אוקראַינע!"

אין ראַדאָמיסל האָט סאָקאָלאָווסקי געגייט די אידען פאַר׳ן דערשאָסען ווערען צו זינגען: „עס איז נאָך ניט אונטערגעגאַנגען אוקראַינע."

שרעקליכע פאַלגען האָט געהאַט די טעטיגקייט איבער אוקראַי־נע פון די פאַרשידענע באַנדעס און זייערע „באַטקעס".

די באַטקאָווטשטשינע האָט געהאַט אויך אַ גרויסע און נאָענטע שייכות צו דער דירעקטאָריע. אַ גאַנצע ריי „באַטקעס" זיינען נישט מער, ווי פּעטליוראַס פּאַרטיזאַנעס. זייערע געוואוינהייטען און מנהגים, די פּאָליטישע חכמה צו פירען דעם קאַמף מיט די באָלשעוויקעס דורך אידישע פּאָגראָמען, האָבען זיי איבערגענומען אין פּעטליוראַס און דער דירעקטאָריעס שול.

די באַטקאָווטשטשינע דערגענצט און פאַרפולקומט די פּאָגראָם־טעטיגקייט פון דער דירעקטאָריע. אַ דאַנק דער באַטקאָווטשטשינע דאַרף די דירעקטאָריע נאָר אין זעלטענע פאַלען אָנקומען צו מילי־טערישע פּאָגראָמען. די פּאָגראָמען דעמאָראַליזירען די אַרמיי, צושטערען איר דיסציפּלין און פאַרוואַנדלען איר אין אַ מערדער־און רויבער־שייקע, וואָס איז, זעלבסטפאַרשטענדליך, ניט געוואונ־שען דער מלוכה־מאַכט. די באַטקאָווטשטשינע איז אַ לאָקאַלע ער־

שיינונג, וועלכע שטיצט זיך איבערהויפט אויפ'ן אָרטיגען פויער־טום. זי איז אומפאַראַנטוואָרטליך פאַר דער מערב־אייראָפּייאישער געזעלשאַפטליכער מיינונג. די „באַטקעס" קומט קיינמאָל ניט אויס, צוליב אינטערעסען פון הויכער פּאָליטיק, אָפּצוהאַלטען זייער דראַנג און ברייטען שוואונג אין דער פּאָגראָמען־טעטיגקייט. פאַר דער „אַנטאַנטע" דאַרף מען זיך לאַנג ניט פאַרקלערען וועגען אַ תירוץ, און מען קאָן די „באַטקעס" אַרויסשטעלען אַלס אָן אָר־טיגע רויבער־שייקע. אין דערזעלבער צייט פירען זיי אויסגע־צייכענט אויס די גאַנצע אומריינע, ניט אנשטענדיגע, אָבער נוי־טיגע אַרבייט פון „אָנשרעקען" די אידישע באַפעלקערונג — אָן אָנשרעקען, נאָך וועלכען עס איז שוין מער כמעט ניט געבליבען וועמען צו שרעקען, — דיסאָרגאַניזירען די שטעט און שטעטלעך, און אויף אַזאַ אופן באַקעמפען די ראַטען־מאַכט. די „באַטקאָוו־שטשינע" האָט געזייט און די פירות האָט צונויפגענומען די די־רעקטאָריע. זי שטרעבט דעריבער צו אָרגאַניזירען דעם אויפ־שטאַנד, צענטראַליזירען זייער ווילען און שטרעבונגען, און ריכטען זייער טעטיגקייט נאָך אַ באַשטימטען פּלאַן.

אין די מיליטערישע באַריכטען, צוזאַמען מיט די ידיעות וועגען דער לאַגע אויף פּעטליוראַס פראָנט, ווערט דערציילט אויך וועגען די נצחונות אויפ'ן אויפשטאַנדיגען פראָנט.

פּעטליורא איז אין אויגוסט 1919 צוגעקומען צו קיעוו גלייכ־צייטיג מיט דעניקינען. פאַראויס פאַר אים האָבען אָנגעשפּאַרט אויף קיעוו די באַנדעס פון זעליאַניי און אַנדערע באַטקעס.

דער „באַטקא־באַטעק" מאַזורענקאָ איז געווען אין זעהר נאָ־ענטע באַציהונגען צו דער דירעקטאָריע און איז משמעות געווען דער פאַרבינדענדער רינג צווישען דער דירעקטאָריע און דער באַט־קאָוושטשינע. עס זיינען פאַראַן אייניגע באַווייזען דערפאַר, אַז די דירעקטאָריע האָט איבער'ן גאַנצען אויפשטאַנדיגען ראַיאָן גע־האַט באַזונדערע עמיסאַרען, וואָס האָבען געהאַט די אויפגאַבע צו פאַרבינדען די באַטקעס מיט דער דירעקטאָריע . . .

נאָר ווי דאָס זאָל ניט זיין, האָט די דירעקטאָריע מיט דעם פּאָליטישען אויסנוצען פון אַזאַ שרעקליכען מיטעל, ווי די באַט־קאָוושטשינע, שוין מיט דעם אַליין געשאַפען אין גאַנץ אוקראַינע אַ שטימונג פון גלויבען אין דער אומבאַשטראָפבאַרקייט פון אידי־

שע פּאָגראָמען, אין דערלויבטען ראַבירען פון אידישען אייגענטום, פאַרגוואַלטיגען אידישע פרויען און אומברענגען דאָס אידענטום, אַלס אַזעלכע . . . זי האָט געשאַפען אַ שטימונג, ביי וועלכער די צעבושעוועטע, איבער די ברעגעס ארויסגעשטראָמטע פאָלקס־סטי־כיע, אַן אויפגערעגטע, פאַרווירטע, איז אין פּראָצעס פון רעוואָ־לוציאָנערען ברויזען און קאָן גערן געשטויסען ווערען צום פאַר־ניכטען אַ ווערלאָזע און שוצלאָזע נאַציע; און די דירעקטאָריע האָט דערביי געהאַט דעם איינציגען ציל: שאַדען אירע פּאָליטישע געגנער. זי צינדט אָן און היצט פאַנאַנדער די נאַציאָנאַלע שנאה, רופט ארויס פון די טיפענישען פון דער אוקראַינישער פּאָלקס־נשמה די שוין לאַנג פאַרשטומטע און נאָך ערגעץ טיף פאַרבליבענע געפילען פון אומצוטרוי און אַנטיפּאַטיע צו דעם אידען. דאָס איז אַ באַציהונג צום אידען, ווי צו אַ פּרעמדען, צו דעם אידען, ווי צו אַ הענדלער, אַ פאַרמיטלער, אַ מעקלער; צום אידען, ווי צו אַ געוועזענעם פּריצישען ארענדאַטאָר, וועמען די אורעלטערן פון דעם איצטיגען דאָרף האָבען געהאַנגען צוזאַמען מיט דעם קסיאָנדזש (קאַטוילישער גייסטליכער) און דעם פוילישען שליאַכטשיטש. די דירעקטאָריע האָט אָט דעם האַס ארויסגערופען, אים צוגעגעבען אַ באַשטימטע פאָרם און ריכטונג, אַ באַשטימטען פּאָליטישען אינ־האַלט. און עס איז גאָר קיין וואונדער ניט, אַז אָט דער יעזואיטיש־מאַקיאַוועלישער מעטאָד האָט ארויסגעבראַכט אַזעלכע שיינע פּירות.

די אַגיטאַציע פון דער דירעקטאָריע האָט ניט נאָר אויפגע־וועקט אין די מאַסען אומבאַשטימטע תאוות און וואונשען, — זי איז מיט איר קאָנקרעטען אינהאַלט געווען דער העצער און אויפרייצער צום אויסמאָרדען די אידען.

די לאָמענטאַציעס, דער פאַריסעאישער פאַרענטפערען זיך, אַז זיי האָבען ניט געקאָנט באַהערשען די מאַסע, די באַנדעס; אַז די מאַסען זיינען אַוועק ווייטער ווי זיי האָבען עס געוואונשען — קאָנען ניט באַרעכטיגען זיי אַפילו אין ריין יורידישען הינזיכט. וועגען מאָראַלער און פּאָליטישער פאַראַנטוואָרטליכקייט קאָן גאָר קיין פראַגע ניט זיין. זיי האָבען ניט נאָר געקאָנט פאָראויסזעהן די פאָלגען פון זייער אויפפירען זיך, נאָר זיי האָבען זיי פאַקטיש פאָראויסגעזעהן און זיינען גאַנץ באַשטימט צופרידען געווען מיט

דעם. זיי האָבען אויף דעם געבויט, אויסגערעכענט, און דאָס האָט זיי טאַקע געבראַכט נוצען אויך.

דאָ האָבען מיר ניט צו טאָן מיט אַ פאַל, וואָס ווערט לויט דער טערמינאָלאָגיע פון דער קרימינעלער יוריספרודענץ באַצייכענט „עקסצעסען מצד דעם אויספירער". אין דעם פאַל האָבען די אויספירער ווי פון נאָטען אויסגעשפּילט אַ באַשטימטען פּאָליטישען מאָטיוו; זיי האָבען אים אויסגעצייכענט אויסגעפירט צו דער גרעסטער פרייד און באַפרידיגונג פון די הערען אויפרייצער.

אין אויגוסט פאַלט די פּאָגראָם-כוואַליע אָפּ; עס באַרוהיגט זיך עטוואָס — ס'ווייזט זיך אַ געענדערטע פּאָליטישע סיטואַציע... די באָלשעוויקעס ווערען אַרויסגעשטויסען פון אוקראַינע... די פּעטליוראָווטשטשינע האָט אין ברייטסטען זין פון וואָרט דערגרייכט אַלץ: דער פיינד איז צעשלאָגען. נאָך דעם ביסען האָט אויסגעכאַפּט אַן אַנדערער: דעניקין פאַרנעמט כאַרקאָוו, יעקאַטערינאָסלאַוו, פּאָלטאַווע און דערנענטערט זיך צו קיעוו. די אומגעענדערטע סיטואַציע פּאָדערט אַנדערע קאַמפּס-מעטאָדען; דער מעטאָד פון אידישע פּאָגראָמען האָט זיך אַרויסגעוויזען פאַר ניט נייטיג, און מען שאַפט אים אָפּ, ריכטיגער, מען לייגט אים דערווייל אָפּ אָן אַ זייט.

ווי מיר האָבען שוין געזעהן, נעמט זיך כלומר'שט די דירעקטאָריע ספּעציעל צום קאַמף מיט די פּאָגראָמען.

דאָ קומט נאָך אַ וויכטיגער מאָמענט, וועלכען איך געפין פאַר נייטיג צו דערמאָנען. לויט די מיטטיילונגען פון עטליכע פּערזאָן און אויך לויט די אוקראַינישע צייטונגס-מיטטיילונגען, איז צו דער אַגיטאַציע געוועז צונעטשעפּעט אויך דער מאָמענט פון דער צווישענפעלקערליכער פּאָליטיק.

די אויסערליכע אינטערנאַציאָנאַלע לאַגע אוקראַינעס איז געווען קלאָר און פאַרשטענדליך ניט נאָר די פירער, וואָס זיינען אויסגעטונקט אין פּאָליטיק, נאָר אויך דער דאָרפישער אינטעליגענץ און אפילו טיילווייז די ברייטע פּאָלקס-מאַסען. האָט דאָך אין דער הינזיכט דער אוקראַינישער דאָרף באַקומען אַן אויסגעצייכענטען דירעקטען אונטעררעכט: די דייטשע אָקופּאַציע און איר שווערער אומדערטרעגליכער רעזשים; דער אַנטאַנטעס פאַרכאַפּען אָדעס און די דרום'דיגע ים-ברעגען; די אונטערהאַנד-

לונגען פון דער דירעקטאָריע מיט די אנטאנט־מלוכות דורכ'ן גע־נעראַל גרעקאָוו א. אז. וו.

נייטיגענדיג זיך אין דעם עלעמענטארסטען, אבסאָלוט ניט האָבענדיג ניט קיין מאנופאקטור, ניט קיין שיך, ניט קיין זאַלץ, מאשינעס און ד. ג., — האָט דער אוקראַינישער דאָרף געטרוימט און אומגעדולדיג געוואַרט אויף האנדעלס־באַציהונגען מיט מערב־איירָאָפּא. די דאָרפישע אינטעליגענץ — פּאָפּעס, לערער (ווי מיר האָבען פריער געזעהן, האָבען זיי געפירט אַן אַגיטאציע געגען די אידען און האָבען בכלל מיטגעהאָלפען די באנדעס) פירען ווייטער זייער אַגיטאציע, אַז די אנטאַנטע וויל פארניכטען די באָלשעוויקעס, און היות די קאָמוניסטען און די זשידעס זיינען איינס און דאסזעלבע, וועלען אידישע פּאָגראָמען זיין אַ מתנה, וואָס דאָס אוקראַינישע פאָלק וועט אונטערטראָגען דער אנטאנטע, וואָס די לעצטע וועט געוויס ניט לאָזען אומבאַלוינט און וועט ניט פאר־פעלען אויף אַ געהעריגען אופן אָפּצודאנקען דעם אוקראַינישען פאָלק.

אין אויגוסט האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז חוץ דעם, וואָס די אידישע פּאָגראָמען זיינען איצט איבעריג, ווי אַ מעטאָד, וואָס פירט ניט צום ציל, האָט מען אים געמוזט פארוואַרפען, ווייל ער האָט זיך אַרויסגעוויזען פאר שעדליך; ווייל, ווי מיר האָבען שוין אָנ־געוויזען, האָבען די אומקלאָרע קלאַנגען וועגען אידישע פּאָגראָמען אַרויסגערופען אין איירָאָפּא אַ געזעלשאַפטליכע אויפרעגונג. דעם סיגנאַל „אָפּהאַלטען זיך פון די אידען־פּאָגראָמען", וואָס די דיר־רעקטאָריע האָט געגעבען פאר דער אייגענער רעגולערער אַרמיי, האָבען דערזעהן און געפאָלגט אויך די געטרייע, געהאָרכזאַמע „באַטקעס", און די פּאָגראָמען ווערען שטילער, זעלטענער. זיי טראָגען שוין מער ניט דעם פארוויסטענדען, אַלץ חרוב־מאכענדען כאראַקטער, נאָר ווי אַן אָפּקלאַנג פון אַ שטורם, וואָס דערווייטערט זיך, נעמען זיי אָן אַן אומשולדיגען (נאָך די אוקראַינישע באַגריפען) כאראַקטער, אַ פאָרם פון צעראַבירען אידישען פארמעגען מיט פאַלען פון איינצעלנע הריגות און פארגוואַלטונגען.

אין מאַי, ווי מען האָט זיך דערוואוסט שפּעטער פון אַ קאָמ־פּעטענטער, באַגלויבטער קוועלע, האָט דער באַטקאָ מאכנאָ אַרויס־געלאָזען אַן אויפרוף צו זיינע אויפשטאנדיגע באַנדעס, אַז זיי

זאָלען זיך אָפּהאַלטען פון אידישע פּאָגראָמען, ווייל „דער באַטקא פּעטליורא האט מודיע געווען, אז די אַנטאַנטע איז מיט דעם שטארק ניט צופרידען.“ דער מיטגעטיילטער פאַקט איז אַ גאַנץ וואַרשיינליכער. מאַכנאָ איז אַלעמאַל געווען דער באַראָמעטער פון דער באַוועגונג. אַ קלוגער און אַ ווייטזיכטיגער, האָט ער אויפגעכאַפּט יעדען נייעם ווינטעל, די קלענסטע ענדערונגען אין די שטימונגען פון דאָרף און אין דער גאַנצער לאַגע.

צו ענד פון אַט דעם קאַפּיטעל „באַטקאָווששינאַ“ ווערט געבראַכט אַ קורצער באַריכט וועגען יעליסאַוועטגראַדער פּאָגראָם, — איינער פון די שרעקליכסטע, וואָס איז דורכגעפירט געוואָרען פון די גריגאָריעווצעס. אויסער דעם ווערט געגעבען אין גאַנצען אַ דעטאַליזירטער באַריכט פון דער פאַרזאַמלונג פון אַלע פּאַרטייאון כלל־טוער וועגען די אורזאַכען און איינצעלהייטען פון אומאַנער פּאָגראָם. דער באַריכט שילדערט אויף דעם קלאָרסטען און קאָנקרעטסטען אופן די באַציהונגען צווישען דער שטאָטישער און דאָרפישער קריסטליכער באַפעלקערונג צו זייערע אידישע שכנים און ברענגט אַרוים די טראַגישע לאַגע, אין וועלכער עס האָט זיך געפונען דאָס אוקראַינישע אידענטום אין יאָר 1919.

פּאָגראָם אין יעליסאַוועטגראַד (כערסאָנער גובערניע)

15־17 מאַי 1919

דעם 15־טען, 16־טען און 17־טען מאַי האָב איך אַליין צוגעזעהן דעם פּאָגראָם, וואָס איז פּאָרגעקומען אין יעליסאַוועטגראַד, כערסאָנער גובערניע.

די סאָוויעט־אַרמיי, וועלכע האָט אונטער אַטאַמאַן גריגאָריעוו געגומען ניקאָלאַיעוו, כערסאָן און אָדעס, איז, נאָכ׳ן נעמען פון אָדעס, אויסגעשטעלט געוואָרען אויף דער ליניע וואָזנעסענסק־פּאָמאָסטשנאַיאַ־יעליסאַוועטגראַד, זנאַמענקאָ־קרעמענטשוק און זנאַמענקאָ־קאַריסטאָווקאַ־פּיאַטיכאַטקאַ. צווישען דעם פּאַרטיזאַנישען חיל, וואָס איז באַשטאַנען אויסשליסליך פון דעם אָפּזאַץ פון דער פּויערשער באַפעלקערונג פון כערסאָנער גובערניע, זיינען געווען זעהר פיל פאַרברעכער, וועלכע זיינען מאַסענווייז אַריין

אין גריגאָריעווס דיוויזיעס, בעת זיי האָבען אָקופּירט די שטעט, מחמת אַלע פאַרברעכער זיינען באַפרייט געוואָרען פון געפענגע־ניש בעת די שטעט זיינען געפאַלען אונטער דעם פּעטליורא־גרי־גאָריעוו רעזשים און אַ טייל פון זיי זיינען אריין אין גריגאָריעווס אַרמיי. דער גייסטיגער הינטערגרונד פון גריגאָריעווס סאָלדאַטען איז אַלעמאָל געווען אַ אידען־פיינדליכער, און ווען זיי זיינען, נאָכ'ן פאַל פון אָדעס, פריי געוואָרען פון מיליטערישער אַקטיווי־טעט און זיך גענומען סקאַדראָנענווייז צעשפּרייטען איבער דער אייזענבאַן־ליניע, האָט זיך די פּאָגראָם־אַגיטאַציע אָנגעהויבען צו פאַרגרעסערען צווישען זיי און רעדעס זיינען וואָס אָפטער גע־האַלטען געוואָרען איבער דער טעמע פון „דער שעדליכקייט פון די אידען און קאָמוניסטען.“

צוויי טעג פריער איז פאָרגעקומען דורך גריגאָריעווס טרופּען אַ פּאָגראָם אין זנאַמענקאָ (36 וויאָרט פון יעליסאַוועטגראַד) און באַלד האָבען זיך גריגאָריעווס סקאַדראָנען אַ לאָז געטאָן אויף יעליסאַוועטגראַד. אַ גרויסע אויפרעגונג האָט געהערשט אין שטאָט. די געשעפטען האָבען זיך ניט געעפענט; אָנגריפען אויף הייזער האָבען זיך אָנגעפאַנגען. איבער אַלע גאַסען זיינען גרופּען סאָל־דאַטען ארומגעגאַנגען און אויסגעפרעגט די פאַרבייגעהער, צי זיי זיינען ניט קיין קאָמוניסטען. דעם 10־טען איז ערשינען אויף די גאַסען פון דער שטאָט אַ מאַניפעסט („אוניווערזאַל“) מיט גרי־גאָריעווס אונטערשריפט, וואָס האָט אויפגעפאָדערט די באַפעל־קערונג צו שטירצען דעם סאָוויעטען־רעזשים, וואָס איז באַשטאַנען, לויט'ן מאַניפעסט, פון פרעמדע פון „פאַרהאַסטער מאָסקווע און פונ'ם לאַנד, וואו קריסטוס איז געקרייציגט געוואָרען“. די סאָ־וויעט־אינסטיטוציעס זיינען, דערנאָך, פאַרניכטעט געוואָרען, די מיליץ־אָפּטיילונגען צעבראָכען געוואָרען. די שטאָט איז געבליבען אָן וועלכען עס איז שוץ. אומעטום איבער דער שטאָט האָבען זיך אָנגעהויבען צו יאַווען כוליגאַנעס, פאָרשטעט־איינוואוינער, בראַ־דיאַגעס פון די מאַרק־פּלעצער, געבילדעטע שוואַרץ־מאה'ניקעס און מיטגלידער פונ'ם „פאַרבאַנד פון רוסישען פאָלק.“ זיי האָבען אָנ־געפירט אָן אָפענע פּאָגראָם־אַגיטאַציע און אויפגעפאָדערט מ'זאָל פאַרניכטען דעם אידישען טייל פון דער באַפעלקערונג. אום אויפ־צוהעצען די פאָלקס־מאַסען געגען די אידען, האָבען די „עכטע“

רוסען אויפגעגראָבען די קערפּערס פון דעם אָרטיגען באַנדיט, פּעטקא סמעלי, און פון דעם געוועזענעם בירגערמייסטער, וועד רעשטשאגין, וואָס זיינען פון די באָלשעוויקעס דערשאָסען געד וואָרען גלייך נאָכ'ן צוריקטריט פון די פּעטליוראָווצעס, און זיי געמאַכט א פּייערליכע לויה. אומאָפּיציעלע און איזאָלירטע אָנ־ גריפען אויף אידישע הייזער זיינען פאָרגעקומען בערך א גאַנצע וואָך. דעם 10־טען מאַי האָט זיך דערנענטערט צו דער שטאָט פון דער אָדעסער ריכטונג א קליינע אָפּטיילונג פון סאָוויעט־סאָלדאַ־ טען, וועלכע איז אהין ארויסגעשיקט געוואָרען. זי איז באַשטאַנען פון גרוזינער און מאַטראָזען. די גריגאָריעווצעס האָבען שנעל פאַרלאָזט די שטאָט און זיך געלאָזט צו זנאַמענקא צו. די שטאָט איז אריבער אונטער דעם געוועזענעם רעזשים; אָבער ניט אויף לאַנג. דער אַטאַמאַן גריגאָריעוו, זיך דערוויסענדיג, אַז די סאָ־ וויעטען־ארמיי אָפּטיילונג איז קליין, האָט ווידער אָנגעגריפען די שטאָט, און אין דער נאַכט פון דעם 14־טען איז א שלאַכט פאָר־ געקומען נעבען יעליסאַוועטגראַד צווישען עטליכע טויזענט גריגאָ־ ריעווצעס און דער קליינער צאָל סאָוויעט־סאָלדאַטען.

ווען די באָלשעוויסטישע סאָלדאַטען און מאַטראָזען האָבען די גריגאָריעווצעס פאַרטריבען פון שטאָט, האָבען די לעצטע געסטראַ־ שעט, אַז ביים צוריקקערען וועלען זיי אויסשלאַכטען די אידען. די אידישע באַפעלקערונג האָט, אלזאָ, געוואוסט, אַז אויב די שטאָט וועט דאָס מאָל אונטער זיי ווידער פאַלען, וועט שוין דער פּאָגראָם ניט אויסגעמידען ווערען. די אָפּטיילונג פון גרוזינער און מאַט־ ראָזען איז בלויז ווידערגעשטאַנען דעם אָנגריף עטליכע שטונדען. זעהענדיג, אַז די צאָל פון שונא'ס סאָלדאַטען איז פיל גרעסער, האָבען זיך די גרוזינער צוריקגעצויגען און עס איז זיי געלונגען צו אַנטלויפען אין דער ריכטונג פון אָדעס; די מאַטראָזען אָבער זיינען אריבער אויף גריגאָריעווס זייט און זיינען, צוזאַמען מיט זיינע טרופּען, אריין אין שטאָט דעם 15־טען מאַי באַגינען. גלייך נאָכדעם האָבען זיי געעפענט דאָס שטאָטישע געפענגעניש, ארויס־ געלאָזט אלע געפאַנגענע, און זיך אליין צעלאָזט איבער דער שטאָט אין גרופּען פון צו פינף און צען מענשען, אַנפאַנגענדיג צו ברעכען געוועלבען און הייזער. צו זיי זיינען באַלד צוגעטראָטען אַנדערע, איינוואוינער פון די פאָרשטעט, מארק־פּרויען, בראָדיאַגעס און כו־

ליגאַנעס און אויך געבילדעטע שוואַרץ־מאה'ניקעס. אין מיטען פון דער אויפגערייצטער מאַסע האָט מען געקאָנט געפינען באַאַמטע, לערער א. אז. וו. די אָרטיגע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע צייטונג „אונזער לעבען" („נאַשאַ זשיזן") איז אַ פּאָר טעג נאָכ'ן פּאָגראָם אָפען אַרויסגעקומען מיט'ן פאָרוואורף נעגען די אַרבייטער, פאַרוואָס זיי האָבען זיך אויך באַטייליגט אין פּאָגראָם. מענשען, וואָס האָבען זיך באַהאַלטען אין קעלער פון הויז וואו איך וואוין, האָבען געהערט עמיצען שפּילען אייסגעצייכענט אויף דער פּיאַנאָ פּאַר איבער אַ שטונדע, בעת דאָס הויז איז פון פאַרשידענע זייטען אַטאַקירט געוואָרען.

דעם ערשטען טאָג איז דער פּאָגראָם אויסגעפירט געוואָרען פון די סאָלדאַטען, מאַטראָזען און טיילען פון דער שטאָטישער באַפעלקערונג. דעם צווייטען און דריטען טאָג איז די שטאָט אָנגעפילט געוואָרען מיט פויערים פון די אַרומיגע דערפער, וואָס זיינען געקומען ראַבירען און אוועקפירען אידיש אייגענטום. די מאָרדען זיינען באַזונדערס באַגאַנגען געוואָרען פון סאָלדאַטען, מאַטראָזען און פאַרברעכער. די איבעריגע האָבען געפּלינדערט. זיי האָבען אָפּעריערט ווי לויט באַשטימטע פּלענער. אַ גרופּע סאָלדאַטען, באַוואָפענט מיט ביקסען, פלעגט צוקומען צו אַ הויז אָדער קראָם, צעברעכען די טירען אָדער פענסטער, אַריינגעהן אינווייניג, דערמאָרדען די אידען, וועמען ס'האָט זיך ניט איינגעגעבען צו באַהאַלטען זיך, אָדער זיך ניט גענוג גוט באַהאַלטען, און צונעמען אַלעם ווערטפולעס — געלט, גאָלד און זילבער. ווען די סאָלדאַטען פלעגען אוועק פון הויז, פלעגט זיך אַ ווילדער המון אַריינלאָזען און ראַבעווען דאָס גאַנצע אייגענטום, איינשליסענדיג מעבעל און שווערע אַרטיקלען, וואָס מ'האָט אָנגעלאָדען אויף פויערשע פורען און אוועקגעפירט אין די אַרומיגע פאָרשטעט אָדער דערפער. וואָס מ'האָט ניט געקאָנט צונעמען אָדער אוועקפירען, האָט מען צעבראָכען און פאַרניכטעט. פעדערען פון פערענעס און איבערבעטען זיינען ווי אַ ווירבעל־ווינד אַרומגעפלויגען איבער די גאַסען. די סאָלדאַטען, וואָס האָבען זיך הויפּטזעכליך אָפּגעגעבען מיט מאָרדען און פּלינדערען, זיינען אַרומגעגאַנגען אין די דאַך־שטיבלעך און קעלערס, אויפגעזוכט די אידען, וואו זיי האָבען נאָר געקאָנט, פאַרלאַנגט פון זיי געלט, און דאַן, נאָכדעם ווי זיי האָבען

דאָס געקראָגען, זיי געשאָסען אויפ'ן אָרט. אויב מ'האָט זיי קיין
געלט ניט געגעבען, האָבען זיי דערמאָרדעט אי די מענער אי די
פרויען. דורך אַלע גאַסען האָט אָפּגעקלונגען דער געשריי: „טייט
די אידען, טייט די קאָמוניסטען." די אידישע באַפעלקערונג האָט
זיך באַהאַלטען אין מאַנסאַרדען, קעלערס, שפּייכלערס און אין די
הייזער פון קריסטליכע באַקאַנטע. זעהר פיל קריסטליכע בעלי־
בתים האָבען באַהאַלטען אידען און אַזוי ארום געראַטעוועט טוי־
זענטער פון זיי, מחמת די פּאָגראָמשטשיקעס האָבען ניט אָנגע־
רירט קיין איין קריסטליך הויז אָדער געוועלב. אויף די קריסט־
ליכע הייזער זיינען געווען אָנגעצייכענט צלמים און איקאָנעס
זיינען געווען אויסגעשטעלט אין די פענסטער; אַניט זיינען די
קריסטען געשטאַנען פאַר דער טיר פון זייערע הייזער און די באַנ־
דיטען זיינען פאַר זיי פאַרביי געלאָפען.

דער פּאָגראָם האָט זיך אָנגעהויבען דעם 15־טען מאַי אין דער
פרי. דעם זעלבען טאָג זיינען פאַרטרעטער פון דער יוניאָן פון
מעטאַל־ארבייטער און דער פרעזידענט פון דעם פויערים־צוזאַמענ־
פאָר, וואָס איז גראָד דעמאָלט פאָרגעקומען אין יעליסאַוועטגראַד,
געקומען צו דער סטאַנציע און פערלאַנגט פון קאָמאַנדאַנט פון
גריגאָריעווס טרופען, פאַוולאָוו, אַז ער זאָל זאָפאָרט אָפּשטעלען
דעם פּאָגראָם. אָבער ניט דעם 15־טען און ניט דעם צווייטען טאָג,
דעם 16־טען, האָט ער זיך צו זייערע רייד צוגעהערט. מ'האָט זיי
זאָגאַר געוואָרענט, אַז אין פאַל פון אַן אויפשטאַנד געגען די גרי־
גאָריעווצעס, וועט מען די שטאָט באָמבאַרדירען. אויפ'ן צווייטען
טאָג, פאַרנאַכט־צו, איז עס געלונגען צו אָרגאַניזירען דעם „רע־
וואָלוציאָנערען קאָמיטעט", באַשטעהענד פון דער יוניאָן פון די
מעטאַל־ארבייטער און אַ פאַרטרעטער פון דעם פויערים־צוזאַמענ־
פאָר, אַ קליינע אַרמיי פון די קלאַסען־באַוואוסטע ארבייטער, אום
צו פאַרטיידיגען די שטאָט. עטליכע אויטאָמאָבילען מיט באַ־
וואָפענטע ארבייטער זיינען ארויסגעשיקט געוואָרען איבער דער
שטאָט און די רויבער האָבען אָפּגעשטעלט זייער ארבייט. דער
פּאָגראָם האָט זיך אָנגעהויבען איינצושטילען און די אידען האָבען
אָנגעפאַנגען זיך ארויסצואווייזען אויף די גאַסען. אויפ'ן דריטען
טאָג, דעם 17־טען מאַי, איז עס געווען שטיל. ארום 10 פאַר־
מיטאָג אָבער האָבען די באַנדיטען, רעכענענדיג אַז די שטאָט־וואַך

איז שוואַך, און די סאָלדאַטען, זיך דערוויסענדיג, אַז דער באַפעל אָפּצושטעלען דעם פּאָגראָם איז ניט געגעבען געוואָרען פון קאָמאַנדאַנט, ווידער אָנגעהויבען צו פּלינדערען און צו מאָרדען. אַזוי ווי אָבער די גאַנצע שטאָט איז שוין געווען אויסגעראַבירט, האָבען זיך די סאָלדאַטען באַזונדערס אָפּגעגעבען מיט מאָרדען אידען. די, וואָס זיינען אַרויסגעקומען פון זייערע באַהעלטענישען, דעם צווייטען טאָג, האָט זיך ניט אַזוי גוט איינגעגעבען צו באַהאַלטען דעם דריטען טאָג, ווי דעם ערשטען, און דערפאַר איז די צאָל קרבנות דעם דריטען טאָג געווען באַזונדערס גרויס. גאַנצע פאַמיליעס זיינען אויסגעשלאַכטעט געוואָרען; מ'האָט ניט געשוינט קיין אַלטע לייט און ניט קיין זייג-קינדער. דער המון איז, בעת דעם, אַרומגעלאָפען אין באַנדעס און חרוב געמאַכט די קראָמען און הייזער, וואָס זיינען נאָך פאַרבליבען גאַנץ פון די פריערדיגע צוויי טעג.

די יוניאָן פון מעטאַל-אַרבייטער און די פּויערים-פּאַרטרעטער האָבען ווידער געבעטען דעם קאָמאַנדאַנט, פּאַוולאָוו, אָפּצושטעלען די שחיטה. דאָס מאָל, ענדליך, פאַרנאַכט-צו, איז עס זיי געלונגען. יענעם אָווענט איז אַ פּראָקלאַמאַציע אויסגעקלעפּט געוואָרען, וואָס האָט זיך אַזוי אָנגעפאַנגען: „איך האָב געהערט די פּאַרטרעטער פון די אַרבייטער און פון די פּויערים און האָב באַשלאָסען זאָפאָרט אָפּצושטעלען די פּאַרוויסטונג פון אינדוסטריעלען לעבען.“

דער פּאָגראָם האָט זיך געענדיגט. די גריגאָריעווצעס זיינען צוריק אַריין אין די קאַזאַרמעס, די רויבערס זיינען פאַרשוואונדען און עס איז געוואָרען שטיל אין שטאָט. דריי טעג האָט אַנאַרכיע געהערשט אין שטאָט, צוליב דעם, וואָס גריגאָריעווס קאָמאַנדאַנטען האָבען גאַרניט געטאָן געגען דעם און דער רעוואָלוציאָנערער קאָמיטעט האָט אָן זיי ניט געקאָנט נעמען קיין מאָסרעגלען. דעם 21-טען אָדער דעם 22-טען מאַי זיינען פיר סאָוויעט-רעגימענטען אָנגעקומען קיין יעליסאַוועטגראַד פון אָדעס און נאָך אַ קורצען אויסטויש פון שאָסען האָבען זיך די גריגאָריעווצעס צוריקגעצויגען קיין זנאַמענקאַ. די שטאָט איז אָקופּירט געוואָרען פון דעם סאָוויעטישען וואָזנעסענסקער רעגימענט.

מיט'ן אַריינקומען פון די סאָוויעט-טרופּען האָט זיך די אידי-

שע באַפעלקערונג גענומען אַרויסרירען פון אירע באַהעלטענישען. עס איז אָבער געווען אוממעגליך צוריקצוקערען צו די הייזער, מחמת אַלע אידישע הייזער זיינען געווען אויסגעראַבירט, די בעטען און מעבעל אַוועקגעפירט אָדער צעבראָכען אויף שטיקלעך, אַלע הויז־אַרטיקלען צוגענומען, און ס'איז ניט געווען אויף וואָס צו שלאָפען, מיט וואָס זיך צוצודעקען איבער נאַכט, אָדער אין וואָס צו קאָכען מיטאָג. אין יעליסאַוועטגראַד איז די צאָל פון אידישע איינוואוינער גערעכענט געוואָרען אַרום 50,000 און זיי זיינען אַלע געבליבען בעטלער. אין דער שטאָט איז געהאַט געווען אַ ביסעל עסען־פּראָוויאַנט; אָבער ס'איז כמעט אין גאַנצען צוגע־גנב'עט געוואָרען. דאָס, וואָס איז פאַרבליבען ביי די קריסטליכע קאָאָפּעראַטיווען, איז געננוג געווען אויף אַ וואָך. דאָס מעל פון די מילען איז צוגע'גנב'עט געוואָרען בעת'ן פּאָגראָם; אין עטליכע מילען האָט מען די ראָד־רימענס צוגענומען און זיי האָבען דערפאַר ניט געקאָנט פונקציאָנירען. די באַפעלקערונג איז געווען אין גאַנ־צען רואינירט און ווי פאַראורטיילט צום טויט. דער האַנדעל איז געווען פאַרניכטעט, און דערפון האָבען די פויערים אויך געליטען. פון הונדערט קראָמען און געוועלבען זיינען נאָר פינף פאַרבליבען, וואָס זיינען צופעליגערווייז ניט צעבראָכען און צעראַבירט גע־וואָרען.

גלייך אויפ'ן צווייטען טאָג נאָכ'ן פּאָגראָם האָט מען גענומען פירען די קערפּער צו די בית־עלמנ'ס און אין די שפּיטאָלען. אַלע שפּיטאָלען זיינען פול געווען מיט טויטע, וועלכע האָבען זיך גע־צוילט אַרום צוויי טויזענט. די גריגאָריעווצעס האָבען גלייך נאָכ'ן פּאָגראָם באַפוילען מ'זאָל מקבר זיין די טויטע און פאַרבאָטען יעדען איינעם, חוץ די קברים־גרעבער, זיך צו ווייזען אויפ'ן בית־עולם. מ'ווייסט נאָך ניט אַקוראַט די צאָל פון די טויטע: נאָך מיין אָפּפאָרען, דעם 27־טען מאַי, האָט מען נאָך אַלץ געהאַלטען אין איין געפינען טויטע קערפּערס אין פאַרשידענע פּלעצער.

יעדע סאָרט הילף איז נייטיג. אויב הילף וועט ניט געשאַפען ווערען פאַר דער שטאָט יעליסאַוועטגראַד, וועט די גאַנצע אידישע באַפעלקערונג אומקומען. דאָס איז ניט קיין איבערטרייבונג. מענ־שען קענען זיך ניט בייטען די וועש און ס'איז ניטאָ קיין מעגליכ־קייט דאָס צו קריגען. אויב באַלדיגע הילף וועט ניט באַזאָרגט

ווערען, וועלען זיך אָנשטעקענדיגע קראַנקהייטען יאַוועט און זייער פאַרשפּרייטונג וועט זיין אומפאַרמיידליך. ס'איז פאַראַן זעהר וויי־ניג עסען־פּראָוויאַנט און די פּויערים קומען ניט אין מאַרק, מחמת זיי האָבען ניט וואָס צו קויפען. מען איספּאָרטירט ניט קיין עסענ־ווארג און אַ הונגער האָט זיך שוין אָנגעפאַנגען. עס זיינען פאַראַן טויזענטער אַלמנות און יתומים. עס זיינען דאָ פאַרוואונדעטע, אויף וועלכע מען מוז מעדיציניש אויפּפּאַסען.

אין יעליסאַוועטגראַד איז געשאַפען געוואָרען אַ הילפס־קאָ־מיטעט פאַר דער ליידענדער באַפעלקערונג; ער באַשטעהט פון אידישע און קריסטליכע כלל־טוער. דער קאָמיטעט האָט מיך באַ־פולמעכטיגט צו נוצען אַלע מיטלען צו קריגען הילף. אין נאָמען פון דעם קאָמיטעט און אין נאָמען פון דער פופציג טויזענטער אידישער באַפעלקערונג אַפּעליר איך צו אייך פאַר באַלדיגער הילף. איך קאָן ניט אָנגעבען קיין באַשטימטע באַגרעניצונג. דער פאַר־לוסט ווערט גערעכענט אין די הונדערטער מיליאָנען. עס איז נייטיג זאָפאָרט צו שיקען אונטערוועש און אַנדערע קליידער, עסענ־ווארג און מעדיצינישע הילף. עס איז נייטיג צו שאַפען שפּייזונג־סטאַנציעס, אויפצופּאַסען אויף די פאַרוואונדעטע, און, אויב מעג־ליך, אויסצומיידען די אַנטשטעהונג פון אַ שרעקליכער עפּידעמיע.

פון אַכט ביז צען טויזענט אידישע פאַמיליעס זיינען רואי־נירט. צען ביז פופצען שפּייזונג־סטאַנציעס זיינען נייטיג פאַר דער שפּייזונג פון צען ביז פופצען טויזענט מענשען. די נייטיגע מעדיקאַמענטען, באַנדאַזשען און דאָס נייטיגע דאָקטוירים־פּערזאָ־נאַל איז ניט פאַראַן אין שטאָט. גאָר צום ערשטען דאַרף מען אומבאַדינגט האָבען אַרום אַ צען טויזענט אונטערוועש־שטיקער.

באריכט פון א פארזאמלונג פון פארטיי־פארטרעטער און כלל־טוער אין דער שטאָט אומאַן,

איינגבארופען פון דעם ראיאָן־דירעקטאָר פון דער הויפּט־מיסיע פון דעם רוסישען רויטען־קרייץ פארבאנד איבער דער פראגע פון דעם גאנג און די ראמען פון די אָרטיגע פּאָגראָמען.

ביי דער פארזאמלונג האָט כ. ד. פראָסקוראָווסקי פּאָרגעלעזען דעם פאָלגענדען באריכט.

אומאַן איז אַן אויעזדנע שטאָט אין קיעווער גובערניע מיט א באפעלקערונג פון אַן ערך 60 ביז 65 טויזענט. פון די זיינען ארום 35 ביז 40 טויזענט אידען; די איבעריגע 20 ביז 25 טויזענט זיינען אוקראינער, רוסען און, איינגעשלאָסען, ארום דריי טויזענט פּאָליאַקען. די אידען שטעלען צונויף די איבערוועגענדע מאַיאָריטעט פון דער באפעלקערונג, פאַרנעמען די הויפּט־גאסען און, א חוץ עטליכע קלענערע גאסען, וואו עס וואוינען די רייכע פּוילישע איינוואוינער, די אוקראיניש־רוסישע טשינאָווניקעס און אין אַלגעמיין די, וואָס ווערען גערעכנט פאַר דער אָרטיגער אריסטאָקראַטיע, ליגט דער גאנצער צענטער פון שטאָט אין זייערע הענט. די פאַרשטעט זיינען באזעצט פון א גרויסער מאַיאָריטעט פון דער קליין־בורזשואזיע. די אידישע באפעלקערונג פון אומאַן האָט הויפּטזעכליך געצויגען איר פּרנסה פון מלאכות און מסחר. דער פּראָצענט פון די ליבעראַלע פּראָפעסיעס איז געווען היבשליך: דאָקטוירים, אדוואָקאַטען, הייבאַמעס, פעלדשערס א. אַז. וו.; מעקלערס אין פארשידענע קאָמערציעלע אָפּעראַציעס. איבערהויפּט איז גרויס די צאָל פון די, וואָס האנדלען מיט תבואה און פארשידענע לאַנד־פּראָדוקטען; אָבער ס'איז אויך דאָרט געווען א היבשער פּראָצענט פון אידען, וואָס האָבען זיך דערנערט פון שווערער ארבייט, אַלס פורלייט, טרעגער, וואַסערפירער, האָלץ־העקער, טאָגלוינער א. אַז. וו. דער גרעסערער טייל פון דער אידישער באפעלקערונג האָט געלעבט אין אָרימקייט און

נויט. אַן אויסנאַם זיינען געווען אַ פּאָר צענדליג גאָר רייכע לייט, עטליכע הונדערט פאַרמעגליכע מענשען, אַ צוויי טויזענט, וואָס האָבען געלעבט אין מיטעלמעסיגע אומשטענדען און וואָס האָבען געהאַט מער־ווייניגער שטענדיגע פאַרדינסטען. פון די אוקראַי־נער און רוסען איז געקומען דער באַאמטען־קלאַס און די אָנגע־שטעלטע אין די שטאַטס־אַנשטאַלטען. זיי זיינען געווען דער הערשענדער, רעגירענדער קלאַס. דאָס רוב פון די קריסטען האָט געוואוינט אין די פאָרשטעט און האָט זיך מייסטענס אָפּגעגעבען מיט 1) האַנדעל (פאַרקויף און אויסטויש) פון לאַנד־פּראָדוקטען און שפּייז־פּראָוויאַנט, 2) די פּראָדוקציע און פאַרקויף פון לעדער־אַרטיקלען, 3) דינסט און אַרבייט (הויז־דינער, טרעגער, פּייער־לעשערס, פּאָליציי־לייט, וועכטערס א. אז. וו.) — אַרבייט אין די פאַבריקען און װערקשטאַטען און אין די בוי־פאַכען אַלס בויערער, פּלאַסטערער א. אז. וו. די מייסטע פון זיי האָבען געהאַט אייגענס אין די פאָרשטעט: קליינע הייזער, שפּייכלערס, שטיקער גרונד, קליינע גערטנער א. אז. וו. די פּוילישע באַפעלקערונג איז געווען די וואוילהאָבענדסטע אין שטאָט און איז באַשטאַנען פון לאַנד־אייגענטימער, לערער, פאַרוואַלטערס פון גיטער, דירעקטאָרען פון צוקער־פאַבריקען, דער העכערער און נידעריגערער פּערזאָנאַל פון אַגריקולטורעל־עקאָנאָמישע אונטערנעמונגען און פאַבריקען, אַד־וואָקאַטען, דאָקטוירים, טשינאָווניקעס, באַאמטע פון די פּוילישע אַרבייטער־פאַרבאַנדען און אינסטיטוציעס און אַ טייל בלויז פון איר האָט זיך אָפּגעגעבען מיט פּראָסטערע סאָרטען באַשעפטיגונ־גען. אין צייט פון די מלחמה־יאָרען האָט זיך די באַפעלקערונג שטאַרק פאַרגרעסערט אַלס רעזולטאַט פון דעם צוקומען פון פליכט־לינגען, פון דער אויסוואַנדערונג פון דאָרף אין שטאָט אריין און פון דער נאַטירליכער פאַרגרעסערונג פון דער באַפעלקערונג. די געגענזייטיגע באַציהונגען זיינען קיינמאָל ניט געווען פריינדליך באַזונדערס זייט 1902 און 1903, דער אָנפאַנג פון דער אידען־פאַרפאָלגונג פאַר זייערע „רעוואָלוציאָנערע אידעען“, און זייט די געשעהענישען פון אָקטאָבער 1905, ווען אַ המון אין אומאַן, מיט דער סימפּאַטיע פון די קריסטליכע טשינאָווניקעס און גלחים, האָט געמאַכט אַ פּאָגראָם אויף די אידען, ביי וועלכען עס זיינען געפאַלען דריי אידישע קרבנות און דאָס אייגענטום פון די אידען איז טייל־

ווייז צעפלינדערט געוואָרען. די יאָרען פון 1905 ביז 1917 זיינען געוועזן יאָרען פון „שלעכטען פרידען" און שיינבארער געגנערשאפט מצד דער קריסטליכער באפעלקערונג קעגען דער אידישער. די מלחמה פון 1914 האָט פארשטארקט די געגנערשאפט און די אי־דישע באפעלקערונג האָט געפילט, אז דער שלום פון דער מלחמה און די דעמאָביליזאציע וועט איר ברענגען גרויסע אומגליקען. די רעוואָלוציע פון 1917 האָט צוערשט געהאט די טענדענץ צו פאר־בעסערען די באציהונגען, אָבער שפּעטער האָט די פארערגערונג אין דער עקאָנאָמישער לאגע, דער קאמף פאר מאכט, דער אינטער־נאציאָנאלער קאָנפליקט, די פולקומע אָפּטיילונג פון אוקראינע אלס טייל פון רוסישען רייך א. אז. וו., ביסלעכווייז ערגער און שווע־רער געמאכט די לאגע פון דער אידישער באפעלקערונג, וועלכע האָט שרעקליך געליטען, ניט קוקענדיג אויף דעם, וועלכע עלע־מענטען עס האָבען געזיגט אָדער זיינען באזיגט געוואָרען. דער מאכט־איבערגאנג פון העטמאן (סקאָראָפּאדסקי) צו דער דירעק־טאָריע האָט ניט געהאט קיין גוטע ווירקונג אויף אומאן. די אידישע באפעלקערונג האָט סימפּאטיזירט מיט דער דירעקטאָריע; זי האָט אָבער גלייך אָנגעהויבען באמערקען, אז מען באציט זיך צו איר מיט פאראכט. באלד האָט זי אויך גענומען פילען בייז־וויליגקייט, אונטערדריקונג, פארפאָלגונג און ענדליך אנטיסעמי־טישע אגיטאציע. די אדמיניסטראציע האָט דאָס דערקלערט (אויב זי האָט עס איבערהויפּט דערקלערט) מיט דעם, וואָס זי האָט גע־זאָגט, אז צווישען די באָלשעוויקעס — אויב ניט צווישען די לאָ־קאלע, איז צווישען די פון ווייטערע מקומות — איז פאראן א מערצאָל פון אידען. די שטעלונג פון דער אדמיניסטראציע צו די אידען אין די לעצטע טעג פון דער דירעקטאָריע איז געוועזן א פיינדליכע, א נקמה'דיגע, א פארפאָלגענדע. די היידאמאקעס האָ־בען געמאטערט די אידען אויף די גאסען, זיי געשלאָגען, גערויבט אָן דער מינדסטער שטערונג. עס זיינען געוועזן איינצעלנע מאָרד־פאלען אין שטאָט און פאגראָמען אין דער אומגעגענט (צום ביי־שפּיל אין קריסטאָנאָווקא, וואו א פינף אידען זיינען צעשניטען און ארויסגעוואָרפען געוואָרען פון א באן־וואגאָן), איין איד האָבען די היידאמאקעס ארעסטירט אויף א פוסטען תירוץ און אים גע־נומען אין דער קאזארמע, פון וואנען, נאָכדעם ווי זיי האָבען אים

געמאַטערט צום טויט און צעבראָכען די הענט און פיס, האָבען זיי אים אריינגעוואָרפען אַ נאַקעטען אין אַ טיפען רינשטאָק. אין אַל־געמיין האָט, די לעצטע טעג, די אידישע באַפעלקערונג געלעבט אין טויט־שרעק צוליב דער באַנעמונג און אגיטאַציע פון די האַי־דאַמאַקעס. אָבער אַ דאַנק דער אָנשטרענגונג פון אָרטיגע כלל־טוער און פארטרעטער פון שטאָט־פאַרוואַלטונג, צווישען וועלכע עס האָבען זיך געפונען פיל קריסטען, און דורך דער צאָלונג פון קאָנטריבוציע (פון די דריי מיליאָן, וואָס זיינען ארויפגעלייגט גע־וואָרען אויף דער אידישער באַפעלקערונג, זיינען מער ווי אנדער־האַלבען מיליאָן באַצאָלט געוואָרען) איז עס געלונגען אויסצומיידען אַ פּאָגראָם און אַ שחיטה.

דעם 11־טען מערץ, ביינאַכט, האָט דאָס דירעקטאָריע־מילי־טער, אונטער'ן דרוק פון די אָנקומענדע סאָוויעט־סאָלדאַטען, עוואַ־קואירט אומאַן און איז אוועק קיין קרעסטאָנאָווקא, די נאָענטסטע פאַרבינדונגס־סטאַנציע פון אייזענבאַן. אַ מיליטערישע אָרגאַני־זאַציע, באַשטעהענד הויפּטזעכליך פון אידישע יונגע לייט, איז באַלד פאָרמירט געוואָרען און זי האָט אויף זיך גענומען די באַ־וואַכונג פון דער שטאָט. זי האָט זיך געהאַט אומלעגאַל אָרגאַ־ניזירט אין לויף פון לעצטען מאָנאַט פון דעם רעזשים פון דער דירעקטאָריע. דעם 12־טען מערץ, פרימאָרגען, האָבען די סאָוויע־טישע פּאַרטיזאַנען־אָפּטיילונגען אריינמאַרשירט אין שטאָט און געמאַכט אַ סוף צו דער קאַשמאַר־ענליכער לאַגע פון דער אידי־שער באַפעלקערונג, וואָס האָט זיך אַזוי געשראָקען פאַר אַ פּאָגראָם. גלייך אָבער נאָך זייער אריינקומען אין שטאָט האָט מען אָנגע־הויבען צו ראַבירען די באַפעלקערונג (מייסטענס די אידישע), און אין דער פּלינדערונג האָבען זיך באַטייליגט די פאַרברעכער, וועל־כע זיינען פון דער סאָוויעטען־אַרמיי באַפרייט געוואָרען פון גע־פענגעניש און אַפילו די רויטע טרופּען זעלבסט. די רויבערייען זיינען פאָרגעזעצט געוואָרען צוויי־דריי טעג און זיך דערנאָך אָפּ־געשטעלט, באַזונדערס ווען די סאָלדאַטען־אָפּטיילונג איז אוועק און אַן אַנדערע, באַשטעהענד פון דיסציפּלינירטע מענער, און פון וועלכער אַ טייל האָט געהאָלפען באַוואַכען די שטאָט מיט דער שטאָטישער אָרגאַניזאַציע, איז אָנגעקומען. דעם 17־טען מערץ זיינען די סאָוויעטען־אָפּטיילונגען צוזאַמען מיט דער סאָוויעטישער

אדמיניסטראַציע אַנטלאָפען אונטער דעם דרוק פון די האַידאַמאַ־
קעס, וועלכע האָבען דורכגעבראָכען דעם פראָנט, און אריין אין
אומאַן אין דער צאָל פון 100 מאַן. אַ שרעקליכער פּאַניק איז
אַנטשטאַנען ביי דער אידישער באַפעלקערונג, מחמת זיי האָבען
דערוואַרט דערפון אַ גרויסען אומגליק. עס איז אָבער גליקליכער־
ווייזע געלונגען די שטאָטישע ראַט־מענער, מייסטע אוקראַינער, צו
ווירקען אויף דעם קאָמאַנדיר פון די האַידאַמאַקעס, דיאַטשענקאָ,
אַז ער זאָל אויסמיידען גוואַלדטאַטען. חוץ דעם איז די סיטואַציע
געראַטעוועט געוואָרען דערמיט, וואָס מ'האָט געגעבען אַ גרויסע
קאָנטריבוציע פון שיך, קליידער און אַנדערע נייטיגע אַרטיקלען.

דעם 22־טען מערץ איז די סאָוויעט־אַפּטיילונג, וואָס האָט
פריער אָקופּירט אומאַן, ווידער אריין אין שטאָט. ווידער, און
אין אַ גרעסערער מאָס, האָבען זיך אָנגעהויבען רויבערייען, ביי
דער גאַנצער באַפעלקערונג, אָבער איבערהויפּט ביי אידען — און
דאָס איז געטאָן געוואָרען פון די רויטע סאָלדאַטען און מיט זיי
פּראָפעסיאָנעלע רויבער, גנבים און אַנדערע פאַרברעכער, וואָס
זיינען באַפרייט געוואָרען פון געפענגעניש, גלייך אריינטרעטענדיג
אין דעם רעגימענט (דער אַכטער אוקראַינישער סאָוויעט־רעגי־
מענט). עס איז אָבער יעדענפאַלס דערביי ניט פאָרגעקומען קיין
פערזענליכער גוואַלדטאַט. נאָכדעם איז אַ שטיקעל צייט געווען
פאַרהעלטניסמעסיג שטיל, איבערהויפּט ווען דער פליגדערענדער
רעגימענט איז אַוועק און די שטאָט איז געבליבען אונטער'ן שוץ
פון דער אָרטיגער גוואַרדיע. דאָס לעבען פון די אידישע איינ־
וואוינער איז אין לויף פון אַ חודש אָדער אַנדערהאַלבען מער ניט
געווען אין געפאַר. דער סאָוויעט־רעזשים האָט אויף דער שטאָט
אַרויפגעלייגט אַ קאָנטריבוציע פון פופצען מיליאָן און אַ רעקווי־
זירונג פון קליידער און נאָך עטליכע גרויסע רעקוויזירונגען, וואָס
זיינען דאָס רוב נ י ט באַצאָלט געוואָרען. אַ טייל פון די רייכע
און קאָרגע אידען אין שטאָט זיינען אַרעסטירט געוואָרען, אַ טייל
פון זיי האָט מען געשטעלט צו פאַרשידענע אַרבייטען, ווי קערען
די גאַסען און אַנדערע פּראָסטערע סאָרטען אַרבייטען. דאַן האָט
זיך אָנגעפאַנגען אַ באַשטימטע אַנטי־באָלשעוויסטישע אַגיטאַציע,
וועלכע איז אָנגעפירט געוואָרען צווישען דער קריסטליכער באַ־
פעלקערונג, פון די אוקראַיניש־רוסישע טשינאָווניקעס, די גלחים

און דער בורזשואַזיע פון די פּאַרשטעט. די הויפּט־מאָטיוען פון אָט דער אַגיטאַציע זיינען געווען אַנטיסעמיטישע. אַזוי צום ביי־שפּיל זיינען צווישען דעם אומוויסענדען המון פאַרשפּרייט געוואָרען קלאַנגען, אַז די אידען האָבען אַריינגעכאַפּט די מאַכט אין זייערע הענט, אַז זיי האָבען פאַרמאַכט פּראַוואָסלאַווע קירכען און פון דעם געמאַכט שטאַלען, אַז אַלע אידען כמעט זיינען באָלשעוויקעס, אַז זיי באַרויבען די קליין־בורזשואַזיע פון זייער אייגענטום און נאָך אַ גאַנצע ריי פון פאַרשידענע העצערישע און אָפּנאַרערישע בלבולים און קלאַנגען. צו דער זעלבער צייט האָט זיך אין שטאָט גענומען פילען דער יקרות אויף לעבענס־מיטלען, די אַרבייטס־לאָזיגקייט, און אַן אַלגעמיין שטאַרקער עקאָנאָמישער קריזיס — אַן ערגערער ווי פריער. די האַנדלונגען פון די באָלשעוויקעס, צווי־שען וועלכע עס האָבען זיך געפונען פיל שמאָלזיניגע און אומווי־סענדע מענשען, די אַרבייט פון זייער טשרעזוויטשאַינער קאָמי־סיע, דאָס קאָנפיסקירען, דאָס רעקוויזירען און אַ גרויסע צאָל פון די שטרענגע מאַסרעגעלען, וואָס האָבען באַרירט אַלע צווייגען פון לעבען — דאָס אַלץ האָט צעטומעלט און דערצאָרענט די אומווי־סענדע מאַסע פון דער פּאַרשטאָטישער בורזשואַזיע, וועלכע איז אַלעמאָל געווען אַ גוטוויליגער אינסטרומענט אין די הענט פון דער אָרטיגער קירכע, פון דעם באַאַמטען־קלאַס און פון די קאָמערץ־עלעמענטען. אָט דאָס איז דעמאָלט געווען די סיטואַציע אין שטאָט. אויפ׳ן לאַנד איז פאָרגעקומען אַ צוגרייטונג צו אַן אויפ־שטאַנד געגען דער סאָוויעטען־מאַכט, וואָס איז געפירט געוואָרען פון די אַגענטען פון דער דירעקטאָריע, פון די פּויערים און פון דער דאָרפישער אינטעליגענץ אין אַלגעמיין, מחמת די דאָזיגע אינטעליגענץ איז צוליב פאַרשידענע אורזאַכען געווען אומצופרי־דען מיט דער סאָוויעטען־רעגירונג. צו דער זעלבער צייט איז אויך אין די רייען פון דעם אומאַנער גאַרניזאָן און פון דער אָפּטיילונג פון דער טשרעזוויטשאַינער קאָמיסיע אָנגעפירט געוואָרען אַן אַגי־טאַציע פון די אוקראַינישע לינקע סאָציאַליסטען־רעוואָלוציאָנערען מיט אַנטיסעמיטיזם אַלס זייער הויפּט־מיטעל און מאָטיוו. די, וואָס זיינען געשטאַנען אָן דער שפּיץ פון דער אַגיטאַציע, זיינען געווען די אוקראַינישע לינקע סאָצ.־רעוואָלוציאָנערען שטאָגרין און קלימענקאָ. אין מיטען אַפּריל אין אַ באַוואָפענטער אויפשטאַנד

פון גארניזאָן פאָרגעקומען. מ'האָט ארעסטירט דעם עקזעקוטיוו קאָמיטעט, אראָפּגעוואָרפען די אידישע באאמטע, אראָפּגעזעצט דעם מיליטערישען קאָמיסאר פון דער גובערניע, א איד, און דעם מיליטערישען קאָמאנדאנט און אנטוואָפענט א קאָמפּאניע פון (מי־ליטערישע) לערער, וואָס איז געווען פאר דער סאָוויעטען־רעגירונג. אָבער זייערע אייגענע רייען האָבען זיך אויך אָנגעהויבען צו דיס־אָרגאניזירען. א שטראָף־עקספּעדיציע איז אָנגעקומען און האָט אנטוואָפענט דעם גאנצען גארניזאָן און ווידער איינגעשטעלט אָר־דענונג. שטאָגרין איז ארעסטירט געוואָרען, האָט זיך אָבער ארויס־געדרייט און איז אנטלאָפען מיט קלימענקאָן אויפ'ן לאנד, וואו זיי האָבען מיט זייער אגיטאציע באלד אויפגעשטורעמט די באפעלקע־רונג פון די דאָרפישע געגענדען אין אומאנער ראיאָן געגען דעם סאָוויעטען־רעזשים. דער לייט־מאָטיוו פון דער אגיטאציע איז שטענדיג געווען, אז די מאכט איבער'ן פאָלק איז פארכאפּט גע־וואָרען פון „פרעמדע", פון „צוגעקומענע" און באזונדערס פון אידען. די סאָוויעטישע מיליטערישע אָפּטיילונגען האָבען זיך אָנגעהויבען ארויסצולאָזען אין די דערפער אריין, אום צו „בארוהיגען" זיי. דאָס האָט די פויערים נאָך מער אויפגערעגט. אין אָנפאנג פון מאָנאט מאי האָט א סאָוויעטישע שטראָף־עקספּעדיציע געכאפּט, אין א קאמף, דעם פירער פון די רעבעלען, שטאָגרינען. ער איז דערשאָסען געוואָרען צוזאמען מיט נאָך אנדערע אין אומאן. דאָס האָט שרעקליך אויפגעבראכט די פויערים, מחמת שטאָגרין און די אַלע היגגעריכטעטע זיינען זיי גוט באקאנט געווען. אויפשטאנדען האָבען גענומען, אָן אויפהער, פאָרקומען אין דער געגענט און עס איז שיינבאר געוואָרען, אז דער שוואכער סאָוויעטען־רעגימענט וועט זיך ניט קענען ספּראווען מיט די פיל באוואָפענטע רעבעלען. די אָרטיגע אָרגאנען פון דער רעגירונג האָבען אָנגעהויבען פאר־לאנגען הילף פון זייערע עלטסטע; די לעצטע אָבער זיינען ניט געווען אין שטאנד זיי צו שיקען א גענוגענדע צאָל פרישע סאָ־וויעט־סאָלדאטען. ארום דעם 10־טען מאי האָט זיך גריגאָריעווס אויפשטאנד אָנגעהויבען און די רעבעלען אין אומאנער געגענט האָבען זיך אָן אים אָנגעשלאָסען גלייך נאָכדעם ווי זיי האָבען דער־האַלטען דעם גוט־באקאנטען אנטיסעמיטישען מאניפעסט („אוני־ווערסאַל") פון גריגאָריעוו'ן. צו יענער צייט איז די רעבעלירענדע,

אנטי־סאָוויעטישע און אנטיסעמיטישע שטימונג געוועז זעהר שטאַרק. די לאָקאַלע סאָוויעטישע מיליטער־אָפּטיילונגען, קליין אין צאָל און טיילווייז דיסאָרגאַניזירט, האָבען זיך ארויסגעוויזען ניט צו זיין אין שטאַנד ווידערצושטעהן דעם אָנגריף פון די רע־בעלען, וואָס האָבען ארומגערינגעלט אומאַן. זיי האָבען אָביסעל געקעמפט, אָבער באַלד פאַרלאָזען די שטאָט, מיטנעמענדיג מיט זיך די סאָוויעטישע אינסטיטוציעס און כמעט אַלע סאָוויעט־טוער. דער צוג איז אוועק דעם 12־טען מאַי פרי, פאַר די אויגען פון די רעבעלען, וועלכע האָבען געשאָסען אויף דעם צוג בעת זיין פאַר־לאָזען די שטאָט. גלייך נאָכדעם ווי אָט דער צוג און דער סאָ־וויעטישער גאַרניזאָן איז פאַרשוואונדען, האָבען זיך די רעבעלען אריינגעריסען אין דער שוצלאָזער שטאָט פון אַלע זייטען. די גרעסטע צאָל זייערע איז אָנגעקומען פון וואָקזאַל ארום זייער עלף פאַרמיטאָג דעם 12־טען מאַי. די רעבעלען, מייסטענס רייטער און שיסענדיג און אויפהער, זיינען באַפאַלען די לאָקאַלען פון די סאָ־וויעטישע מיליטער־אַנשטאַלטען, פון דעם עקזעקוטיוו קאָמיטעט א. אַז. וו., וואו זיי האָבען איבערגעשניטען די טעלעפאָן־דראָטען און פאַרכאַפּט די ווייניג פאַרבליבענע וואָפען. די שטאַרק־אָנגע־שראָקענע אידישע באַפעלקערונג האָט זיך באַהאַלטען אין די היי־זער, קעלערס און דאַך־שטיבלעך. פיל אידען האָבען געפונען שוץ ביי באַקאַנטע צווישען דער קריסטליכער אינטעליגענץ, אַ דאַנק וועמען זיי זיינען ניט בארויבט, געשלאָגען אָדער דערמאָרדעט גע־וואָרען. מ'ווייסט פון צוואַנציג־דרייסיג פאַלען, וואו קריסטען האָ־בען באַהאַלטען אידען און זיי אַקטיוו אָדער פּאַסיוו פאַרטיידיגט. פאַראַן אַ פינף פאַלען, וואו קריסטען האָבען זיך אַליין געשטעלט אין געפאַר אום צו ראַטעווען די אידען פון טויט און רואינירונג.

ניט געפינענדיג קיין „קאָמוניסטען" אין די עפענטליכע אַנשטאַלטען וואו זיי האָבען זיי געזוכט, האָבען די ערשט־אָנגעקומענע פויערים אָנגעהויבען צו באַפאַלען אידישע הייזער מיט'ן פאַרלאַנג: — „גיט ארויס די קאָמוניסטען". דאָס רוב פון די, וואָס האָבען דאָס צו־געזעהן, דערקלערען, אַז אין די דאָזיגע הייזער האָבען די פויערים בלויז געזוכט געווער און „קאָמוניסטען" און ניט בארויבט אָדער גע'הרג'עט קיינעם. דאָס האָט אָבער נאָר געדויערט ביז ארום 4 אָדער פינף אַ זייגער בייטאָג פון דעם 12־טען מאַי. ביז דעמאָלט

האָבען שוין די אָרטיגע מעסטשאַנעס פון די פאָרשטעט געהאַט אוספייעט זיך צו באוואָפענען מיט דעם געווער, וואָס איז טייל־ווייז געווען באַהאַלטען, טיילווייז נאָר־וואָס געשאַפען. די מעס־טשאַנעס האָבען זיך פאַראייניגט מיט די פויערשע רעבעלען; און מיט זיי אויך גנבים און מערדער, וואָס האָבען אויסגענוצט די גע־לעגענהייט צו אַנטלויפען פון געפענגעניש און צו ווערען פרייע מענשען. די דאָזיגע עלעמענטען זיינען שטענדיג געווען אַנטיסע־מיטיש און גענייגט צו רויבען אידיש אייגענטום. אָבער מיט זייער באַטייליגונג אין אויפשטאַנד האָבען זיי באַלד געביטען דעם כאַראַקטער פון דעם, וואָס איז פאָרגעקומען ביז פינף א זייגער. די קריסטליכע באַאמטע, די גלחים, געוועזענע טשינאָוו־ניקעס און אַלע אידישע שונאים האָבען פריער ניט פאַרנאַכלע־סיגט אָנצופירען א גיפטיגע אַנטיסעמיטישע אַגיטאַציע צווישען די פויערים, קליינבירגער און פאַרברעכער, און אונטער אָט דעם איינ־פלוס האָט זיך די באַנעמונג צו די אידען פון דער מאַסע, וואָס איז אריינגעדרונגען אין שטאָט, פאַרנאַכט־צו, שטאַרק געענדערט — ערגער געוואָרען. דאָך האָבען די עכטע פויערים פאַרגאָסען ווייניגער בלוט ווי די אַנדערע און צווישען זיי האָבען זיך מאָ־מענטענווייז געפונען באַשיצערס פון די אומשולדיגע. פיל אידען האָבען אויך אויסגעקויפט זייער לעבען ביי די פויערים מיט געלט. דאָס פאַרניכטען און שיסען איז מייסטענס געקומען פון ציגיינער, וואָס זיינען אריינגעקומען מיט די רעבעלען, פון די קליינבירגער פון די פאָרשטעט און פון די פאַרברעכער; ווי אויך פון די פויע־רים פון דעם דאָרף סטאַריי באַבאַני, פון וואַנען שטאָגרין איז געווען א געבירטיגער — דער שטאָגרין, וואָס איז דערשאָסען גע־וואָרען פאַר אָרגאַניזירען מיליטערישע און פויערשע אויפשטאַנדען געגען סאָוויעטען־רעזשים. דאָס געוויינליכע בילד פון פלינדערען און מאָרדען איז געווען ווי פאָלגט: באַזונדערע באַנדעס האָבען זיך צעשפרייט איבער דער שטאָט, אריין אין הייזער גרופענווייז, געזוכט און אונטערזוכט מענשען און דאָקומענטען און פאַרלאַנגט געווער און קאָמוניסטען. חוץ אין די פאַלען, וואו די אָבלאַוועס זיינען געמאַכט געוואָרען אונטער דער לייטונג פון פרינציפיעלע רעבעלען, אָדער אונטער דער פירערשאַפט פון רעבעלישע באַאמטע, האָבען זיך די אָנפאַלען שטענדיג געענדיגט מיט רויב, מיט שלאָגען

און דערמאָרדען און מיט דעם, וואָס מ'האָט אװעקגעפירט אידיש האָב און גוטס. אין א טייל פאַלען האָט זיך די „אַרבייט" אָנגע־פאַנגען מיט דער דערקלערונג, אַז מ'איז געקומען זוכען „קאָמוניס־טען" און געווער; אין אַנדערע פאַלען מיט דער באַשולדיגונג, אַז קאָמוניסטען און אַנדערע זיינען דאָרט באַהאַלטען. אין מייסטע פאַלען אָבער זיינען די באַנדיטען אריין, פאַרלאַנגט געלט און גע־מאַטערט און געמאָרדעט פאַר אָדער נאָכ'ן קריגען דאָס געלט. אין געוויסע פאַלען האָבען די באַנדיטען, געפירט פון אָרטיגע פאַרברע־כער, גלייך זיך געלאָזט צו די הייזער (וואָס זיינען באַקאַנט געוועזען צו די לעצטע) פון רייכע אידען און אָן אַן אורזאַך אָדער כלומר'שט־דיגען תירוץ געפּלינדערט און געמאָרדעט. אין פיל ערטער האָבען די באַנדיטען אונטערגעוואָרפען געווער און דאָס האָט געפירט צו דעם, אַז מ'האָט זיי געמוזט געבען גרויסע סומען אויסקויף־געלט, אָדער צו דעם, אַז מ'האָט אַלע אין שטוב אויסגעשאָסען. דעם ערשטען טאָג זיינען דרייסיג ביז זעכציג מענשען דער'הרג'עט גע־וואָרען. אין אָוועגט זיינען די פּלינדערייען און מערדערייען ווי איינגעשטילט געוואָרען. א טייל פון די הונדערט אידען, וואָס זיינען אַרעסטירט געוואָרען אין זייערע הייזער, האָט מען אַוועק־געפירט אין קוואַרטיר פון דער טשרעזוויטשאַינער קאָמיסיע, וואָס איז פון די רעבעלען פאַרכאַפּט געוואָרען, און אַנדערען טייל אין זייער הויפּטקוואַרטיר אָדער אין געפענגעניש. דעם צווייטען פרי־מאָרגען (דעם 13־טען) איז די פּראָקלאַמאַציע נומער 1, אונטער־געשריבען פון קלימענקאָן אַלס קאָמאַנדאַנט פון די רעבעלירענדע טרופּען פון דעם אומאַנער געגענט, אויסגעקלעפּט געוואָרען אין שטאָט. אין איר איז דערקלערט געוואָרען, אַז די אידישע מאַכט איז געשטירצט געוואָרען און אַז די רעבעלען זיינען אויפגעפאָדערט געוואָרען ניט צו דינען „די אידישע אַגענטען און פּראָוואָקאַטאָרס". אין דער פרי האָט דער פּאָגראָם ווידער אויפגעפלאַקערט: אידען זיינען אַרעסטירט געוואָרען און מ'האָט זיי אָנגעהויבען שיסען מיט אָדער אָן באַפעלען אין זייערע היימען אָדער גרופּענווייז אויסער דער שטאָט. דעם גאַנצען טאָג האָט מען געקאָנט הערען דעם אָפּקלאַנג פון שיסען — וואָס האָט גע'הרג'עט אידען — און דאָס קלינגען פון קירכען־גלעקער אין דער שטאָט און אין די פאָר־שטעט. אויפ'ן דריטען טאָג פון דער שחיטה איז, אונטער דער

ליטונג פון די שטאָטישע פּראוואָסלאווגע גלחים, פאָרגעקומען א פּראָצעסיע מיט פאָנען, אין וועלכע די גאָט־בעטער זיינען פארביי די קערפערס פון פריש־געקוילעטע אידען. דער פאָגראָם און די שחיטה האָבען געדויערט דעם גאנצען טאָג, און 100 ביז 150 אידען זיינען גע׳הרג׳עט געוואָרען. צו יענער צייט האָט זיך שוין גע־האלטען אין אויפשטעלען די נייע רעבעלען־רעגירונג מיט א מי־ליטערישען שטאב און א הויפטקווארטיר, און א רייע פראָקלא־מאציעס, ווי אויך אויפרופען, זיינען צו דער באַפעלקערונג ארויס־געגעבען געוואָרען. אין דער צווייטער פּראָקלאָמאציע איז ווידער געזאָגט געוואָרען, אז „די אידישע מאכט איז געשטירצט גע־וואָרען.“ אין אָוועגט האָט זיך דער פאָגראָם איינגעשטילט; די קערפערס פון די קרבנות זיינען געבליבען ליגען דאָרט, וואו זיי זיינען געפאַלען. די פון דער אידישער באַפעלקערונג, וואָס האָבען עס נאָר געקאָנט, האָבען זיך באהאלטען אין קעלערס, שפייכלערס, דאך־שטיבלעך, און גריבער, אָדער אין קריסטליכע הייזער, וואו די אייגענטימער האָבען זיי אריינגעלאָזען. דער פאָגראָם און שחיטה האָט זיך ווידער אָנגעהויבען אויף מאָרגען, דעם 14־טען מאַי, און דאָס פּלינדערען און רויבען, לויט דעם דערמאָנטען סיסטעם, איז פאָרגעזעצט געוואָרען ווי פריער. יענעם טאָג זיינען נאָך א 150 אידען דער׳הרג׳עט געוואָרען. אין אָוועגט פון זעלבען טאָג האָט זיך די שחיטה אָפּגעשטעלט און איז שוין מער ניט באנייט גע־וואָרען, כל־זמן די רעבעלען זיינען געבליבען אין שטאָט. דער פאָגראָם, אלס א מאסען־מאַניפעסטירונג, איז אויך געקומען צו א שטילשטאנד; איינצעלנע און אָפּגעזונדערטע פאלען פון פּלינ־דערען זיינען אָבער אויך ווייטער פאָרגעקומען די גאנצע צייט, וואָס זיי זיינען אין אומאַן געווען. דעם דריטען און פערטען טאָג האָט קלימענקאָ, דער אטאמאַן פון די רעבעלען, דערלויבט די אידען מקבר צו זיין זייערע טויטע. צו דער זעלבער צייט האָבען די רעבעלען פון אים געקראָגען א באַפעל צו טרייבען די אידען צום צונויפקלייבען די קערפערס פון די הרוגים אין די הייזער און אויף די גאסען. די קערפערס האָט מען אריינגעוואָרפען אין פורען און זיי אוועקגעפירט צום אידישען בית־עולם, וואו זיי זיינען מקבר געוואָרען אַלע אין דריי גרויסע גריבער. מ׳האָט די אידען ניט דערלויבט צו גראָבען באַזונדערע קברים; מ׳האָט זיי בא־

פוילען שנעל אריינצוליייגען די טויטע אין געמיינזאַמע גריבער; און בעת'ן גראָבען האָבען די פּאָגראָמשטשיקעס געלאַכט, געשפּאָט, גערייצט זיך מיט די אומגליקליכע אידען, ניט דערלויבט די פרויען צו וויינען און זיי געסטראַשעט מיט זייערע ביקסען. גרופּען פון די פּאָגראָם-מאַכער, פאַרבייגעהענדיג דעם בית-עולם און זעהענדיג וואָס דאָרט קומט פאָר, האָבען אָנגעהויבען זינגען לוסטיגע לידלעך. עס זיינען אָבער דאָך געווען קריסטען, איבערהויפּט פרויען, וועלכע האָבען געוויינט זעהענדיג די גרויסע קופּע מיט הרוגים. דער סך־הכל פון די אויסגעשאָכטענע אידען באַטרעפט פון 300 ביז 400, איינשליסענדיג מענער פון 18 ביז 95 יאָר, און פרויען, ווי אויך קינדער אונטער 18. ספּעציעל דאַרף מען זיך אויך אָפּשטעלען אויף דעם אויסשעכטען פון גאַנצע פאַמיליעס, ווי למשל, פון די פיר מיטגלידער אין משפּחה קאַטשוק (זאַגאָראָדנאַיאַ גאַס); צוויי זין און אַן איידעם רוטהויזער; פאָטער, צוויי זין און איידעם בערגון; דער מאַן און פרוי וויגאָדמאַן; דער פאָטער און צוויי זין גאַליכאָוו; דער זון, פּלימעניק און צוויי אייניקלעך פייטעל־זאָן, און פילע אַנדערע. ס'איז אויך געווען דער פאַל פון דער דערמאָרדונג פון דער גאַנצער פאַמיליע נחום באַגדאַנים, וואו עס איז געווען אַ זקן פון 95, זיין איידעם, טאָכטער, אייניקעל און אור־אייניקעל. עס זיינען געווען פאַלען, וואו מ'האָט מיט באַזונ־דערער ראַפינירטקייט און באַרבאַרישקייט געמאַטערט די קרבנות, ווי למשל דאָס אָפּשניידען פון הענט, פיס, אויערען, נעז, ברוסטען פון פרויען א. אז. וו.

אַלע קערפּערס זיינען געפונען געוואָרען נאַקעט אָדער האַלב נאַקעט. אויף דער גאַס באַלשאַיאַ פאָנטאַנקאַ, אין פּאָלאַקס הויז, האָבען די באַנדיטען דערמאָרדעט דעם מאַן און פאָטער פון אַ פרוי, וואָס האָט געפּרואווט זיי צו באַשיצען מיט איר אייגענעם קערפּער. זי איז אַליין דערביי פאַרוואונדעט געוואָרען אין דער ברוסט פון אַ קויל. די פרוי איז געווען שוואַנגער און האָט ביים צווייטען טאָג געהאַט אַ קינד, בעת אויפ'ן דיל פון הויז זיינען געלעגען דריי הרוגים, אריינרעכענענדיג איר מאַן און איר פאָטער. אַ געוויסע צאָל פאַרגוואַלטיגונגען ווערען פאַרצייכענט, וועגען וועלכע מ'קאָן ניט געבען קיין אַקוראַטע אינפאָרמאַציעס. וועגען זעהר פילע פאַלען ווערט באַריכטעט, וואו אין אַ העלפט פון הויז, באַוואוינט

פון אידען, עס האָט געהערשט רויב און מאָרד, ווערענד אין דער אנדערער העלפט, מיט קריסטליכע איינוואוינער, האָט מען זיך גע־לעבט פרידליך, נאָכדעם ווי מ'האָט ארויסגעהאנגען צלמים אויף די ווענט און איקאָנעס אין די פענסטער. עס ווערט צו דער זעל־בער צייט איבערגעגעבען פון זיכערע קוועלען — פון א טייל פון די קרבנות — אז ס'איז געווען געווען פאר א קריסט צו פארזי־כערען, אז געוויסע אידען זיינען אנשטענדיג און ערליך און די באנדיטען האָבען זיי דאן ניט געטשעפעט. א געוויסע צאָל פאלען ווערען פארצייכענט, ווי געוויסענהאפטע קריסטען האָבען באַ־האלטען אידען אין זייערע שטיבער אָדער זיך פאר זיי אָנגע־נומען, און דערמיט זיי געראטעוועט פון רואינע אָדער טויט. אויף דער טאָרגאָוואיא גאס האָט א קריסט געראטעוועט די גאנצע גאס אידען מיט זיין אריינמישען זיך. אין אנדערע פאלען אָבער האָבען באאמטע און „אינטעליגענטען" זיך צוגעקוקט מיט דער גרעסטער גלייכגילטיגקייט אויף די סצענען פון מאָרד און פאר־ניכטונג פון אידען, וואָס האָבען געוואוינט אין שכנות, און ניט געמאכט דעם מינדסטען פארזוך זיי צו שיצען. פארקערט, אין געוויסע פאלען האָבען זיי ארויסגעוויזען בייזוויליגע פרייד און פארמאכט די טירען אויף די, וואָס האָבען געבעטען שוץ, אָדער געהעצט אויף א דירעקטען אופן געגען זייערע אידישע שכנים. פון א געוויער צאָל פאלען פון פולשטענדיגער אוממענשליכקייט דארף מען ציטירען די פאָלגענדע, וואָס זיינען אלס אמת'ע באַ־שטעטיגט געוואָרען:

אויף יענער זייט קראסני קרעסט, אויף די פעלדער, זיינען פינף אידען דערשאָסען געוואָרען, פון וועלכע איינער א זקן מיט א ווייסער באָרד איז ניט גלייך געשטאָרבען, נאָר איז געלעגען א לאנגע צייט אין שווערער גסיסה. דאָס האָט ארויסגערופען די אויפמערקזאמקייט פון די קריסטליכע קינדער ארום, וועלכע האָ־בען גענומען צונויפזאמלען שטיינער און אים פשוט פארשטיי־נערט. — ניט ווייט פון דאָרט האָבען די באנדיטען אויך דער־שאָסען א אידען, וועלכער איז געפאלען א טויטער. ניט קוקענדיג אויף דעם האָבען זיי אים אויפגעהויבען, צוגעבונדען צום צאָם מיט שטריק און דערנאָך זיך לאנג אמוזירט, שיסענדיג אויף דעם מענש־ליכען ציל־ברעט. — די קערפערס פון פילע גע'הרג'עטע אידען

זיינען נאָך ניט געפונען געוואָרען, מחמת פיל זיינען באַגראָבען געוואָרען פון די באַנדיטען דאָרט, וואו זיי זיינען דערשאָסען געוואָרען — אויסער דער שטאָט, אין די פעלדער, וועלדער, גריי־בער א. אז. וו. אַ וואָך נאָכ'ן פּאָגראָם האָט מען געפונען 28 קערפּערס, וואָס זיינען ניט געווען טיף באַגראָבען געוועזן, ערגעץ־וואו נעבען אומאַן. זיי זיינען געלעגען נעבען שליאַך און הינט האָבען אָנגעהויבען זיי צו גריזשען. מאַנכע פון די מעשטשאַנעס, מורא האָבענדיג פאַר אָנשטעקונג, האָבען אוועקגעשטעלט וועכטער, וואָס זאָלען מיט שטעקענס אוועקטרייבען די הינט פון די אידישע קערפּערס.

די שחיטה איז אָפּגעשטעלט געוואָרען דעם 14־טען מאַי, פאַרנאַכט־צו, און אויף מאָרגען האָט די רעבעלען־צייטונג געדרוקט אויפרופען צו דער באַפעלקערונג, זאָגענדיג, אַז די פּאָגראָמען זיינען אומדערטרעגליך און זיינען אַ שאַנד פאַר דעם פרייהייטס־קאַמף א. אז. וו. פּראָקלאַמאַציעס זיינען אויך ערשינען פון די בראַטסטוואָ קיריל און מיפאָדי און אויך פון קלימענקאָן, וואָס האָבען גע־סטראַשעט מיט דערשיסען די, וועלכע וועלען העצען צו ווייטערע פּאָגראָמען. די אַגיטאַציע געגען פּאָגראָמען איז פון דער לאָקאַלער צייטונג, וואָס האָט געזוכט צו באַווייזען, אַז שולדיג אין דער שחיטה זיינען אַ געוויסער אָרטיגער גלח (ניקאָלסקי) און די לאָ־קאַלע צאַריסטישע טשינאָווניקעס, מיט גרויס פליים פאַרגעזעצט געוואָרען. די זעלבע צייטונג איז אויך שטאַרק נייגעריג געווען צו באַווייזען, אַז די פאַראַנטוואָרטליכע פאַר די פּאָגראָמען זיינען די מעשטשאַנעס פון שטאָט, די איינוואוינער פון דער פאָרשטאָט לייסאיא גאָרא און די נידעריגסטע עלעמענטען פון שטאָט, אָבער ניט די רעבעלישע פּויערים.

דער אָפּשטעל פון דער שחיטה און פון דעם מאַסען־רויב האָט נאָר פאַרהעלטניסמעסיג פאַרבעסערט די לאַגע פון די אידען. די גאַנצע צייט, וואָס די רעבעלען זיינען אין שטאָט פאַרבליבען, איז די פאַרפאָלגונג טיילווייז פאָרגעזעצט געוואָרען. דאָס ערגסטע פאַרפאָלגונגס־מיטעל מצד די פּויערים און די שטאָט־סוחרים איז געווען זייער אַנטזאָגען זיך צו פאַרקויפען וואָס עס איז דער אידי־שער באַפעלקערונג, איבערהויפּט שפּייז־פּראָדוקטען. דער פּרייז אויף ברויט איז גלייך געשטיגען פון דריי אויף צוועלף, ביז

פּופּצען רובעל אַ פּונט. די פּויערים האָבען געזאָגט, אַז זיי וועלען די אידען טרייבען צו אַ הונגער־טויט. די איינוואוינער פון די פאָרשטעט און די בורזשואזיע, וואָס האָבען געוואוינט נעבען דער שטאָט, האָבען געהאַלטען אין איין איינרעדען די פּויערים, אַז זיי זאָלען קיין זאַך ניט פאַרקויפען די אידען. זיי אַליין האָבען גע־קויפט לאַנד־פּראָדוקטען פאַר אַ קליייניגקייט און זיי פאַרקויפט מיט פּראָפיטירישע פּרייזען. זיי האָבען אויך פאַרשפּרייט קלאַנגען, אַז אידען האָבען פאַר׳סמ׳ט די ברונעמס א. אז. וו., און אַזוי אַרום געבראַכט צו דעם, אַז די פּויערים האָבען מורא געהאַט צו געהן אויפ׳ן מאַרק און ברענגען אַהין זייערע פּראָדוקטען. אַן אַנדערע אידען־פאַרפאָלגונג איז געווען דאָס פאָלגענדע: ווען אידען האָבען גראָד דאַך געקויפט שפּייז־פּראָדוקטען פון גוטע פּויערים, האָט מען דאָס פון זיי אָוועקגענומען און מ׳האָט זיי אויך געשלאָגען און אַרעסטירט. אַ סך אַזעלכע פאַלען זיינען פאַרצייכענט גע־וואָרען. עס זיינען געווען פאַלען, ווי מ׳האָט זיך אַנטזאָגט אויפ׳ן מאַרק צו פאַרקויפען שפּייז צו קריסטליכע פרויען, וואָס האָבען אויסגעזעהן ווי אידישע.

צו דער זעלבער צייט זיינען אַ טייל פון קלימענקאָס שטאַב און פון די רעבעלען געווען אין כעס אויף אים דערפאַר, ווייל ער האָט פאַרווערט ווייטערע פּאָגראָמען און שחיטות אויף אידען און אים אָפען באַשולדיגט, אַז „ער האָט זיך פאַרקויפט צו די אידען." ביי דער פאַרזאַמלונג פון די פּויערים־פאַרטרעטער, וואָס איז פון די רעבעלען איינבאַרופען געוואָרען, איז די מאַכט אַריבער פון די לינקע סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערען, צו וועלכע קלימענקאָ האָט געהערט, צו די פּאַרטיזאַנען, אָנהענגער פון דער דירעקטאָריע, אַזעלכע ווי דאַראָשענקאָ, נאָוואַק און אַנדערע. ביי דער פאַרזאַמ־לונג האָבען פיל אוקראַינער געהאַלטען רעדעס געגען פּאָגראָמען, צו גונסטען פון די אידען, און די פאַרזאַמלונג האָט אויפגענומען און אויסגעהערט אַ אידישע דעלעגאַציע, וואָס האָט זיך צו איר געווענדעט. אונטער׳ן איינפלוס פון אָט די רעדעס האָט די פאַר־זאַמלונג אָנגענומען אַן אַנטי־פּאָגראָמען־שטעלונג און זיך אַזוי אַרום געשטעלט געגען די שטאָטישע מעשטשאַנעס, די קלעריקאַלען, די טשינאָווניקעס, וועלכע האָבען געהאַט פאַרטרעטער ביי דער פאַר־זאַמלונג, וואָס זיינען געווען די איינציגע אויפהעצערס צו פּאָג־

ראָמען. די פויערים־רעדנערס האָבען געזוכט צו דערווייזען, אַז, חוץ אין געוויסע פאַלען, וואָס זיינען געווען דער רעזולטאַט פון דער אַגיטאַציע פון די שטאָטישע שוואַרץ־מאה'ניקעס, וואָס האָבען קיין געמיינשאַפטליכעס מיט'ן פויערים־אויפשטאַנד, האָבען זיי זיך גאָרניט באַטייליגט אין די פאָגראָמען. צווישען די פיל אידישע הרוגים האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז קיין איינער פון זיי איז ניט געווען קיין קאָמוניסט. צוויי קאָמוניסטען זיינען דער'הרג'עט געוואָרען אָן אַ פּראָצעס — אָבער ביידע זיינען זיי געווען אוקראַינער קריסטען: מאַקאַר דאַווידענקאָ און אַנאַני סטראַיגאָראָדסקי. צו דער זעלבער צייט האָט מען געוואוסט פון זיכערע קוועלען, אַז דער קאָמוניסט קראַסני, אַן אוקראַינער, דער פּרעזידענט פון דעם אומאַנער עקזעקוטיוו קאָמיטעט, וועלכער איז געלעגען, אַ קראַנקער, צו בעט, איז עטליכע מאָל באַזוכט געוואָרען פון די פירער פון אויפשטאַנד (פון קלימענקאָ, נאָוואַק, דער געוועזענער אויעזדנער קאָמיסאַר פון דער דירעקטאָריע, און אַנדערע), וועלכע האָבען מיט אים פריידליך גערעדט, שיצענדיג אים פון וועלכען ס'איז אָנגריף, כאָטש קראַסני האָט ניט געהאַט אויפגעגעבען זיינע קאָמוניסטישע אַנזיכטען. פון דער אַנדערער זייט זיינען געווען פאַלען פון באַקאַנטע סאָוויעטען־באַאַמטע און אַ געוויסע צאָל אַרבייטער, וואָס האָבען פריער געשטיצט די סאָוויעטען־מאַכט, וועלכע זיינען אַריבער אויף דער זייט פון די רעבעלען און פון דער דירעקטאָריע. דערצו איז ניט פיל נייטיג געווען צו טאָן: „מ'האָט בלויז געדאַרפט, ווי מ'האָט געזאָגט אין אומאַן, „פאַרדרייען דעם דאַשעק“; — די רעבעלען זיינען אַריין אין שטאָט מיט די דאַשעקעס פון זייערע קאַשקעטען פאַרדרייט און דאָס האָט געדינט אַלס אַ צייכען פון אויפשטאַנד.

די רעבעלען זיינען פאַרבליבען אין אומאַן פון 12־טען מאַי ביז דעם 21־טען פון זעלבען חודש, איינשליסענדיג אָט דעם לעצטען טאָג. טראָץ דעם, וואָס דער רעבעלען־רעזשים האָט אין די לעצטע טעג זיך געשטעלט געגען גוואַלדטאַטען אויף אידען, דאָך האָבען די אידען, דערשלאָגען און צעדריקט פון די שרעקליכע ערפאַרונגען, ניט געוואַגט אַרויסצוגעהן אויף די גאַסען. אַלע באַפעלען פון דער אַדמיניסטראַציע אויפצועפענען די קראָמען און צו פירען אַ נאָרמאַל לעבען האָבען ניט געהאַט קיין ווירקונג און

די שטאָט האָט געהאַט אַ לעטאַרגישען פּאַראַליזירטען אויסזעהן. קיין מענשען זיינען ניט געווען אויף די גאַסען; אפילו די קריס־טען האָבען זיך ווייניג־וואָס באַוועגט.

דער רעבעלען־שטאַב האָט אָרגאַניזירט טרופּען, וועלכע ער האָט טיילוויז געשיקט אין דער ריכטונג פון די אייזענבאַנען־סטאַנציעס וואַפּניאַרקע, צוועטקאָווא, און קאַזאַטין, וואו די רע־בעלען האָבען פאַרכאַפּט אַ ריי סטאַנציעס. זייער צייטונגס־אָרגאַן „וויסטי" („נייעס") האָט יעדען טאָג געמעלדעט זיגען, איינשלי־סענדיג דאָס נעמען פון קיעוו, כאַרקאָוו, יעקאַטערינאָסלאַוו, פּאָל־טאַווא און אַנדערע שטעט אין אוקראַינע. די קריגערישע שטי־מונג פון די אומאַנער רעבעלען איז אָבער טראָץ דעם שוואַכער געוואָרען און פיל פויערים פון דער געגענט האָבען זיך געקליבען אַהיים, מיטנעמענדיג זייערע וואַפען און אַוועקפירענדיג אויפ'ן לאַנד אין פורען, דאָס האָב און גוטס, וואָס זיי האָבען אָנגערויבט בעת'ן פּאָגראָם אין אידישע הייזער און געשעפטען. אַ טייל פון די פויערים האָט גערעכענט, אַז זי האָט איר פליכט דערפילט מיט דעם דריי־טאָגיגען פּאָגראָם און ניט געוואָלט געהן איבער די גרע־ניצען פון אומאַנער אויעזד. אַ טייל פון די פויערים זיינען געווען איינגעשראָקען פון דעם פיל פאַרגאָסענעם אומשולדיגען בלוט, פון וועלכען די פירער אפילו האָבען נאָכ'ן פּאָגראָם גערעדט, און זיי זיינען אַהיימגעגאַנגען, מחמת זיי האָבען ניט דערוואַרט קיין גוטע רעזולטאַטען פון אַזעלכע האַנדלונגען. די רעבעלען זיינען באַזונ־דערס אַלאַרמירט געוואָרען אין די לעצטע טעג, ווען סאָוויעט־טרופּען האָבען געמאַכט אַן אָפענסיווע אויף דער גאַנצער אייזענ־באַן־ליניע, אום צוריקצוקריגען די פאַרלוירענע וויכטיגע פונקטען און אָנגעפאַנגען שטאַרק דריקען די רעבעלען. די אידישע באַ־פעלקערונג האָט ווידער איבערגעלעבט טעג פון גרויסער שרעק, מורא האָבענדיג, אַז די רעבעלען וועלען באַצייכענען זייער צוריק־טריט מיט אַ פרישען בלוט־באָד אויף אידען.

צו דעם אַלעמען איז די טראַגעדיע דערפרישט געוואָרען פון די נייעס־באַריכטען, וואָס האָבען די אידען אין אומאַן געמעלדעט פון פּאָגראָמען און שחיטות אויף דער אידישער באַפעלקערונג אין די שטעט און שטעטלעך פון דעם גאַנצען אויעזד. און דאָס איז אמת געווען: גלייכצייטיג מיט דעם אומגליק אין אומאַן זיינען

פּאָגראָמען און מערדערייען פאָרגעקומען אומעטום אין דעם געגענט. אומעטום, וואו אידען האָבען געוואוינט, האָט מען זיי געפּלינדערט און געמאָרדעט, און דער פּראָצענט פון די באַראַבעוועטע און דער׳־הרג׳עטע אידען אין די דערפער און שטעטלעך איז שטענדיג געווען העכער ווי דער פּראָצענט פון אידישע קרבנות אין שטאָט. דאָס בילד פון די פּאָגראָמען און שחיטות איז געווען כמעט דאָס זעלבע אומעטום, רויבעריי, מערדעריי, מאַטערונג אויף אַ גרויסען מאַס־שטאַב, פאַרגוואַלטיגונג א. אז. וו. דאָס האָט פּאַסירט אין די שטעטלעך לאַדייזשענקאַ, דובאָווא, איוואַנקאַ, בוק, טאַלנאַיע און אומעטום וואו אידען וואוינען. די הויפּט־ראָלע אין די פּאָגראָמען און שחיטות האָבען געשפּילט די רעבעלען־באַנדעס, וואָס האָבען אַרויסגעוואַנדערט איבער׳ן אויעזד. דאָך, האָבען אין פילע ערטער די אָרטיגע פּויערים אַרויסגעהאָלפען די פרעמדע באַנדעס — אָפט האָבען דאָס געטאָן פּויערים, וואָס זיינען זייט צענדליגע יאָרען געווען די שכנים פון ארבייטזאמע אידען, וואָס זיינען אַלע זייערע יאָרען געווען אָרעם און נויטבאַדערפטיג.

די אידען, וואָס זיינען ביים לעבען געבליבען, זיינען אַנטלאָפען פון זייערע אַלטע הייזער, וואו די אויגען האָבען זיי געטראָגען — איבער וועגען פול מיט רעבעלען — דורך וועלכען פיל זיינען אומ־געקומען אויף די שליאַכען און זייערע קערפּערס זיינען נאָך ניט געפונען געוואָרען. אַ טייל זיינען אַנטלאָפען קיין אומאַן, וואו זיי האָבען געזוכט זיך צו באַהאַלטען צווישען די אָרעמע לייט פון שטאָט, אין די שולען, אונטער׳ן פרייען הימעל א. אז. וו. אין פיל שטעטלעך און שטעט זיינען די פּאָגראָמען ווידערהאָלט גע־וואָרען מער ווי איין מאָל: — יעדעס מאָל, וואָס די רעבעלען זיינען דורכגעגאַנגען.

אין אָוונט פון 21־טען מאי האָט מען פּלוצלונג דערהערט אַרטילעריע־שיסעריי פון דער ריכטונג פון דער אייזענבאַן־ליניע און באַמבעס האָבען אָנגעהויבען צו פאַלען ניט ווייט פון דער שטאָט. ווי מ׳האָט זיך שפּעטער דערוואוסט, איז די שיסעריי געקומען פון די קוילען־וואַרפער פון דעם געפּאַנצערטען סאָוויעטען־צוג פון דער רויטער־אָפּטיילונג, וואָס האָט אָנגעגריפען אומאַן. אַ גאַנצע נאַכט איז דער קאַמף פאָרגעקומען צווישען די סאָוויעטען־טרופּען און די רעבעלען אַרום אומאַן. ער האָט זיך געענדיגט מיט

דעם, וואָס די רעבעלען זיינען באַזיגט געוואָרען און אַ טייל האָט זיך אונטערגעגעבען, ווערענד אַן אַנדערער איז אַנטלאָפען. דעם 22־טען מאַי, פרימאָרגען, איז די סאָוויעטישע מיליטער־אָפּטיילונג, באַשטעהענדיג הויפּטזעכליך פון דער זיבעטער סאָוויעט־אינפאַנ־טעריע, אריין אין אומאַן. מיט איר האָבען זיך אויך אומגעקערט די מיטגלידער פון דעם עקזעקוטיוו־קאָמיטעט און די מייסטע סאָ־וויעט־באַאמטע און ארבייטער. די קוילען־וואַרפער פון דעם גע־פאַנצערטען צוג האָבען געשאָסען אויף אַ טייל פון די ארומיגע געגענדען, וואו מ'האָט פאַרדעכטיגט, אַז רעבעלען־באַנדעס זאַמלען זיך צונויף. די סאָוויעטישע טראַנספּאָרט־אויטאָמאָבילען, אָנגע־פילט מיט רויטע סאָלדאַטען, זיינען ארומגעפאָרען איבער דער שטאָט איינשטעלענדיג אָרדענונג און איינשטילענדיג די אָנגעשראָ־קענע באַפעלקערונג, וואָס האָט מורא געהאַט ארויסצוגעהן פון די הייזער.

מיט'ן אָנקומען פון די סאָוויעטען־טרופּען איז אָבער דאָס דיסאָרגאַניזירטע לעבען פון דער שטאָט ניט איינגעשטעלט גע־וואָרען. אפילו אין ערשטען טאָג נאָך זייער אָנקומען האָט מען פאַרצייכענט פאַלען, וואו באַוואָפענטע מענער זיינען אריין אין פּריוואַטע הייזער, מייסטענס אידישע, און גע'גנב'עט אייגענטום. שטרענגע מאַסרעגלען זיינען אָבער באַלד אָנגענומען געוואָרען, וועל־כע האָבען פאַרקלענערט די צאָל פון רויבעריי־פאַלען, אין די קו־מענדע טעג. די צרה איז נאָר געווען, וואָס אין עטליכע טעג ארום האָט מען פון אומאַן צוריקגעצויגען דעם זיבעטען סאָוויע־טען־רעגימענט און דעם פּלאַץ האָט פאַרנומען דער אַכטער סאָ־וויעטישער אוקראַינישער רעגימענט, וואָס איז שוין געווען צוויי מאָל פריער פאַרנומען אין לויף פון מאָנאַט מערץ. גלייך נאָכ'ן ערשטען טאָג פון זיין אָנקומען האָבען זיך שוין אָנגעהויבען מאַסען פּלינדערייען, און מייסטענס אין אידישע הייזער. אין געוויסע פּלעצער און אין געוויסע טעג האָט עס אָנגענומען דעם כאַראַקטער פון אַ פּאָגראָם. באַוואָפענטע מענער מיט רויטע לענטעס, מיט בייטשען, רעוואָלווערען, שווערדען, ביקסען, און אין מאַנכע פאַלען מיט מאַשין־ביקסען, האָבען זיך אריינגעריסען, מיט אָדער אָן אַ תירוץ, אין די הייזער, געראַבעט און געבראָכען אַלץ, פאַרלאַנגט געלט און אוועקגענומען אַלעס ווערטפולעס. די גאַנצע באַפעל־

קערונג פון דער שטאָט זאָגט, אז צווישען די רויבער זיינען געווען פּראָפעסיאָנעלע גנבים און פאַרברעכער, פאַראורטיילטע אויף לאַנגע יאָרען אין די געפענגענישען און אויף קאַטאָרזשנער ארבייט, וועלכע זיינען אריין אלס וואָלונטירען אין דעם 8־טען סאָוועט־רעגימענט, און כל־זמן אָט דער רעגימענט איז געבליבען אין שטאָט, האָבען זיך די געשלעגען, רויבערייען און מערדערייען ניט אָפּגעשטעלט. ער איז ערשט אוועק דעם 3־טען יולי, און אין לויף פון זעקס וואָכען איז די באַפעלקערונג פון אומאַן, באַזונדערס די אידישע, געלעגען אונטער דער מאכט פון גוט־אָרגאַניזירטע באַנדעס פון פּאָגראָמשטשיקעס און באַנדיטען, געגען וועלכע די העכערע מיליטערישע באַאמטע האָבען זיך ניט געקענט אַנטקעגענשטעלען. אַ סך אידישע הייזער, ווי אויך פיל קריסטליכע וואוינונגען, זיינען עטליכע מאָל ראַבירט געוואָרען און אַלעם אין זיי — איינשליסענדיג קישען, קאָלדרעס און וועש — איז צוגענומען געוואָרען. קיין שוין, אחוץ עטליכע אויסנאַם־פאַלען, איז דער באַפעלקערונג פון קיינעם ניט געגעבען געוואָרען. אמת, מ'האָט געשאָסען אַ צען פון די פּאָגראָמירענדע באַנדיטען; זיי האָבען אָבער באַלאַנגט, אין געפערליכקייט, צום צווייטען ראַנג, מחמת זיי זיינען ניט געווען קיין טייל פון אכטען רעגימענט. די הויפּט־אָרגאַניזירער פון די פּאָגראָמען זיינען אומבאַשטראָפט געבליבען, און דאָס צוליב דעם, וואָס די העכערע באַאמטע האָבען פשוט מורא געהאַט, אז דאָס וועט ארויסרופען געגנערשאַפט און ראַכעזוכט ביי די פיל באַוואָפענטע גרופען און זייערע נאָכפאָלגער. חוץ דעם זיינען די סאָלדאַטען פון דעם 8־טען רעגימענט באַשטימט געווען אַנטיסעמיטיש געשטימט און שיצען אידען האָט ביי זיי ארויסגערופען אַ נקמה־ און צאָרן־געפיל געגען די שיצער און באַשיצטע. דערפאַר האָט דער קאַמף געגען באַנדיטעריי, אויף וויפיל ער איז אָנגעפירט געוואָרען, זיך מייסטענס אויסגעדריקט אין דעם אָפּטען ארויסגעבען פון באַפעלען, וואָס האָבען געסטראַשעט די באַנדיטען מיט דערשיסען זיי אויפ'ן שטעל און אַמאָל אויך אין רעפּרעסיווע מאָסרעגלען געגען אומבאַדייטענדערע באַנדיטען. די באַנדיטען האָבען, פילענדיג זיך זיכער און כמעט פריי פון באַשטראָפונג, אָפּגעטאָן אַזעלכע צענדליגע און הונדערטער שרעקליכע גוואַלדטאַטען, וואָס האָבען אין אַ געוויסען זין איבערטראָפען אין ווילדקייט די שרעק־

קעניִשען פון די פּאָגראָמען. אזוי למשל ווערען פארצייכענט פאַלען, וואו באנדיטען האָבען אין מיטען העלען טאָג אויסגעטאָן נאַקעט מענער און פרויען און פארגוואלטיגט די לעצטע כמעט אויף דער גאס אין דער געגענווארט פון פארבייגעהער, וואָס זיינען געווען מאכטלאָז זיי צו העלפען. שלעגעריי, רויבעריי, סקאנדאלען פון שכורים, מיסהאנדלונגען און שיסעריי זיינען געוואָרען געוויינליכע געשעהעניִשען, געגען וועלכע מ'האָט זיך שוין ניט באַקלאָגט. באוואָפענטע מענער, באצירט מיט גרויסע רויטע האלז־טוכען, פלעגען אָפּשטעלען די ווייניגע אידען, וואָס זיינען דאָך אמאָל ארויס אויף דער גאס מיט דער פראגע: „זייט איר א איד?“ און אויב זיי זיינען אין דעם איבערצייגט געווען פונ'ם ענטפער, אָדער פון זייער אייגענעם איינדרוק, פלעגען זיי די אומגליקליכע שמייסען מיט זייערע בייטשען ביז זיי האָבען זיי געלאָזען האלב־טויט אויף דער ערד. דאָס כאראקטעריסטישסטע פון די באוואָפענטע מענער מיט די רויטע לענטעס און בענדער איז געווען אידען־פיינדליכקייט און אנטיסעמיטיזם. זיי האָבען שטענדיג געסטראשעט „אויפצושניידען די העלזער פון אלע אידען“. מ'ווייסט למשל פון פאלען, וואו באוואָפענטע מענער מיט רויטע בענדער האָבען זיך אָפּגעזאָגט פון קויפען סעמעטשקעס פון אָרימע קריסטליכע פרויען דערפאר, ווייל מ'האָט זיי פארדעכטיגט צו זיין אידישע פרויען, און וואו זיי האָבען ניט געוואָלט געבען קיין נדבה א קינד־בעטלער צוליב דעם פארדאכט, אז ער איז א איד. עס זיינען אויך געווען אין 8־טען רעגימענט פיל אידישע וואָלונטירען, פון וועלכע א טייל איז באשטאנען פון אָרטיגע פארברעכער און גנבים, וועלכע, אויב זיי האָבען אליין ניט געפּלינדערט, האָבען זיי אָנגעוויזען אויף די רייכע הייזער אין אומאן, וואָס זיינען זיי גוט באקאנט געווען. די אויבען־דערמאָנטע פאקטען ווייזען, אז דאָס קאָמערציעלע, אינדוסטריעלע און אנדער סאָרט לעבען אין שטאָט איז געווען פולשטענדיג פאראליזירט אין אומאן גופא און אין גאנצען אויעזד. לעבענסמיטלען האָבען אומגעהייער געשטיגען, ווייל די פּויערים האָבען גאָרניט ארייננגעבראכט, מחמת זיי האָבען זייער זיכערקייט ריזיקירט אויף צוויי אופנים — מצד די רעבעלען אין די דערפער און מצד די באנדיטען, וואָס האָבען בארויבט די פּויערים אין שטאָט.

די געשעפטען און פאַבריקען זיינען, טראָץ אַלע באַפעלען, גע־בליבען געשלאָסען גאַנצע צוויי חדשים און די גאַסען זיינען געווען אומהיימליך ליידיגע אפילו בייטאָג. זייגער פינף פאַרנאַכט פלעגט מען זעהן אויף די גאַסען בלויז באוואָפענטע מענער, מייסטענס שכור'ע, וועמעס געשרייען, שמוציגע לידלעך און מיאוס'ע זידלע־רייען, ווי אויך שיסערייען, עס האָבען אומאויפהערליך אָפּגעהילכט. און דאָס זעלבע איז אויך פאָרגעקומען בייטאָג.

די אידישע באַפעלקערונג פון דער שטאָט, באַרויבט פון דעם ביסעל אייגענטום, וואָס איז איר פאַרבליבען פון די רעבעלען־פּאָג־ראָמען, אָפּט אָן ברויט־פאַרדינער (גע'הרג'עט אין פּאָגראָם) און אָן מיטלען צום לעבען, טעראָריזירט פון די אַנטיסעמיטיש־גע־נייגטע באַנדעס מיט רויטע סטענגעס פון איין זייט און פון דער אַנדערער זייט די געפאַר פון נייע אָנגריפען מצד די רעבעלען — האָט איבערגעלעבט אומבאַשרייבליך שרעקליכע טעג. ביי פיל איז דאָס לעבען געוואָרען עפּעס ווי אָן אומוויכטיגע זאַך. זיי האָבען נאָר געלעכצט נאָך וועלכער ס'איז באַפרייאונג פון די באַנדיטען, וואָס האָבען זיי געמאַטערט — פון די רעבעלען, דירעקטאָריסטען, רויטע אָדער אַנדערע. דאָס שטאַרקע בענקען נאָך רעטונג האָט מעגליך געמאַכט געוויסע פאַנטאַסטישע גְייעסען: אַזוי למשל איז אַרוים אַ קלאַנג, אַז די אַנטאַנטע האָט געשלאָסען אָן אָפּמאַך מיט דייטשלאַנד פאַר דער באַשיצונג פון די איבערגעבליבענע אוקראַי־נישע אידען און אויך אַז אַ געוויסער אידיש־אַמעריקאַנער רעגי־מענט קומט צו דער הילף פון די אומגליקליכע אידען אין אוקראַי־נע און דאַרף אין אַ באַשטימטען דאַטום אָנקומען קיין אומאַן. די בענקענדע רעטונג־שטימונג איז באַלד געוואָרען אַלגעמיין. קיין הילף איז אָבער ניט געקומען; און ערשט אין אָנפאַנג יולי איז אַ פרישער סאָוויעטען־רעגימענט אָנגעקומען, כאָטש די פאַרטרע־טער פון דער אומאַנער רעגירונג האָבען אָפּט געבעטען דורך שריפט און דורך וואָרט פון דעלעגאַטען, וואָס מ'האָט געשיקט קיין קיעוו, אַז מ'זאָל שיקען נײַ מיליטער. די ענדערונג האָט אָבער ניט גע־קאָנט פאָרקומען צוליב דער קריטישער לאַגע אויפ'ן אוקראַינישען פראָנט, אינוויינינג און פון דרויסען, ווי אויך צוליב דעם, וואָס דאָס סאָוויעטישע מיליטער־מאַכט האָט באַשטימט דעם אַכטען רעגי־מענט, וועלכער איז געווען אַ זעהר קאָמפּלוסטיגער, פאַר דער קריגס־

קאמפאניע געגען די רעבעלען. און דער אמת איז, אז דער אכטער רעגימענט איז געווען א געפערליכע אָרגאניזאציע געגען די רע־בעלען־גרופּען פונ'ם אויעזד, וואָס האָבען אָפּט געפּרואווט ווידער צו נעמען אומאן. אין עטליכע שלאַכטען האָט ער פולשטענדיג פארניכטעט די סאָלדאטען פון די אטאמאנען טיוטיוניק, פּאָפּאָוו און קלימענקאָ און פארכאפּט אלע זייערע וואפען און אנדערען קריגס־מאטעריאל. א צווייטע אָקופּירונג פון אומאן מצד די רע־בעלען, וואָס וואָלט גאנץ מעגליך געווען אונטער אנדערע אומ־שטענדען און וואָלט ווידער געווען געפירט צו א פּאָגראָם, איז געווען אויסגעשלאָסען, בעת דער אכטער רעגימענט האָט די שטאָט פארטיידיגט.

אין די ערשטע טעג פון יולי איז קיין אומאן אָנגעקומען דער ערשטער אוקראַינישער סאָוועט־רעגימענט — א רעגימענט פון רייטער, אונטער דער קאָמאנדע פון גריבענקאָ, וואָס איז פארבלי־בען אין אומאן פינף טעג. צוויי טעג נאָך זיין אָנקומען איז דער אכטער רעגימענט אוועק פון אומאן קיין ניקאָלאַיעוו. גלייך איז די פלינדעריי אָפּגעשטעלט געוואָרען. וואָס אָנבאלאנגט דער שטע־לונג פון ערשטען רעגימענט צו דער אידישער באפעלקערונג, דארף געזאָגט ווערען, אז, כאָטש אין אלגעמיין פיל בעסער פון דער פון אכטען רעגימענט, איז זי אויך געווען אין געוויסע פאלען גאנץ בייזוויליג. אזוי למשל פלעגען זיך באווייזען אויף סטאָליפּינ־סקאַיע, זאגאָראָדנאיא און אנדערע ארומיגע גאסען רייטענדע באַ־וואָפענטע מענער, וואָס האָבען געפּלינדערט די הייזער און גע־שלאָגען די פארביינגעהער, דערקלערענדיג צו דער זעלבער צייט, אז זיי זיינען געגען „אידען און קאָמוניסטען". פונ'ם עדות־זאָגען פון טאלאבאניוק, א מיטגליד פון דעם עקזעקוטיווען קאָמיטעט, וואָס איז געשיקט געוואָרען אלס אָרגאניזירער און אגיטאטאָר אין די דערפער ווערכניאָטשקא און דובראָוו, דערוויסט מען זיך, אז אן אָפּטיילונג רייטער פון ערשטען רעגימענט האָט זיך אריינגע־ריסען, צוליב וועלכער ס'איז אורזאך, און באגאנגען עטליכע גוואלד־טאטען געגען די פּויערים, פארלאנגענדיג, צווישען אנדערעס, זיי זאָלען ארויסגעבען „די אידען און קאָמוניסטען". אין איין אָרט האָבען זיי שיער דער'הרג'עט א אידיש מיידעל, ווייל נאָך זייער מיינונג האָט זי "פארדרייט די קעפּ פון די סאָלדאטען" מיט איר

שיינקייט. אין אַלגעמיין אָבער האָט דער קאַוואַלעריע־רעגימענט, כאָטש ער איז באַשטאַנען פון אוקראַינישע פּאַרטיזאַנישע סאָל־דאַטען און איז אָן צווייפעל אויך געווען געניינט, פּונקט ווי דער אַכטער רעגימענט, צו זיין אידען־פיינדליך, ניט אַרויסגעוויזען זיך צו זיין באַזונדערס אַגרעסיוו אין דער קורצער צייט, וואָס ער איז געשטאַנען אין אומאַן — חוץ אין דער רייע פון אויבען־אויסגע־רעכענטע פאַלען.

דער דאָזיגער רעגימענט איז אַוועק פון אומאַן קיין פּאָלטאַווא דעם 15־טען יולי. אויף זיין אָרט איז געקומען דער פערטער אינ־טערנאַציאָנאַלער סאָוויעטען־רעגימענט, וואָס איז באַשטאַנען פון אונגאַרען, כינעזער, דייטשען, אידען און גרויס־רוסען. אין אָט דעם רעגימענט האָט די אומאַנער באַפעלקערונג צום ערשטען מאָל געזעהן אַ ווירקליך סאָוויעטישע דיסציפּלינירטע מיליטערישע איינ־הייט, וועלכע האָט ניט געמאָרדעט און ניט געפּלינדערט קיינעם צוליב נאַציאָנאַלע אָדער קלאַס־מאָטיווען. די גאַנצע באַפעלקע־רונג האָט אויפגעלעבט נאָך די לעצטע צוויי חדשים פון שרעקע־נישען. די געשעפטען האָבען זיך גלייך געעפענט; מענשען האָבען אָנגעהויבען זיך צו ווייזען אויף די גאַסען; אַ סוף איז געמאַכט געוואָרען צו דער שלעכטער באַהאַנדלונג נאָך מחמת אידישער אָפּ־שטאַמונג, דאָס אַרומרייטען און שיסען איבער די טראָטואַרען און גאַסען פון באַזויפענע מיליטער־לייט האָט אויפגעהערט. דאָס לעבען אין שטאָט, וואָס איז פּאַראַליזירט געווען פאַר צוויי מאָ־נאַטען, האָט ביסלעכווייז גענומען קומען צו זיך און זיך אויסגע־דריקט אין קאָמערציעלער, אינדוסטריעלער און יעדער אַנדערער סאָרט טעטיגקייט, וואָס די באַדינגונגען האָבען נאָך דערלויבט. יעדענפאַלס דאַרף עס געזאָגט ווערען, אַז מיט'ן אָנקומען פון פער־טען רעגימענט איז די לאַגע פון דער אידישער באַפעלקערונג באַ־דייטענד פאַרבעסערט געוואָרען, איבערהויפּט אין דעם, וואָס זי איז אין שטאַנד געווען אַרויסצוגעהן אויף דער גאַס און זיך נעמען צו באַשעפטיגונגען, אויב עס זיינען איבערהויפּט אַזעלכע געווען. די אידישע און אַרבייטער־באַפעלקערונג איז איצט פריי פון די אָנגריפען אויף איר לעבען, ערע און אייגענטום; עס פאַ־דערט זיך אָבער גרויס אָנשטרענגונג און הילף אין אַ גרויסען מאַסשטאַב צו היילען די שווערע וואונדען, וואָס זיינען איר גע־

מאכט געוואָרען אין עקאָנאָמישען זין דורך דער דערמאָרדונג פון הונדערטער ברויט־פארדינער און דורכ'ן אומאויפהערליכען פליכ־דערען אין לויף פון צוויי חדשים.

די פארזאמלונג האָט אויסגעהערט דעם באריכט פון טאָוואַ־רישטש פראָסקוראָווסקי און אים איינשטימיג געשטיצט און גוט־געהייסען, צוגעבענדיג דערביי געוויסע קלענערע דערקלערענדע ערגענצונגען.

אָט די ערגענצונגען (18 אין צאָל) לאָזען מיר, צוליב מאנגעל אין פלאַץ, ארויס.

דער באריכט און די ערגענצונגען זיינען אונטערגעשריבען פון אלע אַנוועזענדע.

.4

דעניקינשטשינע און די אידישע פּאָגראָמען

דער אויפשטאַנד פון גריגאָריעווס מחנות האָט ברייט פאַנאַנדערגעעפענט די טירען פון אוקראַינע פאַר דער פרייוויליגער אַרמיי. גריגאָריעווס פאַרראַט האָט געגעבען אַ טויט־קלאַפּ דער רויטער אַרמיי. זי קאָן מער צו זיך ניט קומען, און טרעט אָפּ פאַר דער גרויסער גוט־באַוואָפענטער און דיסציפּלינירטער פרייוויליגער אַרמיי. דער אינערליכער פראָנט, וואָס האָט זיך אַלץ מער און מער פאַרשטאַרקט, האָט סוף כל סוף געבראַכט דערצו, אַז די ראַטען־מאַכט האָט אָפּגעטראָטען איין שטאָט נאָך דער אַנדערער, און דעניקין פאַרנעמט נאָך דער ריי כאַרקאָוו, יעקאַטערינאָסלאַוו, פּאָלטאַווע און ענדליך, דעם 2־טען סעפּטעמבער, קיעוו.

אוקראַינע איז „באַפרייט" פון די באָלשעוויקעס, פּעטליוראַס אַרמיי איז אומטעטיג, די, וואָס טרעטען יאָ אַרויס געגען דער פרייוויליגער אַרמיי, ווערען אַנטוואָפענט, נאָר די צאָל זייערע איז אומבאַדייטענד. זיי פאַרבאָרגען זיך ערגעץ אַרום די גרעניצען פון גאַליציען. דער אינערליכער פראָנט ווערט ביז אַ געוויסער צייט איינגעשטעלט. דאָס פּויערטום האָט ווי געוואָלט אויף ממשות'דיגע פאַקטען זיך איבערצייגען, וואָס עס ברענגט מיט זיך דער נייער בעל־הבית, וואָס וועט געבען דעם דאָרף דער פאָרשטעהער פון דעם „איינהייטליכען ניט־געטיילטען רוסלאַנד".

קיין ישועות האָט דאָס פּויערטום ניט דערוואַרט, קיין אילוזיעס זיך ניט געמאָלט און אין חשבון זיך ניט גענאַרט. דאָך האָט ער ווי באַשלאָסען זיך אָפּצורוען פון די בונטען, איבערכאַפּען דעם אָטעם, לויט דעם באַוואוסטען רוסישען היילמיטעל („פּערעדייש־

קעס"). אגב האָט דער דאָרף געוואָרט אויף די סחורות, וואָס די אנטאָנמע וועט צושיקען, איבערהויפּט אויף מאַנופאַקטור.

אנדערש האָט זיך באַצויגען די שטאָט צו דעם נייעם מושל. די גרויס־ און מיטעל־בורזשואַזיע, וועמען דער באָלשעוויסטישער רעזשים האָט שטאַרק צוגעפּרעסט און איז זיי געווים געווען ניט נאָכ'ן גוסט; דער גרעסטער טייל אינטעליגענץ, וועמען דאָס ראַ־טען־סיסטעם איז געווען פרעמד און דערווידער, וועלכע האָבען זיך אַפילו צוגעלאָזט צו איר, אַריינגעשאַרט אין אירע אינסטיטור־ציעס, אָבער ביי וועמען טיף אין דער נשמה האָבען געדרעמעלט חלומות און האָפענונגען וועגען אַן אַנדער סיסטעם, א נאָענטען, א פאַרשטענדליכען און געוואונשטען; דאָס קליינבירגערטום, וואָס איז געווען פעסט איינגעגלויבט, אַז אויפ'ן שפּיץ פון דעם באַיאָנעט ברענגט אים די פרייוויליגע אַרמיי א פינף־קאָפּעקענע ווייסע בול־קע, אנשטאָט דעם שוואַרצען ברויט, פאַר וועלכען מ'מוז צאָלען 60־50 רובעל א פונט; די שוואַרץ־מאה'דיגע שיכטען פון המון, — אָט די אַלע שיכטען פון שטאָט האָט זעהר געשמייכעלט דאָס אָנ־קומען פון דער נייער מאַכט; זיי האָבען אין איר געזעהן זייער גואל. דאָס אידענטום, אויסגעמאַטערט פון די פּאָגראָמען, האָט אין זיין איבערוועגענדער מערהייט (אויסער די אידישע אַרבייטער) באַגעגענט די נייע מאַכט, כאָטש מיט א געוויסען פחד, דאָך האָט טיף אין הארצען זיך באַוועגט א האָפענונג, אַז אויף דעם אָרט פון דער ניט־פעסטער, ניט־באַשטענדיגער ראַטען־מאַכט וועט קומען א מאַכט א פעסטע, אַן אנטשלאָסענע, וואָס וועט געפינען די נויי־טיגע עצה און תרופות געגען דאָרף און וועט געווים לעבען בשלום מיט'ן פּאָליטיש־כשר'ען וואויל־געשטימטען טייל פונ'ם אידענטום, יעדענפאַלס אויף דעם באַריכט־אַדרעס, וואָס עס האָבען אונטער־געטראָגען דעניקינען די פאָרשטעהער פון די יעקאַטערינאָסלאַווער, כאַרקאָווער, ראָסטאָווער און טאַווריטשער אידישע קהלות (זעה דעם נומ. 4 בולעטין פון קאָמיטעט פון די אידישע דעלעגאַציעס ביי דער שלום־קאָנפערענץ) ווערט געזאָגט: „געהערענדיג פון עקאָנאָ־מישען שטאַנדפּונקט צום קליינבירגערטום (90 פּראָצענט בעלי־מלאכות און סוחרים, 5 פּראָצענט קאַפּיטאַליסטען און נאָר 5 פּראָ־צענט אַרבייטער), האָט דאָס אוקראַינישע אידענטום מיט ניט־פאַרדעקטען אומגעדולד ערוואַרט דאָס אָנקומען פון דער פרייווי־

ליגער ארמיי, וואָס וועט זיי באַפרייען פון דער דיקטאַטור פון פּראָלעטאַריאַט. דאָס אידענטום האָט באַגעגענט די פרייוויליגע ארמיי מיט ענטוזיאַזם און איז גרייט געווען צו קומען איר צו הילף מיט געלט און מיט מענשען־מאַטעריאַל." פאַרשטעהט זיך, אַז די טרייע אונטערטעניגע געפילען זיינען דאָ ביז אַ געוויסער מאָס גוזמאַ'דיג איבערגעשאַצט. ס'איז אָבער קיין שום ספק ניט, אַז דער קלאַס פון אידישען מיטעלען בירגערטום, וועגען דער גרויס־בורזשואַזיע שוין אָפּגערעדט, פיליכט אפילו אַ טייל פון די אָרי־מערע בעלי־מלאכות, האָבען זיכער געגלויבט, אַז עס וועט זיין מעג־ליך אויסצואַרבייטען מיט דער ניי־אָנגעקומענער מאַכט אַ געוויסען מאָדוס וויווענדי, אַ מעגליכקייט צו לעבען צוזאַמען.

די אַלע קלאַסען האָבען ניט געגלויבט אין דער פעסטקייט און דויערהאַפטיגקייט פון דעם ראַטען־סיסטעם; זיי האָבען גע־האַט גענוג ממשות'דיגע באַווייזען אין עבר, אום ביי זיי זאָל זיך נאָך אָפּשטעלען וועלכע עס איז ספקות בנוגע דער אידען־פּאָליטיק פון דער דירעקטאָריע. דאָס וויכטיגסטע, וואָס זיי האָבען גע־וואונשען, וועגען וואָס זיי האָבען גע'חלום'ט, איז געווען אַ דער־טרעגליכער רוהיגער לעבען. ווייל דער קאָבען זיך אין אוקראַי־נישען פּאָליטישען קעסעל־גרוב אין משך פון צוויי יאָר, — די אַלע פּאָליטישע איבערקערענישען, ענדערונגען, די פּאָגראָמען, די באַטקאָוושטשינאַ, — האָט אין זיי פאַרטעמפּט אַלע אינטערעסען און געבליבען איז דער אייגציגער פאַדלאַנג: רוהיג לעבען. זיי האָט ווייניג־וואָס געקימערט דער פאַרלוסט פון דער רוחניות'דיגער, אילוזאָרישער פערסאָנאַל־קולטורעלער אויטאָנאָמיע, אין וועלכער זיי האָבען קיין ווירקליכען פּאָליטישען נוץ ניט געזעהן, — אַבי עס זאָל זיי נאָר גאַראַנטירט ווערען די מעגליכקייט צו לעבען און ווי עס איז דורכצוקומען; פון דעם שטאַנדפּונקט איז דאָס אָנ־קומען פון אַ מאַכט, ביי וועלכער עס איז מעגליך אַ ל ע ג א ל ע, דערלויבטע ספּעקולאַציע, באַשטימט באַגריסט געוואָרען פון ברייטע שיכטען פון דער אידישער באַפעלקערונג. פון דער אַנדער זייט האָבען זיך פאַרשפּרייט קלאַנגען, אַז דעניקין באַציט זיך גינסטיג און פריינדליך צו דעם כשר־געשטימטען טייל פון'ם אי־דענטום; מען האָט אפילו געשמועסט פון זיין מער ווי טאָלע־ראַנטער, כמעט גינסטיגער באַציהונג צו די פּראָפעסיאָנעלע און

צו די רעכט־סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציעס (מענשעוויסטישע). מען האָט זיך סקעפּטיש באַצויגען צו די מיטטיילונגען וועגען ווייסען טעראָר, וועלכע עס האָט געדרוקט די ציטונג „נאַכריכטען פון קיעווער ראַט". מען האָט עס ניט געגלויבט, האַלטענדיג דאָס פאַר אַ בלבול, אין וועלכען די ראַטען זיינען פאַראינטערעסירט. דעניקינס אָנהענגער האָבען פאַרשפּרייט אין קיעוו פּראָקלאַמאַציעס, אין וועלכע עס ווערט גערעדט וועגען דער גוטער באַציהונג צו אַלע מעסיגע קלאַסען און פּאַרטייען, ספּעציעל, וואָס איז שייך צו אידען, ווערט דאָרט געזאָגט אומגעפער פאָלגענדעס (איך ציטיר נאָכ'ן זכרון): „בירגער אידען! מיר איז גאַנץ גוט באַוואוסט, אַז פון די באָלשעוויקעס האָט געליטען ניט נאָר די קריסטליכע באַפעלקערונג, נאָר אויך די אידישע. די פריייוויליגע אַרמיי ברענגט פרידען און גליק פאַר אַלע בירגער פון רוסלאַנד, אָן אונטערשיד פון נאַציע און גלויבען. וואַרט רוהיג אויף איר אָנקומען, שטיצט איר, ווייל זי פאַרטיידיגט און דערלייזט אייך פון דעם באָלשעוויסטישען טעראָר. איך בין איבערצייגט, אַז איר וועט אַליין אַרויסגעבען די אַלע אויסוואָורפען און עקעלהאַפטע נפשות, וואָס געפינען זיך אין אייער סביבה."

די פריייוויליגע אַרמיי פאַרנעמט קיעוו און ווערט גלייכצייטיג דער בעל־הבית איבער אוקראַינע. נאָכ'ן זיג דאַרף דעניקין זיך מער ניט מאַסקירען. ער רייסט אַראָפּ די מאַסקע, וואַרפט אָפּ די שוין ניט נייטיגע פראַזען און ערשיינט אין זיין גאַנצער פּראַכט און שיינקייט. דער דאָרף האָט ווידער באַקומען דעם פּריץ, וועמען ער האָט שוין לאַנג אָפּגעזוגגען און אַ מצבה נאָך אים געשטעלט. די ערד נעמט מען אָפּ און מען קערט זי אום צו די פריערדיגע בעלי־בתים. מען גיט אַרויס דעם באַרימטען באַפעל וועגען יעדען דריטען גאַרב, וואָס דער פּויער דאַרף אָפּגעבען דעם פּריץ פאַר זיין ערד, וואָס ער באַאַרבייט. קיינע „אַנטאַנטישע" סחורות, קיין מאַנופאַקטור, שוכוואַרג און אַנדערע אַזעלכע נייטיגע פאַר'ן דאָרף פּראָדוקטען האָט די פריייוויליגע אַרמיי ניט געבראַכט. זי האָט אים געבראַכט אַן אַנדער מתנה: קאָנפיסקאַציעס און רעקוויזיציעס פון ברויט. דאָס פּויערטום נעמט אָן קעגען יורש פון דער ראַטען־מאַכט דיזעלבע מיטלען און פאָרמען פון קאַמף, ווי קעגען די אַוועקגעגאַנגענע. מיט אַמאָל, אומדערוואַרטעט, ווי פון דער

ערד ארויס, וואקסט אויס פאר דער פרייוויליגער ארמיי א נייער פראנט, אן אינערליכער, וועגן וועלכען מיר האבען שוין פריער געשריבען.

די אלטע שוין אונז גוט־באקאנטע באטקעס, צו וועלכע עס קומט צו נאך א גאנצע ריי נייע העלדען, פירען מיט דער פרייוויליגער ארמיי א פאר'עקשנ'טען, אינטענסיווען און ערפאלגרייכען קאמף. דער אטאמאן אנגעל הייבט אויף אן אויפשטאנד אין פאלטאווער גובערניע, און אים גיט זיך איין אפילו א געוויסע צייט צו פארכאפען די פארשטעט פון פאלטאווע גופא. דער אטאמאן זעליאניי ווייזט ארויס אן אומגעוויינליך ענערגישע טעטיגקייט צו דרום פון קיעוו, אין ראיאן פון וואסילקאוו. לויט געוויסע ידיעות האט עס טאקע דעמזעלבען זעליאניין זיך איינגעגעבען צו פארכאפען די מערב'דיגע פארשטעטלעך פון קיעוו. אין ראיאן פון דער אייזענבאן־ליניע צווישען קיעוו און פאלטאווע און אויך פון דעם שאסיי־וועג, וואס געהט לענג אויס דעם לינקען ברעג דניעפר, צווישען פערעיאסלאוול און זאלאטאנאשא, אנטוויקעלט א שטארקע טעטיגקייט דער אטאמאן טשעפעלא, וועקענדיג און אויפרופענדיג די פויערים צו אן אויפשטאנד געגען דעניקינען. חוץ דעם האבען באוויזען צו בילדען זעהר באדייטענדע אטריאדען די אטאמאנעס סאסאלאווסקי און ארבעל אין ראיאן פון דער אייזענבאן־ליניע פאלטאווע־קיעוו, און דער אטאמאן מאלינאוו אין דער אומגעגענט פון כערסאן. נאר די צענטראלע פיגור פון דעם אויפשטאנד געגען דעניקינען איז מאכנא, וועמעס גרויסע פארטיזאנישע גרופעס האבען זיך פאנאנדערגעווארפען אויף א גרויסען שטח ביים דרום'דיגען דניעפר, צווישען מעליטאפאל און יעקאטערינאסלאוו. לויט געוויסע ידיעות איז די גאנצע טעטיגקייט פון די איינצעלנע באטקעס געווען אנגעפירט פון מאכנאס שטאב, וועלכער פלעגט געבען די דירעקטיווען פאר די ארויסטרעטונגען. טיילווייז האבען זיך די קלענערע מחנות צונויפגעגאסען מיט מאכנאס חיל.

עס לאזט זיך גאנץ גרינג שיקען, אז מאכנא, וועלכער האט נאך בעת דער פעטליוראוושטשינא דערקענט די סכנה, וואס דעניקינשטשינע ברענגט מיט זיך פאר'ן מיטעלען אוקראינישען פויערטום און האט שוין דאן געקעמפט געגען דעם, זאל איצט, ביי

דעם אַלגעמיינעם אויפשטאַנד, שטעלען זיך אין צענטער פון דער באַוועגונג. עס שאַפט זיך אַן אינערליכער פראָנט. עס שטעהט אויף דער דאָרף געגען דער נייער מאַכט, וועלכע האָט אים גע־בראַכט די באַפעלען וועגען „דריטען גארב", די קאָנפיסקאַציעס און רעקוויזיציעס, און אכזריות'דיגע שטראַף־עקספעדיציעס, מיט וועלכע די „ווייסע שטאָט" איז גאַנץ אָפט מכבד דעם דאָרף.

די דעניקינשטשינע האָט אָפּגענאַרט אויך די מיטעלע שיכטען פון שטאָט, זייערע האָפענונגען אויף וואָלוועלען ברויט זיינען גיך צערונען. דער פרייז אויף ברויט (וואָס באַשטימט די פרייזען אויף אַלע איבעריגע פראָדוקטען) איז אַ גאַנץ הויכער. עס ווערען אַנולירט ווי די „קאַרבאָוואַנצעס" (דאָס געלט פון דער דירעקטאָ־ריע), אַזוי אויך די „סאָוויעטסקע געלט", ד. ה., גראָד די זאָרטען געלט, וואָס געפינען זיך ביים מיטעלען בירגערטום. די אוקראַי־נישע קולטור ווערט גע'רודפ'ט, די שולען פאַרמאַכט. די נאַציאָ־נאַליסטישע גרויס־רוסישע טענדענצען, לויט'ן אַלטען באַקאַנטען שניט, לאָזען זיך פאַנאַנדער אין דער לענג און אין דער ברייט. דער ווייסער טעראָר ווילדעוועט אין דעם איינגענומענעם שטאָט. אין די אויגען פון דער רעסטאַווראַציאָנס־מאַכט, וואָס דאָס איז אָן שום ספק געווען דעניקינס מאַכט, איז דער קאַרדינאַלסטער פאַרברעכען, וואָס האָט פאַרניכטעט די „גאַנצע, איינציגע און נימ־געטיילטע רוסלאַנד", וואָס האָט צעטרייסעלט די אַלטע זיילען פון דער רוסישער מלוכה — געווען די מערץ־רעוואָלוציע, דער אומ־שטורץ פון דער צארישער זעלבסטהערשאַפט, פון וואַנען אייגענט־ליך עס נעמט איר אורשפּרונג די „גרויסע סמוטע און פאַרווירונג". אַלע געזעלשאַפטליכע עלעמענטען, אַלע פאַרטייען, וואָס האָבען אַנטייל גענומען אין אָט די פאַרברעכענס, זיינען געווען אָגולנע פאַררעכענט פאַר קראַמאָלנע, באָלשעוויסטישע, וואָס זיינען אַלע גלייך געפעהרליך, און וועלכע מ'דאַרף פאַרפאָלגען, עוקר מן השורש זיין. די באָלשעוויקעס, מענשעוויקעס, טרודאָוויקעס, פאָלקס־סאָ־ציאַליסטען, — אַלע זיינען גלייך שולדיג אין דעם חורבן פון פאָטערלאַנד, אין דער פאַרניכטונג פון רוסלאַנד.

דער אַנטיסעמיטיזם איז איינער פון די גרונד־יסודות פון דער רעסטאַווירטער מלוכה־אָרדענונג, ווי פון דעם צארישען, עליו השלום. אָט דער פונדאַמענט, אויף וועלכען עס האָט זיך גע־

האַלטען פּלעוועס דעספּאָטיזם, איז אַן אידעאַל, צו וועלכען דע־ניקינס ממשלה דערנענטערט זיך מיט ריזען־טריט. עס בלייבט קיין זכר ניט פון די אַלע „פרייהייטען" פון קערענסקיס עפּאָכע, — זיי ווערען אויסגעריסען מיט'ן וואָרצעל, — צווישען אַלע איבע־ריגע, אין דער ערשטער ריי, די אידישע פרייהייטען און רעכט.

די פרייוויליגע אַרמיי, וועלכע באַשטעהט דאָס רוב פון אָפי־צירען, האָט פאַרמאָגט אויך אַ היבש ביסעל אידען, וואָס זיינען נאָך פון קאָרנילאָווס צייטען געבליבען איבערגעגעבענע קעמפער פאַר אַ „דעמאָקראַטישער אָרדענונג געגען דער דיקטאַטור פון די באָלשעוויקעס." די דעניקינשטשינע האָט באַשלאָסען אָפּצוריי־ניגען איר אַרמיי פון די אידען. אין דער פרייוויליגער אַרמיי גופא האָט דער אַנטיסעמיטיזם שטאַרק זיך פאַנאַנדערגעבליט. די פּאָליטיש־רויע, קורצזיכטיגע אָפיצירען האַלטען די אידען פאַר די איינציגע שולדיגע אין אַלע צרות און מפּלות פון רוסלאַנד; פאַר שולדיגע אין באָלשעוויסטישען טעראָר, פון וועלכען זיי און זייערע נאָענטע האָבען אַזוי פיל געליטען. צווישען די אָפיצירען ווערט נאָך דערצו געפירט אַ באַשטימטע אַנטיסעמיטישע אַגיטאַציע, וואָס האַלט אַלץ אין ציילען די אידישע „קאָמיסאַרען", אין אויסגעפינען נייע, וואָס פאַרדעקען זיך אונטער די „פּסעוודאָנימען", — דאָס אַליין דערווייזט דאָך, אַז די באָלשעוויסטישע ממשלה איז אַ ממשלה פון די זשידעס.

די פאַראַנטוואָרטליכסטע פּאָסטען אין דער פרייוויליגער אַר־מיי פאַרנעמען אויסגעשפּראָכענע שוואַרץ־מאה'ניקעס און אַנטי־סעמיטען. בראַש פון דער „פּאָליטישער אָפּטיילונג פון דער פריי־וויליגער אַרמיי" אין קיעוו שטעהט דער „באַוואוסטער שוואַרץ־מאה'ניק פון די צאַרישע צייטען, דער דומע־דעפּוטאַט סאַווענקאָ. די אויפרעגונג און די שנאה פון דער אַרמיי צום אידענטום איז אומגעהייער. די מיליטערישע הויפּט־פירערשאַפט געפינט פאַר איר וויכטיגסטע אַרבייט קודם־כל אויסצושליסען די אידען פון דער אַרמיי.

אין דער „זאָפּיסקע", וואָס די אידישע פאָרשטעהער האָבען צוגעשטעלט דעניקינען, געפינען מיר פאָלגענדע פאַקטען: דער שעף פון דער אינפאַנטעריע דיוויזיע האָט אָפּגעשיקט צוריק אין שטאַב פון 1־טען אַרמיי־קאָרפּוס 13 אידען אָפיצירען, וועלכע

מ'האָט צוגעקאָמאַנדעוועט צו אים. דערביי האָט ער צוגעלייגט אַן אָפיציעלען פּאַפּיר, אין וועלכען ער בעט אים קיין אידען־אָפי־צירען ניט צו שיקען. דער קאָמאַנדיר פון צווייטען אייזענבאַן־באַטאַליאָן שיקט אָפּ צוריק אין שטאַב דעם אידען שפּונט, מאָ־טיווירענדיג דערמיט, וואָס ער געהערט צו דער אידישער רעליגיע, „וועלכע, ווי עס איז באַוואוסט, פּאַסט ניט צום מיליטער־דינסט ביי די אייזענבאַנען." אין כאַרקאָוו דערקלערט אין א באַפעל איבער דער אַרמיי דער מיליטער־שעף, „אַז די אידען־אָפיצירען ווערען פאַררעכענט אין א באַזונדערער קאַטעגאָריע, און ביז א נייער מעלדונג זיינען זיי פריי פון זייערע דינסט־פליכטען."

אין "מעמאָראַנדום פון צענטראַלען הילפס־קאָמיטעט פאַר די פּאָגראָמירטע אידען אין רוסלאַנד", וואָס איז צוגעשטעלט גע־וואָרען דעם ציוניסטישען אקציאָנס־קאָמיטעט אין לאָנדאָן און דעם פאָרשטעהער פון דער אוקראַינישער פאָלקס־רעפּובליק אין לאָנדאָן, דר. מאַרגאָלין, ווערט געבראַכט פאָלגענדע, ווייזט אויס אמת'ע, מיטטיילונג (די דאָקומענטען זיינען בכלל טענדענציעזע): דער גענעראַל דעניקין האָט אין א באַפעל פון 6־טען אָקטאָבער 1919 אונטער'ן נומ. 21322 געהייסען אויסשליסען אַלע אידישע אָפיצירען פון דער פרייוויליגער אַרמיי, נאָר דערפאַר, וואָס זיי זיינען אידען. די פאָרשטעהער פון די פיר קהלות (קיעוו, כאַר־קאָוו, יעקאַטערינאָסלאַוו און פּאָלטאַווע) האָבען דעם גענעראַל דע־ניקין פאָרזיכטיג דערציילט וועגען דעם, אַז די פאָלקס־מאַסען ווערען דורך אַזעלכע באַפעלען אויפגערייצט געגען אידען, וואָס קאָן אַרויס־רופען נייע פּאָגראָמען (דאַן האָט שוין די פרייוויליגע אַרמיי גע־האַט אַרויסגעוויזען אירע טאַלאַנטען אויף דעם געביט און אליין געמאַכט אייניגע פּאָגראָמען). דער גענעראַל דעניקין האָט גע־ענטפערט, אַז דעם באַפעל האָט ער אַרויסגעגעבען, האָבענדיג אין זין געוויסע מלוכה־אינטערעסען, און אַז די אינטערעסען פונ'ם פאָטערלאַנד שטעלט ער העכער פון אַלץ.

די אָפיציעלע נאַכריכטען־ביוראָ ביים הויפּטקאָמאַנדיר פון דער פרייוויליגער אַרמיי האָט געפירט א קאָלאָסאַלע אַנטיסעמי־טישע אַגיטאַציע. איר טעאָרעטישע באַגרינדונג האָט אָט די אַגי־טאַציע געפונען אין די מיט האַס און גאַל אָנגעזאַפּטע אַרטיקלען פון דעם פעהיגען, טאַלאַנטפולען שוואַרץ־מאַה'ניק שולגין, אַן אָפּע־

נעם מאַנאַרכיסט און יודאָפאָב. ער איז דער רעדאַקטאָר פון אָפיציאָז „דאָס גרויסע רוסלאַנד", איז מיטגליד פון „ראַט ביי דעם דיקטאַטאָר", שפּילט אַ ראָלע פון אַ מיניסטער אָן אַ פּאָרט־פעל. ער העצט אויף די עקעלהאַפטסטע אופנים אויף די אידישע באַפעלקערונג און אויף די דעמאָקראַטישע עלעמענטען אין לאַנד.

דאָס אַלץ האָט סוף כל סוף געבראַכט צו די באַשטימטע רע־זולטאַטען, וואָס די העצער און אויפרייצער האָבען געוואָלט און דערוואַרט.

די פרייוויליגע אַרמיי, וואָס געפינט זיך שוין דאַן אין פּראָ־צעס פון פאַנאַנדערפאַלען, אויפלייזען זיך; דאָס טעמפּע אָפּי־צירענטום, וואָס טרוימט נאָר וועגען רויבערייען און וועגען דעם מאָמענט, ווען עס וועט אין פולער מאָס קאָנען באַפרידיגען זיינע נידעריגסטע תאוות, האָבען איצט געפונען אַ מעגליכקייט צו באַ־פרידיגען זייערע סאַדיסטישע און רויבערישע פאַרלאַנגען, — דאָס איז געווען דער אידישער לעבען, פרויען־ערע און פאַרמעגען, וואָס זיינען אָפּגעגעבען געוואָרען אינגאַנצען אין זייער רשות, אויף זייער איינזעהן.

זיי האָט איבערהויפּט צוגעגעבען פליים און קוראַזש, ווען זיי האָבען דערזעהן, אַז ניט נאָר געפינען זייערע ווילדע מעשים חן אין די אויגען פון דער העכסטער מיליטער־מאַכט און אירע נאָ־ענטע, נאָר אַז די אָפיציעלע פּרעסע לויבט זיי אויך פאַר זייער „פּאַטריאָטישע טעטיגקייט".

דאָס געוויינליכע בילד פון די פּאָגראָמען פון דער פרייווי־ליגער אַרמיי איז אַזאַ: שוין גלייך ביים אַריינקומען פון דער אַרמיי אין אַ ווע‏לכען עס איז אָרט, ווערען אויף די ווענט, ביי דער זייט פון די רעגירונגס־מעלדונגען, אויסגעקלעפּט אויפרופען, וואָס טראָגען אומעטום כמעט דעמזעלבען פּנים און כאַראַקטער: „צו אַלעמען" רופט מען צו פּאָגראָמען געגען „די מיטהעלפער און די באַדינער פון דער רויטער גוואַרדיע", די זשידעס.

דער פאָרזיכטיגער אַדרעס פון די אידישע געזעלשאַפטליכע עסקנים קאָנסטאַטירט, אַז אין אַלע אָן אויסנאַם ערטער, וואו עס איז נאָר אַריינגעקומען די פרייוויליגע אַרמיי, זיינען פאָרגעקומען מער אָדער ווייניגער באַדייטענדע, אָבער שטענדיגע, סיסטעמאַ־טישע עקסצעסען, וואָס געהען אומעטום איבער אין פּאָגראָמען.

אזוי קומען פאַר אין כארקאָוו טאָג־טעגליך רויבערייען און פאַר־גוואַלטיגונגען; אין יעקאטערינאָסלאָוו זיינען די פיר וויכטיגסטע גאַסען פון אידישען קווארטאַל לגמרי חרוב: פיל אידען האָט מען געטייט, מאַסען אידישע פרויען און מיידלעך געשענדעט . . .

די פרייוויליגע ארמיי האָט געמאַכט פּאָגראָמען אין פאָל־גענדע ערטער: סינעלניקאָווע, בעזפּאַלאָווקע, לאָזאָוואַיאַ, מיכאַילאָווקע, וואַלקי, קרע־מענטשוג (350 פרויען פארגוואַלטיגט), מאַטאַווי־לאָווקע, באָריספּאָל, גרעבענקאָ, סמעלאַ, קארסון, גערמאַנאָווקא, טשערקאַס, מאַ־קאַראָוו, האָראָדישטשע, קאַריוטא, סטע־פּאַנצי, איגנאַטאָווקע, טריפּאָליע, ראָס־סאָווע, בעלאַיא צערקאָוו, פאַסטאָוו, און צולעצט אויך אין קיעוו.

אין פאַסטאָוו זיינען די פרייוויליגע דורכגעגאַנגען אַלע אידי־שע הייזער (צופעליג האָבען זיי דורכגעלאָזען צוויי הייזער). דאָס פארמעגען האָט מען אומעטום צעראַבירט און די געבליבענע חפצים און כלים פארניכטעט, — פרויען מאַנס געוועזן. מ'האָט געפּייניגט אידען מיט אַלערליי נגישות און אכזריות; מ'האָט געטייט אפילו אָקאָרשט געבוירענע קינדער. די צאָל דער'הרג'עטע איז 1500־1800. איבער הונדערט הייזער האָט מען פארברענט.

ניט ווייניגער שרעקליך איז אויך דער קיעווער פּאָגראָם. דעם 14־טען אָקטאָבער האָבען קיעוו פארנומען די באָלשעוויקעס, נאָר אין צוויי טעג ארום האָבען זיי די פרייוויליגע ארויסגעשטויסען. ווי נאָר מען האָט די שטאָט אָפּגערייניגט פון דער רויטער ארמיי, האָט מען אָנגעהויבען דעם פּאָגראָם, וועלכער האָט געדויערט 5 טעג, פונ'ם 16־טען ביז'ן 20־טען אָקטאָבער. די מערדער, צוויי־שען וועלכע דאָס רוב זיינען געוועזן מיליטער־לייט, זיינען גע־גאַנגען פון הויז צו הויז, אריינגעריסען זיך אין יעדער אידישער קווארטיר, געראַבירט, געפּייניגט, מאַנס געוועזן און געשאָכטען.

די שרעקליכע אימה'דיגע קולות פון די געפּייניגטע און גע־קוילעטע האָבען ניט געהאָלפען, — קיינער איז ניט געקומען צו הילף.

די געלט, וואָס מ'האָט פּאָרגעלייגט די באנדיטען, זיך אוים־

צוקויפען דעם לעבען, פלעגען זיי צונעמען און דאָך די קרבנות זייערע אומברענגען. די פרויען האָט מען מאנס געוועזן און נאָכ־דעם אָדער דאָ גופא דער׳הרג׳עט, אָדער ארויסגעוואָרפען דורכ׳ן פענסטער פון פינפטען אָדער זעקסטען שטאָק. פיל האָט מען אריינגעוואָרפען אין דניעפּר, און דאָרט זיינען זיי אומגעקומען. אומגעבראַכט זיינען געוואָרען 500-600 מענשען; היזיקות רעכענט מען אין די הונדערטער מיליאָנען רובעל.

אין סאַמע ברען פון פּאָגראָם האָבען די שוואַרץ־מאה׳דיגע בלעטער „וועטשערנייע אָגני“ און „קיעווליאַנין“, אָפּגעדרוקט א פּראָוואָקאַטאָרישע ידיעה, וועלכע האָט זיך נאָכדעם פאַקטיש ארויס־געוויזען אלס אַן עקעלהאַפטער געמיינער שקר־בלבול, אז די אידען האָבען געשאָסען אין דער פרייוויליגער ארמיי, ווען זי איז אַנט־לאָפען פאַר די רויטע.

די „וועטשערנייע אָגני“ האָבען אפילו אָנגעוויזען די צייט, דעם נומער פון די הייזער און אָפטמאָל אפילו די פּערזאָן, וואָס האָט געשאָסען. לויט דער אויספאָרשונג, וואָס איז געמאַכט גע־וואָרען דערנאָך דורך דער „ליגע צו באַקעמפען דעם אַנטיסעמי־טיזם“, מיט דעם נאָענטסטען אַנטייל פון שטאָט־גאָלאָווא ריאַב־צעוו, מיטגלידער פון שטאָט־אופּראַווע בוטענקאָ און זאַגאָרסקי, דעם פּראָטאָיערייי אגעיעוו און א סך אַנדערע פאָרשטעהער פון פאַרשידענע געזעלשאַפטליכע, פּראָפעסיאָנעלע און קאָאָפּעראַטי־ווע אָרגאַניזאַציעס, — איז פעסטגעשטעלט געוואָרען, אז קיין איי־נער ניט פון די אָנגעוויזענע „פאַקטען“ איז ניט פאָרגעקומען אין דער ווירקליכקייט . . . עס האָט זיך אָפט ארויסגעוויזען, אז עס זיינען גאָר ניט געווען אַזעלכע נומערען פון הייזער.

די מיליטערישע צענזור האָט דורכגעלאָזען אָט די פּראָוואָ־קאַטאָרישע פּאָגראָם־אינסינואַציעס און האָט אין דערזעלבער צייט אין אַנדערע בלעטער אויסגעמעקט מעלדונגען וועגען דעם אַנטייל פון די סאָלדאַטען אין פּאָגראָם און אויך ניט דערלאָזען דאָס שילדערען פון זיינע שרעקליכע עפּיזאָדען. ס׳איז איבעריג, גלויב איך, צו דערציילען, אז נעגען די אינקוויזיטאָרען, די פּאָגראָמ־העצער, ווען עס האָט זיך ארויסגעוויזען די פאַלשקייט פון זיי־ערע ידיעות און ס׳איז קלאָר געוואָרען זייער בלוטדורשטיגער ציל,

איז ניט פארפירט געוואָרען קיין שום פּראָצעס, און זיי זיינען גע־בליבען אומבאשטראָפט.

די גרוילען פון דעם קיעווער פּאָגראָם און די חיה'שע צינישע דערקלערונגען, וואָס ווערען געגעבען פאר די פּאָגראָמען פון דער פרייוויליגער ארמיי, טרעטען ארויס בולט אין דעם ארטיקעל „פּיי־ניגען דורך שרעק" פון באַרימטען שווארץ־מאה'ניק שולגין. „אין די נעכט, — שרייבט שולגין, — קומט אָן צופליען אויף די גאסען פון קיעוו די מיטעלאַלטערליכע אימה און הילט איין די גאַנצע שטאָט. צווישען דער טויטער שטילקייט און פוסטקייט שניידט זיך פּלוצלונג דורך א הארצרייסענדער יאָמער, — דאָס שרייען „די זשידעס". זיי שרייען פאר שרעק. אין דער פינסטערקייט פון דער נאכט שלייכען דורך די גאסען הייפלעך „מענשען מיט שטיקעס". דערזעהענדיג זיי, הייבען די פינף און זעקס שטאָקיגע הייזער אָן צו וואָיען, גרויליג צו שרייען, פון אויבען ביז אונטען. גאנצע גאסען ווערען ארומגעכאפּט מיט'ן טויט־שרעק, שרייען מיט אוממענשליכע קולות, ציטערענדיג פאר'ן לעבען. עס כאפּט אָן אַן אנגסט צו הערען אָט די קולות נאָך דער רעוואָלוציאָנערער נאכט. געוויס, דער שרעק איז פארגרעסערט און נאָך אונזער שטאַנדפּונקט נעמט ער אָן אומגעלומפּערטע, שענדליכע פאָרמען; נאָר דאָס איז אַן אמת'ער, ניט געמאַכטער שרעק, אַן אמת'ער „פּייניגען דורך שרעק", וועלכען עס לעבט איבער די גאנצע אידישע באפעלקערונג. די מאכט, אויף וויפיל זי איז בכח, קעמפט פאר דעם, אום ניט צו דערלאָזען די רויבערייען און הריגות. די רוסישע באפעלקע־רונג, זיך צוהערענדיג צו די שרעקליכע קולות, וואָס ווערען ארויס־געריסען פון טויזענטער הערצער דורכ'ן „פּייניגען דורך שרעק", קלערט זיך איר גדאנק. זי קלערט אָט וועגען וואָס: צי וועלען אין די שרעקליכע נעכט די אידען זיך עפּעס אויסלערנען? צי וועלען זיי פארשטעהן, וואָס דאָס הייסט צושטערען מלוכות, וואָס ניט זיי האָבען געשאפען? צי וועלען זיי פארשטעהן, וואָס דאָס הייסט, נאָכ'ן רעצעפּט פון „גרויסען לערער קארל מארקס", אָנצור־רייצען איין קלאַס אויף'ן אנדערען? צי וועלען זיי פארשטעהן, וואָס דאָס באַדייט אין רוסלאַנד די פארווירקליכונג פון פּרינציפּ „פאָלקסהערשאפט"? צי וועלען זיי פארשטעהן, וואָס דאָס באַ־דייט סאָציאַליזם, פון וועמעס שוים עס זיינען ארויסגעקומען די

באָלשעוויקעס? צי וועלען זיי פאַרשטעהן, וואָס זיי האָבען איצ־טער צו טאָן? צי וועלען זיי אין אַלע בתי־מדרשים און די קלויזען בפני כל עם פאַרשילטען די אידען, וואָס האָבען מיטגע־האָלפען דער סמוטע? צי וועט זיך אָפּזאָגען די גערדיכטע גרויסע מאַסע פון דער אידישער באַפעלקערונג, מיט דער זעלבער ליידענ־שאַפט, מיט וועלכער זי איז אָנגעפאַלען אויפ'ן „אַלטען רעזשים", צי וועלען זיי זיך אָפּזאָגען פון די, וואָס פּלאָנצען דעם „נייען"? צי וועט דאָס אידענטום, זיך שלאָגענדיג אין הארץ אל חטא, און באַשיטענדיג מיט אַש דעם קאָפּ, זיך מודה ומתודה זיין, אַז אַזאַ און אַזאַ זינד האָבען אידישע קינדער באַגאַנגען אין דעם באָלשע־וויסטישען שגעון? צי וועט זיך גרינדען אַ אידישע ליגע פון קאַמף מיט'ן סאָציאַליזם, אָדער אַלץ וועט בלייבען ווי געוועזן, און נאָך די שרעקליכע נעכט, וואָס זיי האָבען פאַרבראַכט אין טויט־שרעק, וועט מען, ווי פריער, גרינדען „אַ ליגע צו באַקעמפען דעם אַנטיסעמיטיזם", וואָס בלאָזט מער פאַנאַנדער מיט איר אומגע־לומפּערטען פאַרלייקענען באַשטימטע זיכערע פאַקטען, די אַנטי־סעמיטישע געפילען און ליידענשאַפטען? פאַר די אידען שטעהען איצט צוויי וועגען: איינער — זיך מודה ומתודה זיין; דער צווייטער — אָפּלייקענען, באַשולדיגען אַלעמען, אויסער זיך אַליין. פון דעם, מיט וועלכען וועג זיי וועלען געהן, איז אָפּהענגיג זייער גורל. צי דען וועט די „פייניגונג דורך שרעק" זיי ניט אָנווייזען דעם ריכטיגען וועג? — שולגין.

„קיעווליאַנין", דעם 21־טען אָקטאָבער 1919."

דער אַרטיקעל שטעלט פאַר די אידען אַ דילעמע: חרטה האָבען, זיך מתודה זיין און נעמען אויף זיך אַלע חטאים, וואָס די ראַטען־מאַכט איז באַגאַנגען כנגד דער פרייוויליגער אַרמיי און אירע אָנפירער, אָדער אומקומען. פאַקטיש האָט דעניקינס רע־גירונג פאַר'משפט די אידען צום אונטערגאַנג, להרוג ולאבד. און אין דעם האָט זי געפונען אַ מאָראַלע אונטערשטיצונג אין דער קאַדעטישער פאַרטיי. די פאַרטיי „פון לעגאַלע אָפּאָזיציע צו זיין מאַיעסטעט", נאָכ'ן טרעפליכען אויסדרוק פון מאַקסים גאָרקי, איז אַ בייזער געשוויר, וואָס האָט צעפוילט די רוסישע אינטעליגענץ, וואָס האָט איר געשטופּט צוצופּאַסען זיך צו דער זעלבסטהערשאַפט, צום רעזשים פון ראַספּוטין און שטשעגלאָוויטאָוו, וועלכע האָבען

דערפירט רוסלאַנד צום תהום, צום אומקומען. אַט די פּאַרטיי, וואָס האָט זיך אין סיביר אָנגערופען „די פּאַרטיי פון מלוכה־אי־בערקערעניש“, איז אין אוקראַינע געווען אַן אויסגעשפּראָכען־רעַ־אַקציאָנערע פּאַרטיי. די קאַדעטען האָבען אונטערשטיצט דעם העטמאַן סקאָראָפּאַדסקי פון אָנפאַנג אָן, זינט ער האָט אָנגעשטעלט זיין פּורים־שפּיל־דיקטאַטור, מיט דער הילף פון באַראָן פאָן מורען (דעם דייטשען געזאַנדטען) און די דייטשע באַיאָנעטען. דער לידער פון דער פּאַרטיי, פּאַוועל מיליוקאָוו, האָט אַט די פּאָליטיק באַרעכטיגט און האָט אויך זיין אייגענע „אַנגלאָפילישע“ פּאָליטיק איבערגעביטען אויף א „גערמאַנאָפילישע“. אין דרום־רוסלאַנד איז, ווי דער צענטראַלער קאָמיטעט פון דער פּאַרטיי, אַזוי אויך די פּאַרטיי אינגאַנצען, געווען די איינציגע „מאָראַלע“ אונטער־שטיצונג פון דעניקינען. זיין פאָרגענגער, אַלעקסעיעוו, איז אויך אין דערזעלבער מאָס געווען אָנפּאַרטרויט מיט דער קאַדעטישער „מאָראַלער“ אונטערשטיצונג. די קאַדעטען האָבען געפאָדערט א „מיליטערישע דיקטאַטור“. מיליוקאָוו האָט דערקלערט, אַז די רו־סישע דעמאָקראַטיע איז ניט פעהיג צו אָרגאַניזירען א מלוכה, און אַז דאָס קאָן מאַכען נאָר א מיליטערישע דיקטאַטור. די פּאַר־טיי, געהאָרכזאַם דעם ווילען פון פירער, פאָדערט, אַז די פולע מאַכט זאָל זיך געפינען אין די הענט פון דער פּריווילעגער אַרמיי, און אַז אַלע דעמאָקראַטישע אָרגאַניזאַציעס, ווי די זעמסטוועס, די שטאָטישע זעלבסט־פאַרוואַלטונגען, זאָלען זיך אָפּזאָגען פון יעדער זעלבשטענדיגער פּאָליטיק, פון יעדען זעלבשטענדיגען האַנ־דלען, אַלס אָרגאַנען פון מאַכט, ווייל „דער מאָמענט פאָדערט א מיליטערישע דיקטאַטור.“

די פּאַרטיי, וואָס האָט געשטאָלצירט מיט איר ליבעראַליזם, און צווישען וועמעס פירער עס זיינען געווען און זיינען איצט אויך פאַראַן ניט ווייניג אידען, נעמט אָן בנוגע די אידישע פּאָג־ראָמען שולדיגנס פּאָזיציע. און זייער באַציהונג צו זיי אונטער־שיידט זיך פּאַקטיש ניט פון דער באַציהונג פון דעם אויטאָר פון דעם שענדליכען אַרטיקעל „פּייניגונג דורך שרעק“, נאָר איז פּאַ־ריסעאיש צוגעדעקט מיט א פייגען־בלעטעל. אויף דער קאַדעטי־שער פּאַרטיי קאָנפערענץ, וואָס איז פאָרגעקומען דעם 19־טען נאָ־וועמבער 1919 אין כאַרקאָוו און אין וועלכער עס האָבען אנטייל

גענומען אַלע דרום־רוסישע אָרגאַניזאַציעס, האָט מען בנוגע דער אידען־פראַגע אָנגענומען פאָלגענדע רעזאָלוציע („מאָמענט“ פון 14־טען דעצעמבער 1919): „די כאַרקאָווער קאָנפערענץ פון דער פּאַרטיי פון פאָלקס־פרייהייט (קאַדעטען) זאָגט אַרויס איר איבערצייגונג, אַז די אידישע פּאָגראָמען האָבען ניט געדאַרפט פּאַרקומען, ניט נאָר צוליב הומאַניטאַרע גרונדען, ווי פון שטאַנדפּונקט פון דער גרויסער זאַך, פאַר דער פאַרווירקליכונג פון וועלכער עס קעמפּט די פרייוויליגע אַרמיי. די קאָנפערענץ וואַרפט גלייכצייטיג אָפּ יעדען חשד, אַז אָט די געוואַלדטאַטען באַגעגענען ניט קיין ווידערשטאַנד מצד דער געהעריגער מאַכט, און רעכענט פאַר איר ערשטען חוב צו באַשטעטיגען אַ גאַנצע ריי פון מאַסנאַמען, וואָס די מאַכט האָט פאַרגענומען און נעמט ווייטער פאַר אום אויסצומיידען די פּאָגראָמען און צו באַשיצען די אומשולדיגע באַפעלקערונג אין נאָמען פון דער קריסטליכער מאָראַל, אין נאָמען פון די מלוכה־אינטערעסען.“

„די פּאָגראָמען, — ווערט ווייטער געזאָגט אין דער רעזאָלוציע, — זיינען אַ פועל־יוצא פון דער אַלגעמיינער דעמאָראַליזירונג, וואָס דער באָלשעוויזם האָט אַרויסגערופען, און אויך פון דער אוממיטעלבאַרער אויפרעגונג, וואָס די באָלשעוויסטישע אַגענטען רופען אַרויס. זיי האָבען דערביי זייער מיין: דיסאָרגאַנירען דאָס לאַנד. די באַוואוסטזיניגע און אָנפירענדע קרייזען פון אידענטום דאַרף פאַרשטעהן, אַז אויב עס וועט זיך ניט שטעלען קאַמף געגען אַלע עלעמענטען אין אידענטום, וואָס נעמען אַן אַקטיווען אנטייל אין דער באָלשעוויסטישער באַוועגונג און טוען דערמיט אַ פאַרברעכערישע עקעלהאַפטע אַרבייט. דאָס רוסישע אידענטום דאַרף פאַרשטעהן, אַז אויב עס וועט זיך ניט שטעלען באַשטימט פאַר דער *פּאָלער באַדינגונגסלאָזער אונטערשטיצונג פון דער נאַציאָנאַלער דיקטאַטור און דער פרייוויליגער אַרמיי*, וועלכע שטעלען צוריק אויף דאָס רוסישע מלוכה־לעבען, דאַן איז פאַר אים קיין רעטונג נימאָ. נאָר אַ פעסטע רעכטס־אָרדענונג, צו וואָס עס שטרעבט די *נאַציאָנאַלע מאַכט*, וועט קאָנען גאַראַנטירען זיכערהייט פאַר אַלע בירגער פון רוסלאַנד, אָן אונטערשיד פון נאַציאָנאַליטעט און גלויבען.“

ווען מען זאָל דערצו צוגעבען, אַז אין קאדעטישען אָרגאַן „דאָס פרייע רוסלאַנד“ האָבען זיך געדרוקט אַנטיסעמיטישע אַרטיקלען פון דעם באקאַנטען אַנטיסעמיט נאַזשיווין, וואָס האָט פאָרגע־שלאָגען צו אָנערקענען אַלע אידען פאַר אויסלענדער, — דאַן וועלען מיר באַקומען אַ פול קלאָר בילד פון דער שטעלונג פון די קאדעטען צו די אידען־פאָגראָמען.

דאָס בילד ענדערט גאָר ניט דער ערשטער טייל פון דער רע־זאָלוציע, וואו עס ווערט פאַריסעאיש אָנגעוויזען, אַז די פּאַרטיי איז געגען פּאָגראָמען. יאָ, די פּאַרטיי איז געגען פּאָגראָמען (ווי עס איז אויך שולגין), ווען דאָס אידענטום וועט **באַדינגונגס־לאָז** אונטערשטיצען די פרייוויליגע אַרמיי און די נאַציאָנאַלע דיקטאַטור, וועלכע שטרעבען אויסצוראָטען, צו פאַרניכטען טאָסע דעמזעלבען אידענטום . . .

דער בירגער־קריג האָט אָראָפּגעריסען דאָס לעצטע ליבעראַלע הייטעל פון דער קאדעטישער פּאַרטיי, און עס האָט זיך אויפגע־דעקט איר ברודיגער פּנים.

דער פאָלקס־סאָציאַליסט נ. טשאַיקאָווסקי, אַ מיטגליד פון דער רוסישער דעלעגאַציע אין פּאַריז (די דעלעגאַציע איז די אויס־לענדישע פאָרטרעטערשאַפט פון גענעראַל דעניקין און אַדמיראַל קאָלטשאַק), האָט אין אַן אינטערוויו מיט'ן קאָרעספּאָנדענט פון ווארשויער „מאָמענט“ (נומ. 15, פון 1־טען יאַנואַר 1920) גע־זאָגט, אַז „די קאָזאַקען האָבען נאָר גערויבט, אין קיין הריגות זיינען זיי בשום אופן ניט שולדיג. אויפ'ן חשבון פון דער פריי־וויליגער אַרמיי און גענעראַל דעניקין ווערען אַרויפגעטראָגען די שרעקליכע מעשים, וואָס עס האָבען אָפּגעטאָן מאַכנאָ און גריגאָ־ריעוו און די איבעריגע אויפשטאַנדיגע באַנדעס, וועמעס ציל עס איז אויסצוקוילענען אַלע אידען.“ טשאַיקאָווסקי דערקלערט קאַ־טעגאָריש, אַז דעניקין, ווי אויך קאָלטשאַק, זיינען געגען די פּאָג־ראָמען ; אַז זיי האָבען אַרויסגעגעבען באַפעלען אפילו געגען יעדער אַנטיסעמיטישער אַגיטאַציע. די באָלשעוויקעס נוצען אויס און בלאָזען פאַנאַנדער יעדען פּאָגראָם־עקסצעס.“ דער חילוק צווישען טשאַיקאָווסקים דערקלערונג און די דערקלערונגען פון פּעטליוראָס פאָרשטעהער איז נאָר, וואָס עס בייטען זיך די פיגורען און די שולדיגע . פּעטליוראָס פאָרשטעהער טענה'ן, אַז די פּאָגראָמען

מאַכען די פּריוויליגע און זיינען מוסיף דעמזעלבען פּזמון, אַז „די באָלשעוויקעס בלאָזען פאַנאַנדער די קלאַנגען וועגען די עקס־צעסען."

אונטער דער ווירקונג פון „אויסלאַנד" גיט דער אַדמיראַל קאָלטשאַק פאָלגענדע ליבעראַלע דערקלערונג אַן אַמעריקאַנער זשור־נאַליסט: „איר מעגט גלויבען, אַז קיין אַנטיסעמיטיזם און די אַזוי־גערופענע „אידען־פראַגע" עקזיסטירט גאָר ניט אין סיביר. די אידען, וואָס זיינען שוין דאָ לאַנגע תושבים, ווערען באַטראַכט אַלס פולבאַרעכטיגטע מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט. אויב עס איז יאָ פאַראַן אַנטיסעמיטיזם אין סיביר, איז דאָס אַן אַנגעטראָ־גענער פון דער פרעמד, ער איז מיטגעבראַכט פון די אַנטלאָפענע פון רוסלאַנד, נאָר זיין ווירקונג איז דאָ אומבאַדייטענד קליין. ווען מיר וועלען ענדגילטיג מנצח זיין דעם באָלשעוויזם, וועלען די אַלע שמועסען, אַז אַלע אידען זיינען באָלשעוויקעס, במילא פאַרשוויג־דען, ווייל דאָס איז אַבסורד, אַ ווילדע איינרעדעניש. דאָס אידישע מיטעל־בירגערטום איז ניט אין דעם ערך מער בורזשואַז, מער קאָנסערוואַטיוו, ווי די מיטעלע רוסישע פאָלקס־מאַסע. ווען מ'זאָל איבערטראָגען די שולד פאַר די מעשים פון טראָצקי, סווערדלאָוו, יפה אויפ'ן גאַנצען אידישען פאָלק, דאַן איז דאָס גאַנצע רוסישע פאָלק פאַראַנטוואָרטליך פאַר די מעשים פון לענין, קרילענקאָ, לו־נאַטשאַרסקי." („דאַלנאָוואָסטאָטשנאָיע אָבאָזרעניע", וולאַדיוואָס־טאָק, דעם 21־טען סעפּטעמבער 1919; אָפּגעדרוקט אין „טאָן" דעם 14־טען דעצעמבער 1919).

קאָלטשאַק'ן איז ניט שווער געווען זיך אַזוי אַרויסצוזאָגען אין דער אידען־פראַגע, ווייל אין סיביר זיינען קיין אידישע מאַסען ניט פאַראַן. דאָרט האָט מען שרעקען און גרוילטאַטען אָפּגעטאָן איבער דער אייגענער רוסישער פאָלקס־מאַסע. ניט אַזוי איינפאַך אָבער איז צו געבען דערקלערונגען דעם גענעראַל דעניקין און אַנ־דערע פאַראַנטוואָרטליכע פירער פון דער פריוויליגער אַרמיי. אין דער אויסלענדישער פּרעסע האָבען זיך באַוויזען אויפגערעגטע באַמערקונגען וועגען די פּאָגראָמען. פאַרשווייגען קאָן מען עס ניט, אַזוי אָדער אַנדערש, נאָר ענטפערען מוז מען. דער שעף פון קיעווער ראַיאָן, גענעראַל דראַגאָמילאָוו, האָט אין אַ שמועס מיט פאָרשטעהער פון דער מיליטערישער און אַדמיניסטראַטיווער

מאַכט געזאָגט צווישען אנדערען פאָלגענדעס: „אין א גאַנצער ריי ערטער זיינען פאָרגעקומען עקסצעסען, ביי וועלכע עס האָבען גע־ליטען אידען. די אויבערשטע מיליטער־אָנפירערשאַפט נעמט אָן אנטשיידענע מיטלען ניט צו דערלאָזען, עס זאָל ווידער קומען צו אזעלכע געשעהענישען. אַלע שולדיגע ווערען איבערגעגעבען און וועלען אויך ווייטער איבערגעגעבען ווערען צום קריגס־געריכט. נאָר רעפּרעסיעס אַליין זיינען נאָך ווייניג; מען דאַרף אָננעמען פאַר־היטונגס־מיטלען, מען דאַרף דערקלערען די פינסטערע, אומבאַ־וואוסטזיניגע עלעמענטען, אַז די אידישע נאַציע קאָן ניט פאַר־אנטוואָרטליך זיין פאַר די פאַרברעכענס פון די אידען־באָלשעווי־קעס, אַז מען קאָן ניט באַשטראָפען קיין אומשולדיגע פאַר די חטאים פון אנדערע. עס איז אומבאַדינגט נייטיג, אַז די אידען גופא זאָלען זיך אָפּגרעניצען פון די באָלשעוויקעס און זייערע פריינד און מיטפילענדע, און אַז אין דער אידישער סביבה זאָלען זיך פאַר־שפּרייטען די אידעען, וועלכע עס פירען דורך די פרייוויליגע.“ דער שמועס איז געבראַכט אין ראָסטאָווער „סוואָבאָדנאַיא רעטש“ פון 14־טען אָקטאָבער און איז, ווייזט אויס, געפירט געוועןן צו יענער צייט. א קורצע צייט שפּעטער, כמעט גלייכצייטיג מיט דעם שמועס, נאָכדעם ווי די באָלשעוויקעס האָבען אויף צוויי טעג געהאַט פאַרנומען קיעוו, מאַכט מען שולדיג פאַר דעם די גאַנצע קיעווער אידישע באַפעלקערונג, וואָס האָט דערפאַר באַצאָלט מיט א שרעק־ליכער צאָל קרבנות, וואָס עס האָבען אויסגעקוילעט „מענשען מיט שטיקעס“. די שחיטה האָט ניט אָפּגעשטעלט די טעלעגראַם, וואָס דעניקין האָט צוגעשיקט פון אָדעס צום ארמיי־קאָמאַנדיר פון קיע־ווער ראיאָן: „איך האָב באַקומען נייע ידיעות וועגען גוואַלד־טאַטען, וואָס די ארמיי באַגעהט איבער אידען. איך פאָדער, עס זאָלען אָנגענומען ווערען די געהעריגע מיטלען, אום א סוף צו מאַכען מיט די עקסצעסען. צו די שולדיגע דאַרפען אָנגעווענדט ווערען די שטרענגסטע באַשטראָפונגען.“ אונטערגעשריבען דע־ניקין („סוואָבאָדנאַיא רעטש“, ראָסטאָוו, דעם 16־טען אָקטאָבער 1919). דאָס האָט דאָך ניט אָפּגעשטעלט דעם פּעדאַגאָגישען עקס־פּערימענט, וועלכער האָט געדאַרפט דערווייזען דער קיעווער אומ־גליקליכער אידישער באַפעלקערונג, אַז „מען דאַרף ניט צעשטערען קיין מלוכה, וואָס מען האָט אַליין ניט געבויט.“

דער פּאָגראָם האָט געדויערט ביז'ן 20־טען. מעטאָדיש, פּלאַנמעסיג, טריט פאר טריט, הויז נאָך הויז, גאס נאָך גאס, ווערט פארניכטעט, פארגוואלטיגט, אומגעבראַכט די אידישע באפעלקערונג. וועגען קיין מיטלען גענען די פּאָגראָמען איז עפּעס ניט צו הערען. דערפאר דערלאָזט ניט די צענזור צו דרוקען אין די אָפּאָזיציאָנעלע צייטונגען ידיעות וועגען דעם אנטייל פון מיליטער אין דעם פּאָגראָם. קענען די אויפהעצער, די פאראנטוואָרטליכע רעדאַקטאָרען פון „קיעווליאנין" און „וועטשערניע אָגני", וואָס האָבען ניט נאָר געריפען צו גוואלדטאטען געגען אידען בכלל, נאָר אָנגעוויזען קאָנקרעט די גאסען, די הייזער, די פּערזאָנען, — קענען זיי ווערט קיין פּראָצעס ניט פארפירט, און צו קיין פאראנטוואָרטליכקייט ווערען זיי ניט צוגעצויגען. סאוועָנקאָ זיצט ווי פריער אויף זיין שטעל, אלס "פארוואלטער פון פּראָפּאגאנדע אָפּטיילונג."

דעניקינס טעלעגראם איז אַ טיפּישער מוסטער פון פּאָליטישער צביעות און פאלשקייט; אַ דאָקומענט פאר „אויסלענדישען געברויך."

מיר וועלען איצט אונטערפירען דעם סך־הכל.

די פּאָגראָמען, וואָס דעניקינס פּריוויליגע ארמיי פירט דורך, צייכענען זיך אויס מיט זייער אומבאדינגטער, אומפארמיידליכער נויטווענדיגקייט, מיט דער באשטימטקייט און פּלאנמעסיגקייט, מיט זייער, לויט דעם טרעפליכען אויסדרוק פון דער אידישער „זאפּיסקע", סיסטעמאטישקייט. מיט דעם אונטערשיידען זיי זיך פון די פּאָגראָמען, וואָס פּעטליוראס דירעקטאָריע האָט געמאכט.

די פּאָגראָמען, וואָס זיינען ארויסגערופען געוואָרען דירעקט דורך די באפעלען פון דער דירעקטאָריע, אָדער די, וואָס שטעהען מיט איר אין אַ נאָענטער קרובה'שאפט, זיינען ניט אויסגעוואקסען אויפ'ן באָדען פון אַ שנאה צו דער אידישער מאסע, אלס אזעלכער, און זיינען ניט צונויפגעבונדען ביי די פּאָרשטעהער פון דער אוקראַינישער נאציאָנאלער באוועגונג מיט פּעאָדאלע פּאָראורטיילען.

די ניט קלאָרע, ניט ציל־באוואוסטע אנטיפּאטיע צום אידען, דער אינסטינקטיווער אנטיסעמיטיזם ווערען פארוואנדעלט אין אַן אַקטועלען מעטאָד פון קאמף, נאָר ווען ער איז צוליב פּאָליטישע אָדער סטראטעגישע טעמים נייטיג. ווען די באָלשעוויקעס פארנעמען אוקראַינע, ווערט דער מיטעל אַ סיסטעם. ווען די באָל־

שעוויקעס ווערען ארויסגעשטויסען פון אוקראינע, זאגט זיך די דירעקטאָריע אָפּ פון דעם ניט גאנץ־באַקוועמען מיטעל און זוכט אונטערשטיצונג אין די רעכט־סאָציאַליסטישע אידישע פּארטיי־גרופּען. ענדע אויגוסט טרעטען ארויס אַנטשיידען און אויפריכטיג צו יענער צייט געגען די פּאָגראָמען, ווי דער ראַט פון די פאָלקס־מיניסטאָרען, אַזוי אויך דער העכסטער אטאמאן פעטליורא, און נעמען אפילו אָן פראקטישע מיטלען פון קאַמף געגען זיי. דאָס, פארשטעהט זיך, שליסט ניט אויס די מעגליכקייט, אז דערזעלבער קאמפּס־מעטאָד זאָל נאָכאמאָל ניט אויסגענוצט ווערען, ווען ער וועט פּאַסיג און נייטיג זיין. די זיגענדע נאַציאָנאַל־אוקראַינישע באַוועגונג דאַרף צו פּאָגראָמען ניט אָנקומען. גאַנץ אַנדערש איז דער פּאָליטישער יסוד פון די פּאָגראָמען פון דער פרייוויליגער ארמיי. ביי איר איז דאָס ניט נאָר אַ פּאָליטישער קאמפּס־מיטעל, נאָר אַן אַקט פון נקמה פאַר „דאָס פארגוואַלטיגטע און געשענדעטע רוסלאַנד". מיט דער גרענצלאָזער שנאה און דורשט נאָך נקמה זיינען פארכאַפּט ניט נאָר די אויבערשטע פּאָליטישע שיכטען, נאָר יעדער פרייוויליגער, יעדער איינפאַכער אָפיציר.

די אַלטע קאסטע־געפילען און פאָראורטיילען פון דעם אָפיציערענטום פון דעם צארישען פּעריאָד זיינען פארטיפט און פארשאַרפט דורך דעם געפיל פון נקמה פאַר די טויזענטער נאָענטע און אייגענע, וואָס זיינען געפאַלען קרבנות פון דעם רויטען טעראָר, וועלכען זיי שרייבען צו דער „זשידאָווסקער טשרעזוויטשייקע", פארשפּיצט דערצו דורך דער שוואַרץ־מאה'דיגער אַגיטאַציע פון אָפיציעלען „אסוואַגא" און ליטעראטען, ווי שולגין און סאַווענקאָ.

מיט דער פארפעסטיגונג פון דער פרייוויליגער ארמיי פאַרמערען און פארשטאַרקען זיך די פּאָגראָמען. די רעאַקציע וואַקסט פּאַראַלעל צום וואוקס פון דער מאַכט־זיכערקייט. דער זיגענדער דעניקין טרעט איבער בערג פון אידישע קרבנות. דאָס שרעקליכסטע אין דעניקינס פּאָגראָמען איז פאַר'ן אידענטום געווען די אויסערליכע פעסטקייט און זיכערקייט פון זיין ממשלה. די „באַטקאָוושטשינע" האָט דאָס אידענטום אויפגענומען ווי אַ טעטיגקייט פון רויבער־באַנדעס; די פּאָגראָמען פון דער דירעקטאָריע — ווי מעשים פון אַן אומזיכערער, שוואַנקענדער מאַכט, וואָס האָט איר רעזידענץ ערגעץ אין אַ פארוואָרפען שטעטעל, ווי וויניצע אָדער

קאַמענעץ־פּאָדאָלסק. אָבער אין דער פּעסטקייט און שטאַנדהאַפ־טיגקייט פון דעניקינס רעסטאַווראַציאָנס־ממשלה, וואָס שטיצט זיך אויף „אינטערנאַציאָנאַלער אָנערקענונג" און וואָס באַקומט אַ פּאַקטישע מיליטערישע אונטערשטיצונג מצד דער אַנטאַנטע, האָט דאָס אוקראַינישע אידענטום געגלויבט, און דאָס האָט ביי אים אַרויסגערופן פאַרצווייפלונג און אויסגאַנגלאָזען יאוש. נאָך מער דערפאַר, ווייל ביים אָנקומען פון דער דאָזיגער מאַכט האָבען גע־ווייסע שיכטען פון דער אוקראַינישער אידישער באַפעלקערונג גע־האַט סימפּאַטיעס און געשפּונען אילוזיעס וועגען אַ געזעצליכער אָר־דענונג, וואָס וועט אַן ענד מאַכען צו דעם בירגער־קריג, וועט שאַפען די מעגליכקייט פון אַ דערטרעגליכער עקזיסטענץ פאַר'ן פיל־געליטענעם אוקראַינישען אידענטום.

די ערשאַפט פון דעניקין האָט דאָס אוקראַינישע אידענטום איבערצייגט אויף ממשות'דיגע בלוטיגע פאַקטען, וואָס די אידען האָבען צו דערוואַרטען פון די „ווייסע גענעראַלען" און פון די „ליבעראַלע" אידעאַלאָגען, וואָס אונטערשטיצען זייער פּאָליטיק פון „אייזען און בלוט".

5.

די ראַטען-מאַכט און די פּאָגראָמען

דער פּאָליטישער קאַמף געגען דער ראַטען־מאַכט ניט נאָר אין אוקראַינע, נאָר אויך אין גרויס־רוסלאַנד ווערט אָנגעפירט אונטער דער פאָן פון אַנטיסעמיטיזם. די שוואַרץ־מאה'דיגע פּרעסע פון אַלע שאַטירונגען הערט ניט אויף אויסצורעכענען וויפיל עס זיינען פאַראַן אידען קאָמיסאַרען, סתם פאָלקס־קאָמיסאַרען, מיטגלידער פון דעם צענטראַלען אויספיר־קאָמיטעט א. אַ. וו.

„די ראַטען־מאַכט, — טענה'ט די דאָזיגע פּרעסע, — איז אַ אידישע מאַכט; אויב עס נעמען יאָ אַנטייל אין איר אויך רוסען, איז עס בלויז אַ יוצא מן הכלל, אַ מיספאַרשטענדניס; און וואָס איז שייך דער רוסישער פאָלקס־מאַסע, איז זי פאַרפירט פון די כיטרע זשידעס, וועלכע שטרעבען צו וועלט־הערשאַפט. די פינקסטערע אומוויסענדע מאַסע שלעפּט זיך נאָך ביז אַ געוויסער צייט נאָך די אידישע רעדעל־פירער, וועלכע גיבען נאָך אַלע אירע נידעריגע אינסטינקטען. „מאַמאַנטאָוושטשינא“, „פּעטליוראָוושטשינא“ און „דעניקינשטשינא“ — דאָס זיינען פאַרקערפּערונגען פון דער דאָזיגער טעאָריע; דאָ ווערט צוזאַמענגעפלאָכטען דער באַוואָפענטער קאַמף געגען דער ראַטען־מאַכט מיט בלוטיגע אידישע פּאָגראָמען. דעריבער טאַקע האָט די ראַטען־מאַכט געמוזט מיט'ן וואָרצעל אַרויסרייסען יעדע אַנטיסעמיטישע אַגיטאַציע, וועלכע איז שטענדיג אַ סימן פון אַ געגנערישער שטימונג צו דער אַרבייטער־מאַכט; יעדע אַרויסטרעטונג געגען אידען איז געווען אַ הקדמה צו אַן אַרויסטרעטונג געגען די ראַטען. אין גרויס־רוסלאַנד (וועליקאָראָסיאַ) ווערט אַנטיסעמיטישע פּראָפּאַגאַנדע פאַררעכענט אַלס

אַ קאָנטער־רעוואָלוציאָנערער אקט, און די שולדיגע וועדען פון דעם רעוואָלוציאָנערען טריבונאל באשטראָפט מיט צוואַנג־אַרבייט. דאָך שטויסען מיר זיך אָן אין דער געשיכטע פון דעם פּאָגראָם־קאָש־מאַר אין אוקראַינע אויך אויף עקסצעסען און זאָגאר פּאָגראָמען מצד אזוינע מיליטערישע אָפּטיילונגען, וועלכע טראָגען דעם נאָמען „רויטע", „סאָוויעטסקע" און געהערען צו דער אוקראַינישער רויטער ארמיי. נאָר אזוינע פאלען זיינען זעלטען. די פּאָגראָמען פון אזא קאטעגאָריע טראָגען מערסטענטייל אַ כאראקטער פון רויבערייען (הגם עס זיינען דערביי אויך געפאלען מענשליכע קרבנות — אין טעאָפּיפּאָל למשל). אין דעם אומפאנגרייכען אוקראַינער פּאָגראָם־מאטעריאל געפינט זיך אויסשליסליך נאָר פאָלגענדעס וועגען די דאָזיגע עקסצעסען:

1) דער פּאָגראָם אין ר אָ ס א ו ו, דעם 3־טען מערץ: נאָך דעם פּאָגראָם פון די פּעטליוראָווצעס טרעט אריין אין שטאָט אַ באָלשעוויסטישע רייטער־אויסשפּירער אָפּטיילונג, וועלכע ראטעוועט די באפעלקערונג; עס רייסען זיך אָבער ווידער אריין „מאכנאָווצעס", וועלכע ברענגען מיט זיך הריגות און רויבערייען. נאָך זיי קומט דער „רויטער קאוואלעריע פּאָלק". די אָנגעשראָקענע אידען באגעגענען דאָס מיליטער ניט איבעריגס פריינדליך, אָבער די סאָלדאטען באַרוהיגען די אידישע באפעלקערונג, פאראורטיילען די מעשים פון די „מאכנאָווצעס", נעמען זיך צו הויז־זוכונגען ביי די פארדעכטיגע פערזאָנען און גיבען איבער דאָס געפונענע האָב און גוטס צוריק צו זייערע באלעבאטים. דער „רויטער פּאָלק" געהט אָבער אוועק. דערווייל מאכט זיך, אז ביי ראָססאוו הרג'ע־נען די פּויערים אַ קאָמאנדיר פון אַ רויט־ארמייאישער אָפּטיילונג, און עס קומען אָן נייע רויטע ארמייצעס, וועלכע מאכען ווידער אַ פּאָגראָם, באשולדיגענדיג די אידען אין אַ פיינדליכער באציהונג צו דער ראטען־מאכט . . . „איר האָט גע'הרג'עט אונזער קאָמאַנדיר! מיר ווילען זיך שוין נוקם זיין אָן אייך דערפאר!" מען הייבט אָן פאָדערען געלט, גאָלד, זילבער, און עס געהט ווידער אַ סדרה פון שחיטות און גזלות . . .

2) ק א ר א ס ט ע ן, דעם 12־טען מערץ: גוואלדטאטען מצד די רויטע ארמייצעס, וועלכע פאָדערען פון די אידען ארויסצוגעבען זייער אייגענעם אָפיציר דערפאר, ווייל ער האָט זיך אָנגענומען

פאַר א אידינע, ביי וועלכער א סאָלדאַט האָט אוועקגערויבט 20 פונט צוקער.

3) טשערניכאָוו (וואָלינער גוב.): דורך דער דאָזיגער פיל־געליטענער שטעטל איז דעם 18־טען אַפּריל דורכגעגאַנגען דער 9־טער ראַטען־פּאָלק. ווידער רויבערייען, נאָר צום גליק אָן מענשליכע קרבנות. די סאָלדאַטען האָבען גע'טענה'ט, אז די אידען האָבען כלומר'שט אונטערשטיצט פּעטליוראַן. (אויך די פּויערים האָבען אנטייל גענומען אין פּאָגראָם.)

4) אנאַפּאָל (וואָלינער גוב.): אין דער ביטע צו דער הילף־סעקציע פון דעם קאָמיסאַריאַט פאַר סאָציאַלער פאַרזאָרגונג באַקלאָגען זיך די אידען פון דער דאָזיגער שטעטל אויף רויבערייען און גוואַלדטאַטען פון דעם טאַראַשטשאַנסקער פּאָלק. קיין מענשליכע קרבנות זיינען ניט געפאַלען.

5) וואָלאָטשיסק (וואָלינער גוב.): אין אָנקלאַגע צום „רעווקאָם“ דערציילט די אידישע באַפעלקערונג וועגען גוואַלדטאַטען מצד די רויטע אַרמייצעס. מענשליכע קרבנות זיינען ניט געוועזען.

6) רויבערייען פון א סאָוויעטישען פּאָלק אין וואַסילקאָוו (אין אַפּריל מאָנאַט).

7) רויבערייען דורך דעם 7־טען סומסקען פּאָלק אין גאַראַדישטשע (דעם 31־טען מאַי): דערביי האָבען אנטייל גענומען אויך אידען, רויטע אַרמייצעס; געראַבירט, אָבער ניט גע'הרג'עט.

8) אומאַן: צוויי מאָל האָבען דאָ געראַבירט דער 8־טער סאָוויעטישער פּאַרטיזאַנען־פּאָלק. דעם 22־טען מערץ זיינען פאָרגעקומען רויבערייען; דעם 22־טען מאַי איז דער פּאָלק אָנגעקומען קיין אומאַן גלייך נאָך א שרעקליכען פּאָגראָם מצד די באַנדעס. עס האָבען זיך ווידער אָנגעפאַנגען מאַסען־רויבערייען און גוואַלדטאַטען, מערסטענטייל איבער דער אידישער באַפעלקערונג. צווישען די רויבער האָבען זיך אויך געפונען פּאַרטיזאַנען־אידען, פּראָפעסיאָנעלע גנבים. ווי עס איז צו זעהן פון דעם אויספירליכען פּראָטאָקאָל פון א זיצונג פון פּאַרטיי־ און בלל־טוער, האָט די אָרטיגע מאַכט געקעמפּט מיט די אומאָרדנונגען; אין איינקלאַנג מיט די פּובליצירטע פאַראָרדנונגען זיינען 10 פּאָגראָמ־

שטשיקעס דערשאָסען געוואָרען. דאָך איז די מאכט געוועזען הילפלאָז צו באַקעמפען די אַלגעמיינע אַנטיסעמיטישע שטימונג פון׳ם פאָלק. ביז דעם ערשטען יולי האָט מען דעם פאָלק ניט אומגעביטען, טראָץ די ביטעס און פאָדערונגען פון דער אומאַנער מאכט אין קיעוו. זיי האָבען ניט געקענט דערפילט ווערען. צו־ מאכט אין קיעוו. זיי האָבען ניט געקענט דערפילט ווערען צו־ ליב דער סטראַטעגישער לאַגע אויף די אויסערליכע און אינערליכע פראָנטען. גראָד דער 8־טער פאָלק האָט זיך גערעכענט אַלס אַ שטאַרקע מיליטערישע קראַפט געגען דער אויפשטאַנד־באַוועגונג אין אומאַנשטשינאַ. און ווירקליך, דער דאָזיגער פאָלק האָט עטליכע מאָל צוריקגעשלאָגען די אַטאַקעס פון די „פּאַוסטאַנצעס" (אויפשטענדיגע) אויף אומאַן און האָט צעקלאַפּט די אַטאַמאַנעס טיוטיוניק, פּאַפּאַוו און קלימענקאָ, און פאַרכאַפּט זייערע מלחמה־מכשירים, און אויף אַזאַ אופן פאַרהיט די שטאָט פון נייע פּאָגראָמען מצד די אוקראַינער באַנדעס. עס איז אָנגעקומען דער 1־טער אוקראַינער סאָוויעטען־פאָלק; דער 8־טער איז אַוועק און אין שטאָט איז געוואָרען רוהיג. דער נייער פאָלק איז אויך ניט געוועזען איבעריג פריינדליך צו די אידען, דאָך פלעגען פאַלען פון רויבעריי זעלטען פאָרקומען. איין אָפּטיילונג האָט באַגאַנגען גוואַלדטאַטען געגען די פויערים, פאָדערענדיג, זיי זאָלען אַרויסגעבען די קאָמוניסטען און זשידעס. אין איין דאָרף האָבען די רויטע אַרמייצעס שיער ניט דער׳הרג׳עט אַ אידישע מיידעל דערפאַר, ווייל איר שיינקייט ווירקט צו שטאַרק אויף די מענער. דעם 5־טען יולי איז דער 1־טער פאָלק אַוועק פון אומאַן אין דער ריכטונג פון פּאָלטאַווע און זיין אָרט האָט פאַרנומען דער 4־טער רעוואָלוציאָנערער סאָוויעטען־פאָלק. צום ערשטען מאָל האָט זיך דאָ די באַפעלקערונג געטראָפען מיט אַ מיליטעריש־דיסציפּלינירטער ראַטען־מאכט; דער נייער פאָלק האָט קיינעם ניט געראַבעוועט אָדער גע׳ממית׳ט צוליב נאַציאָנאַלע אָדער קלאַסען־טעמים. די אומאַנער אידען זיינען ממש געקומען צו זיך.

9) ד ע ר א י ד י ש ע ר פּ אָ ג ר אָ ם א י ן ז א ל אָ ט אָ־ נ אָ ש אַ.

11-10) פּאָגראָם אין אָ ב ו כ אָ ו ו (דעם 7־טען מאַי — דער 6־טער סאָוויעטען־פאָלק) און פּ אָ ג ר ע ב י ש ט ש ע (דעם

18־טען מאַי) ; אַ גרויסער פּאָגראָם אין אוקראַאינישען מאַסשטאַב אין טעאָפּיפּאָל (וואָל. גוב) : לויט דעם קורצען באריכט פון דעם באפולמעכטיגטען פון דעם הילפס־קאָמיטעט פון רויטען־קרייץ ביים גרעניץ, א. ווערטהיים, האָט דער 4־טער טאַראַשטשאַנסקער פּאָלק פון דער 2־טער קאַוואַלעריען־בריגאַדע צעקלאַפּט אַ פּעטליור־רישע מיליטער־אָפּטיילונג פון 120 פּויערים און 27 אידען און האָט פאַרנומען די שטעטעל ניט באַגעגענדיג קיין שום ווידער־שטאַנד מצד דער באַפעלקערונג. די סאָלדאַטען האָבען זיך גלייך אַ לאָז געטאָן ראַבירען, הרג'ענען און אונטערצינדען (ביז 300 טויטע ; ביי 150 הייזער פארברענט). עס זיינען אויך געוועזען פּאַלען פון פרויען־פארגוואַלטיגונגען. דער פּאָגראָם איז פאָרגע־קומען דעם 29־טען יוני ; קיין אויספירליכערע ידיעות זיינען ניטאָ.

די אַלע אויסגערעכענטע פּאָגראָמען טראָגען אויסשליסליך אַ מיליטערישען כאַראַקטער. איידער מיר וועלען אָנווייזען אויף וואָס פאַר אַן אופן די ראַטען־מאַכט האָט פּאָליטיש און אַגיטאַ־טאָריש געקעמפט געגען דער אַנטיסעמיטישער שטימונג אין דער ארמיי, גלייך ווי זי האָט באַהערשט אוקראַינע, וועלען מיר זיך אַביסעל אָפּשטעלען אויף דער כאַראַקטעריסטיק פון די עלעמענטען, פון וועלכע עס איז צוזאַמענגעשטעלט די רויטע ארמיי.

דער גרעסטער טייל פון דער רויטער ארמיי איז אין דעם פּעריאָד, צו וועלכען עס געהערען די באַשריבענע געשעהענישען, געוועזען צוזאַמענגעשטעלט פון פּארטיזאַנען־אָפּטיילונגען, סיי פאַר־מירטע פון דער ראַטען־מאַכט, סיי אַריבערגעגאַנגענע אויף איר צד פון פּעטליוראַן (נאָכדעם ווי די רויטע ארמיי האָט צום צוויי־טען מאָל פאַרנומען קיעוו). חוץ דעם — גריגאָריעווס און מאַכנאָס סאָלדאַטען, וועלכע זיינען געבליבען טריי דער ראַטען־מאַכט. די אַלע מיליטערישע אָפּטיילונגען זיינען צוזאַמענגעשטעלט פון פּוי־ערים, וועלכע באַציען זיך במבע ניט גוט צו אַ פרעמדען און בפרט אַ אידען. אַזוינע עלעמענטען גיבען זיך לייכט אונטער דער השפּעה פון אַנטיסעמיטישער פּראָפּאַגאַנדע, איבערהויפּט אין מאָ־מענטען פון צווייפעל און אומצוטרוי צו דער ראַטען־מאַכט. בכלל איז זייער טרייהייט זעהר צווייפעלהאַפט און אָפטמאָל געהען זיי אַריבער אויף דער זייט פון פּעטליוראַן אָדער אַנדערע „באַטקעס“

(אַטאַמאַנעס), און דאָסזעלבע ווידער צוריק. עס טרעפט אויך, אַז זיי דערקלערען זיך גאָר זעלבסטשטענדיג, און איינהאַלטענדיג די רעוואָלוציאָנערע פראַזעאָלאָגיע און אַ טייל פון די באָלשעוויס־טישע לאָזונגען, רופען זיי זיך אָן סאָוויעטישע מיליטער־אָפּטיי־לונגען, אָבער פאַקטיש אַרבייטען זיי צוזאַמען מיט די שונאים פון דער ראַטען־מאַכט. אָפטמאָל געפינען זיי זיך אונטער דעם איינפלוס פון דער אַזוי־גערופענער „ניעזאַלעזשנע" (אומאָפּהענ־גיגע) אוקראַינער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי, וועלכע האָט געשפּילט אַ פאַטאַלע ראָלע אין דער געשיכטע פון דער ראַטען־מאַכט אין אוקראַינע. זי האָט זיך אָפּגעשפּאָלטען פון דער אָפּי־ציעלער סאָציאַל־דעמ. אוקר. פּאַרטיי (מיט וויניטשענקאָ און פּעט־ליוראַ אָן דער שפּיץ), האָט אָנגענומען די פּלאַטפאָרם פון פּראָ־לעטאַרישער דיקטאַטור און אַריינגעטראָטען אין די אָרגאַנען פון דער ראַטען־מאַכט. שפּעטער אָבער, ווען די „ניעזאַלעזשניקעס" זיינען זיך פאַנאַנדערגעגאַנגען מיט די קאָמוניסטען, האָבען זיי זיך גענומען רייצען די מיליטערישע אָפּטיילונגען אויף דער „זשידעס־קאָמוניסטען־מאַכט".

די „ניעזאַלעזשנע" זיינען געגען דעניקינען, געגען דער „גע־פעלשטער קאָמונע", געגען דער מאַכט פון די זשידעס, אָבער פאַר . . . אָן אוקראַינישער אומאָפּהענגיגער („ניעזאַלעזשנע") סאָ־ציאַליסטישער ראַטען־רעפּובליק! אָט מיט דער פּאַרטיי האָט אָנ־געפירט דער „באַטקאָ פון די באַטקעס" מאַזורענקאָ. זיינע אויפ־רופען זיינען אַזוי כאַראַקטעריסטיש, אַז איך געפין פאַר נייטיג צו ציטירען איינעם, אַזוי ווי ער שטעהט און געהט:

„חברים, רויטע קאָזאַקען! שטעלט זיך אָקאָרשט די פראַגע: האָט איר דען ניט די ערשטע אויפגעהויבען אָן אויפשטאַנד געגען דער מאַכט פון דעם העטמאַן? האָט איר דען ניט פאַרגאָסען אייער בלוט אין קאַמף געגען אים פאַר אַ בעסערען שיקזאַל און פאַר די רעכט פון דעם אוקראַינישען אַרבייטענדען פאָלק? ! אָבער וואו זיינען זיי, אייערע רעכט? מיר זעהען, חברים, אַז מיר שלאָגען זיך און אין דערזעלבער צייט זעצען זיך אונז אויפ'ן קאַרק ניט קיין אַרבייטענדע עלעמענטען, רעגירען איבער אונז, אונטער־דריקען אונז. קענען מיר דען אַליין ניט באַלעבאַטעווען ביי זיך

אין דערהיים און איינאָרדענען אונזער לעבען אין איינקלאַנג מיט די אינטערעסען פון דעם ארבייטענדען פאָלק ? !

„וואָס זשע וואַרטען מיר ? ווארום באַזייטיגען מיר ניט פון אונזער וועג די זשידעס און נעמען ניט אין אונזערע אייגענע הענט דעם גורל פון די ארבייטענדע מאַסען ?

„חברים, מיר האָבען זיך געשלאָגען מיט דעם דייטש, מיר האָבען צוגעזעהן אומגערעכטיגקייטען פון דער דירעקטאָריע, מיר האָבען געקעמפט און קעמפען געגען דעניקינען און די שוואַרץ־מאה'דיגע אָפיצירען, און איצט, אַז מיר זעהען די אומגערעכטיג־קייטען פון די קאָמוניסטען, זשידעס און זייער קאָמפּאַניע, דאַרפען מיר דען ניט זאָגען : אַרויס פון אונזער שטוב, וואָרום איר האָט אונז שלעכטס אָנגעטאָן ? טאָ רוימט זשע אוים, חברים, פון אונזער לאַנד די זשידעס און אַנדערע קאָמוניסטען !

„זאָלען לעבען די ראַטען פון דעם האַרעפּאַשנעם פּויערטום און די ארבייטער־מאַסען !

„זאָל לעבען די מאַכט פון די באַטקעס אויף די ערטער און אין צענטער !

„זאָל לעבען די אוקראַינישע סאָציאַליסטישע אומאָפּהענגיגע ראַטען־רעפּובליק !

„אַ טויט דעם גענעראַל דעניקין !

„נידער מיט דער פאַלשער קאָמונע !

„דער ראַט פון דער אויפשטענדיגער מיליטער
פון דער לינק־ברעגישער אוקראַינע.

"אַטאַמאַן לאַפּאַטקין ; שטאַב־שעף זאַוואָראָדני."

אָט אַזוינע מיליטער־אָפּטיילונגען טראָגען דעם נאָמען „סאָ־וויעטסקע" און מאַכען בלוטיגע פּאָגראָמען. וואַרשיינליך איז דער ראָסאַווסקער פּאָגראָם אויך זייער ארבייט. פון די פּאָגראָם־לאָ־זונגען קען מען זיך שוין שאַפען אַ באַגריף וועגען דער שטימונג פון די מיליטער־טיילען. בשעת דעם פּאָגראָם אין זאָלאָטאָנאָשאַ (זעה אויבען נומ. 9) פלעגען די סאָלדאַטען שרייען צו די אידען : „אהא, דו ביסט אַ קאָמוניסט, טאָ נאַ דיר !" אין וואַסילקאָוו (נומ. 6) האָבען די סאָלדאַטען פון דער „רויטער מאה" געפאָדערט : „נידער מיט די קאָמיסאַרען !" עס איז קלאָר, אַז אַזאַ מיליטער איז

געווען אונטער דער השפּעה פון די פיינד פון ראַטען־מאַכט און אָפּטמאָל אָרגאַניזאַציאָנעל מיט זיי פאַרבונדען. דער פאַררעטערישער כאַראַקטער פון די מיליטער־טיילען איז איינער פון די הויפּט־פאַקטאָרען פון דעם אונטערגאַנג פון דער ראַטען־מאַכט אין אוקראַינע. אַ גרויסע טייל פון די פאַרטיזאַנען געהט גאַנץ אָפּט אַריבער אויף דעם צד פון שונא, און דערביי מאַכען זיי שרעקליכע אידישע פּאָגראָמען (ווי אין גראַבאָווסטשינא, למשל). און מען מוז מודה זיין און דערקלערען ערליך און אָפען, אַז אַט די־זעלביגע מיליטער מאַכט קיין שום פּאָגראָמען ניט, ווען עס געפינט זיך פאַקטיש אין רשות פון דער קיעווער ראַטען־רעגירונג: אַזוי שטאַרק איז דער איינפלוס פון דער ראַטען־מאַכט אין דעם פּרט.

און מיר זעהען אויף אַזאַ אופן די פאָלגענדע ערשיינונג: צוויי געזעצליכע פּאָליטישע סיסטעמען ווירקען אויף *דעמזעלביגען* מענשען־מאַטעריאַל, וועלכער איז פאַר׳סמ׳ט מיט אַנטיסעמיטיזם; איינע, די קיעווער סאָוויעטען־רעגירונג, קעמפּט געגען די פּאָגראָמען אַלס אַ געגען־רעוואָלוציאָנערען פאַקטאָר; די אַנדערע סיסטעם, פאַרקערט, נוצט אויס די פּאָגראָמען אַלס אַ פּאָליטישען קאַמפּס־מיטעל, און דערביי ווערען דערגרייכט פּונקט געגענזעצליכע רעזולטאַטען.

אין איר קאַמף געגען די אַנטיסעמיטישע עקסצעסען האָט זיך די ראַטען־מאַכט הויפּטזעכליך געשטיצט אויף אַ באַגרעניצטער צאָל געטרייע קאָמוניסטען און אויך אויף די אַזוי־גערופענע „אינטערנאַציאָנאַלע דיוויזיעס“. די קאָמוניסטישע מיליטער־טיילען זיינען צוזאַמענגעשטעלט פון מיטגלידער פון דער אוקראַינער קאָמוניסטישער פאַרטיי און אויך פון סאָציאַליסטישע פאַרטייען, וועלכע זיינען מאָביליזירט געוואָרען לויט פאַראָרדנונגען פון צענטער דורך די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען און די פאַבריק־קאָמיטעטען. די קאָמוניסטען ווערען קאָמאַנדירט אין אַזוינע מיליטער־גרופּען, וועלכע געפינען זיך אין אַ צושטאַנד פון דעמאָראַליזאַציע, כדי דאָרט אַריינצוטראָגען באַוואוסטזיניגקייט; אויף אַזאַ אופן האָט זיך ביסלעכווייז פאָרמירט אַ דיסציפּלינירטע רויטע אַרמיי.

די אינטערנאַציאָנאַלע דיוויזיעס, וועמען די אומאַנער באַפעלקערונג האָט אַזוי באַגריסט, זיינען באַשטאַנען פון ניט קיין גרויסע, אָבער פעסטע אָפּטיילונגען פון אונגאַרישע, דייטשע און

עסטרייכישע קריגס־געפאנגענע אונטער דער אָנפירונג פון זייערע ראַטען. זיי פלעגען אָפּט געשיקט ווערען ספּעציעל צו באַקעמפען דעמאָראַליזירטע מיליטער און אירע עקסצעסען. אין דעם פּעריאָד פון קאַמף געגען דער דעניקינישער „פרייוויליגער ארמיי" באַווייזען זיך אין אוקראַינע, לויט דעם פּאַרלאַנג פון דער העכערער ראַטען־מאַכט, אויך גרויס־רוסישע רויט־ארמייאישע טיילען.

מען דאַרף אויך באַמערקען, אַז אָפּטמאָל זיינען די הויפּט־שולדיגע אין די אַנטיסעמיטישע ארויסטרעטונגען פאַררעטערישע פּאַרשטעהער פון דער ראַטען־מאַכט, וועלכע איבען אוים א שטאַרקען איינפלוס אויף די אונטעראָרדענטע, ווי מאַזורענקאָ און גריגאָריעוו, למשל. דאָס זעלבע טרעפט אויך צווישען די קלענערע ראַטען־באַאמטע. אין ט ש ע ר נ י א ק א ָ ו, צ. ב., ווייזט זיך ארויס, אַז דער פּאָרזיצענדער פון דעם רעוואָלוציאָנס־קאָמיטעט און גלייכצייטיג אויך מיליטער־קאָמיסאַר, געפינט זיך אין גע־היימע פאַרבינדונגען מיט סאָקאָלאָווסקים באַנדעס. דער רעזול־טאַט — א פּאָגראָם אויף אידען. אין מ א ט ו ס א ָ ו ו (קיעווער גוב.) האָט פּאַסירט פאָלגענדעס: איינינע טעג פאַר דעם פּאָגראָם איז צום אָרטיגען אויספיר־קאָמיטעט פון דעם ארבייטער־ראַט אָנ־געקומען א פּראָוואָקאַציאָנס־פּאַפּיר פון שפּאָלע מיט א בכיון אי־דיש־קלינגענדער אונטערשריפט פון א קאָמיסאַר (דוכט זיך, גאָלד־שטיין) מיט פאָלגענדען אינהאַלט: „אַלע קלויסטערם צומאַכען. די קלויסטער־חפצים ברענגען קיין שפּאָלע." דעם 10־טען מאַי זיינען אָנגעקומען קיין מאַטוסאָוו רייטער, וועלכע האָבען געבראַכט אַן „אוניווערסאַל" (א באַקאַנטמאַכונג) פון גריגאָריעוו'ן, וואָס איז דעמזעלבען טאָג איבערגעלייענט געוואָרען פון דעם סעקרעטאַר פונ'ם אויספיר־קאָמיטעט קעסער פאַר א ספּעציעל־צוזאַמענגערו־פענעם „סכאָד" (פויערים־פאַרזאַמלונג). עס איז ניט פעסטגע־שטעלט געוואָרען, צי ער האָט געלייענט פון דעם „אוניווערסאַל", אָדער אויסגעטראַכט פון זיין אייגענעם קאָפּ (וואַרשיינליכער איז דאָס לעצטע). אַזוי צי אַזוי, אָבער קעסער האָט דערקלערט די פויערים, אַז עס איז אָנגעקומען א פאַראָרדנונג צו פאַרטיליגען אַלע אידען. עס איז פאָרגעקומען א שרעקליכער פּאָגראָם. אַלזאָ, האָבען מיר דאָ צו טאָן מיט א פאַררעטערישען פאָרשטעהער פון דער ראַטען־מאַכט, וועלכער האָט אָפּגעטאָן זיין פאַרברעכערישע

ארבייט, זיך שטיצענדיג אויף דער אויטאָריטעט פון זיין אָפּי־ציעלער לאַגע און כלומר'שט אין די אינטערעסען פון דער ראַטען־מאַכט.

די ראַטען־מאַכט האָט, גלייך ווי זי האָט זיך באַוויזען אין אוקראַינע, אָנגעהויבען צו פירען אַ דירעקטען קאַמף געגען די פּאָגראָמען דורך מיטלען פון אגיטאַציע, אָרגאַניזאַציע, הארבע שטראָפען און ענערגישע מאַסנאַמען. שוין די ערשטע פאַראָרד־נונגען פון ראַקאָווסקין אין כאַרקאָוו, וועלכע זיינען שפּעטער אי־בערגע'חזר'ט געוואָרען אין קיעוו, האָבען געדראָט מיט טויט־שטראָף פאַר אנטייל נעמען אין פּאָגראָמען און מיט אַ שטרענגער שטראָף פאַר אַנטיסעמיטישער העצע: „דער אידישער פּראָלעטאַריאַט און די אָרימע מאַסען זיינען אונזערע פאַרבינדעטע; די אידישע בור־זשואַזיע איז ניט בעסער און ניט ערגער פון אַלע אַנדערע; יעדער רוף צו קאַמף מיט אידען סתם שטאַמט פון די שונאים, וועלכע ווילען דעמאָראַליזירען די רויטע אַרמיי און פאַרראַטען די אינטע־רעסען פון די אַרבייטער און פּויערים." — אַזוי שטעהט אין אויפ־רוף פון דער רעגירונג. גלייכצייטיג פאַרנעמט דעם קאַמף געגען אַנטיסעמיטיזם אַ בכבוד'יגען אָרט אין דער ברייטער פּראָפּאַגאַנדע פון דעם „נאַרקאָמוואָיען" (קאָמיסאַריאַט פאַר מיליטער־אַנגעלע־גענהייטען). פון דער אַנדער זייט ווערט די אַנטיסעמיטישע אַגי־טאַציע געפערליך אַלס אַ צעשטערונגס־מיטעל אין דער אַרמיי. ווען מען טרעט צו צו „פּראָלעטאַריזירען" די פּויערשע מיליטער־טיילען, אריינפירענדיג אין זיי אַרבייטער־עלעמענטען, מאָביליזירט דורך די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען, ווערט ווענען דעם ארויסגעלאָזען אַן אויפרוף פון די מיליטער־אינסטאַנציעס ספּעציעל צו די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען: „בונד", „פאַר־אייניגטע" און „פּועלי־ציון". אין דעם אויפרוף ווערט אָנגעוויזען, אַז מען מוז לייגען געוויכט אויף דער מאָביליזאַציע פון דער אידי־שער סאָציאַליסטישער יוגענט; און אַז די פּראַקטיק האָט באַווי־זען, אַז אין דעם פּראָצעס פון צוזאַמענלעבען מיט די אידישע אַר־בייטער אין דער רויטער אַרמיי ווערט אָפּגעשוואַכט דער אַנטי־סעמיטיזם אַפילו אין די אָפּגעשטאַנענסטע פּויערשע מיליטער־טיי־לען, און זיי גיבען זיך אונטער לייכטער דער אַנטשפּרעכענדער מיליטערישער אַגיטאַציע. חוץ דעם ווערען ביי דער פּאָליטישער

אָפּטיילונג פון דעם „נאַרקאָמוואָיען“ געשאַפען ספּעציעלע אידישע פּראָפּאַגאַנדע־סעקציעס, וועלכע טיילען פאַנאַנדער לויט דעם אַלגעמיינעם דעקרעט די מאָביליזירטע אידישע אַרבייטער צווישען די רויט־אַרמייאישע טיילען, האַבענדיג אין זינען די ספּעציפישע באַדינגונגען, וואָס הערשען דאָרט, און שטרעבענדיג אויסצוגעפינען די ווירקזאַמסטע מיטלען צו באַקעמפען דעם אַנטיסעמיטיזם. (דער אויבענדערמאָנטער אויפרוף פאַרפאָלגט ניט דעם צוועק קוואַנטיטאַטיוו צו פאַרגרעסערען די רויטע אַרמיי, נאָר איר צו פאַרפאָלקאָמען קוואַליטאַטיוו, דורך דער צוועקמעסיגסטער קרעפטען־פאַנאַנדערטיילונג.) די סעקציעס פלעגען זאַמלען ידיעות וועגען די ערפאַרונגען פון די אידישע מאָביליזירטע אַרבייטער. פון די ידיעות איז צו זעהן, אַז אין די אָפּגעשטאַנענע מיליטער־טיילען האָט מען באַגעגענט די ניי־אָנגעקומענע אידען מיט אומצוטרוי און אָפטמאָל פיינדליך, און עס זיינען זאָגאַר פאָרגעקומען עקסצעסען געגען זיי. די סעקציע פלעגט באַקומען ביטעס פון די אידישע רויטע־אַרמייצעס וועגען אַריבערפירען זיי אין אַזוינע טיילען, וואו עס זאָל הערשען אַ בעסערע באַציהונג צו זיי.

נאָר דאָס געהערט אַלץ צום ערשטען פעריאָד. שפּעטער האָבען זיך כמעט אומעטום איינגעשטעלט פרידליכע באַציהונגען צווישען די אידישע און ניט־אידישע רויטע־אַרמייצעס. „די זיינען גאָר ניט קיין אידען, די זיינען אונזערע!“ — פלעגען די לעצטע זאָגען וועגען זייערע אידישע קאָלעגען. אַזאַ רעזולטאַט איז דערגרייכט געוואָרען דורך דעם צוזאַמענלעבונגס־פּראָצעס גופא און דורך פּאָליטישער אויפקלערונג. נאָר חוץ דעם זיינען אויך באַנוצט געוואָרען שטראָף־מיטלען: פאַראורטיילונגען פאַר אַנטיסעמיטישער פּראָפּאַגאַנדע אַלס קאָנטר־רעוואָלוציאָנערע; איזאָלאַציע און אויפלייזונג פון געפערליך־אַנטיסעמיטישע טיילען און זייער אַנטשפּרעכענדע אומגרופּירונג. כאַראַקטעריסטיש איז דער פאָלגענדער פאַל: אין קיעוו האָט זיך (סוף מאַי) אַ פּאָלק אַנטזאַגט צו פאָלגען דער קאָמאַנדירענדער מאַכט און האָט אַרויסגעשטעלט אַ לאָזונג: „נידער מיט די זשידעס־קאָמוניסטען!“ ביינאַכט האָט מען דעם פּאָלק אַרומגערינגעלט מיט געטריי מיליטער און אים געצוואונגען זיך אונטערצוגעבען. די אָנפירער האָט מען דערשאָסען. אין יוני האָט פּאַסירט אַן ענליכע געשיכטע מיט אַן אַנ־

דער פֿאָלק, וועלכער איז אָפֿען אַרויסגעטראָטען מיט דעם ציל צו ראַבירען אידען. מען האָט אים אַרומגערינגעלט מיט דעם רע־זערוו־קאָמוניסטישען פֿאָלק און אַנטוואָפֿענט. ביידע מאָל זיינען די אָנפֿירער געוועזען אומבאַוואוסטזיניגע פֿינסטערע עלעמענטען, וועלכע האָבען געאַרבייט צוזאַמען מיט קאָנטער־רעוואָלוציאָנערע אָפֿיצירען.

אַנאַליזירענדיג גאַנץ אָביעקטיוו דעם פּאָגראָם־מאַטעריאַל, די אויספֿאָרשונגען פֿון דעם באַפֿולמעכטיגטען פֿונ'ם הילפֿס־קאָמיטעט ביים רויטען־קרייץ, די דאָזיגע געשיכטע־בלעטער פֿון פּיין און בלוט, מוזען מיר קומען צו דער איבערצייגונג, אַז די סאָוויעטישע אַרמיי האָט פֿאַרהיט דאָס אוקראַינישע אידענטום פֿון פֿאַרניכטונג. דער צוריקטריט פֿון ראָטען־חיל באַדייט דאָס אָנקומען פֿון אַ בלוטיגער כוואַליע פֿון שרעקליכע פּאָגראָמען; פֿאַרקערט, דער אָנגריף פֿון דער סאָוויעטען־אַרמיי — אַן ענדע פֿון גרויזאַמען קאָשמאַר (זשיטאָמיר, יעליסאַוועטגראַד, נאָוואָמירגאָראַד, פּראָסקוראָוו, נאַראָדישטשע און אַנד.). די אַנטיסעמיטישע העצע, אַז אידישקייט און קאָמוניזם זיינען סינאָנימען, האָט געלאָזען טיפֿע וואָרצלען; בשעת די ראָטען־מאַכט טרעט אָפּ פֿון ערגעץ, ציען זיך נאָך איר אידען, וועלכע פֿאַרלאָזען זייער אַלטע היים, ניט האָבענדיג פֿאַר זיך קיין באַשטימטען ציל; מיט דעם געשפּענסט פֿון אַ הונגער־טויט און דעם בירגער־קריג פֿאַר זייערע אויגען. נאָר זיי האָבען ניט קיין אַנדער ברירה: זיי טרייבט פֿאָראויס דער שרעק פֿאַר דער פּאָגראָם־כוואַליע הינטער זיי. נאָך דעם צווייטען פּאָגראָם אין זשיטאָמיר פֿאָרט אַרויס פֿון שטאָט צוזאַמען מיט דער צוריקטרעטענדער רויטער אַרמיי אויך די אידישע יוגענט. איז טאַראַשטש (קיעווער גוב.) — דאָס זעלבע, נאָר אין אַ י״ע־סערען מאַסשטאַב: די גאַנצע אידישע באַפֿעלקערונג (4000 נפֿשות) פֿאַרלאָזט די שטעטעל צוזאַמען מיט דער ראָטען־אַרמיי. מען דאַרף באַגרייפֿען, ווי טיף עס איז די טראַגעדיע פֿון דעם אוקראַינער אידענטום; זיין באַדייטענדסטער טייל (כמעט דער גאַנצער מיטעלקלאַס) באַציט זיך סקעפּטיש צו דער ראָטען־מאַכט, שווין אָפּגערעדט פֿון דער בורזשואַזיע, וואָס איר שטעלונג איז אויסגעשפּראָכען פֿיינדליך. און דיזעלבע בורזשואַזיע, געטריבען פֿון דעם שרעק פֿאַר אַ זיכערען טויט, זוכט שוץ און הילף ביי

באָלשעוויסטישע מיליטער. אין ל ע ב ע ד י ן (קיעווער גוב.) קומט גראָד אָן בשעת'ן פּאָגראָם א רויט־ארמייאישער געפאַנצערטער צוג און פירט אוועק פון די באַנדיטען די לעבען־געבליבענע אידען, וועלכע האָבען זיך באַהאַלטען אין די קעלערען און אויף די בוי־דעמס.

און דעריבער איז גאָר קיין וואונדער ניט, ווען פילע אידישע יונגע לייט טרעטען אריין אין די רייען פון דער רויטער ארמיי ניט צוליב פּאָליטישע טעמים, נאָר פּשוט דערפאַר, ווייל דאָס איז דער איינציגער מיטעל, ווי אזוי צו פאַרטיידיגען דאָס לעבען און ערע פון זייערע מוטערס, שוועסטער, פרויען, נאָענטסטע און ליבסטע.

.6

א) זעלבסטשוץ און די אידישע פּאָגראָמען אין אוקראַינע

יעדערער, וואָס באַקענט זיך מיט די שרעקליכע פּרטים פון דער אוקראַינער אידען־שחיטה, דערוואַרט מיט אַ פאַרשטענדליכען ציטער אַן ענטפער אויף דער פראַגע: צי האָט דאָס אוקראַינישע אידענטום געלאָזט זיך אויסקוילענען אָן יעדען ווידערשטאַנד? צי זיינען זיי ווי אַן איבערגעשראָקענע שעפּסען־עדה געגאַנגען צו דער שחיטה, אָדער האָבען זיי, לויט דער מעגליכקייט, מיט כבוד און ווירדע פאַרטיידיגט זייער לעבען און ערע? און אויב זיי האָבען זיך יאָ פאַרטיידיגט, אויף וואָס פאַר אַן אופן? וואָס פאַר רעזולטאַטען האָט דאָס געבראַכט?

די פאַקטישע מאַטעריאַלען וועגען אידישען זעלבסטשוץ זיינען ניט גענוגענד, אום צו קריגען אין דער פראַגע אַ קלאָר בילד. מען דאַרף קודם־כל נעמען אין אַכט די אייגענאַרטיגע אומשטענדען פון די אוקראַינער פּאָגראָמען און די מיטלען, וואָס דאָס אידענטום האָט געקאָנט באַנוצען צום פאַרטיידיגען זיך.

דער לאָזונג „זעלבסטשוץ" האָט אין זיין צייט געשפּילט אַ גרויסע ראָלע און איז געווען אַ רעוואָלוציאָנערער מיטעל אין קאַמף מיט די פּאָגראָמען פון „צאַרישען פּעריאָד". אין די פּאָגראָמען פון די 80־ער יאָרען קאָן ניט פאַרצייכענט ווערען קיין שום ווידערשטאַנד מצד דעם אידענטום, וואָס האָט, ווי אין מיטעלאַלטער, די פּאָגראָמען אָנגענומען, ווי אַ פאַרדינטען, אומפאַרמיידליכען

עונש, מיט וועלכען נאָט שטראָפט פון צייט צו צייט זיין געליבט פאָלק. ווי אַלטע, אַזוי יונגע, פלעגען זיך די אידען באהאלטען פון די פאָגראָמירער אין די קעלערען, אויף די בוידימער און זיך צוריק באַווייזען אויף גאָטס ליכטיגער וועלט ערשט ווען די סכנה פלעגט פאַרבייגעהן. אַזוי איז אויך געשעהן אין דעם קישענעווער פאָגראָם פון 1903, וואָס איז אָרגאַניזירט געוואָרען פון בלוטיגען דיקטאַטאָר פּלעווע, אַלס אַ מיטעל אָפּצושרעקען די אידישע סאָציאַליסטישע יוגענט. די אידישע ארבייטער־פארטיי „בונד" האָט געצוואונגען דעם אַלמעכטיגען סאטראפּ צו געוויסע פאָרבארייטונגען און צו איינשטילענדע מאַסנאַמען. דער „בונד" האָט עס נאָכ'ן קישינעווער פאָגראָם געגעבען דעם לאָזונג „זעלבסטשוץ". ביי די באַדינגונגען, אין וועלכע עס פלעגען צו יענער צייט דורכגעפירט ווערען די פאָגראָמען, האָט דער לאָזונג זיך ארויסגעוויזען פאַר אַ לעבענס־פעהיגען און ווירקענדען און האָט געפירט צו באַשטימטע, פאָזיטיווע רעזולטאַטען. די פאָגראָמען פון פאַר 1905 פלעגען אָרגאַניזירט ווערען אויף אַ באַשטימטען אופן: לויט דער פאַראָרדענונג פון פּאָליציי־דעפּאַרטמענט פלעגען די גובערנאַטאָרען מיט דער הילף פון די פּאָליצמייסטערס איגסצענירען „אויפגעבראַכטע און דערצאָרנטע" אויף די אידען „פאָלקס־מאַסען", וואָס זיינען באמת געווען ניט מער און ניט ווייניגער, ווי איבערגעטאָנענע אין ציוויל קליידער פּאָליציי, סטרעזשער, קרימינאַל־פּאָליציי און דער אָפּוואורף פון דער שטאָטישער באַפעלקערונג, וועלכע פלעגען פאַר זייער מלאכה אָרענטליך באַפרידיגט ווערען.

ביי דער פאַרהעלטניסמעסיג שוואַכער אָפּאָזיציאָנעלער און רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג, האָט דאָך די צארישע דעספּאָטישע זעלבסטהערשאַפט, צוליב לייטען, צוליב מערב־אייראָפּע, באַמיט זיך צו אַ כלומר'שטער אנשטענדיגער האַלטונג, און דעריבער פלעגט ווי די אָפיציעלע פּאָליציי, אַזוי די מיליטער, זיך פאַרהאַלטען נייטראַל. און אָט דער פחדנות'דיגער, איינגענלויבטער אין איר זיבערקייט און אומבאַשטראָפבאַרקייט, האַלב־שכור'ער און ניט זעלטען טויט־שכור'ער מאַסע, איז ניט שווער געווען זיך אנטקעגען צו שטעלען. זי פלעגט זיך פאַנאַנדערלויפען ביי די ערשטע רעוואָלווער־שאָסען. געוויינליך פלעגען די באַנדיטען פאַנאַנדערטיילען זיך אין ניט באַדייטענדע גרופּען, און די גרופּען פלעגען

זיך פאַנאַנדערשיטען אין באַזונדערע גאַסען. דער „זעלבסטשוץ", אָפטמאָל מיט גוטע אויסשפּירער־אָפּטיילונגען, פלעגט פאַרצוימען זיי דעם וועג. אייניגע שאַסען אין די רויבער, און אָפטמאָל אפילו אין לופט אריין, זיינען גענוג געווען צו פאַנאַנדעריאָגען זיי. אזוי איז געווען אין האָמלער פּאָגראָם, וואו דער בונדישער זעלבסטשוץ האָט געשפּילט אַ באַדייטענדע ראָלע.

די פּאָגראָמען פון 1905 און 1906 טראָגען שוין אַן אָפּיציע־לען כאַראַקטער, און דער אנטייל פון דער מאַכט טרעט אַרויס אָפען און בולט. די טיראַנישע זעלבסטהערשאַפט, וועלכע האָט זיך איין מאָמענט געהאַט פארלאָרען און האָט, נאָכגעבענדיג דער קראַמאָלע, אַרויסגעלאָזען אַ מאַניפעסט מיט גרויסע הבטחות וועגען קאָנסטיטוציע און פרייהייט, האָט קומענדיג צו זיך געזוכט צו דער־טרינקען אין בלוט די שאַנדע פאַר איר פריערדיגער שוואַכקייט. אום זיך אויפצוהאַלטען, האָט די רעאַקציע געמוזט אָננעמען די שטרענגסטע אום׳ברחמנות׳דיגסטע רעפּרעסיעס און ראשית כל איינ־צעניִרען אין אַ ברייטען מאַסשטאַב דעם „פּאָלקסצאָרן", וועלכער איז זיך נוקם אַן די זשידעס פאַר זייערע שטרעבונגען צו פריי־הייט. דאָ האָט וועגען שעמען זיך פאַר לייטען קיין רייד ניט געקאָנט זיין.

ווי אין דרום, אזוי אויך אַנדערשוואו, זיינען די פּאָגראָמי־רענדע אַרומגערינגעלט געווען מיט באַוואָפענטע פּאָליציי־קאָרדאָ־נען, וועלכע האָבען זיי אָפּגעהיט פון יעדען אָנגריף, פון יעדער סכנה. אין דערזעלבער צייט האָבען זיי פאַרצוימט דעם וועג די זעלבסטשוץ־אָפּטיילונגען, ניט צולאָזענדיג זיי צו די ערטער, וואו עס פלעגען פאָרקומען די פּאָגראָמען, און אין פאַל פון זייער דער־נענטערען זיך, פלעגט מען איבער זיי געבען אַ זאַלפּ. דאָסזעלבע פלעגען גאַנץ אָפט אויך טאָן מיליטער־טיילען.

דער טיפּ פון דעם פריערדיגען זעלבסטשוץ, פּרימיטיווע, קליינע גרופּעס, באַוואָפענטע מיט רעוואָלווערען, מעסערס א. ד. ג., איז מער שוין ניט פּאַסיג געווען פאַר די ניי־געשאַפענע באַדינ־גונגען. אויף דעם אַנטקעגענשטעלען אַ האָפטיגען, ווירקליכען ווי־דערשטאַנד זיינען נייטיג געווען גוט־באַוואָפענטע אָפּטיילונגען. אזוי איז געווען אין ריגע אין 1905. דער פּאָגראָם, אין וועלכען עס האָבען אנטייל גענומען פּאָליציי און מיליטער, איז געווען

גרינדליך אָפּגעשטעלט און אין זיין שורש אונטערגעהאַקט דורך די לאַטווישע באַוואָפנטע אָפּטיילונגען, וועלכע זיינען אייגענטליך געווען ניט קיין אנדער זאַך, ווי דיסציפּלינירטע, רעוואָלוציאָנערע מיליטער־אָפּטיילונגען.

דאָרט, וואו אַזעלכע זיינען ניט געווען, זיינען די פּאָגראָמען, וואָס האָבען געטראָגען דעם כאַראַקטער פון מיליטערישע שטראָף־עקספּעדיציעס, דורכגעפירט געוואָרען אויפ'ן גלענצענדסטען אופן. אויף דעם אַנטקעגנשטעלען זיך איז נייטיג געווען שוין ניט קיין טעכניש־אָפּגעשטאַנענער זעלבסטשוץ, נאָר אַן אָרגאַניזירטע קריגס־קראַפט. פאַרשטעהט זיך, אַז אַזאַ קראַפט איז ניט געווען, מיט דער אויסנאַם פון אייניגע געגענטען מיט ספּעציפישע באַדינגונגען, וואו עס זיינען דאַן פאָרגעקומען אָפענע באַוואָפנטע אויפשטאַנדען (ווי למשל אין באַלטישען געגענט). ביי אַזעלכע באַדינגונגען קאָן דער לאָזונג „זעלבסטשוץ" ניט באַדייטען עפּעס אַנדערש, ווי אַן אויפרוף צו אַן אָפענעם אויפשטאַנד.

ווער עס האָט זיך באַקענט מיט דעם אינהאַלט פון די פריערדיגע קאַפּיטלען, פאַר דעם איז קלאָר דער כאַראַקטער פון די פּאָגראָמען אין אוקראַינע אין 1919.

די פּאָגראָמען, וואָס האָבען פאַרנעשטעלט מיט זיך און געשטעלט זיך באַוואוסטזיניג אַלס ציל די פאַרניכטונג פון דער אידישער נאַציע נאָך אַ קאָנקרעט־אָנגעצייכענטען און אין דעטאַלען אויסגעאַרבייטען פּלאַן, דורך באַוואָפנטע, רעגולערע קריגס־מחנות, אָדער דורך אויפשטאַנדיגע בונטאַרען־באַנדעס, אויך באַוואָפנטע פון קאָפּ ביז די פיס, אַזעלכע פּאָגראָמען האָבען אַלס אַ נעגענווירקענדע קראַפט געפאָדערט אַן אַרמיי, וואָס זאָל בכח זיין זיך אַנטקעגנצושטעלען דער אָנפאַלענדער אַרמיי.

פון דער טרויעריגער מאַרטירער־כראָניק, פון די עפּיזאָדען פון דער אוקראַינער שחיטה איז צו זעהן, אַז ס'רוב פּאָגראָמען פלעגען זיך אָפּשטעלען נאָר נאָך אַ צייטווייליגער מפּלה פון די פּאָגראָמירער, — אָפטמאָל אַ דאַנק דעם איינשטעלען זיך פון די קריסטליכע עלעמענטען פון דער באַפעלקערונג, ווענען וואָס מיר וועלען נאָך שפּעטער אויספירליכער רעדען.

ביים אָנפאַנג פון דער פּאָגראָמען־עפּאָכע האָט דאָס אידענטום געפּרואווט זיך באַשיצען דורך אַלטע אויסגעפּרואווטע מיטלען,

— דורך אונטערקויפען די קאָמאַנדירען פון דעם חיל. אָפטמאָל פלעגט זיך איינגעבען (ווי דאָס איז געווען דער פאַל מיט קרע־מענטשוג) אָפּצוקויפען זיך, אריינטראַגענדיג צו די ארמיי־אָנפירער אַ בכבוד'יגע געלט־סומע. נאָר נאָך אָפטער פלעגט דאָס קיין נוצען ניט ברענגען: דאָס געלט פלעגט מען פון זיי צונעמען און די שחיטה דאָך מאַכען; די איינגעגלויבטע אין איר זיכערקייט אי־דישע באַפעלקערונג פלעגט זיך ניט באַהאַלטען און האָט פאַר די שחד־געלט באַצאָלט מיט מער קרבנות. אַזאַ מין פאַל האָט פּאַ־סירט אויך אין שטעטעל פעלשטין (פּאָדאָליער גובערניע). די אידישע קהלה, דערוויסענדיג זיך פון דער שרעקליכער שחיטה אין פּראָסקוראָוו, האָט אָנגעהויבען פירען אונטערהאַנדלונגען מיט דעם מיליציע־נאַטשאַלניק, וועגען אָננעמען געהעריגע מיטלען צום פאַרטיידיגען די אידישע באַפעלקערונג, געגעבען אים 15 טויזענט רובעל מזומן און נאָך צוגעזאָגט אַ באַזונדערע מתנה אַ טייערען קאָסטיום. ער האָט זיי מיטגעטיילט, אַז ער האָט צו הילף זיינע מיליציאָנערען נאָך איינגעלאַדען די מיליציע־וואַך פון שכנות'דיגען פאַריטש. די הילפס־וואַך איז טאַקע אויף מאָרגען געקומען, נאָר איר חוב האָט זי דערפילט דורך דעם, וואָס זי האָט קיינעם פון די אידען ניט דערלויבט צו פאַרלאָזען דאָס שטעטעל, און אַזוי אַרום זיינען די אידען ווי אריינגעפאַלען אין אַ נעץ, און מען האָט אויסגעשאָכטען אַ פאַרהעלטניסמעסיג גרויסע צאָל (600).

אין אַ גאַנצער ריי שטעט און שטעטלעך האָבען זיך געבילדעט „זעלבסטשוץ"־גרופּען. זייער גורל איז זעהר באַלערענד.

אין קרעמענטשוג האָט זיך ביים „פאַרבאַנד פון אידישע מיליטער־לייט" אָרגאַניזירט אַן אָפּטיילונג, וועלכע האָט געציילט ביז 1000 מאַן. ביי דעם ערשטען יעליסאַוועטגראַדער פּאָגראָם איז אַ טייל פון דער אָפּטיילונג, אַן ערך פון 200 מאַן, אָנגעקומען אין יעליסאַוועטגראַד און אָפּגעשטעלט דעם פּאָגראָם. די דרוזשי־נע איז באַשטאַנען אין איר רוב פון אידען, נאָר אין איר האָבען אָנטייל גענומען אויך קריסטען. אָנגעפירט האָט מיט איר גראַטש. ביים צווייטען יעליסאַוועטגראַדער פּאָגראָם האָט שוין די דרוזשי־נע ניט געשפּילט קיין ראָלע. אַ ווידערשטאַנד האָט דער פּאָגראָם באַקומען מצד דעם „קאָמיטעט פון געזעלשאַפטליכער זיכערהייט", וועלכער האָט געהאַט אונטער זיך אַ גרויסע מחנה דרושיניקעס.

ער האָט דערביי פאַרלאָרען 22 גע'הרג'עטע (8 אידען און 14 קריסטען) און 30 פאַרוואונדעטע. אין דער צייט פון דעם שרעק־ליכסטען, באמת מיליטערישען, דעם דריטען נאָכ'ן חשבון, פּאָגראָם, וועלכען עס האָבען געמאַכט גריגאָריעווס באַנדעס, האָבען שוין קיינע דרוזשינעס ניט געהאָלפען. דאַן האָט דער פּראָפעסיאָנעלער פאַראיין פון די מעטאַל־ארבייטער און די אנטיילנעמער פון דעם פויערים־צוזאַמענפאָר, אויפ'ן צווייטען טאָג פון פּאָגראָם, אָרגאַ־ניזירט אַן אָטריאַד פון די מער באַוואוסטזיניגע ארבייטער. אי־בער'ן שטאָט זיינען ארויסגעפאָרען עטליכע אויטאָמאָבילען מיט באַוואָפּענטע ארבייטער. די מאַטראָזען און סאָלדאַטען האָבען לכתחילה געמיינט, אז דאָס איז אָרגאַניזירט לויט דער פאַראָר־דענונג פון שטאַב. דערוויסענדיג זיך אויף מאָרגען, אז אזא באַפעל איז ניט געווען, האָבען זיך די גראָמירער נאָך מיט מער קוראַזש גענומען אויסצושלאָכטען די אידען. די ארויסגעקראָכענע פון די לעבער אידען, וועלכע האָבען געמיינט, אז דער פּאָגראָם איז שוין געענדיגט, האָבען אויפ'ן דריטען טאָג שוין ניט געקאָנט זיך אזוי גוט אויסבאַהאַלטען, און דעריבער איז די צאָל קרבנות פאַר'ן דריטען פּאָגראָם־טאָג אומגעהייער גרויס. די ווילד־געוואָ־רענע מענשען־חיות האָבען געקוילעט גאַנצע פאַמיליעס, ניט שוי־נענדיג קיין עלטער און געשלעכט, פרויען, זקנים, און ברוסט־עופה'לעך.

דער פּאָגראָם איז אָפּגעשטעלט געוואָרען א דאַנק דער וויר־קונג אויף גריגאָריעווס ארמיי־שטאַב מצד דעם פּרעזידיום פון פויערים־צוזאַמענפאָר און דעם פּראָפעסיאָנעלען פאַראיין פון די מעטאַל־ארבייטער. אזוי זעהען מיר, אז דעם מיליטער האָט ניט געקאָנט אַנטקעגענשטעלען זיך אפילו א גוט־אָרגאַניזירטע „דרו־זשינע".

דאָסזעלבע זעהען מיר אויך אויפ'ן ביישפּיל פון גאַלאָוואָ־נעווסק און אלעקסאַנדריע. גאַלאָוואָנעווסק, פּאָדאָליער גובערניע, געפינט זיך אויפ'ן גרענעץ פון אומאַנער ראַיאָן, קיעווער גוב. ער איז באַרימט געוואָרען און איז לעגענדאַריש באַוואוסט געווען צווישען דעם אוקראַינער אידענטום, מחמת זיין גוט־אָרגאַניזירטען זעלבסטשוץ, וועלכער איז באַשטאַנען פון עטליכע הונדערט אידי־שע יונגע־לייט, וואָס זיינען געווען באַוואָפּענט מיט ביקסען, קוי־

לענוואַרפער און אפילו האַנט־גראַנאַטען. דאָס פּויערטום פון אומ־געבונג האָט געפילט אַ פּחד פאַר גאַלאָוואַנעווסק און האָט ניט גע־וואַגט אים צו באַפאַלען.

דעם זעלבסטשוץ האָט זיך איינמאָל איינגעגעבן צו פאַר־טרייבן אַ גרויסע באַנדע פון צוויי טויזענט מאַן. נאָר אויך אָט די „מויער־שטאַרקע זיכערע פעסטונג" גאַלאָוואַנעווסק, אין וועל־כער, אַ דאַנק איר שמ'ען פאַר אַ זיכערען ווינקעל, עס האָבען צו־נויפגעזאַמעלט זיך פון די שכנות'דיגע צעגראַמירטע שטעטלעך איבער צוויי טויזענט אַנטרונענע, האָט סוף כל סוף געמוזט זיך אונטערגעבען, ווען אויף דער סצענע האָט זיך באַוויזען אַ באַדיי־טענדערע קראַפט, סאָקאָלאָווס באַנדע. דער זעלבסטשוץ איז ניט געווען ביכולת אים אַנטקעגענצושטעלען אַ געהעריגען ווידערשטאַנד און אין משך פון איין האַלבער שעה האָט מען אויף די גאַסען אויסגעשלאַכט אַן ערך פון 200 אידען. מען האָט געטויט יעדען איינציגען, וועלכער איז אין די הענט אַריינגעפאַלען.

ניט בעסער איז געווען דער מזל פון דער „אַרבייטער־קאַמפּס־דרוזשינע" אין אַלעקסאַנדריע, ביים צווייטען פּלוצלונגען אַנט־לויפען פון גריגאָריעווס מחנות, דעם 27־טען יוני. די דרוזשינע איז באַשטאַנען פון 600 מאַן, פון וועלכע 300 זיינען געווען שוין קאַמפּס־גרייטע און האָבען געהאַט ביקסען און די איבעריגע 300 האָבען זיך געלערנט שיסען. די דרוזשינע פלעגט אַרויסשטעלען יעדען טאָג באַזונדערע וואַך־אָפּטיילונגען. ביי דעם פּלוצלונגען איבערפאַל פון גריגאָריעוו'ן האָט אים באַגעגענט אַן אָפּטיילונג נאָר פון 40 מאַן. ער האָט אויסגעהאַלטען אַ 4־שעה'גען געראַנגעל מיט די גריגאָריעוועצעס און פאַרלאָרען 11 מאַן גע'הרג'עטע. די איבעריגע דרוזשיניקעס זיינען צום נייטיגען מאָמענט ניט געווען טעטיג, אָבער אין תוך גערעדט, וואָלטען זיי גאַנץ ווייניג געקאָנט ענדערען דאָס אַלגעמיינע בילד פון פּאָגראָם. נאָך דעם פּאָגראָם זיינען אַלע דרוזשיניקעס, כדי אויסצומיידען די נקמה פון גרי־גאָריעווס באַנדעס, זיך פונאַנדערגעפאָרען.

זעהר כאַראַקטעריסטיש אין דער הינזיכט איז דער פּאָגראָם פון פּעטליוראַס חילות אין ראָוונע, דעם 21־טען מאַי 1919 (די מיטטיילונג פון א. טשערקאַסקי).

צום שטאָט איז צוגעפאָרען פּעטליוראַס אַ געפּאַנצערטער צוג

„סטרעלעץ“. פון 12 א זייגער ביינאכט האָט זיך אין שטאָט אָנגעהויבען אַן אַלגעמיינער ראַבירען, און ראשית כל האָבען זיך די סאָלדאַטען פאַרקליבען קיין „וואָליע“ (דער אידישער קוואַרטאַל). די אָנגעקומענע מיט׳ן „סטרעלעץ“ סאָלדאַטען האָבען קיין איינ־ציגע שטוב ניט דורכגעלאָזען און גענומען אַלץ, וואָס האָט גע־פונען ביי זיי חן: געלט, ווערטפולע חפצים, קליידער, שטוב־ווירטשאַפט . . . פון אַלע הייזער האָט זיך געטראָגען אַ האַרצ־רייסענדער געשריי . . . קוים דערוואַרטענדיג זיך אויף טאָג, האָט אַ גרופּע אידישע יונגע־לייט, וועלכע האָט זיך געפונען דאַן אין איין דירה, זיך באַוואָפענט און באַשלאָסען ארויסצואווייזען אַ ווידערשטאַנד די רויבער. זיך צונויפקלייבענדיג אַ מאַן 10, האָבען זיי דרייסט און מוטיג געוואָגט זיך איבערצושיסען מיט די באַנ־דיטען, וואָס האָבען אָפּערירט אין זייער ראַיאָן. אין פאַרלויף פון אַ האַלבער שעה האָט זיך איינגעגעבען אָפּצורייניגען פון די גראָ־מירער אַ היבש ביסעל גאַסען; דערביי האָבען זיי געכאַפּט צוויי סאָלדאַטען און דערשאָסען. דער דרייסטער האַנדלען פון דער גרופּע האָט דערמוטיגט אַ סך פון דער מענליכער באַפעלקערונג פון דעם ראַיאָן און ביסלעכווייז איז די גרופּע אויסגעוואַקסען צו אַ גרויסען אָטריאַד פון זעלבסטשוץ, וועלכער האָט זיך פאַנאַנדער־געטיילט אין אונטער־אָפּטיילונגען צו 8 מאַן און זיי פאַנאַנדער־געשיקט אין אַלע ווינקעלעך פון פאַרשטאָט „וואָליע“.

אויף אַזאַ אופן האָט דער אָרגאַניזירטער וואָליער זעלבסטשוץ געצוואונגען די באַנדיטען אָפּצוטרעטען צוריק צום צוג. פון דאָרט זיינען אָבער באַלד ארויסגעשיקט געוואָרען שטאַרקערע רויּ־בער־שייקעס, וועלכע האָבען אויפגענומען דעם קאַמף מיט׳ן זעלבסט־שוץ. צוהילף די באַנדיטען האָט מען פון דעם געפּאַנצערטען צוג אָנגעהויבען באַשיסען „וואָליע“ מיט האַרמאַטען. פאַרשטעהט זיך, אַז קעגען אַזאַ אָנגריף האָט דער זעלבסטשוץ ניט געקאָנט שטעהן בלייבען און איז אָפּגעטראָטען אין פּולקאָמער קריגס־אָרדענונג . . . פאַרטרייבענדיג דעם זעלבסטשוץ, האָבען די כוליגאַנעס פון דאָס ניי אָנגעהויבען ראַבירען די הייזער און געשעפטען. די, ביי וועמען עס איז ניט געווען וואָס צו נעמען, האָט מען געטייט . . .

מיר האָבען זיך לענגער אָפּגעשטעלט אויפ׳ן ראָוונער פּאָגראָם, ווייל דאָ געפינען מיר אַלע שטופען, ווענען וועלכע מיר האָבען

פריער גערעדט: די סטאַדיע פון ווידערשטאַנד צו רויבער־גרופּען, וואָס זיינען ניט איינגעגלויבט אין זייער קראַפט, פירען זיך פּחדנות'דיג, וואַקלענדיג; און די סטאַדיע פון אַ מיליטערישער גראַמירונג, געגען וועלכער עס קאָן אַרויסטרעטען נאָר אַ קראַפט, וואָס איז טעכניש, מיליטעריש און אָרגאַניזאַציאָנעל גוט געשטעלט.

גאַנץ באַשטימט, האָט זיך אין אַ ריי שטעטלעך, וועלכע זיינען געלעגען ווייט אָן אַ זייט פון דער אַלגעמיינער פּאָגראָם־כוואַליע, איינגעגעבען מיט ערפאָלג צו פאַרטיידיגען דעם אָרטיגען אידישען ישוב און אָפּטרייבען די קליינע באַנדעס (באָגאָפּאָליע, גאָלטע, אָלביאָפּאָל, האָלאָסקאָווע, קריוואָיע אָזעראָ א. אַ.), אָבער דאָס ענ־דערט אין אַלגעמיין גאָרניט אין דעם מצב פון דעם צעגראַמירטען אידענטום.

דער דראַנג צום זעלבסטשוץ, דער פאַרלאַנג טייער צו פאַר־קויפען דאָס לעבען, מיט געווער אין די הענט, אויסצומיידען דעם שענדליכען טויט ערגעץ אין אַ לאָך, אויפ'ן בוידעם, אָדער אין קעלער, ווייזט זיך אַרוים שטאַרק, אויף שריט און טריט, צווישען די פאַרשידענסטע שיכטען פון פאָלק.

זלאַטאָפּאָל, קיעווער גוב. די פאַרבליבענע ביים לעבען נאָך די גרויזאַמע פּאָגראָם־טעג, אום צו ראַטעווען זיך פון אַ נייער פּאָגראָם־כוואַליע, אַנטלויפען אויפ'ן וואָקזאַל. אָפּפאָרען קאָנען זיי ניט. ווי וואַנזיניגע, וואַרפען זיך די אידען אין אַלע זייטען: אפשר קומט פון ערגעץ אַ ישועה, — נאָר אומזיסט, ס'איז ניטאָ קיין הילף, ניטאָ קיין שוץ. דער אינסטרוקטאָר פון הילפס־קאָ־מיטעט, רייזען, ווענדט זיך טעלעגראַפיש אין אַלע ריכטונגען: קיעוו, אָדעס, יעליסאַוועטגראַד, בעט צושיקען אַן אָטריאַד, צום ווייניגסטען געווער צום פאַרטיידיגען זיך, נאָר אין עונה, קיין ענטפער באַקומט ער ניט. ווי ער גיט איבער, האָבען אויף די פאַרזאַמלונגען אַלטע לייט, פרויען, קינדער אין איין קול געשריען: „מיר דאַרפען קיין זאַך ניט; מיר זיינען הונגעריג, באָרוועס, נאַקעט, נאָר גיט אונז אַנשטאָט ברויט אַ מעגליכקייט זיך צו פאַרטיידיגען, גיט געווער!“ זיי האָבען געפאָדערט געווער אין נאָמען פון די 250 אידען, וואָס זיינען אַוועק אַלס פרייוויליגע אין דער רויטער אַרמיי. זיי האָבען געפאָדערט: „גיט די מעג־ליכקייט אונז, זייערע פאָטערס, מוטערס, זיך צו באַוואָפענען,

אום צו שטאַרבען כאָטש אויף אַ ווירדיגען אופן! . . .״ דאָס איז זייער איינציגער וואונש: אויב שטאַרבען, — איז ניט אויפ׳ן בוידעם, אין אַ שמוציגער לאָך, נאָר מיט געווער אין האַנט.

נאָר די געווער וואָלט די אומגליקליכע ווייניג־וואָס געקאָנט העלפען. און אָפטמאָל איז קיין געווער בכלל ניט געווען צו באַקומען, — עס האָט אויסגעפעלט פאַר דער ארמיי, וואָס האָט סטראַטעגיש פאַרטיידיגט די באַפעלקערונג פון די אָנגרייפענדע באַנדעס.

עס זיינען ניט געלונגען אויך די פּראָבעס צו אָרגאַניזירען אויסשליסליך אידישע מיליטערישע אָפּטיילונגען.

אין ס ק ו ו ע ר, נאָכ׳ן פּאָגראָם, ווען ס׳האָט זיך ווידער דערנענטערט די זעלבע רויבער־באַנדע, האָט דער עקזעקוטיווער קאָמיטעט פון אָרטיגען ראַט אייליג אָרגאַניזירט אַ אידישע מיליטערישע אָפּטיילונג פון 200 מאַן. חוץ דעם זיינען דאָרט געווען צוגעגעבען אויך איניגע ארבייטער און רויטע־ארמייצעס. פון זיי זיינען 30 מאַן געפאַלען אין קאַמף. זיי זיינען אָפּגעטראָטען צוזאַמען מיט די איבעריגע רויט־ארמייאישע אָפּטיילונגען. נאָכדעם האָבען די באַנדעס פאַרנומען די שטאָט.

בולט׳ער איז דער פאַל פון ט ש ע ר ק אָ ס ע ר פּאָגראָם. און צוליב דער גרויסער באַדייטונג פון דעם פאַל, וועלען מיר זיך אָפּשטעלען אויף אים לענגער. מיר ברענגען דאָ אויספירליך די עדות פון איינעם פון די אנטיילנעמער פון לינקען פלאַנג (דעם אידישען).

דעם 15־טען מאַי באַגינען איז ארויס פון שטאָט די רויטע ארמיי. און צוליב דעם באַאומרוהיגענדען מצב פון פראָנט, האָט מען אויפ׳ן פאָרשלאַג פון אָפּעראַטיווען שטאַב באַשלאָסען צו מאָביליזירען ניט נאָר די קאָמוניסטען, נאָר אויך די מיטגלידער פון די פּראָפעסיאָנעלע פאראיינען. די קריסטליכע ארבייטער האָבען זיך ארויסגעמאַכט פון דער מאָביליזאַציע. די אוועקגעשיקטע צום פראָנט ארבייטער־אָפּטיילונג איז, מיט קליינע אויסנאַמען, געווען אויסשליסליך אַ אידישע. ד אָ ס א ו ו ע ק ־ ש י ק ע ן פ ו ן א ז א אָ פּ ט י י ל ו נ ג ה אָ ט א ר ו י ס ־ ג ע ר ו פ ע ן נ י י ע ק ל אַ נ ג ע ן א ו ן ר ע ד ע ר י י ־ צ ו ו י ש ע ן ד ע ר נ י ט ־ א י ד י ש ע ר ב אַ פ ע ל ק ע ־

רונג, וועלכע איז שוין פון פריער געווען אויפגעהעצט פון די שוואַרץ־מאה׳־דיגע אָפיצירען און די פּאָגראָמירער.

דער אַטריאַד האָט פאַרנומען אויפ׳ן לינקען פליגעל דעם גאַר לינקסטען עק. די באַוואָפענונג, אַ דאַנק די שווערע טעכנישע באַדינגונגען, איז געווען ניט גענוגענד. ביים צוזאַמענשטויס האָט זיך אַ טייל פון די גריגאָריעווצעס איבערגעגעבען בכיון אין געפאַנגענשאַפט. דערביי האָבען זיי געפירט אַן אַנטיסעמיטישע אַגיטאַציע, אַן אַגיטאַציע אויף אַ באַשטימטער טעמע: „אַט אַזוי האַלטען מלחמה ברידער, אין די צילען און פאַרלאַנגען פון וועלכע עס איז ניטאָ קיין שום אונטערשייד. און נאָר די זשידעס און די קאָמוניסטען האָבען פאַנאַנדערגעלאָזען קלאַנגען, אַז מאַכנאָ געהט מיט אַ גרויסער אַרמיי.“

די אַגיטאַציע, דערציילט דער עדות, האָט געהאַט אַן ערפאָלג ביי די רויטע אַרמייצעס, אומגעאַכט אויף די פּראָטעסטען פון די מער־באַוואוסטזיניגע און פון די גאַנצע פּאַרטייאישע און אַרבייטער־אָפּטיילונגען. די ביידע פּאַרטיזאַנער אַרמייען פלעגען גאַנץ אָפט געפינען געמיינזאַמע אינטערעסען, אַ געמיינזאַמען לשון פאַר זייערע געפילען און שטימונגען (אַנטיסעמיטישע). ווי אַ דאָרן האָט זיך אַריינגעשניטען צווישען זיי דער ריין־אידישער אַטריאַד, וועלכער האָט מיט זיין פּראָטעסט אַנשוילין דעמאָנסטרירט יענעם דריטען, וואָס צעשטערט דעם שלום פון די ביידע אויף אַ רגע צעקריגטע און שטרייטענדע מיט איינאַנדער, אָבער דאָך אין תוך ברידערליכע אַרמייען. די אידישע אָפּטיילונג איז ביים אָפּטרעטען אָפּגעשטופּט געוואָרען צום בריק אויף דער טעריטאָריע פון צוקער־פאַבריק, וואו עס האָט געוואוינט די אַרבייטער־קליינבירגערליכע באַפעלקערונג, וואָס האָט באַדינט די פאַבריק. זי האָט שוין געוואוסט וועגען דער מפּלה פון דער ראַטען־אַרמיי, ווייל די גריגאָריעווצעס זיינען שוין געווען אין שטאָט (צוליב דער שוואַכער אויסשפּירערשאַפט האָט עס די אידישע אָפּטיילונג נאָך ניט געוואוסט און איז אָפּגעטראָטען צו שפּעט). דאָס רוב פון דער אָרטיגער בירגערליכער באַפעלקערונג האָט זיך דאַן באַוואָפענט און איז אַרויסגעטראָטען נעגען דער אָפּטרעטענדער אידישער אָפּטיילונג, שיסענדיג אין זיי, ווען זיי זיינען איבער׳ן בריק אַריבער־

גענאַנגען דעם דניעפּר. אַנדערע, זיך צונויפקלייבענדיג גרויסע קאָמפּאַניעס, פּלעגען אָנכאַפּען די אָפּטרעטענדע פּון פּאָזיציע, אַראָפּשלעפּען זיי פון די פערד און אויף אָן אָרט פארשטיינען... ביי דעם האָבען זיך מתעסק געווען אויך פרויען און יונגע שקצימ'־לעך. מען האָט געשאָסען פון הינטער די טויערען, פון די גאַסען־ווינקלען. אַלעמען, אַפילו ניט קיין רויטע־אַרמייצעס, נאָר ענלי־כע אויף אַ אידען, האָט מען אויפ'ן שטעל געטייט . . . די אידען, וואָס מען האָט געכאַפּט אויפ'ן פּאָזיציע, האָט מען אויף שטיקער צעפּליקט. אַ גרופּע געפאַנגענע האָט אויפ'ן וועג באַגעגענט אַ ווייס־גוואַרדייאישער אָפיציר מיט זיין אָפּטיילונג. ער האָט גע־הייסען די קריסטען אָפּגעהן אין אַ זייט, און די אידען אין צוויי־כען, — דאָרט האָט מען זיי באַלד אויך דערשאָסען.

די עדות פון דעם אנטיילנעמער ווערען פאָלקאָם באַשטעטיגט דורך דעם עדות־זאָגען פון דעם פאָרזיצער פון שטאָט־דומע וו. פּעטראָוו. דער לעצטער האָט דערקלערט:

„מיר איז באַוואוסט, אַז דער עקזעקוטיוו־קאָמיטעט האָט פאָר־געלייגט די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען צו אָרגאַניזירען אַ שטאָט־וואַך. די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען האָבען אָרגאַניזירט אַ קאָ־מיסיע, נאָר די לעצטע האָט ניט באַקומען פון עקזעקוטיוו־קאָמי־טעט קיין געווער, ווייל געווער האָט אויסגעפעלט אַפילו פאַר דער אַרמיי. אַ טייל מיטגלידער פון די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען, דערהויפּט בעלי־מלאכות (שניידער, שוסטער, א. אנד.) זיינען אוועק צוזאַמען מיט דער אַרמיי אויפ'ן פראָנט און האָבען געקעמפּט אויפ'ן לינקען פליגעל, ביים צוקער־פאַבריק. אָפּטרעטענדיג, איז כמעט דער גאַנצער לינקער פליגעל דער'הרג'עט געוואָרען פון דער אָר־טיגער באַפעלקערונג.“

די אידעע פון אַ אידישען לעגיאָן, וואָס עס האָבען אַרויסגע־שטעלט אייניגע נאַציאָנאַליסטישע גרופּען אין אוקראַינישען אי־דענטום, און אויך פון אַנדערע לענדער, שטעלט פאָר מיט זיך סוביעקטיוו אַ ניט־דורכגעטראַכטע, תמימות'דיגע פּאָליטישע נאַ־איוויטעט, און אָביעקטיוו, ווען דאָס זאָל פאַרווירקליכט ווערען, — אַ קאָלאָסאַלען פאַרברעכען און פּראָוואָקאַציע, וואָס וואָלט געקאָנט ברענגען צו דער פאָלקאָמער פאַרניכטונג פון אידענטום אין אוקראַי־נע. דאָס וואָלט פאַרשטאַרקט די אַנטיסעמיטישע טענה, אַז אידען

און קאָמוניסטען זיינען איינס און דאָס זעלבע: זיי צעטיילען די ביידע אַרמייען, וואָס זיינען אייגען און נאָענט איינער דער צוויי־טער ניט נאָר מיט זייער אָפּשטאַם, גלויבען און טראַדיציעס, נאָר אָפטמאָל אויך דורך זייער סאָציאַלער לאַגע און פּאָליטישע אַנ־שויאונגען; דאָס וואָלט געשפּייזט די העצע צווישען דעם אוקראַי־נישען פּויערטום, וואָס וואָלט אין דעם ריין־אידישען לעגיאָן גע־זעהן אַן אַל־אידישען אחדות־בונד, באַשאַפען צו פאַרניכטען אַלע קריסטען. בכל אופן וואָלט עס די אַנטי־אידישע פּאָזיציע זעהר פאַרשטאַרקט.

אזוי האָט זיך דאָס אוקראַינישע אידענטום מיט כל'ערליי מיטלען געפּואווט צו פאַרטיידיגען זיין לעבען און ערע, זיך גע־ווערט געגען דעם פיינד, וואָס האָט הונדערטער מאָל איבערגע־שטיגען אים אין צאָל און קראַפט, געגען אַ רעגולערער דיסציפּלי־נירטער, גוט־באַוואָפענטער אַרמיי. פון דער אוקראַינישער ליידען־געשיכטע, פון צווישען די ימים בלוט און טרערען, שיינט אונז צו כאָטש דער קליינער טרייסט, — אויב מען קען דאָ בכלל רעדען וועגען אַ טרייסט, — דער טרייסט, אַז געשטאָרבען זיינען זיי ווי העלדען־מאַרטירער.

ב) די באַציהונג צו די אידישע פּאָגראָמען פון איינ־צעלנע גרופּען צווישען דער קריסטליכער באַפעלקערונג

מען קאָן זיך בכלל ניט פאָרשטעלען, אז גאנץ אוקראינע האָט זיך צעטיילט אויף צוויי פיינדליכע לאגערען, א אידישען און קריסטליכען, און אז דאָס אוקראינישע אידענטום האָט געהאט געגען זיך דאָס גאנצע קריסטענטום. ווען די לאגע וואָלט טאקע געווען אזא, וואָלט פון גאנצען אוקראינישען אידענטום ניט גע־בליבען אפילו קיין זכר. דאָס אידענטום איז אין זיין גרעסטנטייל פאר'ן לעבען ניט געווען אייגזאם און פון אלעמען פארהאסט און פארלאָזען, אליין צווישען דעם אימהדיגען שטורם. פיל עלע־מענטען פון דער קריסטליכער באפעלקערונג האָט ער געהאט אויף זיין צד. פיל זיינען אויך אקטיוו ארויסגעטראָטען אים צו פאר־טיידיגען, ווי אין דעם ערשטען פאָגראָם־פעריאָד, אזוי אויך בעת די מיליטערישע פּאָגראָמען פון פעטליורא, פון דער „באטקאָוו־שטשינע" און אויך פון דעניקינען.

די שטימונג פון פויערטום איז די גאנצע צייט געווען א וואקלענדע. דער איבערגאנג פון אידען־פיינדליכער שטימונג צו אקטיווער פּאָגראָם־טעטיגקייט איז פאר א גאנצען גרויסען טייל פון פויערטום געווען ניט קיין פשוט'ער און לייכטער. די טיפע וואָרצלען, וואָס דער פרידליכער, גוט־שכנות'דיגער צוזאמענלעבען האָט פארפעסטיגט, איז ניט גרינג געווען ארויסצורייסען אפילו אין דעם שטורם פון בירגער־קריג.

די וואַקלענדיגע שטימונג פון פּויערטום דריקט זיך אויס, למשל, אין דעם פּאַקט, וואָס מאַכנאָס מחנות מאַכען דאָ אליין פּאָגראָמען, דאָ באַרעכטיגען זיי גריגאָריעווס דערמאָרדונג דורך זייער „באַטקאַ" דערמיט, וואָס „גריגאָריעוו האָט „קאָנטר־רעוואָלו־ציאָנער" אָרגאַניזירט אידישע פּאָגראָמען." די פראַגע, צי זאָל מען מאַכען אַ פּאָגראָם אָדער ניט, אָדער פּאָרטזעצען דעם אָנ־געהויבענעם, ווערט ארומגעקלערט, אָפּטמאָל דיסקוטירט מען גאַנץ לאַנג וועגען דעם, און מען באַטראַכט עס אלזייטיג . . .

ווען מאַכנאָס באַנדעס האָבען צום ערשטען מאָל פאַרנומען יעקאַטערינאָסלאַוו (נאָוועמבער 1918), איז אויפ'ן מיטינג, וואָס איז גערופען געוואָרען אין שטאַב פון אייניגע פּאַראַנטוואָרטליכע אָנפירער פון פּאַרטיזאַנער־טיילען, אין משך כמעט פון אַ האַלבען מעת־לעת באַהאַנדעלט געוואָרען די פראַגע: צי זאָל מען מאַכען אַ אידישען פּאָגראָם אָדער ניט. מען האָט אַלץ דערביי גענומען אין אכט, יעדען „פּאַר" און „קעגען" אָפּגעוואויגען.

די פּויערים פלעגען אָפּטמאָל אונטערשיידען צווישען „אייגע־נע אידען", וועלכע זיי קענען שוין אזוי לאַנג, ווי ערליכע מענשען, בעלי־מלאכות און סוחרים, און יענע פרעמדע אידען, וועלכע זיינען, נאָך זיי נאָך, געקומען אהער איינצופירען די שרעקליכע קאָמונע.

בולט טרעט אַט די באַציהונג ארויס אין שטעטעל א ו ש א־מ י ר, קאַראַסטענער קרייז. דאָרט פאַרען זיך צונויף די פּויערים פון דער גאַנצער פּאַראַפיע, אלע באַוואָפענטע. זיי זיינען גע־קומען אין אזא גרויסער צאָל, אז זיי האָבען פול געמאַכט דאָס גאַנצע שטעטעל און דעם דערביי־ליגענדען דאָרף. די אידען, צע־שראָקענע, דערציטערטע, הויבען אָן זיך באַהאַלטען, נאָר די פּוי־ערים באַרוהיגען זיי, אז צו זיי האָבען זיי גאָרניט, זיי האָבען נאָר אין זין „איסקאָראַסטען", וואו עס האָט זיך פאַרזעצט די „קאָ־מונע", און אז זיי האָבען באַשלאָסען זיך אָפּצורעכענען מיט די קאָראַסטענער אידען. די אושאָמירער אידען האָבען זיי געבעטען ערלויבניש מיט זיי זיך צו באַהעפטען. האָבען די פּויערים פאַר־שריבען און ארויסגעגעבען זיי עפּעס אזעלכע „צייגניסען" מיט אַ שטעמפּעל, פּאַר 10 רובעל יעדערע. אויף אזא אַרט האָבען זיי ווי צוגעצויגען די אושאָמירער אידען צו זייער באַוועגונג.

די אַלטע פּויערים האָבען דערציילט די אידען, אז מען צווינגט

זיי בכלל צו דעם. די פויערים האָבען ניט נאָר קיין אידען קיין שלעכטס ניט געטאָן, זיי האָבען אפילו קיין זאך ביי זיי ניט גע־נומען, און פאר דאָס גענומענע האָבען זיי געצאָלט. . . .

אָבער די פויערים האָבען זיך דערמיט ניט באַגרענצט, — זיי האָבען אין דערזועלבער צייט אויך אקטיוו פאַרטיידיגט די אידען פון באנדיטען. אין שטעטעל באוויזט זיך די פאָדערשטע אָפּטיי־לונג פון סאָקאָלאָווס באנדעס, — 5 באוואָפענטע רייטער, וועלכע האָבען אויפ'ן מארק־פּלאַץ אָנגעהויבען שלאָגען יעדען אָנגעטראָ־פענעם אידען. די רייטער האָבען צוגעצויגען אַלעמענס אויפמערק־זאמקייט מיט זייער ווילדען חיה'שען אויסזעהן. ווען אויפ'ן מארק־פלאַץ האָט זיך אויפגעהויבען א טומעל, זיינען געקומען צולויפען די אָרטיגע קריסטען און געפרעגט די רייטער, נאָך וואָס זיי זיינען אהער געקומען. די רייטער האָבען געזאָגט, אז זיי זיינען גע־קומען זיך „אָפּפּאַרטיגען" מיט די אידען. די פויערים האָבען זיי דאַן געמעלדעט, אז זיי זאָלען ניט וואגען דאָס צו טאָן, ווייל די אושאָמירער אידען געהען איינס מיט די פויערים. און אויב זיי וועלען אָנרירען א אידען, וועלען זיי, די פויערים, זיך מיט זיי אָפּרעכענען. די רייטער האָבען אָנגעהויבען זיך ארויסצודרייען, צוריקגעצויגען זייערע ווערטער און געזאָגט, אז זיי זיינען געקומען גאָר אויספאנגען די גראַנאַטען, וואָס די פעטליוראָווצעס האָבען אריינגעוואָרפען אין טייך, און זיי זיינען גיך פארשוואונדען.

דער צופאַל איז ניט קיין איינצעלנער.

אין אנדערע ערטער, פארקערט, נעמט די אָרטיגע באפעלקע־רונג א שטארקען אנטייל אין די פּאָגראָמען. דערהויפּט איז עס צו מערקען אין די גרעסערע שטעט, וואו דאָס שווארץ־מאה'דיגע דרומ'דיגע שטעטישע קליינבירגערטום און באַאמטענטום האָבען אַלעמאָל זיך אויסגעצייכענט מיט אנטיסעמיטיזם.

אין טשערקאַס, אומאַן, זלאַטאָפּאָל און אנדערע ערטער שפּילט די אָרטיגע באפעלקערונג א באדייטענדע ראָלע אין פּאָגראָם, דער־הויפּט אין טשערקאַס, וואו, ווי מיר האָבען שוין דערציילט, די אָרטיגע באפעלקערונג דער'הרג'עט אכזריות'דיג די אידישע אנטייל־נעמער פון לינקען פליגעל.

אין אומאַן איז צו באמערקען די זעלבע ערשיינונג. אויפ'ן דריטען טאָג פון דער שחיטה, אונטער דער אָנפירונג פון די פּראָ־

וואָסלאַוונע גייסטליכע, ציט זיך איבער'ן שטאָט אַ רעליגיעזע פּראָ־צעסיע מיט די הייליגע בילדער, און פאַראויס די מתפּללים פירט מען פאַרביי די נאָך פרישע, ניט אָפּגעקילטע טויטע קערפּער פון די דערשאָסענע און געקוילעטע אידען. דאָך האָט אויך אין אומאַן אַ טייל פון דער קריסטליכער באַפעלקערונג זיך ארויסגע־זאָגט געגען פּאָגראָם. אין דער צייט פון פּאָגראָם האָבען די אויפ־שטאַנדיגע בונטאַרען צונויפגערופען אַ פויערים־צוזאַמענפאָר. אויפ'ן צוזאַמענפאָר האַלטען פיל אוקראַינער רעדעס געגען פּאָגראָם און פאַרטיידיגען די אידען. דער צוזאַמענפאָר האָט אויך אָנגענומען און אויסגעהערט אַ אידישע דעלעגאַציע, וואָס איז געקומען צו אים. אונטער דעם איינפלוס פון די רעדעס זאָגט זיך דער צוזאַמענפאָר ארויס געגען פּאָגראָם און באַציט זיך פיינדליך צו די שטאָטישע קליינבירגער, באַאמטע און פּאָפּעס, אויף וועלכע, נאָך דער מיינונג פון אָראַטאָרען אויפ'ן צוזאַמענפאָר, עס פאַלט די גאַנצע שולד אין ארויסרופען דעם פּאָגראָם. דאָס פויערטום האָט נאָך זייער מיינונג קיין שום אנטייל ניט גענומען אין פּאָגראָם און אין דער שחיטה און איז אין איינצעלנע פאַלען אריינגעצויגען געוואָרען, אַ דאַנק דער פּראָוואָקאַטאָרישער אגיטאַציע פון די שטאָטישע שוואַרץ־מאה'ניקעס.

אויב אפילו די רעדנער האָבען פאַרקלענערט די ראָלע פון די אויפשטאַנדיגע פויערים אין פּאָגראָם, באַווייזט עס אָבער, בלי שום ספק, אז דאָס פויערטום בכלל און זייער רוב זיינען געווען געגען דעם פּאָגראָם אין אומאַן.

אין שטעטעל דובאָווע, קיעווער גובערניע, אויף אַ באַ־ראַטונג ביים אַטאַמאַן פון דער באַנדע, האָבען פיל פויערים זיך ארויסגעזאָגט, אז זיי האָבען צו די אידען גאָרניט, ווייל זיי האָבען פון זיי ניט געזעהן קיין עולות. דערביי איז אַנוועזענד געווען אַ אידישע דעלעגאַציע.

אין טשערקאַס האָט אַ גרופּע אָרטיגע געזעלשאַפטליכע טוער, וואָס איז אין רוב פאַשטאַנען פון נעוועזענע מיטגלידער פון שטאָט־פאַרוואַלטונג, זיך געפּרואווט אין אָנהייב פון פּאָגראָם (דעם 17־טען מאַי) צו אָרגאַניזירען אַ דעלעגאַציע אויפ'ן וואָקזאַל אין שטאַב פון גריגאָריעווס ארמיי, און צו איבערצייגען דעם שטאַב, ער זאָל אָפּרופען די סאָלדאַטען און זאָל אָפּשטעלען די

הריגות און רויבערייען; נאָר צוליב דער שטאַרקער שיסעריי, וואָס האָט זיך באַלד אויפגעהויבען, גיט זיך זיי דאָס ניט איין.

דעם 18־טען מאי איז די דעלעגאַציע אין אַ דראָזשקע פון „גיבער הילף" אָנגעקומען אין שטאַב, נאָר זי האָט זיך צו קיין טאָלק ניט געקאָנט דערשלאָגען (איינער פון גריגאָריעווס אָפּי־צירען האָט דערקלערט דער דעלעגאַציע, אַז די קריסטליכע באַ־פעלקערונג האָט זיך ניט וואָס צו באַאומרוהיגען, ווייל מען ראַ־בירט און מען דער'הרג'עט נאָר אידען).

אין דעם זעלבען טאָג ווערט גערופען אין הויף פון שטאָט־פאַרוואַלטונג אַ באַראַטונג פון די איינוואוינער. עס ווערט אויס־געקליבען אַן איניציאַטיוו גרופּע, וועלכע זאָל פּועל'ן אין שטאַב, אַז מען זאָל אַרויסגעבען אַ באַפעל וועגען אויפהערען די ווילקיר־ליכע הויז־זוכונגען, רויבערייען, צעשיסונגען, וועגען אַ קאָנטראָל איבער די סאָלדאַטען, וואָס בלאָנקען זיך אַרום איבער'ן שטאָט. דעם אויסגעקליבענעם אויף דער צווייטער אַלגעמיינער פאַרזאַמ־לונג קאָמיטעט גיט זיך איין אין צוויי זעהר ערנסטע פאַלען, — וואָס האָבען געדראָט מיט אַ זיכערען טויט אַ גרויסער צאָל אידען, — צו ראַטעווען די לאַגע און אויפצוקלערען דעם שטאַב, אַז מצד די אידען איז קיין שולד ניט געווען. חוץ דער דעלעגאַציע פון דער באַפעלקערונג, איז אין גריגאָריעווס שטאַב געווען אויך אַ דעלעגאַציע פון די אייזענבאַנער, וועלכע האָט פּראָטעסטירט געגען די הריגות און צעשיסונגען.

אין קרעמענטשוג, בעת דעם פּאָגראָם פון 12־14 מאי, וואָס די גריגאָריעווצעס האָבען געמאַכט, האָט זיך תיכף געבילדעט אַ קאָמיטעט פון געזעלשאַפטליכער זיכערהייט. דער קאָמיטעט האָט פאָרמירט אַן אָטריאַד פון רוסישע אַרבייטער, און אים האָט זיך איינגעגעבען באַלד אָפּצושטעלען דעם פּאָגראָם.

אין יעליסאַוועטגראַד, ווי מיר האָבען שוין גע־זעהן, האָט די קריסטליכע שטאָט־וואַך, אָרגאַניזירט פון דעם פּראָ־פעסיאָנעלען פאַראיין פון די מעטאַל־אַרבייטער צוזאַמען מיט די אַנטיילנעמער פון פּויערים־צוזאַמענפאָר, זיך אַרויסגעוויזען פאַר ניט געניגענד אָפּצושטעלען דעם פּאָגראָם. די סאָלדאַטען, מאַט־ראָזען, ווי אויך דער שטאָטישער המון, זיך איבערצייגענדיג, אַז די וואַך איז ניט לויט דער פאַראָרדענונג פון שטאַב, נאָר אַ פּריוו־

ווילִיגע, האָבען זיך נאָך מיט א גרעסערען פּלייס געגומען פֿאַר זייער הענקער־מלאכה . . . דאַן האָט דער מעטאַליסטען־פֿאַראיין, ווי אויך דער פּויערים־צוזאַמענפֿאָר, זיך געווענדט צו דעם פֿראָנט־קאָמאַנדיר מיט א ביטע אָפּצושטעלען די גרויזאַמע ווילדע מעשים. צוויי מאָל האָבען זיי זיך שוין וועגען דעם געהאַט געווענדט אין שטאַב, נאָר אומזיסט, מען האָט זיי ניט געוואָלט הערען אפילו. ערשט צום דריטען מאָל האָט מען זייער בקשה דערפילט.

נאָך אין אָוועגט פון דעם זעלבען טאָג איז פאַנאַנדערגעקלעפּט געוואָרען א מעלדונג, דאַטירט דעם 17־טען מאַי, וועלכע האָט זיך אָנגעהויבען מיט פאָלגענדע ווערטער: „איך האָב זיך צוגעהערט צו דער שטים פון די ארבייטער און פּויערים פֿאָרשטעהער און האָב באַשלאָסען תיכף ומיד אָפּצושטעלען די צעגראָמירונג פון דעם לעבען פון די ארבייטענדע.“ דער שווידערליכער פּאָגראָם האָט אויפגעהערט.

אין די פּאָגראָמען פּרואווען זיך אַריינמישען איינצעלנע פֿאַר־שטעהער פון דער קריסטליכער אינטעליגענץ.

אין נ א ו ו א מ י ר ג א ר א ד, בעת די גרויליגע הכנות פון די באַנדיטען צום פּאָגראָם (זיי האָבען געגראָבען קברים פֿאַר די באַלדיגע קרבנות, וואָס האָבען זיך באַהאַלטען אין לעכער און, האָפנונגסלאָזע, דערוואַרט דעם אומפֿאַרמיידליכען טויט), איז דער אָרטיגער פּאָפּ (גייסטליכער) אוועק מיט א רעליגיעזער קרייץ־פּראָ־צעסיע צו די מערדער, זיי בעטענדיג און קליאַנטשענדיג ניט צו טייטען און ניט צו ראַבירען, נאָר אומזיסט: די גראָמירער האָבען זיך ניט צוגעהערט צו זיין געבעט. כדי צו פֿאַרקלענערען די צאָל פון די אידישע קרבנות, האָט דער וואָלאָסט־קאָמיטעט אַרעסטירט א גרויסע צאָל אידען מיט זייערע משפּחות (ביז 1300 מאַן) און האָט זיי אָפּגעהאַלטען 8 טעג אונטער אַרעסט; דאָס האָט זיי געראַטעוועט פון א זיכערען טויט.

אין מ א ט ו ס א ו ו, קיעווער גובערניע, האָט דער פּאָגראָם זיך אָנגעהויבען נאָך דער שוואַרץ־מאה'דיגער פּראָפּאַגאַנדע פון דער אָרטיגער אינטעליגענץ אונטער'ן לאָזונג: „זשידעס, ווי לאַנג וועט איר נאָך הערשען איבער אונז!“

אויף דער דאָרפֿישער פֿאָלקס־פֿאַרזאַמלונג האָט מען באַהאַנ־דעלט און אַרומגעקלערט די פֿראַגע וועגען פֿאַרטזעצען דעם פּאָג־

ראָם. צוויי לערער זיינען ענערגיש ארויסגעטראָטען צו באשיצען די אידען, דערווייזענדיג, אַז די אידישע מאַכט איז שוין איצט באזייטיגט, עס זיינען איבערגעבליבען נאָר די אומגליקליכע און הילפלאָזע. פון אָנפאנג האָט מען זיי אפילו ניט געלאָזט רעדען. זייערע אייגענע קאָלעגען־לערער זיינען אָנגעפאלען אויף זיי און זיי שטארק געדראָט; אָבער די פּויערים האָבען זיך ווי אויסגע־ניכטערט נאָך די רייד פון די צוויי לערער, האָבען זיי געפאָלגט, און דעם פּאָגראָם האָט מען אָפּגעשטעלט.

דאָס אריינמישען זיך פאר די אידען פון פאָרשטעהער פון דער קריסטליכער באפעלקערונג פירט צום אָפּשטעלען דעם פּאָג־ראָם, אָפטמאָל אפילו דאַן, ווען ער ווערט אָרגאַניזירט פון א דיס־ציפּלינירטער מיליטער־אָפּטיילונג, טראָץ דעם ווילען פון די מילי־טערישע אָנפירער, וועלכע זיינען געווען איינגעגלויבט אין זייער מיליטער.

אזוי איז געווען דער פאל אין פּ ר אָ ס ק ו ר אָ ו. די ווענ־דונג פון א גרופּע שטאָטראַט־מיטגלידער צום קאָמאַנדאַנט מיט דער ביטע אָפּצושטעלען דעם פּאָגראָם האָט קיין רעזולטאַטען ניט געבראַכט. עס ווערט צונויפגערופען א זיצונג פון דעם שטאָט־ראַט (אויף וועלכע עס האָט געהאַט די מעגליכקייט צו קומען נאָר איין ראַט־מאַן). דאָרט זיינען אנוועזענד אויך די, וואָס האָבען ארויסגערופען דעם פּאָגראָם, די אינטעליגענטען סאַמאָסענקאָ און קיווערטשוק. סאַמאָסענקאָ דערקלערט, אַז אַלץ, וואָס איז פאָר־געקומען, איז נאָר די שולד פון די אידען אליין, ווייל זיי זיינען אַלע באָלשעוויקעס און האָבען געפּלאַנט אויסצושלאַכטען די האַי־דאַמאַקעס און די איבעריגע קאָזאַקען. ער וועט ווייטער אויך אזוי האַנדלען בנוגע אידען, ווייל ער האַלט עס פאר זיין הייליג־סטען חוב. אין אַזאַ אָרט האָט זיך ארויסגעזאָגט אויך קי־ווערטשוק.

זיי דערווידערט דער ראַט־מאַן ו ו ע ר כ אָ ל אָ. ער ווענדט זיך צום שטאָט־ראַט מיט א גרויסער רעדע, אין וועלכער ער דער־ווייזט, אַז אַלץ, וואָס איז פאָרגעקומען אין פּראָסקוראָוו, איז אַן אייביגער שאַנד־פלעק פאר אוקראַינע. רעדענדיג וועגען די פאָר־גאַנגענע פאַרדינסטען פון די קאָזאַקען, ווייזט ער אויף, אַז אין דעם פאַל האָט סאַמאָסענקאָ אָנגעטאָן אין קאָזאַקען־בגדים מערדער,

און ער איז אַליין געוואָרען אַ רויבער־אַטאַמאַן. זיך װענדענדיג צו סאַמאָסענקאָ, רופט ער אויס: „איר קעמפט קעגען די באָל־שעוויקעס, זיינען אָבער די זקנים און די עופה׳לעך, וועלכע אייערע האַידאַמאַקעס קוילענען אויס, באָלשעוויקעס? איר פאַרזיכערט, אַז נאָר די אידען פאַרמאָגען באָלשעוויקעס, נאָר צי דען ווייסט איר ניט, אַז עס געפינען זיך אַ סך באָלשעוויקעס צווישען אַנדערע פעלקער, ווי אויך צווישען די אוקראַינער?“

נאָך דער זיצונג פון שטאָט־ראַט האָט די מאַסען־שחיטה אויפ־געהערט, לויט אַ באַפעל פון סאַמאָסענקאָ, כאָטש, ווי מען האָט פריער געהאַט באַשטימט, האָט די שחיטה געדאַרפט דויערען נאָך 3 טעג. איינצעלנע הריגות פון אידען זיינען דאָך פאָרגעקומען אין אַ גאַנץ באַדייטענדער צאָל. אַ דאַנק די באַמיהונגען פון ווערכאָלאַ, וועלכער האָט פאַקטיש געראַטעוועט די פּראָסקוראָווער אידען פון אַ פולקאָמער פאַרניכטונג, איז סאַמאָסענקאָ אָפּגערופען געוואָרען פון פּראָסקוראָוו צום פראָנט.

אויף דער פּערזענליכקייט פון ווערכאָלאַ, וואָס האָט געשפּילט אַזאַ גרויסע ראָלע אין לעבען פון די פּראָסקוראָווער אידען, איז ווערט זיך אָפּצושטעלען אויספירליכער.

„ווערכאָלאַ שטאַמט פון אָרימען פּאָלק און איז אַן אויטאָ־דידאַקט. ער האָט געענדיגט אַ מיליטער־שול, איז אַ לאַנגע צייט לערער אין פּאָלקס־שולען, הערט לעקציעס אין אוניווערזיטעט. נאָך זיינע איבערצייגונגען איז ער אַ סאָציאַל־דעמאָקראַט און אוקראַי־נישער פּאַטריאָט. נאָך ביי דער ערשטער ראַדע איז ער ראַט־מאַן פון שטאָט־דומע און פאָרזיצענדער פון דער זעמסקער זעלבסט־פאַרוואַלטונג. צוויי מאָל האָט ער אויך פאַרנומען די שטעל פון פּראָסקוראָווער קאָמיסאַר. ווען ס׳איז פאָרגעקומען די איבער־קערעניש לטובת דעם העטמאַן סקאָראָפּאַדסקי, האָט ווערכאָלאַ עס פאַררעכענט פאַר אַ רעסטאַווירונג פון דער רעאַקציע און האָט ניט געהאַלטען פאַר מעגליך פאָרטצוזעצען זיין געזעלשאַפטליכע און אַדמיניסטראַטיווע טעטיגקייט. ער זאָגט זיך אָפּ פון זיינע געזעלשאַפטליכע שטעלען און געהט אוועק צום פּריוואַט־לעבען.

„ווערכאָלאַ איז געווען זעהר פּאָפּולער צווישען דער באַפעל־קערונג בכלל און דעם אידענטום בפרט. ווען ס׳האָבען זיך אָנ־געהויבען די פּויערים־בונטען געגען העטמאַן, האָט די עסטרייכישע

מאַכט אַרעסטירט ווערכאָלאַן, אים באַשולדיגענדיג אין אָרגאַני־זירען דעם אויפשטאַנד. מען האָט אים אָפּגעפירט קיין טאַרנאָ־פּאָל, וואו ער איז אָפּגעזעסען צוויי חדשים און איז אַנטלאָפען, ווען מען האָט אים געפירט צום משפּט. ער האָט די גאַנצע צייט זיך אויסבאַהאַלטען. אין פּראָסקוראָוו האָט ער זיך צוריקגעקערט צוויי טעג פאַר'ן פּאָגראָם. ווען דער פּאָגראָם האָט אויסגעבראָכען, האָט זיך ווערכאָלאָ אָפּגעגעבען איינגאַנצען דער אַרבייט אָפּצו־האַלטען די שחיטה, שטעלענדיג אין ריזיקע זיין אייגען לעבען. סאַמאָסענקאָ האָט שוין געהאַט אָפּגעגעבען אַ באַפעל „אַוועקצו־שיקען ווערכאָלאַן אויפן וואָקזאַל „צום משפּט“, ד. ה. צום דער־שיסען. נאָר די מעלדונג פון די מיטגלידער פון אוקראַינישען נאַציאָנאַלען פאַרבאַנד, אַז דאָס וועט אַרויסרופען די שווערסטע נקמה מצד פילע אוקראַינישע אָרגאַניזאַציעס, צווישען וועלכע ער איז פּאָפּולער, — האָט געראַטעוועט ווערכאָלאַן פון אַ זיכערען טויט.“ (פון א. א. הילערסאָנס באַריכט.)

אַזוי זעהען מיר, ווי די בעסטע עלעמענטען פון דער אוקראַי־נישער קריסטליכער באַפעלקערונג, ווי פון דער אינטעליגענץ, אַזוי אויך פון די אַרבייטענדע מאַסען, פאַרטיידיגען און באַשיצען די אידען, אָפטמאָל ריזיקירענדיג מיט'ן אייגענעם לעבען. ניט אומ־זיסט איז פול מיט שנאה און גאַל דער אַרטיקעל פון וו. שולגין, וועלכען מיר ברענגען אויף אַן אַנדער אָרט, געגען דער ליגע צו באַקעמפען דעם אַנטיסעמיטיזם, וועלכע ליגע האָט פאַרשפּרייט איר טעטיגקייט איבער'ן גאַנצען שטח פון אוקראַינע, און וועלכע האָט צונויפגעזאַמעלט אַרום זיך די בעסטע עלעמענטען פון דער רוסיש־אוקראַינישער אינטעליגענץ. דאָ זעהען מיר איינע נעבען די אַנדערע גייסטליכע, פּראָפעסאָרען, פאָלקס־לערער, מענשען מיט פרייע פּראָפעסיעס און פאָרשטעהער פון די אַרבייטענדע מאַסען. די פאַרטיידיגונג און דאָס איינשטעלען זיך פון די קריסטליכע עלעמענטען האָט אַן אַנדערשמאָל אָפּגעשטעלט די שחיטה און אַן אַנדערשמאָל קיינע קאָנקרעטע ממשות'דיגע נוצען ניט געבראַכט, אָבער אומעטום און שטענדיג האָט עס געהאַט אַ גרויסע מאָ־ראַלע ווירקונג אויפ'ן אידענטום, וואָס האָט זיך געזעהן ניט איינ־זאַם אין זיין טויט־שרעק פאַר דער אָנלויפענדער רוישיגער פּאָג־ראָם־כוואַליע. דאָס אידענטום האָט געזעהן ניט נאָר אַ טרייסט

אין זיינע ליידען, נאָר האָט אויך געשעפּט פון דעם מוט צום ווידערשטאַנד. און אין די טיפענישען פון דער נשמה האָט אויפ־געשיינט אַ פונק פון גלויבען אין מענשען און פון האָפנונג אויף אַ בעסערער צוקונפט.

7.

אַ בילד פון פאָגראָמען. איינצעלנע עפּיזאָדען

טראַכטען מיר זיך אריין אין דער שרעקליכער, גרויזאַמער טראַגעדיע פון דער אוקראַינער אידען־שחיטה און ווילען אויפ־דעקען אירע שולדיגע, אויסגעפינען איר מקור און אירע וואָרצ־לען, — עפענט זיך דאַן פאַר אונז אַזאַ אָפּגרונד פון ווילדען קאָשמאַר, גרויל און שרעק, אַז אין דער מענשליכער שפּראַך פעלען גאָר ווערטער און אויסדרוקען איבערצוגעבען דעם גאַנצען ענד־לאָזען, שטומען יאוש, אומבאַהאָלפענקייט און האָפנונגסלאָזיגקייט, דעם ים־טיפען אוממענשליכען פּיין, לייד און צער, וואָס דאָס אוקראַינישע אידענטום האָט איבערגעלעבט.

מיר וועלען נעמען איינצעלנע קליינע פּרטים פון דער גרוי־סער טראַגעדיע.

די נאָוואָמירגאָראָדער שחיטה איז אַ סימבאָל פון דער גאַנ־צער טראַגעדיע בכלל, פון איר גאַנצען בילדליך־פּאַרקערפּערטען שרעק. די באַוואָפענטע באַנדיטען זיינען אריינגעקומען אין שטעט־טעל, גרייט צו ראַבירען, טייטען און פאַרגוואַלטיגען . . . די אי־דישע באַפעלקערונג פאַרבאַהאַלט זיך אין טויט־שרעק מיט ווייב און קינד אין די קעלערס, אויף די בוידימער, — אין טעמפּען יאוש, פאַרצווייפלונג און האָפנונגסלאָזיגקייט און, פּיליייכט, מיט אַ שטומען פאָרוואורף צו גאָט, וואָס דערלאָזט דאָס און קאָן דאָס אַלץ צוזעהן.

די באַנדיטען מאַכען די נייטיגע הכנות: אויף דעם אידישען בית־עלמין גראָבען זיי קברים, גרייטען קאַלך פאַר די, וואָס טרוי־מען נאָך דאָרט אין די לעבער וועגען לעבען, וועגען ליבע, גליק . . .

האָפען . . . ערוואַרטען נסים . . . אָבער דער נס באַווייזט זיך ניט! פון שטוב צו שטוב געהען די מערדער און פּאַרגוואַלטיגען, טייטען, קאַליעטשען . . . נאָך די מערדער ציען זיך וועגען, אויף וועלכע מען לייגט די בר־מנן'ס, די גוסס'ע, וואָס געהען אָפּ מיט בלוט פון די וואונדען. די אָנגעפילטע וועגען פירט מען אָפּ צום בית־עלמין, וואו די טויטע מיט די נאָך־לעבעדיגע ווערען צוזאַמען באַגראָבען. די קברים פאַרשיט מען מיט קאַלך, אַזוי אַז פיל פון די בר־מנן'ס איז אוממעגליך געוועזן צו דערקענען, ווען מ'האָט די קברים געעפענט.

דער נאָוואָמירגאָראָדער עפּיזאָד איז אַ גוט בילד פון דער טראַגעדיע פון גאַנצען אוקראַינישען אידענטום, וואָס איז צעזייט און צעשפּרייט איבער פילע שטעטלעך און דערפער אין דער גאָט געבענשטער אוקראַינע.

נאָוואָמירגאָראָד איז אַ סימבאָל: דאָס גאַנצע אידענטום האָט געפילט איבער זיך דעם גרייטען שווערד, האָט ווי געשפּירט דעם אָטעם פון דעם געשאַרפטען חלף פון די באַוואָפענטע באַנדעס, פון פּעטליוראָס אורחים, פון די רעגולערע אַרמייען, אַטאַמאַנעס, „באַט־קעס" און אַז. וו. און עס האָט געוואוסט די אומ'ברחמנות'דיגקייט פון זייער גורל, די אומפאַרמיידליכקייט פון זייער אומקומען, האָט זיך געוואָרפען אין אַלע זייטען, זוכענדיג הילף און רעטונג; נאָר עס איז ניטאָ פאַר זיין קיין גואל — זיי זיינען פאַר'משפּט. . . .

דער בייזער גורל פאַרפאָלגט זיי און געפינט זיי אומעטום. אומעטום ערוואַרט זיי אַ קדושים־טויט. . . .

אין טשערקאַס ווערט די שטאָט באָמבאַרדירט פון דרוי־סען, און אינווייניג געהען מערדער־שייקעס פון שטוב צו שטוב און שלאַכטען אויס אַלע אידען. . . .

„די שטאָט איז אומאויפהערליך באַשאָסען געוואָרען. איבער די הייזער טראָגען זיך און פּלאַצען אויף גראַנאַטען, און נאָר בייגאַכט פאַרשווייגט די קאַנאָנען־שיסעריי אויף עטליכע שעה. די אויגען דאַרפען זיך אויסבאַהאַלטען אי פון דער שיסעריי, אי פון די מערדער, און זיי וואַנדערען ציללאָז פון בוידעם אין קעלער און פון די קעלערס אויף די בוידימער. נאָך ביז איצט, אַז איך שלים אויף אַ רגע צו די אויגען, זעה איך זיי אומלויפען וואַנזיניג, ווי אַן איבערגעשראָקענע עדה שעפּסען, מיט אַ פאַרגליווערטען

שטאַרען משוגעים־בליק . . . מענער, פרויען, קינדער, וואָס ווייסען ניט וואו זיך צו פארשטעקען, וואו עס איז בעסער, וואו זיכערער . . . זיי האָבען זיך נאָר וואָס צוריקגעקערט אויפ'ן בוידעם, הייבט זיך אָן די שיסעריי . . . עס וואַרפט אָן אזא מורא דאָס פייפען פון די קוילען . . . עס איז אזוי אומהיימליך זייער ברומען . . . לויפט מען צוריק אין שטיקענדען, פינסטערען קעלער. דאָרט איז נאָך שרעקליכער . . . דער חושך פרעסט און דריקט. דער מוח קערט זיך פון דעם געשריי און יאָמער פון די קינדער . . . די שיסעריי הערט אויף . . . אַלע רייסען זיך ארויס פון קעלער און ווידער אויפ'ן בוידעם . . . און דאָס דויערט דריי לאַנגע, לאַנגע טעג און נעכט . . . און נאָכדעם . . . נאָכדעם דער אָנזעהן פון דערמאָרדעטע, וואָס וואַלגערען זיך אין די גאַסען, צעקריפּעלטע, טויטע קערפּער, לוזשעס בלוט . . . נאָכדעם פּאַנאַנדערגעגראָבענע ברידער־קברים, דאָס דערקענען פון די אייגענע נאָענטסטע און ליבסטע נאָך די קנעפּלעך פון די בגדים, — אזוי צעפּליקט, צעריסען און צעקוועלט זיינען די טויטע קערפּערס . . . די לויה, און אַ יאָמער און געוויין, אַן אומאויפהערליכער קלאָג און געוויין פון אַ גאַנצער גרויסער שטאָט. . . . (פון דעם עדות־זאָגען פון פאָלקס־לערער קלינגער.)

אין ר א ט מ י ס ט ר א ָ ו ו ק ע האָט מען די גאַנצע אידישע באַפעלקערונג צונויפגעטריבען אין בית־המדרש, און 1200 מאַן, מענער, פרויען און קינדער, צונויפגעדריקטע אין איין הויפען, הונגעריגע, דאָרשטיגע, האָבען איבערגעלעבט לאַנגע פיינליכע שעה'ן פון ערוואַרטען דעם טויט. די פּאַגראָמשטשיקעס האָבען שוין געהאַלטען גרייט אַ באָמבע אויפצורייסען די שול, און ממש מיט אַ נס האָבען די אידען געראַטעוועט זייער לעבען, זיך אָפּקויפענדיג מיט געלט. (פון די צונויפגעקליבענע מאַטעריאַלען פון דעם באַפולמעכטיגטען ציפּראַנאָוויטש.)

אין א ו מ א ן געהט אָן אַ ווילדע, גרוילהאַפטע שחיטה. מען קוילעט אויס גאַנצע פאַמיליעס, גרויזאַם פייניגענדיג און קוועלענדיג. מען שאַנעוועט ניט קיין זקנים און קיין עופה'לעך. פרויען ווערען פארגוואַלטיגט. דאָס געשעהט אין איין העלפט שטוב, אין דערזעלבער צייט, ווען אין דער שכנות'דיגער, אנטקעגען איבער, פארזיכערענדיג זיך מיט אויף די ווענט אויסגעקלעפּטע צלמים

און אין די פענסטער אויסגעשטעלטע הייליגע בילדער, — לעבען זיך די קריסטליכע שכנים רוהיג, טוען זייער טאָג־טעגליכע ארבייט זיכער, ווי קיין זאך וואָלט ניט פּאַסירט. עס האָט זיך געענדיגט דער פּאָגראָם, און לויט א באפעל פון אטאמאן קלימענקאָ טרייבען די פּאַרטיזאנער צונויף די בּיים לעבען איבערגעבליבענע אידען און צווינגען זיי צוזאמענצוקלייבען פון די הייזער און די גאַסען די בר־מנן׳ס, וועלכע ווערען צונויפגעוואָרפען אין וועגען, אוועקגעפירט אויפ׳ן בית־עלמין, וואו מען איז זיי מקבר צוזאמען אין דריי גרויסע גריבער. קיין באַזונדערע קברים דערלויבט מען ניט צו גראָבען, מען איילט זיך וואָס גיכער אָפּצו׳פּטר׳ן. ווען די צו־נויפגעטריבענע אידען, צווישען וועלכע עס האָבען זיך געפונען די פּאָטערס, מוטערס, ווייבער, ברידער, שוועסטער און קינדער פון די דערמאָרדעטע, האָבען ווײנענדיג געגראָבען די קברים, — האָבען די „פּאָווסטאַנצעס" אויף כל׳ערליי אופנים חוזק געמאכט פון זיי און זיי אויסגעלאכט, זיי שפּאָטיש נאָכגעקרימט און די ווייענדע ווייבער געדראָט ניט געוועהר . . . די צופעליג נעבען בית־עלמין פאַרביימאַרשירענדע מיליטער־טיילען פון די „פּאָווסטאַנצעס", דערזעהענדיג די לויה, האָבען אויף להכעיס געזונגען פריילינע לידער. (פונ׳ם פּראָטאָקאָל פון דער באַראַטונג פון די געזעל־שאַפטליכע טוער אין אומאַן.)

די טיפסטע מאָראַלישע געזונקענקייט, די נידריגסטע חיה׳שע אינסטינקטען, די ווילדסטע, שענדליכסטע סאַדיסטישע ערשיינונ־גען איז דאָ צו באַגעגענען אויף שריט און טריט. אַלץ, וואָס איז מענשליך, איז פרעמד די מערדער. עס ווילדעווען פרייגעוואָרענע בלוטדורשטיגע חיות. און אָט אין דער פאַרפעסטעטער אטמאָ־ספערע זיינען אריינגעצויגען געוואָרען אויך די ניט־דערוואַקסענע יונגענט און אפילו קינדער.

דער געגענט־באַפּולמעכטיגטער פון הילפס־קאָמיטעט טיילט מיט פאָלגענדעס:

דעם 9־טען יוני האָט א פויער געבראכט אין אומאַנער אידי־שען האָספּיטאַל ד י ל ע צ ט ע צוויי לאַדיזשענסקער אידען (די שטעטעל לאַדיזשענקע האָט געציילט ביז׳ן פּאָגראָם 1600 אידי־שע נפשות). דאָס זיינען געווען צוויי נאָך גאָר יונגע מיידלעך. ביידע זיינען זיי געווען שרעקליך צעשלאָגען, צעוואונדעט, צע־

ביסען, איינע מיט אַן אָפּגעהאַקטער נאָז, די צווייטע מיט איבער־
געבראָכענע הענט.ביידע געפינען זיך איצט אין קיעוו. חוץ פון
די אויסערליכע וואונדען היילען זיי זיך אויך פון אַ ווענערישער
קראַנקהייט. . . .

אין ראטמיסטראָווקע האָט מען אין איין שטוב דער־
שאָסען אַ פאָטער מיט אַ זון. דעם פאָטער האָט מען נאָך דערצו
אויפגעהאַנגען. און דאָס אַלץ האָט מען געטאָן פאַר די אויגען
פון דער מוטער און פרוי. זי האָט זיך געבעטען, מען זאָל איר
אויך טייטען, נאָר די מערדער האָבען עס ניט געוואָלט, און ווען
זי האָט אָנגעהויבען הויך צו יאָמערען, האָבען זיי איר אַרויס־
געטריבען פון שטוב.

אין דעמזעלבען שטעטעל האָבען די באַנדיטען, נאָכדעם ווי
זיי האָבען אַלץ אויסגעראַבירט אין איין שטוב, אויסגעשטעלט די
גאַנצע פאַמיליע, וועלכע איז באַשטאַנען פון 4 מענשען (אַ פאָטער
פון 65 יאָר, אַ מוטער אין דיזעלבע יאָרען, אַ זון פון 30 און אַ
טאָכטער פון 28) צום דערשיסען, און האָבען אָנגעהויבען פון
דער טאָכטער, אום זיך נוקם צו זיין אין די עלטערן. אַלע זיינען
זיי געטייט געוואָרען, אויסער דעם זון, וואָס האָט זיך געראַטעוועט
דורך אַ נס.

אין סלאָוועטשנע האָבען די אויסוואורפען אויפגע־
הויבען אויף די פּיקעס אַ פיר־יאָריג קינד און אים דערשטאָכען.

אין ראטמיסטראָווקע איז די אָרטיגע רבי'צין גע־
לאָפען פון שטאָט צוזאַמען מיט די קינדער. אין וועג האָט מען
איר פאַרוואונדעט אין פוס. איר פערצען־יאָריגער אינגעל, דער־
זעהענדיג ווי די מוטער געהט אָפּ מיט בלוט, האָט זיך געווענדט
צו די פאַרבייגעהענדע פּויערים נאָך הילף. איינער, וואָס האָט
זיך אַרויסגערופען איר אָפּצוטראָגען אין נאָענטען דאָרף, איז צו־
געגאַנגען און מיט אַ פּיקע איר דערשטאָכען. אירע קינדער, דעם
פערצען־יאָריגען אינגעל און אַ פינף־יאָריג קינד, האָט ער מיט דער
פּיקע פאַרוואונדעט.

אין דעמזעלבען שטעטעל איז אַן אַלטע פרוי מיט איר טאָכ־
טער און אירע פינף אייניקלעך (פון וועלכע דער עלטסטער איז
געווען 12 און דער אינגסטער אַ האַלב יאָר אַלט) געלאָפען זיך
ערגעץ־וואו אויסבאַהאַלטען. אויפ'ן וועג האָט מען זיי אַלעמען

דער'הרג'עט. צוויי עופה'לעך, איינס 3 יאר און דאס צווייטע 1½, האט מען צעהאקט די קעפּלעך, דעם איינגסטען, וואס איז אלט געווען זעקס חדשים, האט מען געלאזען לעבען, און אויף מארגען האט מען אים געפונען אן אויסגעגאנגענעם פון הונגער. (די מאַ־טעריאלען פון באפולמעכטיגטען ציפּראנאוויטש.)

אין אומאן. אויפ'ן פעלד האט מען געפונען דערשאסען 5 אידען. איינער פון זיי, אן אלטער, מיט א טיף־גראער בארד, איז נאך ניט געווען טויט און האט זיך לאנג געמאטערט גוסס'ענ־דיג. דאס האט צוגעצויגען די אויפמערקזאמקייט פון די קריסט־ליכע קינדער פון דער אומגעבונג, וועלכע האבען זיך צונויפגע־קליבען און אנגעהויבען דערשלאגען אים מיט שטיינער. ניט ווייט פון דארטען האבען די פאגראמשטשיקעס דערשאכען א אידען, און ער איז גלייך געפאלען טויט. מען האט אים אבער דאך אויפ־געהויבען, צוגעבונדען מיט שטריק שטעהענדיג צו א פלאנקען, דערנאך האט מען פיל געשאסען אין אים מאכענדיג זיין קערפער פאר א ציל צום איבען זיך.

צי קאן גאר געבען א מאוים'דיגערע לאגע, ווי די, ווען א מוטער פאר שרעק און פארצווייפלונג טייט איר איינען קינד?!

אין ראטמיסטראווקע האט א מוטער מיט עטליכע קינדער, אנטלויפענדיג פון טויט, זיך באהאלטען אין וואלד. דער־הערט שיסענדיג און מורא האבענדיג מ'זאל ניט אנטדעקען איר באהעלטעניש צוליב דעם שרייען און וויינען פון איר 11־חדשים'־דיגען קינד, האט די מוטער אים דערשטיקט מיט אירע אייגענע הענט.

און צוזאמען מיט די אלע גרוילען ציינען זיך פאר אונז די בעסטע זייטען פון דער מענשליכער נשמה, די צערטליכסטע, ער־האבענסטע געפילען און רעגונגען. די גרייטקייט צו זעלבסט־אפּפע־רונג, צו פארטיידיגען די נאענטע מיט'ן אייגענעם קערפער, איינ־שטעלען פאר זיי דעם אייגענעם לעבען, דער אויפריכטיגער פאר־לאנג צוזאמען מיט די אייגענע, ליבע און נאענטע צו פארלאזען דעם עמק הבכא, דעם תהו ובהו, דעם אייביגען צער און פּיין.

אין טשערקאס זיינען געווען עטליכע פאלען, ווען קריסט־ליכע הויז־דינער האבען מיט זייער אייגענעם לייב פארטיידיגט זיי־

ערע בעלי־בתים. איינע איז טאַקע אומגעקומען צוזאַמען מיט זיי. (דאָס עדות־זאָגען פון קלינגער.)

אין אומאַן האָבען די מערדער דער׳הרג׳עט דעם פאָטער און מאַן פון א פרוי, וואָס האָט מיט איר קערפּער געוואָלט זיי פארשטעלען. זי איז דערביי אַליין פארוואונדעט געוואָרען מיט א קויל אין ברוסט. די פרוי איז געווען שוואַנגער און אויפ׳ן צווייטען טאָג האָט זי געבאָרען א אינגעל אין דעם זעלבען הויז, אין דעם זעלבען צימער, וואו אויפ׳ן פּאָדלאָגע זיינען געלעגען 3 קערפּער פון דערמאָרדעטע, צווישען זיי איר מאַן און פאָטער.

דאָרטען, אין אומאַן, האָט א יונגע, מעוברת׳ע פרוי (זשוראווו־סקי־קושניר) זיך געוואָרפען ראַטעווען איר מאַן און איז דערביי געפאַלען, געטראָפען פון א קויל. דער הערויאישער שיינער העל־דען־טויט פון דער יונגער, שיינער פרוי האָט גערירט אפילו איר מערדער. אין פילע הייזער, וואו ער האָט זיך נאָכדעם מיט זיין מערדער־מלאכה באַשעפטיגט, פלעגט ער פינסטער און מיט פאַר־דרוס אויסשרייען: אך, האָבען מיר ביי קאַנאַנען דער׳הרג׳עט א אידישקע, האָט זי אויף מיר פאַר׳ן טויט אזוי א קוק געטאָן, אז איך וועל די אויגען פון דער אידין קיינמאָל ניט פארגעסען. (פּראָ־טאָקאָל פון כלל־טוער באַראַטונג.)

אין טראָסטינעץ האָבען בערמאַנס צוויי יונגע, אונ־טערוואַקסענדע טעכטער זיך אָנגעהאַנגען דעם פאָטער אויפ׳ן האַלז און געבעטען זיך ביי די מערדער, זיי צו טייטען צוזאַמען מיט׳ן פאָטער. דעם פאָטער מיט די טעכטער האָט מען אכזריות׳דיג גע־מאַטערט און צום סוף צעשניטען.

מיט אן ענליכען מאַרטירער־ און קדושים־טויט זיינען אומגע־קומען צוויי טעכטער מאַהילעווס, וואָס האָבען ניט געוואָלט איבער־לעבען זייער פאָטער. (דאָס עדות־זאָגען פון סאַנדלער.)

אַנטקעגען די גרוילען פון דער אידישער טראַגעדיע אין אוקראַינע זיינען בלייך אַלע שרעק־שילדערונגען אין דער אַלוועלט־ליכער ליטעראַטור. אין דער טראַגעדיע זיינען ניטאָ קיין ניואַנסען, קיין פילפארביגקייט, קיין גראַדאַציעס, — אַלץ איז אין איר אזוי גלייך און איינאַרטיג שרעקליך, ווי עס קאָן נאָר שרעקליך זיין דאָס געבורט פון א זון דורך א פארוואונדעטער מוטער אין א צימער, וואו אויף דער פּאָדלאָגע וואַלגערען זיך די צעפּליקטע קערפּער

פון זיין פאטער און זיידע; ווי עס קאן זיין שרעקליך א קינד, וואס איז משוגע געווארען, צוקוקענדיג דעם מארטירער־טוים פון זיינע נאענטסטע; ווי עס איז שרעקליך, ווען א מוטער דערווערגט איר אייגען קינד, אום צו ראטעווען די איבעריגע.

פון דער גרויסער מאסע מאטעריאלען, פון די אויספארשונגען וועגען דער אוקראינער טראגעדיע, פון יעדער שורה, פון וועלכער עס שטראמט אידיש בלוט און אידיש צער, וויל איך ארויסנעמען נאר אייניגע שטריכען און פרטים, דערציילט פון עדות, וואס האבען עס אליין געזעהן און איבערגעלעבט, וואס האבען זיך מיט נסים געראטעוועט פון דעם גיהנום, נאר וואס האבען דארט איבערגע־לאזען זייערע נאענטסטע און טייערסטע.

ווער עס האט זיי געזעהן, אט די טראגישע עדות, וואס האבען אזוי גרויסמוטיג, עפיש געקאנט איבערגעבען דעם איבערגעלעבטען שרעק, ניט פארגרעסערענדיג, ניט באפוצענדיג; ווער עס האט געזעהן זייערע איינגעפאלענע, ערד־קאלירינע פנימער, זייערע אוי־גען, וואס קוקען מיט אזא טיפען יאוש און פארגליווערטען אומעט, און אין וועלכע עס בליצט אויף פון צייט צו צייט א וואנזיניגער פייערל,—אויגען, וואס רעדען און דערציילען אזוי פיל פון איבער־געלעבטען, אין וועלכע עס איז אבער ניט צו באמערקען קיין וואונש פון נקמה, קיין פונק פון האפנונג און קיין פארלאנג צו לעבען, — ווער עס האט עס געזעהן, דער וועט, ווי דער עוואנגעלישער לאזאר, פארלירען יעדע פעהיגקייט צו שמייכלען, דער וועט מיט א פאר־סמ׳טער נשמה זיך ארומטראגען איבער דער ברייטער גרויסער וועלט, ניט געפינענדיג קיין ארט און קיין רוה.

עס קומען אויפ׳ן זין די ווערטער פון דיכטער:

אויף מיין בלוטיגען שיקזאל!
איך האב שוין ניט קיין תפלה אין מיין ברוסט.
מיין הארץ איז טויט און פוסט,
אין מיינע הענט
הימלען! אויב אין אייער טיפער בלויקייט —
אויף זיין טראן דער אלטער גאט נאך זיצט,
און איך האב ניט געפונען אים ביז איצט,
בעט איר צו אים פאר מיר,

איז שוין די לעצטע קראַפט פאַרלענדט,
איז שוין קיין טראָפּען כח ניט פאַראַנען —
ביז וואַנען שוין, ביז וואַנען שוין, ביז וואַנען?

(„על השחיטה“, ח. נ. ביאַליק).
פריי איבערזעצט פון י. י. סיגאַל.

איך ברענג איינצעלנע שטריכען און עפּיזאָדען. איך נעם זיי כמעט ניט אויסקלייבענדיג, ווייל אין דער טראַגעדיע איז אַלץ טיפּיש, ניט קיין איינצעל־פּלאַן, נאָר אַלץ, וואָס איז איבערגעלעבט געוואָרען אין די הונדערטער פאַראומגליקטע שטעט און שטעטלעך פון אוקראַינע, איז מאָמענט־פאָטאָגראַפיעס, אילוסטראַציעס, וואָס זיינען ענליך איינע אויף די אַנדערע, ווי עס קענען נאָר ענליך זיין א קרעכץ און א יאָמער, א בר־מנן און זיין קבר. . . .

איך סיסטעמאַטיזיר זיי ניט — זיי שרייען אַלע גלייך וועגען איינס: וועגען דעם לעבענס־אומרעכט, וועגען דער עקעלהאַפטער, שענדליכער מענשליכער אכזריות, וואָס וויל זיך דערשלאָגען צו הערשאַפט און מאַכט דורך אַזעלכע מיטלען.

די דערטרינקונגען אין דניעפּר

(פון די מאַטעריאַלען פון באַפולמעכטיגטען י. ס. ברוידא)

1. די שיף „באַראָן גינצבורג“ (דערטרונקען 40 אידען)

די עדות פון שפרה שקלאָווסקאַ, 40 יאָר אַלט, אַלמנה, הענדלערין. די איינציגע לעבען־געבליבענע.

דעם 7־טען אַפּריל האָב איך זיך געזעצט אויפ'ן שיף „באַראָן גינצבורג“. די שיף האָט געדאַרפט געהן קיין דאַרף סוכאָוויטש מיט צוקער. איר האָבען אַרענדירט 3 סוכאָטשאָווער אידען, וואָס האָבען שוין אויפ'ן איינעם חשבון אַנגענומען די פּאַסאַזשירען. דעם אמת געזאָגט, בין איך אַרויף אויפ'ן שיף א פאַרשלאָפענע, א מידע, אַן אויסגעמאַטערטע און האָב זיך ניט אומגעקוקט, ווער

און וויפיל עס פאָרען צוזאמען מיט מיר. איך האָב זיך פאר־קליבען אין א ווינקעל און האָב איינגעדרעמעלט. אויפגעכאפּט האָב איך זיך פון טומעל. די אידען זיינען געווען שרעקליך צע־טראָגען און איבערגעשראָקען. „וואָס טוט מען, מען שיסט!" און ווירקליך, איך האָב דערהערט אַן אָפטע שיסעריי פון ביקסען און די קלעפּ פון די קוילען, וואָס האָבען דורכגעלעכערט די ווענטלעך פון שיף. איך האָב אויפגעציטערט און זיך אינגאנצען פארלאָרען. דער גאנצער אומגליק, וואָס האָט נאָכדעם פּאסירט, האָט זיך כמעט ווי ניט אויפגעהאַלטען ביי מיר אין זכרון. אַלץ, וואָס איך האָב געזעהן, געהערט און געטאָן, איז געווען ווי אין לעטארגישען שלאָף.

איך געדענק קוים, ווי די שיף איז צוגעשטאנען צום ברעג, ווי צו אונז האָבען זיך אריינגעריסען ווי ווילדע חיות 5-6 באנ־דיטען, באוואָפענטע מיט ביקסען. זיי האָבען אָנגעהויבען צו קלאַפּען מיט די פיס אין פּאָדלאָגע און שרייען: „אידען — באַ־זונדער; רוסישע — באזונדער". די רוסישע פּאסאזשירען זיינען אָפּגעגאנגען אָן א זייט. עס האָט זיך דערהערט א נייער באפעל: „פרויען — באזונדער." די מענער האָט מען ארויסגעפירט, וויזט אויס, אויפ'ן דעק. מיר זיינען געבליבען, דאכט זיך, 3 פרויען אונטער דער שמירה פון עטליכע באנדיטען. עס האָט ניט לאַנג געדויערט, און די באנדיטען זיינען פון דעק געקומען נאָך אונז. מען האָט אונז ארויסגעשלעפּט אויפ'ן דעק. מיר האָבען אָנגע־הויבען שרעקליך צו יאָמערען, צו חלש'ען, פארלירען דעם באַ־וואוסטזיין. די מערדער האָבען זיך צוערשט גענומען צו א פרוי, א זקנה, און האָבען איר אריינגעוואָרפען אין טייך, ווי זי איז געווען, אין די קליידער. דערנאָך האָבען זיי מיך אריינגעוואָרפען. איך האָב גע'חלש'ט. ווי אזוי איך בין דערשוואומען צום ברעג, ווייס איך ניט. מסתמא האָט מיך אוועקגעטראָגען מיט'ן שטראָם, און איך האָב דערטאפּט מיט די הענט בלאָטיגע ערד. איך בין ארויסגעקראָכען אויף א קליינעם בלאָטיגען אינזעל, א פארוואק־סענעם מיט וויצעס. ווי לאַנג איך בין דאָרט געלעגען, ווייס איך ניט. נאָר ווען איך בין אביסעל געקומען צו זיך און זיך אָנגע־הויבען ארומקוקען, האָב איך דערזעהן, אז אויף דעם קעגענאיבער־דיגען ברעג טייך קומט פאָר עטוואָס אויסערגעוויינליכעס: מען

שיסט, מען ליאַרעמט, מען שרייט. איך האָב זיך טיפער איינגע־גראָבען אין די מונדרינעס און בין געבליבען ליגען. די קליידער האָבען זיך צוגעקלעפט צום קערפער, די גלידער זיינען ווי פאַר־שטיינערט געוואָרען, אין מויל איז געווען אַזוי טרוקען. אַזוי בין איך אָפּגעלעגען צוויי טעג און צוויי נעכט. אויפ'ן דריטען טאָג, אין דער פרי, האָב איך באַמערקט אַ קליין שיפעל מיט צוויי פויערים. איך האָב פאַרשטאַנען, אַז ליגענדיג דאָ, וועל איך סיי־ווי־סיי אומקומען און האָב באַשלאָסען בעטען די פויערים, זיי זאָלען מיך אַריבערפירען אויפ'ן צווייטען ברעג. זיי האָבען מסכים געווען און האָבען מיך אַריבערגעפירט ביז'ן דאָרף מעזשיגאָריע. איך בין אַריין אין קאָרידאָר פון אַ פרויען־מאָנאַסטיר און האָב זיך דאָרט באַהאַלטען אונטער די טרעפּלעך. ווי לאַנג איך בין דאָרט אָפּגעלעגען, ווייס איך ווידער ניט. ווען איך האָב אויפגע־עפענט די אויגען, האָב איך נעבען מיר דערזעהן אַ באַרמהערציגע שוועסטער, וואָס האָט מיך אָפּגעמונטערט. זי האָט זיך צו מיר באַצויגען מיט גרויס מיטלייד, האָט מיך אַריינגענומען צו זיך אין מאָנאַכען־צימער, האָט מיר געגעבען וואַרימע מילך טרינקען, האָט מיר אַראָפּגעצויגען די קליידער און זיי אויסגעטריקענט, האָט מיך אוועקגעזעצט נעבען אויוועלע, געגלעט איבער'ן קאָפּ און געטרייסט מיט גרויס הארציגקייט און גוטסקייט. זי האָט מיך געהאַלטען נעבען זיך עטליכע שעה. דערנאָך האָט זי מיר געהייסען געהן, ווייל איבער מיר קאָן דעם קלויסטער טרעפען אַן אומגליק. איך בין אוועק, נאָר געהן אין דאָרף האָב איך מורא געהאַט. האָב איך מיך באַהאַלטען אין קלויסטער־הויף אין אַ חזירים־שטאַל. די שטאַל איז געווען ליידיג. איך בין געלעגען אויף דער פייכטער, שמוציגער ערד. נאָר אויך דאָ האָב איך מיך ניט לאַנג אָפּגערוט. אַ פויער האָט געבראַכט חזירים. ער האָט מיר קיין שלעכטס ניט געטאָן, האָט זיך זעהר מיטפילענד צו מיר באַצויגען, נאָר ער האָט געבעטען, איך זאָל פון דאַנען אוועקגעהן, ווייל ער האָט מורא. אַזוי האָב איך געליטען נאָך 5-6 טעג. פון שטאַל צו שטאַל, פון איין לאָך אין דער צווייטער. איך האָב זיך געשפּייזט מיט כ'ווייס אַליין ניט וואָס, און אויב איך ווייס, קאָן איך עס ניט אָנרופען. און אויף אַזאַ אופן האָב איך זיך געראַטעוועט. אין דאָרף איז די גאַנצע צייט געשטאַנען אַ רעש און געפילדער פון די באַנדיטען.

מען האָט געשאָסען, געוואַלדעוועט, געשפּילט אויף האַרמאָניקעס און ביז שפּעט אין דער נאַכט געזונגען פריילִיכע לידלעך.

(פאַר דער אַנאַלפאַבעטין אונטערגעשריבען — חסיא קאַרפּעראָווסקאַיאַ).

2. די שיף "קאַזאַק" (דערטרונקען 54 מאַן).

די עדות פון בער מאָגילעוויטש, 39 יאָר אַלט, אַ שוחט.

דעם 7-טען אַפּריל, דעם חגא-טאָג „בלאַגאָוועשטשעניע“, בין איך אויף דער שיף „קאַזאַק“ אַרויסגעפאָרען פון קיעוו קיין טשערנאָביל. מיט דער שיף זיינען געפאָרען 25 באַקאַנטע אידען און ביי אַ 20 רוסען. עס האָבען זיך דאַן שוין אַרומגעטראָגען קלאַנגען, אַז אויפ'ן וועג האָבען זיך באַוויזען באַוואָפענטע באַנדיטען. נאָר מיר האָבען זיך אויף דער שיף געפילט גאַנץ זיכער, ווייל דאָ זיינען אויך געפאָרען 15 רויט-אַרמייצעס מיט קוילענוואַרפער און מיט אַ גאַנצען קאַסטען ביקסען און קוילען. צופאָרענדיג צו מעזשיגאָר, איז אונזער שיף באַשאָסען געוואָרען. דער אָנפירער פון דער רויטער אַרמיי אין טשערנאָביל, וועלכער איז אויך געפאָרען מיט אונז, איז אַרויס אויפ'ן שיף-דעק און דערזעהן, ווי פון דאָרטען פאָכעט מען מיט אַ ווייסען פלאַג. ער איז געווען איבערצייגט, אַז דאָס איז אַ קריגס-צייכען צו רעווידירען די שיף און האָט געהייסען דעם קאַפּיטאַן צושטעהן צום ברעג. ווען מיר זיינען צוגעקומען צום ברעג, זיינען אויף דער שיף אַרויפגעלאָפען ביי 6 אָדער 8 יונגע פּויערים, באַוואָפענטע ווער מיט אַ ביקס, ווער מיט אַ שטעקען, אָנגעטאָן אין קורצע פּעלצלעך. זיי האָבען באַפוילען, האַלטענדיג דעם ביקס, ווי צום שיסען: „רוסען אָן אַ זייט, און אידען הייבט אויף די הענט.“ די פּאַסאַזשירען רוסען און אויך די סאָלדאַטען האָבען זיך גלייך אָפּגעטיילט פון אונז, און מיר, אידען, זיינען תיכף אַרומגערינגעלט געוואָרען פון די באַנדיטען. מען האָט אונז אונטערזוכט; דערביי האָט מען אַראָפּגעריסען פון אונז די קליידער און אונז געקנייפּט. מען האָט פון אונז צוגענומען יעדען חפץ, וואָס האָט געהאַט עטוואָס ווערט, דאָס געלט, די זייגערס א. ד. ג. ביי די פרויען האָט מען אַפילו

אויסגעטאָן די אוירינגלעך פון די אוירען. עס זיינען צוגעקומען נאָך אייניגע פויערים, אָנגעטאָן און באוואפענט דאָרפיש, האָבען אונז אויסגעשטעלט צו צוויי אין א ריי און אראָפּגעטריבען אויפ'ן ברעג. דאָרט האָבען מיר שוין געטראָפען כמעט די גאנצע אידישע באפעלקערונג פון דאָרף פ ע ט ר אָ װ י ט ש , אלט און יונג, מיידלעך און פרויען מיט עופה'לעך אין די הענט.

אונז האָט מען צוזאמענגעטריבען אינאיינעם. פון די פעטראָוויטשער אידען האָבען מיר זיך דערוואוסט, אז מען האָט דערטרונקען אלע אידען, וואָס זיינען געפאָרען מיט דער שיף „באראָן גינצבורג". אלע פעטראָוויטשער אידען האָט מען ארעסטירט ביינאכט און ערשט נאָר־וואָס געבראכט אויפ'ן ברעג, אום אויך זיי צו דערטרינקען. זיי האָבען דערציילט, אז אין אָוונט האָט זיך צונויפגעקליבען די גאנצע דאָרפישע פויערשע געמיינדע, זיך צו בעראטען, וואָס צו טאָן מיט די אידען. די אלטע פויערים, וואָס זיינען געווען אָפּטע איינגעהער ביי אידען, האָבען זיך אויסגעהאָדערט צוזאמען מיט זיי, האָבען גע'טענה'ט, אז דער דאָרף קאָן ניט נעמען אויף זיך אזא זינד, אז מען דאַרף די אידען נאָר ארויסטרייבען פון דאָרף, און וואָס עס איז זיי באשערט, זאָל זיי טרעפען, אָבער מיר דארפען עס ניט צוקוקען. נאָר די אינגערע פויערים האָבען עקשנות'דיג גע'טענה'ט, אז איצט איז די פאסיגסטע צייט, מען טאָר ניט אָפּלייגען אויף שפּעטער, און די אידען טאָר מען פון די הענט ניט ארויסלאָזען. איצט דערטרינקט מען און מען הרג'עט אוים די אידען אין גאנץ אוקראינע, און פעטראָוויטשי טאָר ניט אָפּשטעהן. א געוויסע צייט האָט מען אונז אָפּגעהאלטען אויפ'ן ברעג, דערנאָך האָט מען אונז אוועקגעטריבען אין דאָרף. מיר האָבען זיך געפּרואווט דערוויסען פון די באנדיטען, וואוהין זיי פירען אונז. אלס ענטפער אויף אונזער פראגע זיינען געווען קלעפּ, מען האָט געהייסען שווייגען, און נאָר דורך די ציינער האָט מען דורכגעזייט: „אויף אַן אויספאָרשונג." מען האָט אונז געבראכט אין אַן אכסניא, וואָס געהערט צום פרויען־מאָנאסטיר. עס איז נאָך געווען גאנץ פרי, א זייגער זעקס־זיבען. מען האָט אונז אלעמען פארשפּאַרט אין איין צימער און פארמאכט די לאָדענס. באלד זיינען צו אונז געקומען באוואָפענטע רויבער און פיל־באיאָרענטע פעטראָוויטשער פויערים. מען האָט אונז פון דאָס

ניי באזוכט און אראָפּגענומען פון אונז אלץ, וואָס האָט נאָר גע־
קראָגען חן אין זייערע אויגען. א קורצע צייט שפּעטער איז גע־
קומען א צווייטע רויבער־באַנדע און איבערגע'חזר'ט די זעלבע
אונטערזוכונגען; נאָך איר — א דריטע. אזוי אַן ערך צוויי שעה
נאָכאַנאַנד, ביז מיר זיינען אלע ניט געבליבען אין איין אונטער־
וועש, און איינינע פון אונז, וואָס האָבען געהאט דאָס אומגליק צו
טראָגען בעסערע וועש, האָבען זיך אָפּגעשטעלט נאַקעט־הוילע.

צווישען די צוקומענדע פּויערים זיינען געוועזן פיל גוטע, נאָ־
ענטע באַקאַנטע פון די פּעטראָוויטשער אידען. די לעצטע האָבען
אָנגעהויבען צו בעטען זייערע באַקאַנטע זיי צו ראַטעווען. אנשטאָט
אַן ענטפער, האָבען די פּויערים געזוכט מיט די אויגען עפּעס,
וואָס איז נאָך ווערט צוצונעמען. צווישען די באַזוכער זיינען
געוועזן אויך אַזוינע, וואָס האָבען זיך שטאַרק געהיצט: „זשידעס־
קאָמוניסטען, איר האָט אונזערע הייליגסטע קלויסטערס (די לאַוור־
רעס) אין שטאַלען פאַר פערד פאַרוואַנדעלט! איר טויטעט
אין קיעוו אונזערע ברידער. ווילען מיר דאָ אייך אזוי פּלאָגען
און מאַטערען, ווי איר באַגעהט זיך מיט אונזערע דאָרט.“ עס
זיינען געקומען אויך אַזעלכע, וואָס האָבען מיט א באַזונדער טעם,
פאַסמאַקעווענדיג זיך דערציילט, ווי מען קוילעט אומעטום די אי־
דען, ווי מען שטעכט זיי אויס די אויגען, און די פרויען שניידט
מען אָפּ די ברוסטען, א. ד. ג. מיר האָבען קלאָר פאַרשטאַנען,
אז מיר זיינען פאַרפאַלענע. מיר האָבען זיך געלייגט שטיל, אָן
ווערטער, אויף דער ערד. ביי די פרויען האָבען אויסגעטריקענט
די טרערען, נאָר ווען ניט ווען פלעגט פאַנאַנדערוויינען זיך א
קינד און בעטען עסען.

בייטאָג האָט מען צו אונז צוגעבראַכט נאָך 12 אידען, וועלכע
מען האָט פאַרהאַלטען אויפ'ן טייך אין א שיפעל, און א אידישען
קאָמוניסטישען אגיטאַטאָר, שאַפּאָוואַל, וועלכער איז געפאָרען צו־
זאַמען מיט אונז פון קיעוו און איז אראָפּגענומען געוואָרען פון
שיף צוזאַמען מיט די רויטע אַרמייצעס. שאַפּאָוואַלען האָט גע־
בראַכט איינער א מאַן פון מיטעלע יאָרען, א געזונטער, שטאַרקער,
אָנגעטאָן אין א רויטער מיליטערישער פאָרם. ווי איך האָב מיך
נאָכדעם דערוואוסט, איז עס געוועזן דער אָנפירער פון דער באַנדע,
קלימענקאָ. שאַפּאָוואַל האָט אונז בסוד דערציילט, אַז מיט

אים קאָן מען דורכקומען און זיך אָפּקויפען פאַר געלט. מיר זיינען אים געפאַלען צו די פיס, ארומגענומען, געקושט, געבעטען זיך רחמים, אונז צו שענקען דאָס לעבען, און דערפאַר אים צוגעזאָגט גאָלדענע בערג. ער האָט אויף אונז קאַלט א קוק געטאָן: „גיט 30,000 רובעל.“ די פעטראָוויטשער אידען האָבען געבעטען: „לאָז אָפּ נאָר צווייען פון אונז אין דאָרף און מיר וועלען דיר ברענגען די געפאָדערטע געלט.“ „60,000“, איז געווען דער ענטפער. „אפילו 100,000. האַלט פאַר ערבות אונזערע פרויען און קינדער, לאָז אונז אָפּ אין דאָרף, מיר שאַפען די געלט.“ קלימענקאָ איז אוועק, זאָגענדיג, אַז ער וועט באַלד צוריקקומען. און דערוויל זיינען ווידער געקומען פויערים. נאָר דערזעהענדיג נאָקעטע מענשען, פון וועלכע עס איז מער קיין זאַך ניטאָ צו נעמען, פלעגען זיי זיך גראָב אויסזידלען און אוועקגעהן. קלימענקאָ איז ווידער געקומען. מיר האָבען אָנגעהויבען צו האָפען אויף א ישועה, האָבען אים געבעטען, קושענדיג די שטיוועל: „לאָז אָפּ צוויי פון אונז אין דאָרף, זיי וועלען ברענגען די געלט.“ קלימענקאָ האָט זיך אויסגעהערט אונזער יאָמערען, האָט גאַנץ גנעדיג צוגענומען די קושען און האָט געפאָדערט שוין 200,000 רובעל. מיר האָבען אים אויך דאָס צוגעזאָגט. ער האָט זיך דאַן באַקלערט, מיר זאָלען אים אָנווייזען די אדרעסען, און ער וועט שוין אַליין באַקומען די געלט. מיר האָבען אָנגערופען עטליכע נעמען, און ער איז אוועק.

דער טאָג האָט זיך געצויגען אָן א שיעור. ס'איז צוגעפאַלען נאַכט. קלימענקאָ האָט זיך ניט צוריקגעקערט. אונז איז קלאָר געוואָרען, אַז מיר מוזען אומקומען. מיר האָבען תפילה געטאָן, האָבען אָפּגעזאָגט וידוי, צעזעגענט זיך איינער מיט'ן צווייטען און זיך פאַרשלאָגען יעדער אין זיין ווינקעל, זיך פאַרנומען מיט די לעצטע רעיונות, מיט'ן חשבון הנפש. איך האָב געפונען א בלאָק נאָטיק מיט א בלייער, און מיר האָבען אָנגעהויבען שרייבען די צוואות. פאַר אַלעמען האָט קיין פּאַפּיר ניט געקלעקט, און פיל האָבען אויסגעקריצט זייערע נעמען אויף די ווענט פון דער אכסניא. די צוואות האָבען מיר איבערגעגעבען אַן אַלטיטשקער. מיר האָבען געגלויבט, אַז אויף איר וועט מען רחמנות האָבען.

ארום איינס ביינאַכט זיינען אריין צו אונז 6 באַנדיטען, האָבען אָפּגעטיילט פון אונז 17 מאַן און זיי געהייסען געהן.

נאָך איצט איז מיר שווער איבערצוגעבען, וואָס עס האָט זיך דאָן אָפּגעטאָן. די 17 האָבען זיך אָפּגעזעגענט מיט אונז און זיינען אוועק. דורך אַ שפּאַלט אין לאָדען האָבען מיר געזעהן, אַז מען פירט זיי אין דער ריכטונג פון טייך. עס איז אוועק כמעט אַ שעה. די באַנדיטען האָבען זיך אומגעקערט און גענומען די צווייטע פּאַרטיע פון 15 מענשען. עס איז אַריבער נאָך אַ קורצע צייט, און די באַנדיטען זיינען געקומען נאָך די איבערגעבליבענע. יעדער האָט זיך געהאַלטען צוזאַמען מיט זיינע נאָענטע קרובים. ווען מ'האָט אונז אַרויסגעפירט, איז שוין געווען שפּעט אין דער נאַכט. איך בין געגאַנגען צוזאַמען מיט מיינע צוויי גוטע באַקאַנטע. מיר האָבען באַשלאָסען אומצוקומען צוזאַמען.

מען האָט אונז געבראַכט צוריק אויף דער שיף. דאָרט האָט מען אונז אָפּגעהאַלטען ביי אַ האַלבע שעה. מיר האָבען דערפילט, אַז די שיף געהט אָפּ פון ברעג. די באַנדיטען האָבען איינעם פון מיינע פריינד אַרויסגעפירט. איך האָב געוואָלט געהן נאָך אים, נאָר מען האָט מיך אַ וואָרף געטאָן צוריק.

אין עטליכע מינוט אַרום, איך הער זיך צו, אַרום איז שטיל, מיט אַמאָל "פּליוך", ווי מ'וואָלט אַ וואָרף געטאָן אַ קלאָץ אין וואַסער. נאָכדעם האָט מען אַרויסגעפירט מיין צווייטען באַקאַנטען. אין צוויי־דריי מינוטען אַרום ווידער „פּליוך". ענדליך האָט מען מיך אַרויסגעפירט. איך בין געווען אין צעריסענע אונטערהויזען און אין אַ טלית־קטן. איינער פון די באַנדיטען האָט מיר אַראָפּגעריסען דעם טלית־קטן. איך האָב אים געקושט, געבעטען רחמים, מיר אָפּגעבען צוריק. איך האָב געקלערט, דאָס וועט מיר אפשר העלפען קומען ווען צו קבורת ישראל. איך האָב אָבער ניט גע'פּועל'ט.

מען האָט מיך געבראַכט אויפ'ן דעק. די סאָלדאַטען האָבען מיך געהאַט שוין אָנגעכאַפּט, נאָר איך האָב פאַרמאַכט די אויגען, אַ געשריי געטאָן „שמע ישראל" און זיך אַליין געוואָרפען אין וואַסער. די כוואַליע האָט מיך אַרונטערגעוואָרפען אונטער דער שיף. די שיף איז אָפּגעשוואומען ווייטער. מיך האָט אוועקגעטראָגען מיט'ן שטראָם. איך בין נאָך געווען ביים פּולען באַוואוסטזיין און האָב מיך געצויגען צום טשערניגאָווער ברעג. איך האָב קיין השגה ניט, ווי לאַנג איך האָב זיך געראַנגעלט מיט'ן

וואסער, וואָס פּאר כחות עס האָבען מיך געטראָגען; מיר דוכט, איך האָב זיך אָנגעכאַפּט אין טייך אָן א שווימענדען שטיק האָלץ און האָב מיך געטראָגען, איך וויים אַליין ניט וואוהין. איך האָב זיך שוין גאַר געהאַט ארויסגעשלאָגען פון די כחות, ווען איך האָב באמערקט, אז איך בין נאָענט פון ברעג. איך בין ארויסגעקראָכען אויפ׳ן ברעג, האָב זיך אָפּגעטרייסעלט פון וואסער און זיך אביסעל דערוואַרימט. איך האָב מיך געלאָזען נאָקעטערהייט אין א קאַלטער פייכטער נאַכט ווייטער אין וועג אריין. איך האָב באמערקט ערגעץ א פייערעל און האָב מיך געלאָזען צו אים. צו מיר זיינען צו־געלאָפען מיט שיף־רודערס אין די הענט צוויי פויערים, צושראָ־קענע און האָבען מיר געהייסען זיך אָפּשטעלען. איך האָב זיי אָנגעהויבען קליאַנטשען, ניט אָפּשטעלען מיר, דערציילט זיי, אז איך בין דער שוחט פונ׳ם נאָענטען שטעטעל, אז אין וועג זיינען מיך באַפאַלען רויבער און אַלץ ביי מיר צוגענומען. די פויערים האָבען ווען א רוף געטאָן. עס האָט זיך באוויזען איינער און האָט מיך א פרעג געטאָן אויף אידיש, ווער איך בין. צו מיין פרייד איז ניט געווען קיין שיעור. איך האָב זיך אָנגערופען. דער מענש האָט זיך מיר געוואָרפען אויפ׳ן האַלז קושען, — דאָס איז געווען מיינער א גוטער באַקאַנטער. ער האָט איבערגערעדט מיט די פויערים; זיי האָבען געפירט צום פּאַרקויפען פּיש. מען האָט מיך אריינגענומען אין שיפעל, ארומגעדעקט מיט א פעלץ. ווען עס האָט אָנגעהויבען טאָגען, זיינען מיר פאַרפאָרען אין דערפעל סטראַכאָלעסיע. מיר זיינען אריינגעקומען צו א פויער אין שטיבעל. ער האָט זיך ארויסגעוויזען פאַר א זעהר גוטהאַרציגען פויער. ער האָט מיך באַקוקט און מיטפילענד געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ. ער האָט מיר געגעבען אַלע צעריסענע בגדים און דערלויבט ארויפקריכען זיך וואַרעמען אויפ׳ן אויווען. איך האָב שוין גע־מיינט, אז מיין לעבען איז אויסער געפאַר. עס זיינען אָבער אריין צוויי יונגע פויערים. „וואָס, דאָ זיינען פאַראַן זשידעס? מען האָט באַפוילען אָפּפירען זיי אין שטאָב. די טעג דאַרף מען אויס־קוילען און דערטרינקען אַלע זשידעס.“ דער הויזווירט האָט זיי אָנגעהויבען בעטען אונז לאָזען צורו, ווייל גאָט אַליין האָט אונז מציל געווען און עס איז אָן עבירה זיך אריינצומישען אין גאָטס השגחה. די יונגע פויערים האָבען אָנגעהויבען זיך וואַקלען און

האָבען זיך צוגעזעצט. דער בעל־הבית האָט אונז אַרויסגעלאָזען דורכ'ן פענסטער פון אַ צווייטען צימער און אָנגעזאָגט, מיר זאָלען גיך אַנטלויפען. מיר האָבען זיך געלאָזט לויפען צום וואַלד און פון דאָרט אין אַ טיפזומפּיגען אָרט, וואוהין מענשען קומען געווייגליך ניט. מיר האָבען ביז'ן העלפּט געזונקען אין זומפּ און וואַסער, זוכענדיג אַן אָרט, וואו עס איז ניטאָ קיין זכר פון אַ לעבעדיגען נפש. אָפּט האָבען מיר זיך באַהאַלטען אין די וועלדער, ווען מיר פלעגען באַמערקען באַוואָפענטע מענשען.

פיל, זעהר פיל איז אונז נאָך אויסגעקומען איבערצולעבען. סוף כל סוף זיינען מיר דערקראָכען צו עפּעס אַ פאַבריק, אויף וועלכער די רוסישע אַרבייטער האָבען אונז אַביסעל אָנגעטאָן, אָנגעוואַרימט, אָנגעקאָרמעט און געקראָגען פאַר אונז אַ פור, מיט וועלכער מיר זיינען געקומען קיין קיעוו. דאָרט בין איך קראַנק געוואָרען און בין אָפּגעלעגען אַ גאַנץ היבשע צייט. איך עראינער זיך, אַז אין קלויסטער אכסניא האָב איך געפונען אַ צעטעל, וואָס איז געווען אַדרעסירט צום „סטאַראָסטע" פון פּעטראָוויטש: „אומגעזאמט צוזושטעלען היינט אַלע אידישע איינוואוינער אין דאָרף." אונטערגעשריבען איז געווען לאַזאַרענקאָ.

דוב בער בן ברוך מאַגילעוויטש,
שוחט אין טשערנאָביל.

באַמערקונג: סטראַכאָלעסיע געפינט זיך זעקס וויאָרסט ווייט פון דאָרף פּעטשקי. דאָרט האָבען געוואוינט 9 אידישע משפּחות. דער דאָרף באַשטעהט אַן ערך פון 300 הייזער. ס'רוב אידען זיינען בעלי־מלאכות. די באַציהונגען צווישען די אידען און קריסטען זיינען דאָרט געווען אַזוי ווייט גוט, אַז סטראַכאָלעסיע האָט גע'שמ'ט מיט איר אידען־ליבע. סטראַכאָלעסיע האָט ניט געגעבען קיין פרייוויליגע אין סטרוקס באַנדע. בעת דער הערשאַפט פון סטרוק האָבען די פויערים שוין אָנגעהויבען זיך צו קריגען מיט די אידען. איצט האָבען זיך די פויערים צוריק אויסגעניכטערט.

דאָרף „פעטשקי" (ראַדאָמיסלער אויעזד)

(די עדות פון שמעון לייב ראַבינאָוויטש, 42 יאָר אַלט,
א פישהענדלער.)

דעם 20־טען מערץ, גלייך ווי עס האָט זיך אָנגעהויבען די נאַווינאַציע, זיינען געקומען קיין פעטשקי 20 פון סטרוקס באַנדיטען. זיי זיינען געווען באַשטימט צו באַוואַכען דעם טייך, אפשר וועלען פאַרבייפאָרען שיפען, און „עס וועלען שוין זיין, — ווי די סאָלדאַטען האָבען זיך אַליין אויסגעדריקט, — גאָלדענע בראַסלעטען, זייגערס און גוטע שטיוועל." 10 פון זיי האָבען זיך באַזעצט אין דאָרף. דער רעשט טאָג און די נאַכט זיינען אריבער רוהיג. אויף מאָרגען, נאָך פרי באַגינען, זיינען אריין צו מיר 2 באַוואָפענטע „סטרוקאָווצעס" און באַפוילען מיטגעהן מיט זיי. אויף מיין פראַגע, וואוהין מען פירט מיך, האָב איך באַקומען א תשובה: „אין שטאַב, צו סטרוקאָווען". אויפ'ן וועג האָבען די באַנדיטען פאַרהאַלטען נאָך 3 אידען און אונז אַוועקגעפירט אין דער ריכטונג פון גאָרנאָסטאַיפּאָל. ווען מיר זיינען ארויס פון שטוב, האָבען די סאָלדאַטען אָנגעהויבען פאָדערען געלט. באַקומענדיג א פאַרהעלטניסמעסיג קליינע סומע געלט, האָבען זיי אונז אָפּגעלאָזען. מיר האָבען זיך אומגעקערט אין דאָרף. דאָרט האָט מיך באַגעגענט א „סטרוקאָוועץ" און האָט מיר צוגעשריען: „דו ביזט א איד. די קאָמונע האָט זיך אייך פאַרוואָלט. איך וועט די קאָמונע געפינען אין וואַסער אָדער אונטער דער ערד." איך האָב אָנגעהויבען צו ענטפערען. ארום אונז האָבען זיך פאַרזאַמעלט פויערים. דער סאָלדאַט האָט זיך ארויסגעוויזען פאַר א קנאַפּען חכם און האָט ניט געהאַט וואָס צו ענטפערען אויף מיינע ראיות. און די פויערים האָבען אויף אים געקוקט מיט שפּאָט און איראָניע. דער באַנדיט האָט מיך אָפּגעלאָזען און איז אַוועק. (ווי איך האָב זיך נאָכדעם דערוואוסט, איז ער א איד. זיין פאַמיליע איז אָראָסקי, פון דאָרף האָראָדישטשע. קיינער ווייס ניט מיט וואָס ער האָט זיך פריער באַשעפטיגט.) אין דעמזעלבען

אָוועגט האָבען די באַנדיטען צונויפגעטריבען אַלע דאָרטיגע אידען, מיט די זקנים און פרויען, און אָנגעוויזענדיג אויף א קוילענוואַרפער, האָבען זיי געפאָדערט 4000 רובעל קאָנטריבוציע. מען האָט זיך אָנגעהויבען דינגען און מען איז דורכגעקומען אויף 1800. עס האָט זיך בארוהיגט. דעם 23־טען מערץ האָט זיך אויפגעהויבען א שיסעריי: די באָלשעוויסטישע אָפּטיילונגען פון אָסטראָ האָבען אָנגעגריפען די „סטרוקאָווצעס". די אידען האָבען פארלאָזען דעם דאָרף און האָבען זיך ווי עס איז אויסבאַהאַלטען אין אומגעגענט.

די „סטרוקאָווצעס" האָבען מנצח געווען און זיינען ווייטער געבליבען די אַליינהערשער איבער'ן גאַנצען געגענט. אין דריי טעג ארום האָבען זיך די אידען אומגעקערט אין דאָרף. אונזערע הייזער האָבען מיר געפונען חרוב. ביי מיר זיינען געווען ארויסגעשלאָגען די פענסטער און די טירען, די שטוב־ווירטשאַפט איז פארשוואונדען. ווי איך האָב זיך דערוואוסט, האָבען סטרוקס העלדען געמאכט נאָר די התחלה, אַלע זאכען האָבען צענומען די אָרטיגע פּויערים. איך האָב שטארק אָנגעהויבען פאָדערען, אז די פּויערים זאָלען מיר צוריקגעבען דאָס אָנגעראַבירטע: דאָס האָט געהאָלפען. די פּויערים האָבען מורא געקראָגען (אין דעם טאָג זיינען די סטרוקאָווצעס ניט געוועזען אין דאָרף) און האָבען ביסלעכווייז מיר אָנגעהויבען אָפּטראָגען מיינע שטובינע כלים. מען האָט מיר אָנגעוויזען, אז מיינער א דערבייאיגער שכן האָט צוגענומען מיינע פּעריגעס און קישענס. בין איך געגאנגען צו אים פאָדערען מיין בעטגעוואַנט. איז ער אָנגעפאַלען אויף מיר ווי א חיה: ווי אַזוי האָב איך דאָס די העזה צו פאָדערען פון אים, דעם דאָרפישען סטאַראָסטע. ער וועט מיך ארעסטירען און איבערגעבען סטרוק'ן אין די הענט, ווי א קאָמוניסט! איך האָב דערזעהן, אז מיין שכן איז געוואָרען גאָר אַן אַנדערער. ער איז אַלעמאָל געווען אַזאַ רוהיגער, אין א געוויסען זין א געוויסענהאַפטיגער, און מיט מיר האָט ער שטענדיג געלעבט גוט. איך האָב באַגריפען, אז לענגער פארבלייבען אין דאָרף איז סכנת־הנפש, אַז איך דאַרף זיך ארויסקלייבען וואָס גיכער, אום זיך מציל צו זיין. איך בין מיר רוהיג און פאַמעליך ארוים פון שטוב, ווי אויף א שפּאַצירגאַנג, מען זאָל זיך ניט מערקען מיינע אבזיכטען, און זיך אָנגעהויבען ארויסצוקלייבען פון דאָרף. אויפ'ן וועג האָב איך

פארבונדען א שמועס מיט די פויערים, וואָס איך האָב באַגעגענט, זיך געזעגנט מיט זיי. איך האָב געפילט נאָך זייער פארהאַלטען זיך, אז מיט מיר דארף וואָס באַלד געשעהן.

איך בין אויף א מאָמענט אריין אין א פויעריש שטיבעל. אין א פּאָר מינוטען ארום איז אריינגעלאָפען אהין דער סטאַראָסטע מיט א ביקס אין האַנט: „אהא, איך וועל דיך דאָ באַלד דער־שיסען! האָסט געוואָלט מאַכען פליטה?" איך האָב אים קוים מיט צרות באַרוהיגט. ער איז אוועק און האָט מיר באַפוילען דאָ צו וואַרטען אויף די דאָרפישע פּאָליציי, נאָך וועלכע ער האָט גע־שיקט. איך בין ווידער אומבאַמערקט ארויס פון שטוב און זיך גנב'ענדיג איבער פעלענקער, פעלדער, בראָדזשענדיג ביז'ן האַלז אין וואַסער, האָב איך זיך דערקליבען ביז'ן טייך און דאַן זיך אריבער־געשיפט אין אָ ס ט י ע ר.

ווי איך האָב זיך נאָכדעם דערוואוסט, זיינען די סטרוקאָווצעס אויף מאָרגען געקומען אין דאָרף, ארויסגעפירט די גאַנצע אָרטיגע אידישע באַפעלקערונג אויסער'ן דאָרף, אויפ'ן פעלד, און געפּאַדערט געלט. די, וואָס האָבען ביי זיך געהאַט געלט, האָבען זיך אויס־געקויפט, און נאַקעטע (מען האָט אַלעמען אויסגעטאָן און איבער־געלאָזען נאָר אין די אונטערוועש) האָט מען זיי אָפּגעלאָזט. מיין פאָטער, א 75־יאָריגער זקן, האָט ביי זיך קיין געלט ניט געהאַט, און פאַר די אויגען פון אַלע אידען האָט מען אים דערמאָרדעט. איצט איז אין דאָרף קיין איינציגער איד ניט געבליבען. די פּוי־ערים באַציען זיך צו אונז, ווען מיר באַזוכען זיי, גאַנץ פריינדליך. דער סטאַראָסטע, וואָס האָט מיך דעמאָלט געוואָלט דערשיסען, האָט ביי מיר געבעטען מחילה און געזאָגט, אז ער ווייס אַליין ניט, וואָס מיט אים איז דאַן געווען.

ש מ ע ו ן ל י י ב ר א ב י נ אָ ו ו י ט ש.

סמעלא (קיעווער גובערניע)

דער פּאָגראָם 14־15 מאַי 1919

(די עדות פון הערש זאַסלאַווסקי, 60 יאָר אַלט, א חזן.)

דעם 16־טען מאַי 1919, 7 א זייגער אין דער פרי, בין איך געקומען אין בית־המדרש דאַוונען. ווען איך האָב געלייגט דעם

טלית, האָבען זיך אַריינגעריסען צוויי באַוואָפענטע סאָלדאַטען מיט אַ געשריי: „זשידעס, פאַרזאַמעלט זיך!" און האָבען גלייך אונז אָנגעהויבען שלאָגען און אַרויספירען פון בית־המדרש. (סך־הכל זיינען מיר דאָרט געווען 8, שוין עלטערע, אידען.) ווען איך האָב איינעם פון זיי געפרעגט: „וואוהין פירט מען אונז", האָט ער מיר מיט אַן איראָנישען שמייכעל געענטפערט: „אייך, קאָמוניסטען, פירט מען צום טויט." אין עטליכע מינוט אַרום האָב איך מיך דערזעהן צווישען 42 אידען, וועלכע מ'האָט אויסגעשטעלט צו צוויי אין אַ ריי. די ענוים, באַליידיגונגען, וואָס מיר זיינען אויסגעשטאַנען, לאָזען זיך ניט באַשרייבען. איינעם, אַ גראָען זקן, האָט מען אַרויסגעריסען די באָרד. אַזוי האָט מען אונז געפירט איבער דער גרויסער גאַס צו דער באַן־סטאַנציע „סמעלאַ". אויף דער סטאַנציע האָט אויף אונז געוואַרט אַ וואַגאָן, אין וועלכען מען האָט אונז געהייסען אַריינשפּרינגען. מיר האָבען זיך אַרויפגעשטעלט איינער אויפ'ן אַנדערען און אַזוי אַרום אַריינגעשפּרונגען. נאָכדעם האָט מען אָנגעהויבען שיסען. ווען מיר זיינען ענדליך אָפּגעפאָרען אַ דריי וויאָרסט, האָט מען געעפענט דעם וואַגאָן. עס איז אַריינגעקומען צו אונז איינער און אָנגעהויבען וואַרפען פון וואַגאָן און אין אַרויסגעוואָרפענע שיסען. די שרעקליכע געשרייען אונזערע „שמע ישראל" האָבען זיך געהערט ווייט־ווייט. איך בין געווען דער 18־טער און דורך אַ נס בין איך אַראָפּגעפאַלען אַ לעבעדיגער צווישען די דערשאָסענע. אויף מיר זיינען געפאַלען נאָך טויטע, פאַרגיסענדיג מיך מיט זייער בלוט. נאָכדעם ווי די שחיטה איז געווען געענדיגט, האָט זיך דערהערט אַ ווילדער, שכור'ער געשריי: „הוראַ! אַלע זשידעס־קאָמוניסטען זיינען טויט, חבר־מאַטראָס (אַן אָנפירער צווישען גריגאָריעווס באַנדעס). וואָס זאָלען מיר איצט טאָן?" „אַהיים," — איז געווען דער ענטפער, — „ס'לוינט מער ניט פאַרלירען קיין קוילען אויף די זשידעס." פאַר'ן אוועקגעהן האָט איינער פון זיי געזאָגט, אַז ער האָט געזעהן אויף איינעם פון די קאָמוניסטען אַ פּאָר גוטע שיך (דאָס האָט ער געמיינט מיך). ער האָט אַראָפּגעצויגען פון מיר די שיך, און אום צו איבערצייגען זיך, אַז איך לעב ניט, האָט ער מיר אַ שטאָך געטאָן מיט דער פּיקע.

ווען די גריגאָריעווצעס זיינען פאַרשוואונדען, האָב איך זיך

מיט מאַטערניש אויפגעהויבען און זיך אָנגעהויבען ארומקוקען. און דאַן האָב איך דערזעהן אַן אימה'דיג בילד. די דערשאָסענע אידען האָבען זיך געוואַלגערט אויפ'ן פּלאַץ, און זייער בלוט איז גערונען אין אַ טייכעל. דערשלאָגען, אָן כח, אָן מוט, האָב איך זיך געלאָזען געהן וואו די אויגען האָבען געטראָגען. איך האָב דורכגעבראָדזשעט דאָס טייכעל ביז'ן האַלז אין וואַסער און בין אריין אין וואַלד. איך בין צוגעגאַנגען צו אַ בוים. ניט ווייט פון דאַנען איז געשטאַנען איינער און געשאָסען פון אַ קוילענוואַרפער אין דער ריכטונג פון בוים. איך האָב זיך געוואָרפען אויף דר'ערד און זיך צוגעדריקט צום בוים. אַזוי בין איך אָפּגעלעגען צוויי מעת־לעת. אין אָווענט פלעגט איך זיך אָנטרינקען מיט וואַסער פון טייכעל. עס איז פאַרבייגעגאַנגען אַ פּויער, האָב איך ביי אים געבעטען אַ שטיקעל ברויט, האָט ער מיר אָפּגעזאָגט. אַ צווייטער פאַרבייגעהער האָט געגעבען. ווען איך האָב זיך, ענדליך, ארויס־געקליבען פון וואַלד, צו געהן אהיים, האָב איך באַגעגענט אַ סך פורען מיט געהילץ. איך האָב זיי געבעטען מיך נעמען אונטער זייער שוץ. זיי האָבען זיך אַלע קאַטעגאָריש אָפּגעזאָגט. זיי האָבען מיר אַפילו ניט דערלויבט זיך אָנצוהאַלטען אָן די ברעטער, אום ניט אומצופאַלען פון שוואַכקייט. נאָר איך בין דאָך ווי עס איז דערקראָכען צו דער שטוב.

ה ע ר ש ז א ס ל א ו ו ס ק י.

סמעלא

(די עדות פון דינה ליוושיץ, 32 יאָר אַלט.)

דעם 13־טען מאַי, דריי אַ זייגער ביינאַכט, האָט מען אָנגע־קלאַפּט צו אונז אין טיר. עס זיינען אריינגעקומען דריי מענער, מיליטעריש אָנגעטאָן, און האָבען געפאָדערט געווער. זיי האָבען אונטערזוכט די גאַנצע דירה און האָבען קיין געווער ניט געפונען. דאַן האָבען זיי אַלעמען צונויפגעטריבען אין איין צימער צו די קוואַרטיראַנטען. זיי האָבען אַלץ געפאָדערט געווער. יחיאל ליוו־שיץ, מיין שווער, האָט אויף די קני געשוואָרען פאַר די באַנדיטען, אַז ס'איז ניטאָ קיין געווער. שלמה ליוושיץ, זיין זון, האָט גע־

ווייזען אַ דאָקומענט, אַז ער האָט זיך אָקאָרשט אומגעקערט פון דייטשער געפאַנגענשאַפט. לכתחילה האָט עס ווי געהאָלפען. נאָר אין עטליכע מינוט אַרום האָבען זיי אַלעמען געהייסען זיך שטעלען ביי דער וואַנט. איינער פון די מערדער האָט קאָמאַנדירט: „שיסען! דער ערשטער איז געפאַלען טויט שלמה ליוושיץ, יחיאל ליוושיץ איז שווער פאַרוואונדעט געוואָרען. מען האָט געוואָלט טייטען אויך מיך, אָבער איינער האָט רחמנות געקראָגען אויף מיין 5־חדשים'דיגען עופה'לע, וועלכע איז געווען ביי מיר אויף די הענט און האָט ביטער געוויינט. איך האָב זיך אָפּגעשטעלט איינע אַליין אין צימער, וועלכער איז פאַרלאָפען געוואָרען מיט בלוט פון די דער'הרג'עטע. עס האָט זיך אַריינגעריסען אַ צווייטע באַנדע און דערזעהענדיג דעם שווער־פאַרוואונדעטען יחיאל ליוושיץ, האָט זי אָנגעהויבען שיסען אויף אים און אין טויטען קערפּער פון שלמה ליוושיץ. איך בין אַ געוויסע צייט געזעסען פאַרשטיינערט. ווען איך בין עטוואָס געקומען צו זיך, האָב איך באַמערקט, אַז שלמה ליוושיץ לעבט נאָך. איך האָב זיך געווענדט צו דאָקטוירים נאָך מעדיצינישע הילף, אָבער זיי האָבען זיך אָפּגעזאָגט צו העלפען, און איך בין געצוואונגען געווען אים אָפּצופירען אין לאַזאַרעט, וואו ער איז אין דריי שעה אַרום, נאָך אַן אָפּעראַציע, געשטאָרבען.

ד י נ ה ל י ו ו ש י ץ.

צום טשערקאַסער פּאָגראָם, 16־20 מאַי 1919

(די עדות פון געצעל ראַטמיסטראָווסקי, וואַלד־סוחר, 59 יאָר אַלט.)

פרייטאָג און שבת, דעם 16־טען און 17־טען מאַי, זיינען אין זיין גאַס קיין עקסצעסען נאָך ניט געווען. מען האָט נאָר געקאָנט באַמערקען, ווי די פאַרשטאָט־איינוואוינער האָבען געטראָגען די אָנגעראַבירטע חפצים. מען האָט געוואוסט וועגען אַ צוויי־דריי הריגות, נאָר מען האָט זיי דערקלערט ווי צופעליגע אָנפאַלען. די שטימונג איז געוואָרען אַלץ אומרוהיגער. מען האָט זיך אָנגעהויבען באַהאַלטען אין די זיכערערע ערטער.

זונטאָג דעם 18־טען זיינען אין קעלער פון ראטמיסטראָווסקים הויז, וואו עס האָבען זיך באהאַלטען פון דער שיסעריי עטליכע שכנים זיינע, אריינגעקומען 4 מיליטערלייט, ארומגענומען ביי אַלע־מען די געלט, די רינגען, פון אייניגע האָט מען אראָפּגעצויגען די שיך און מען איז אַוועק, וואָרנענדיג ניט אויפצוהייבען קיין טומעל. אין אַ האַלבער שעה ארום זיינען זיי ווידער געקומען און באַפוילען די מאַנסלייט געהן מיט זיי צום וואָקזאַל. די וויינענדע פרויען האָבען זיי בארוהיגט, זאָגענדיג אז אויפ׳ן וואָקזאַל וועט מען די ניט־קאָמוניסטען קיין זאַך ניט טאָן. די מענער, 9 אין צאָל, זיינען אַוועק. אויפ׳ן רגאָ האָבען זיי דערזעהן נאָך 11 אידען, געפירט פון אַ מיליטערישען עסקאָרט. אַזוי ארום האָבען זיך צונויפגעקליבען 20 מאַן, אין עלטער פון 19 ביז 60 יאָר, נאָר ס׳רוב זיינען געוועזען שוין עלטערע מענשען. אויפ׳ן וועג האָבען זיי זיך אָנגעליטען כל׳ערליי ענוים. מ׳האָט זיך איבער זיי לוסטיג געמאַכט, געשלאָגען מיט די פּריקלאַדען, אויסגעטאָן זיי ביז די וועש, גע־צוואונגען זינגען לידער, א. ד. ג. ווען מען האָט זיי פאַרביינגעפירט פאַר דעם וואָקזאַל, איז פון דאָרט ארויסגעשפרונגען איינער אַן אומבאַקאַנטער צו ראטמיסטראָווסקין און אַ געשריי געטאָן: „וואָס פאַר אַ קאָמוניסט איז ראטמיסטראָווסקי? נאָך וואָס האָט איר אים אהער געבראַכט?" ער האָט אים אַ כאַפּ געטאָן פאַר׳ן האַנט און מיט גרויס שוועריגקייטען אים צוגענומען פון דער וואַך, וואָס האָט אים ניט געוואָלט אָפּלאָזען. ראטמיסטראָווסקי האָט געוואָלט בעטען פאַר זיינע קינדער, 19 און 33 יאָר אַלט, נאָר זיין רעטער האָט אים געזאָגט, אַז איצט איז ניט די צייט צו בעטען פאַר וועמען ניט איז, ווייל זיין אייגען לעבען איז אין אַ סכנה, און ער האָט אים אַריינגעשטופּט אין אַ ליידיגען וואַגאָן. די טירען פון וואַגאָן האָט ער פאַרשלאָסען און האָט צוגעזאָגט אים ווי עס איז צו ברענגען אהיים. פאַרבלייבענדיג אַליין און זיך ערָאינע־רענדיג אָן די ווערטער פון זיין רעטער, האָט ראטמיסטראָווסקי ערשט דאַן באַגריפען, אין וואָס פאַר אַ סכנה עס געפינען זיך די איבעריגע 19 און צווישען זיי אויך זיינע קינדער. ער האָט ארויס־געקוקט דורכ׳ן אויבערשטען פענסטערעל, זיך צוגעהערט, נאָר דאָס רוישען פון דער שכור׳ער באַנדע האָט אַלץ פאַרטויבט. אין אַ פּאָר שעה ארום האָט ער ביים ליכט פון אַ לאַמטערן דערזעהן

זיינעם אַ באַקאַנטען פון אַ שכנות'דיגען דאָרף, רוסקאַיאַ פּאָליאַנאַ, טקאַטשענקאָ. ער האָט זיך צו אים געווענדט, ער זאָל אים העלפען זיך באַפרייען. דער האָט אים אויך באַמערקט, נאָר ער האָט אים געדראָט באַלד צו דערשיסען. אַ ווײַלע שפּעטער האָט ראַטמי־סטראָווסקי דערזעהן אַ פייער, שוין אַ באַיאָרענטען, אין פייערים־זיך גערירט און באַוועגט זיך אין דער ריכטונג פון סמעלאַ. אויף די סטאַנציעס האָט דער צוג זיך אָפּגעשטעלט און אויסגעלאָדען און אָנגעלאָדען פאַרוואונדעטע. אין בעלאָאָזערע האָט ראַטמי־סטראָווסקי דערזעהן אַ פייער, שוין אַ ביאָרענטען, אין פייערים־קליידער, נאָר באַוואָפענט מיט אַ ביקס. ער האָט ביים פייער גע־בעטען הילף, נאָר יענער האָט זיך צו די בקשות אפילו ניט צו־געהערט. באַגינען זיינען זיי אָנגעקומען קיין סמעלאַ. ער האָט אָנגעהויבען זוכען באַקאַנטע צווישען די מאַסען נייגעריגע, וואָס האָבען זיך צונויפגעקליבען אויפ'ן וואָקזאַל, נאָר ער האָט קיינעם ניט געפונען. פּלוצלונג האָט זיך נעבען זיין וואַגאָן אָפּגעשטעלט אַ מיליטער־מאַן. ער איז, קענטיג, שטאַרק ערשטוינט געוואָרען, דערזעהענדיג ראַטמיסטראָווסקין, האָט אים געבראַכט קליידער, איינגעוויקעלט אים און צוגעזאָגט, אום יעדען פּרייז אים צו ברענ־גען אַהיים. דאָס איז געווען אַ קאָמיסאַר, וואָס איז פריער געווען אַ ברעג־אַרבייטער און האָט גוט געקענט ראַטמיסטראָווסקין. באַלד איז אויך צוגעקומען צום וואַגאָן אַ רוסישער סמעלער איינוואוינער, אַ שוסטער, און געזאָגט ראַטמיסטראָווסקין, אַז ער האָט אים נאָך פריער דערקענט און אים געוואָלט העלפען, נאָר מען האָט אים ניט געלאָזען, ווייל „די זשידעס טאָר מען ניט שוינען.“ אויף דער סטאַנציע באָברינסקאַיאַ האָט מען ראַטמיסטראָווסקין געבראַכט אַ רעקעל, אַ פּאָר הויזען, אַ פּאָר קאַלאָשען, און אַרויסגעגעבען אַ דערלויבניש־שיין זיך אומצוקערען קיין טשערקאַס. נאָר מען האָט אים געראַטען נאָך אָפּצוואַרטען אַ פּאָר טעג אין סמעלאַ, ווייל אין טשערקאַס איז איצט סכנת נפשות צו זיין. אַזוי האָט ער אויך געטאָן.

פון די איבעריגע 19, וואָס מען האָט צוזאַמען מיט אים גע־בראַכט אויפ'ן וואָקזאַל, איז געבליבען לעבען נאָר איינער, אַ פאַר־וואונדעטער. ער איז בײַנאַכט שטילערהייט דערקראָכען אַהיים. אַלע איבעריגע, צוזאַמען מיט ראַטמיסטראָווסקיס ביידע זין, ישראל,

33 יאָר, און שניאור, 19 יאָר, האָט מען אויפ'ן וואָקזאַל דערשאָסען.
געצעל בן ישראל ראטמיסטראָווסקי.

טשערקאַס

די עדות פון איינעם, וואָס האָט זיך געראַטעוועט פון דערשאָסען ווערען

דאָס איז געווען דינסטאָג, דעם 20־טען מאַי, א זייגער פינף אין אָוונט. איבער'ן גאַס האָט דורכגעמאַרשירט אַן אָפּטיילונג סאָלדאַטען און ציווילע מערדער, און ווען זיי האָבען נאָר באַ־געגענט האָבען זיי אָפּגעשטעלט און אים פאַנאַנדערגעפרעגט, צי זיינען דאָ ניטאָ קיין קאָמוניסטען, און וואו זיי האָבען זיך באַ־האַלטען. איך בין געלעגען אין א קעלער. צו מיר איז צוגעלאָפען א מיידעל און מיט שרעק נאָר באַוויזען אַרויסצורעדען: „סאָל־דאַטען געהען", ווי עס זיינען צוגעקומען צוויי סאָלדאַטען און מיר אָנגעהויבען איינרעדען אַרויסצוגעהן פון קעלער, ווייל דער פּאָגראָם האָט זיך שוין געענדיגט, און לויט א באַפעל פון קאָ־מאַנדאַנט דאַרפען אַלע מענער זיך קומען רעגיסטרירען צום וואָק־זאַל, און נאָך דער רעגיסטרירונג ווערען זיי תיכף ומיד אָפּגע־לאָזען אהיים. איך בין אַרויס. נעבען טויער זיינען שוין גע־שטאַנען 16 אידען פון פאַרשידענעם עלטער, צווישען זיי איינער א בכבוד'יגער, אָנגעזעהענער זקן פון א יאָר 60. מען האָט אונז אַוועקגעפירט צום וואָקזאַל. אויפ'ן וועג האָבען מיר אַלע צוגע־גרייט די דאָקומענטען, נאָר קיינער האָט אויפ'ן וואָקזאַל אונז ניט אויסגעפרעגט. א גרופּע סאָלדאַטען האָט אונז אָפּגעפיהרט היג־טער די באַן־ליניעס, אונז אויסגעטאָן און געלאָזען אין איינע וועש און געגומען אונז צעשיסען. דער ערשטער איז דערשאָסען גע־וואָרען קאַנעווסקי, נאָכדעם ראטמיסטראָווסקי דער עלטערער. וואָס ווייטער איז געשעהן, ווייס איך ניט. איך האָב זיך אויפ־געכאַפּט א זייגער צען אין אָוונט. דער ווייטאָג אין בויך און אין גאַנצען קערפּער איז געווען אַזאַ שאַרפער און שניידענדער, אַז איך האָב באַלד פאַרלאָרען דעם באַוואוסטזיין, נאָר באַלד בין איך ווידער צו זיך געקומען. אַרום מיר זיינען געלעגען בר־מנן'ס

איך האָב זיך אַנידערגעשטעלט. מיינע וועש זיינען געווען דורכ־געווייקט אין בלוט. ניט ווייט האָט זיך געהערט דאָס כאָרכלען פון אַ גוסס׳ען. איך האָב אָנגעשטרענגט אַלע מיינע כחות צו־צוגעהן צו אים. אָרום איז קיינער ניט געווען. אַ טויטע אימה׳־דיגע שטילקייט. די קרעכצען הערען זיך נאָך דייטליכער. איך האָב דאָך ניט געקאָנט זיך דערשלעפּען און האָב פון דאָס ניי פאַרלאָרען דעם באַוואוסטזיין. ווי לאַנג איך בין אַזוי געלעגען, ווייס איך ניט, נאָר ווען איך האָב זיך אויפגעכאַפּט, האָב איך דערזעהן נעבען מיר קאַנעווסקין, דאָס האָט ער געקרעכצט. „קאַ־נעווסקי", האָב איך מיך געווענדעט צו אים, „איר קאָנט, אפשר, אויפשטעהן, וועלען מיר צוזאַמען פּרואווען אַוועקקריכען אַהיים." — „ניין", האָט ער געענטפערט, „איך שטאַרב. זייט מוחל, גע־פינט דאָ מיין זון און לייגט אים לעבען מיר, איך וויל אים פאַר׳ן טויט אַרומנעמען." מיר האָט זיך איינגעגעבען צו געפינען דעם זון. ער איז געווען טויט. איך האָב דעם פאָטער צוגערוקט צום זון. ער האָט אים אַרומגענומען, זיך פאַנאַנדערגעוויינט, האָט אַ זיפץ געטאָן און איז אויסגעגאַנגען. עס איז מיך באַפאַלען אַן אימה, איך האָב מיך געלאָזט לויפען. וואוהין — האָב איך ניט געוואוסט, נאָר איך בין אַ לאַנגע צייט געלאָפען. דורך עפּעס אַ נס בין איך מיט צרות געקומען אַהיים, קוים לעבעדיג. אין דער פרי האָט מען מיך אַוועקגעפירט אין קראַנקען־הויז. עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז די קויל איז געפלויגען מיר פאַרביי און האָט נאָר אָנגערירט מיין לייב.

טשערקאַס

(די עדות פון ניונע קראַסנאָפּאָלסקי, 9 יאָר אַלט, דעם איינציגען לעבען־געבליבענעם פון אַ גאַנצער פאַמיליע.)

„שבת דעם 17־טען מערץ, 4 אַ זייגער, איז אונזער גאַנצע משפּחה געווען אין דערהיים. ביי אונז איז אויך געווען אונזער שכן מאיע ליים מיט זיין פרוי, מיין מוטער, מיינע אַ שוועס־טערל, אַ ברודער און איך. צו אונז איז אַריינגעלאָפען אַ צווייטע שכנ׳טע אונזערע, ביי וועלכער מען האָט נאָר־וואָס דער׳הרג׳עט

דעם מאַן, און האָט אָנגעהויבען צו בעטען אונז איר ערגעץ אָפּ־צופירען. אונזער שכן און איך זיינען אַוועק מיט איר. מיר האָבען נאָך ניט באַוויזען צו עפענען די טיר, ווי ס'האָבען זיך אַריינגעריסען אַ מאַן 15־17 באַנדיטען. „וואו געהסטו?“ האָט געפרעגט איינער פון זיי און צוויי מאָל אויסגעשאָסען. דער שכן איז אומגעפאַלען אַן אונטערגעשאָסענער. איך בין אַנטלאָפען אין איין צימער, אונזער שכנ'טע—אין אַ צווייטען. דאָרט האָט מען איר דער'הרג'עט. איך בין די גאַנצע צייט געזעסען אונטער'ן בעט. פון דאָרט האָב איך געזעהן, ווי איינער אַ מערדער האָט צעשאָסען אַלעמען. ער איז געווען אין אַ מאַטראָזען־פאָרם. אַלע סאָלדאַטען האָבען געשוויגען. זיי האָבען ניט געפאָדערט קיין געלט, ניט גע־שריען, זיינען אַפּגעווען סך־הכל אַ מינוט פינף. ווען זיי זיינען אַוועק, בין איך אַרויס פון אונטער'ן בעט און האָב דערזעהן, אַז אַלע זיינען טויט. איך האָב זיך אָפּגעשטעלט אין שטוב. באַלד האָט זיך אַריינגעריסען אַ נייע באַנדע. איך בין אַרויסגעשפּרונגען דורכ'ן פענסטער, זיך געלאָזט לויפען, און בין געקומען אויפ'ן וואָקזאַל. דאָרט האָב איך געזעהן ווי מען האָט צעשאָסען אידען, געהערט זייערע אימה'דיגע קולות, נאָר איך האָב ניט געוויינט.“

ווען איך האָב דאָס 9־יאָריגע אינגעל אָנגעהויבען בעטען, ער זאָל מיר דערציילען, וואָס ער האָט געזעהן אויפ'ן וואָקזאַל, האָט ער געענטפערט: „איך קאָן ניט . . . דאָס איז געווען צו שרעק־ליך . . .“ און ער האָט דערציילט ווייטער: „איך האָב גע־קליבען די קוילען־הילזעס, ווי ס'וואָלט קיין זאַך ניט געטראָפען, ווי מ'וואָלט די מוטער ניט דער'הרג'עט . . . איך האָב אָן אַלץ פאַרגעסען. איך בין געלאָפען איבער'ן שטאָט, איבער'ן ברעג גע־שפּאַצירט. מען האָט מיך ניט גערירט, מיינענדיג, אַז איך בין אַ רוסישער. צו מיר איז צוגעגאַנגען אַ סאָלדאַט, מיר געגעבען אַ זעקעל און געזאָגט: „געה, ראַביר.“

איך האָב אָנגעהויבען לויפען צו די קרובים. ביי זיי איז אַלץ געווען צעראַבירט. זיי אַליין האָב איך אין דערהיים ניט געפונען.

אזוי בין איך לעבען געבליבען.

נ י ו נ ע ק ר א ס נ א פ א ל ס ק י .

טשערקאַס

(די עדות פון טערפּיאַנסקי.)

שבת 9 אַ זייגער אין דער פרי האָט מען אָנגעהויבען קלאַפּען ביי באָגדאַנאָווסקין אין טיר. מען האָט זיי ניט געעפענט. האָבען זיי אָנגעהויבען ברעכען די טירען. דערזעהענדיג דאָס, האָט באָג־דאַנאָווסקי זיי געעפענט די טיר. אין צימער זיינען אריין 6 סאָל־דאַטען און האָבען געפאָדערט געלט. נאָך איידער זיי זיינען אריין, האָבען די פרויען זיך באַהאַלטען אונטער'ן בעט. די סאָלדאַטען האָבען זיי באַמערקט און פאַר די פיס אָנגעהויבען ארויסשלעפּען פון אונטער'ן בעט. זיי האָבען אַלעמען באַפוילען ארויסצוגעהן אויפ'ן הויף. דאָרט האָבען זיי די פרויען געהייסען זיך לייגען אויף דר'ערד, און ביי די מענער האָבען זיי אָנגעהויבען אָפּנעמען די געלט. צוגענומען די געלט, האָבען זיי באָגדאַנאָווסקין אוועק־געשטעלט צום וואַנט און צוויי מאָל אין אים אויסגעשאָסען. איין קויל האָט דורכגעהאַקט די האַנט, די צווייטע האָט אָנגערירט דעם קאָפּ. די פרויען האָבען אָנגעהויבען שרעקליך שרייען. דאַן האָבען די מערדער זיך געוואָרפען אויף זיי און אָנגעהויבען אין זיי צו שיסען, און באָגראַנאָווסקין האָבען זיי צורו געלאָזען. ער איז גע־לעגען אַ גע'חלש'טער און זיי האָבען אים גערעכענט פאַר טויט.

טייטענדיג די פרויען, האָבען זיך די באַנדיטען גענומען פאַר מאַנדעל און כאַזאַנאָוו. מען האָט זיי ארויסגעפירט אויפ'ן גאַס. איינער האָט מאַנדעלן אַ שליידער געטאָן אויף דער ערד און אים דערשאָסען.

כאַזאַנאָוו איז אַליין אַנידערגעפאַלען. ער האָט, ווייזט אויס, גע'חלש'ט. אַ ליגענדיגען האָט מען אים אויך דערשאָסען.

עס איז לעבען געבליבען כאַזאַנאָווס אַ איינגעל, וואָס איז אונטער'ן איינדרוק פון די געשעהענישען אראָפּ פון זינען. ער איז די גאַנצע צייט געלעגען אונטער'ן בעט, און די סאָלדאַטען האָבען אים ניט באַמערקט.

טערפּיאַנסקי.

עמילשטיין, וואָלינער גובערניע

דער פּאָגראָם פון 1־טען אפּריל, 1919

(די עדות פון ווערא ראָזענשטיין.)

דאָס שטעטעל עמילשטיין, נאָוואָגראָד־וואָלינער קרייז, גע־פינט זיך 15 וויאָרסט ווייט פון דער באַן־סטאַנציע יאַבלאָנצע, פּאָראָליער באַן־ליניע.

די באַפעלקערונג ציילט 4־5 טויזענט, צווישען זיי 2000־2500 אידען. פאַר דער מלחמה האָבען אין שטעטעל גופא און אין אומ־געגענט געוואוינט א גרויסע צאָל דייטשע קאָלאָניסטען, וואָס זיינען ביים אויסברוך פון דער מלחמה ארויסגעשיקט געוואָרען אין די מזרח'דיגע גובערניעס פון רוסלאַנד. אַן אומבאַדייטענדע צאָל פון די קאָלאָניסטען האָט זיך צוריקגעקערט אין 1918 און זיך באַזעצט אויף די פריערדיגע ערטער.

די באַציהונגען צווישען די אידען און די קריסטען זיינען פון אַלעמאָל געווען גוטע; עס זיינען ניט געווען קיין שום רייבונגען אָדער סכסוכים.

די אידישע באַפעלקערונג, עקאָנאָמיש שטאַרק אָפּגעשטאַנען, איז אין פּאָליטישער הינזיכט, איבערהויפּט דער יונגער דור, געווען דורכגעדרונגען מיט ציוניסטישע און העברעאיסטישע אידעאַלען.

די קריסטליכע באַפעלקערונג, א באַזיצענדע און פארמעגליכע, האָט געלעבט אין שטאַרקער פריינדשאַפט מיט דער אידישער.

אַזאַ מין באַציהונג, וואָס האָט זיך איבערהויפּט בולט ארויס־געוויזען אין דער צייט פון פּאָגראָם, איז געווען צו באַמערקען אויך מצד דער אָרטיגער קריסטליכער אינטעליגענץ: דעם גלח און די אָרטיגע שול־לערער.

דעם 9־טען אַפּריל, 12 א זייגער ביינאַכט, האָט זיך באַוויזען אין שטעטעל פּעטליוראַס אַן אָפּטיילונג פון 5־6 הונדערט רייטער, וועלכע האָבען געריטען, ווי מיר האָבען זיך שפּעטער דערוואוסט, פון אַלעווסק קיין נאָוואָגראָד־וואָלינסק. ראשית כל האָבען זיי צעטריבען די אידישע נאַכטוואַך. די אידישע וואַכען

זיינען געווען אַ געוויינליכע ערשיינונג אין די שטעטלעך פון יענעם טייל אוקראַינע. אָרגאַניזירט האָבען זיי זיך נאָכ'ן אומשטירצען פון העטמאַן און זיינען פון אָנפאַנג באַשטאַנען פון 30 מאַן. דאָס פעלען פון אַ שטאַרקער באַשטימטער מאַכט, און דער בירגער־קריג, וואָס האָט זיך שוין דאַן אָנגעהויבען פאַנאַנדערפלאַקערען, האָט געוויזען דער אידישער באַפעלקערונג, ווי נייטיג ס'איז צו בילדען אַן אייגענע וואַך, אָדער כאָטש אַ סימן פון אַזאַ וואַך.

לויט דעם ווילען פון דער אידישער באַפעלקערונג גופא איז די וואַך געווען אַן אומבאַוואָפענטע. און אַזוי איז זי פאַרבליבען די גאַנצע צייט פון איר עקזיסטענץ.

חוץ דער „בורזשואַזער“ וואַך, האָט עקזיסטירט אין שטעטעל אויך אַ באַוואָפענטע וואַך פון 10 מאַן, — געדונגענע, אויס־שליסליך פון רוסישע, און עס זיינען נאָך געווען 15 מיליציאָנערען.

אין איין מאָמענט האָט זיך די גאַנצע אידישע באַפעלקערונג פונ'ם קליינעם שטעטעל דערוואוסט וועגען די אורחים און איז, ניט קוקענדיג אויף דער שפּעטער שעה, ביינאַכט אַרויסגעגאַנגען אויפ'ן גאַס. מען האָט באַשלאָסען צו שיקען אַ דעלעגאַציע פון די אָנגעזעהענסטע פאָרשטעהער פון דער אידישער באַפעלקערונג, בראש מיט'ן פאָרזיצענדען פון דער קהלה, שנײַדערמאַן. אויף דער פראַגע פון דער דעלעגאַציע, ווער זיי זיינען, פון וואַנען און וואו זיי געהען, האָט דער קאָמאַנדיר געענטפערט, אַז זיי זיינען פעטליוראַס אַן אָפּטיילונג, און זיי געהען פון אָלעווסק קיין נאָוור־גראָד־וואָלינסק, און אַז מאָרגען פרי לאָזען זיי זיך ווייטער אַוועק; ער האָט דערביי געבעטען די דעלעגאַציע צו באַזאָרגען פאַר'ן מי־ליטער נאַכטלעגערס און פּראָוויאַנט. די דעלעגאַציע האָט אָט דעם באַרוהיגענדען ענטפער איבערגעגעבען די דערוואַרטענדע גרופּעס אידען, און מען איז גלייך צוגעטראָטען צונויפצוזאַמלען ברויט. פלוצלונג זיינען פאַרבייגעגאַנגען פאַרביי די אידישע געזעמלעך עט־ליכע סאָלדאַטען און אויסגעשריען: „העי, זשידעס, אהיים אָדער מיר שיסען באַלד!“ אָט די התראה, און נאָך איניגע ענליכע, האָבען איבערצייגט די אידען, אַז קיין גוטעס האָבען זיי ניט צו דערוואַרטען דאָ. מען האָט קודם כל אָפּגעשיקט די מיידלעך אין פאָלקס־שול אונטער דער השגחה און שוץ פון די קריסטליכע לערער און צום אָרטיגען פרידענס־ריכטער. די איבעריגע זיינען אַנט־

לאָפּען זיך אויסבאַהאַלטען צו די פויערים, נאָר די, וואָס האָבען עס ניט באַוויזען צו טאָן, האָבען זיך אָפּגעשטעלט אין די הייזער.

ביי אונז האָבען זיך באַזעצט צוויי פון דעם אָטריאַד און האָבען זיך פאָרגעשטעלט ווי „קאָמענדאַנטען". מיר האָבען גע־קלערט, אַז מיר זיינען אויסער וועלכער עס איז סכנה, ווייל די „קאָמענדאַנטען" וועלען געוויס ניט לאָזען קיין שלעכטס טאָן. באַלד איז אַריינגעלאָפען אַ בחור און אונז דערציילט, אַז ביי זיי האָבען זיך אויך אָפּגעשטעלט „קאָמענדאַנטען", וואָס באַרימען זיך מיט זייער אַנטייל נעמען אין אידישע פּאָגראָמען.

מיר האָבען נאָך ניט באַוויזען צו פאַסען אַ באַשלוס, ווי מיר האָבען דערהערט קולות און אַ שיסעריי. אין דער פרי האָבען מיר זיך דערוואוסט, אַז דאָס האָבען סאָלדאַטען געשאָסען אין דער לופט, זיך אַריינקלייבענדיג אין אידישע הייזער מיט דער פאָדערונג פון געלט. דערביי האָבען די סאָלדאַטען, וואָס זיינען ניט געווען קיין אָרטיגע און האָבען קיינעם דאָ ניט געקענט, דאָך אָנגערופען יעדערען מיט זיין נאָמען.

מיר האָבען באַשלאָסען זיך צו באַהאַלטען און זיינען אַריינ־געלאָפען צו אַ שכן, אַ דייטש, וועלכער האָט אונז אָפּגעפירט אין אַ דירה פון אַ פּאָליאַק, וואָס איז געלעגען טיף פאַררוקט אין הויף, און וואָס איז ענליך געווען גיכער צו אַן אייגעפאַלענע קלייט, ווי צו אַ הויז.

מיר האָבען זיך דערוואוסט, אַז די סאָלדאַטען אינטערעסירען זיך איבערהויפּט מיט יונגע מיידלעך, און מיר האָבען זיך שטאַרק געשראָקען, מען זאָל אונז ניט אויסגעפינען.

אויף מאָרגען אין דער פרי זיינען אָנגעשוואומען פון דער סביבה אַן אומגעהייערע מענגע פויערים, איבערהויפּט „קאַצאַפּעס", די סאָלדאַטען האָבען אויפגעריסען די קראָמען און צוזאַמען מיט די פויערים אַרויסגעטראָגען אַלץ, וואָס דאָרט האָט זיך געפונען. דאָס האָט געדויערט ביז 2 ביי־טאָג. דערביי איז געטייט געוואָרען איין איד, דער ערשטער קרבן פון עמילטשינער פּאָגראָם, — ער איז געלאָפען פון שטוב צום קראָם, אָפּצוראַטעווען זיין סחורה.

ביז 2 אַ זייגער זיינען שוין געווען צעראַבירט איבער הונדערט קראָמען, און די סאָלדאַטען מיט גאַנצע מחנות פויערים לאָזען זיך

איבער די הייזער. פון די אָרטיגע פּויערים האָבען נאָר זעהר א קליינע צאָל אנטייל גענומען אין די רויבערייען.

אזוי האָט געדויערט א גאַנצען טאָג. אין אָווענט איז די לאַגע געוואָרען נאָך אָנגעשטרענגטער. עס האָבען זיך פאַרשפּרייט קלאַנגען, אז די סאָלדאַטען האָבען צוגעזאָגט אויסצוקוילענען די גאַנצע באַפעלקערונג. די נאַכט אין דאָך אריבער רוהיג.

אין דער פרי, דעם 11־טען, איז דער אָטריאַד ארויסגעריטען קיין נאָוואָגראָד־וואָלינסק. די אידען האָבען געמיינט, אז אַלץ איז געענדיגט, און געוואָלט שוין אומקערען זיך אין די פאַרלאָזענע הייזער. נאָר פּלוצלונג איז דער אָטריאַד געקומען צוריק. ווי עס האָט זיך שפּעטער ארויסגעוויזען, האָבען די סאָלדאַטען, זיך אָנ׳שכור׳ענדיג, צעקריגט און צעשלאָגען זיך, און דערביי איז איינער פאַרוואונדעט געוואָרען. דעם אינצידענט האָבען די סאָלדאַטען באַשלאָסען ווי געהעריג אויסצונוצען, און זייענדיג שוין 3 וויאָרסט פון שטעטעל, האָבען זיי זיך צוריקגעקערט און ארייגגעריסען זיך אין שטעטעל, אום צו פאַרענדיגען דעם פּאָגראָם. די פּויערים האָבען זיי אויך דעם טאָג באַגלייט. מען האָט פאַנאנדערגעעפענט די רעשט נאָך גאַנץ־געבליבענע קראָמען און צום סוף זיי אונטערגעצונדען. די סאָלדאַטען האָבען אָוועקגעשטעלט נעבען די קראָמען קוילענוואָרפער, דראָענדיג צו שיסען יעדערען, וואָס וועט פּרואווען לעשען די שרפה. ווען דאָס פייער פון די קראָמען האָט זיך פאַרשפּרייט אַלץ מער און מער און האָט זיך אריבערגעוואָרפען נענטער צום קלויסטער, איז ארויס דער גלח מיט א צלם אין די הענט און האָט זיך געווענדט צו די סאָלדאַטען: „איך האָב ניט פאַרטיידיגט די אידען, ניט באַשיצט זיי און זייער פאַרמעגען. אָבער איר האָט שוין גענוג בלוט פאַרגאָסען, אָנגעראַבעוועט זיך. געדענקט, אז עס קאָן איצט אויך ליידען פון דער שרפה די פּראַוואָסלאַווגע קירכע.“ דאָס האָט געווירקט און מער האָט מען שוין ניט אונטערגעצונדען. דאָך האָט מען אין די הייזער די צעשטערונגס־ארבייט ניט אָפּגעשטעלט.

אין דער פרי האָבען די סאָלדאַטען ענדליך פאַרלאָזען דאָס שטעטעל, א חרוב׳ען און פאַרוויסטען.

פאַר די צוויי טעג האָט מען דערמאָרדעט 11 אידען, פאַר־

ברענט 18 קראָמען, צוגענומען געלט 300,000 רובעל און צעראַ־
בירט אין סחורה און שטוב־זאַכען אויף 21—23 מיליאָן רובעל.
דאָס איז אַ ניט איבערטריבענע אָפּשאַצונג פון די היזיקות.

וועראַ ראָזענשטיין.

סלאָוועטשנאַ, וואָלינער גובערניע

(די עדות פון ישראל בער בירגער, 53 יאָר אַלט.)

דינסטאָג אין דער פרי און ביימאָג האָבען זיך אָנגעהויבען טראָגען קלאַנגען, אַז עפּעס גרייט זיך, אַז אונז, אידען, דראָט אַ געפאַהר. איך האָב זיך מיט מיין גאַנצער פאַמיליע אריבער־געצויגען אין עק שטעטעל, וואו עס וואוינט די אידישע אָרעמ־קייט, אָפּטמאָל צוזאַמען אין איין הויז מיט די פּויערים. דאָרט האָבען מיר פאַרבראַכט די נאַכט פון דינסטאָג אויף מיטוואָך. ווען אין הויז פון דעם אידען, וואו מיר האָבען זיך באַהאַלטען, פלעגען אריינקומען פּויערים, פלעגט ארויסגעהן צו זיי דער איד אַ באָרוועסער, פאַרוואַקסענער, צעבליאַשטשעטער, אָנגעטאָן אין טראַנטעס, און עס פלעגט ביי די גראָמירער אָפּנעמען די לוסט צו ראַבירען און הרג'ענען. מיטוואָך, דעם טאָג און די נאַכט, בין איך דאָרט פאַרבליבען. איך פלעג אָפּט ארויסגעהן אַ האָרך טאָן, וואָס עס הערט זיך אין שטעטעל. מיין פרוי, דערוויסענדיג זיך וועגען דער אומרוהיגער שטימונג, האָט ניט געוואָלט מער דאָ פאַרבלייבען, נאָר דערווייל זייגען מיר דאָך דאָ פאַרבליבען. פון שטאָט פלעגען דערגרייכען קלאַנגען וועגען הריגות. דאָנערשטאָג האָט מען זיך צונויפגעקליבען אין בית־המדרש, צונויפגעלייגט זיך געלט, אום צו באַגיטיגען די פּויערים, זיי זאָלען אָפּשטעלען דעם פּאָגראָם. מיר האָבען צונויפגעזאַמעלט 50,000 רובעל, און אין ראַטנערס הויז האָט מען אריינגערופען די יונגע שקצים, וועלכע האָבען אָנגעפירט מיט דער באַנדע. אַ גאַנצען טאָג האָט מען זיי געגעבען עסען און טרינקען, פאַנאַנדערגעגעבען געלט. די נאַכט פון דאָנערשטאָג אויף פרייטאָג האָבען מיר נאָך פאַר־בראַכט ביים אידען אין עק שטעטעל.

אין דער פרי זייגען מיר ארויסגעקראָכען פון אונזער קאַנורע

און האָבען זיך דערוואוסט, אז אין שטעטעל איז אַן אומרוהיגקייט און אַ פּאַרווירטקייט. בלייבען לענגער האָט ניט געהאַט קיין זין; מיר האָבען באַשלאָסען אַרויסצוגעהן פון שטעטעל, און איך, די ווייב און די קינדער (10 פּערזאָן) זיינען אַרויס אין דער ריכטונג צו אוורוטש. מיר האָבען באַשלאָסען: וואָס ס'איז באַשערט, דאָס זאָל זיין.

עס האָבען זיך געהאַט פאַרשפּרייט קלאַנגען, אַז אין אוורוטש זיינען שוין די באָלשעוויקעס ניטאָ, און דערפאַר האָבען מיר זיך ביז פרייטאָג ניט באַשלאָסען צו געהן אַהין. פרייטאָג אין דער פרי זיינען מיר דאָך אַרויס.

אונז האָבען באַגעגענט מיט אַ שיסעריי די פּויערים און מיר אַלע (ביי 80 אידען) האָבען זיך געלאָזט לויפען צוריק. מען האָט אונז אַלעמען אַריינגעטריבען אין איין הויז און פאַרשפּאַרט אין צוויי קאָמפּאַניעס אין צוויי קליינע צימערען. די טיר פון שטוב איז געווען פאַרשלאָסען. באַלד איז צוגעקומען אַ קאָמפּאַניע פּויערים, האָט אָנגעהויבען ברעכען די פענסטער און שיסען דורך זיי. מיר האָבען זיך אַלע אויסגעלייגט אויפ'ן פּאָדלאָגע איינער אויפ'ן אַנדערען צו 15־11 מענשען אין אַ קרואווע. אין צימער זיינען אַריין עטליכע פּויערים בראש מיט אַ פּויער קאַסענקאָ. קאַ־סענקאָ האָט אונז גלייך געמעלדעט, אַז ער האָט בדעה אונז אַלע־מען צו טייטען. זיי האָבען אָפּגענומען ביי אַלעמען די געלט, און דערנאָך האָבען זיי אָנגעהויבען קוילענען בוכשטעבליך כסדר, אַלעמען, צעהאַקען מיט העק, שאַשקעס. די, וואָס זיינען געלעגען פון אויבען, זיינען אומגעקומען; די, וואָס פון אונטען, זיינען ניצול געוואָרען. איבער דער פּאָדלאָגע האָבען געגאָסען ריגען שנירעלעך בלוט. די קרעכצען מיט די קולות זיינען ניט צום באַשרייבען.

איך האָב זיך געמאַכט כלומר'שט ווי טויט, האָב איינגע־האַלטען דעם אָטעם, ניט גערירט זיך. אין דער צייט האָבען די, וואָס זיינען געווען אין אַנדערען צימער, אָנגעהויבען צו אַנט־לויפען. וואָס איז מיט די ווייב און קינדער ווייס איך ניט.

די שחיטה איז געענדיגט. איך ליג נאָך אַלץ ווי טויט. עס זיינען צו מיר צוגעגאַנגען די באַנדיטען, אויסגעפּרואווט צי איך לעב נאָך און מיך אַרומגערויבט, צונעמענדיג אַלץ, ווי פון אַ

טויטען. נאָר ווען איך האָב דערהערט רעדען אידיש, האָב איך אויפגעהויבען דעם קאָפּ, — דאָס זיינען געקומען אידען צונויפ־נעמען די בר־מנן'ס. איך האָב געפרעגט, צי קאָן איך אויפשטעהן. די אידען האָבען מיר אָן עצה געגעבען צו פארקאשערען די אר־בעל, ווי איך וואָלט כלומר'שט העלפען צונויפנעמען די מתים. ארום איז בלוט, בלוט אָן אַן עק און קרעכצען פון די פאר־וואונדעטע.

איך האָב ארויסגעטראָגען די טויטע קערפּער און זיי צונויפ־געלייגט אין וואָגען. איך האָב מיך צוגעקוקט און דערקענט אויפ'ן וואָגען דעם בר־מנן פון מיין פרוי. ווי עס האָט זיך ארויסגע־וויזען, איז מיין פרוי מיט די קינדערלעך ארויסגעלאָפען דורכ'ן פענסטער, נאָר איר האָט דערביי אַ יונגער פויער אַ שטאָך געטאָן מיט אַ שפּיז (אזוי האָט מיר דערציילט מיין קליין אינגעלע — אַ 6־יאָריגער). די פרוי מיינע איז גלייך אַנידערגעפאלען, זיך פאר־גיסענדיג מיט בלוט. נעבען איר זיינען געזעסען די קינדער, די קלענסטע. די פרוי האָט נאָך געלעבט, און זאָרגענדיג וועגען די קינדער, האָט זי זיי געזאָגט, זיי זאָלען אַוועקגעהן, מען זאָל זיי אויך ניט דער'הרג'ענען. די פרוי האָט ניט איבערגעטראָגען די ווייטאָגען און איז געשטאָרבען, און די קינדער האָבען זיך גע־לאָזט לויפען מיט'ן וועג ארוים פון שטעטעל. די אידען, וואָס זיינען געלאָפען פון שטעטעל, האָבען דערקענט מיינע קינדער און זיי מיטגענומען מיט זיך. איך האָב לאַנג ניט געוואוסט, וואָס מיט זיי איז געוואָרען, און נאָר אין אָוורוטש האָבען מיר זיי גע־בראַכט די אנטלאָפענע פון סלאָוועטשנע. וועגען דעם, ווי עס האָט זיך געמאַטערט מיין פרוי, ווי מען האָט איר געמינטערט, געגאָסען אויף איר וואסער, וועגען איר גסיסה, — האָט מיר דערציילט מיין 6־יאָריגער זון.

און די אַלע געוואַלטיגע מעשים אין סלאָוועטשנע האָט אָפּ־געטאָן אַ קליין הייפעל פויערים בראש מיט קאסענקאָ. זיי זיינען געווען שלעכט באוואפענט, און מען האָט זיי געקאָנט לייכט אנטוואפנען.

דעם גאנצען פּאָגראָם האָט אָרגאניזירט דער נאטשאלניק פון דער מיליץ, וואָס האָט גענומען געלט ביי די אידען, כלומר'שט אויף צום פארהיטען אונז פון פּאָגראָם, נאָר האָט דערנאָך לויט אַ בא־

זונדערען אָפּגערעדטען סיגנאַל ארויסגערופען די באַנדיטען און האָט זיי באַוואָפענט מיט די רעגירונגס־געווער, וואָס ער האָט געהאַט אין זיין רשות.

ישראל בער בירנער.

דובאָווע

(די עדות פון בעני סוקערניק, 65 יאָר אַלט, אַ שענקער.)

בייטאָג דעם 17־טען יוני האָט זיך דורכ׳ן פענסטער פון מיין בירעלע אַריינגעריסען איינער קאָזאַקעוויטש, פון פּאָפּאָווס אָט־ריאַד, מיט אַ ביקס אין האַנט און געפאָדערט געלט. נאָך ביים אָנקומען פון דעם אָטריאַד האָב איך באַהאַלטען מיין פאַמיליע אין קעלער און אַליין, אַן אַלטער און שוואַכער, האָב איך זיך אָפּגע־שטעלט אין שטוב. אויף זיין פאָדערונג, האָב איך דעם סאָלדאַט תיכף דערלאַנגט 100 רובעל. באַלד איז אָנגעקומען אַ צווייטער סאָלדאַט, וואָס האָט זיך אָנגעגעבען פאַר אַן עלטסטען און האָט באַפוילען דעם, וואָס האָט ביי מיר גענומען די געלט, ער זאָל זיי מיר אומ־קערען צוריק. דערווייל זיינען אָנגעקומען נאָך סאָלדאַטען און האָבען לויט׳ן ספּעציעלען באַפעל פונ׳ם עלטסטען גענומען ביי מיר ראַבירען. זיי האָבען ווידער געפאָדערט געלט. צונעמענדיג דאָס לעצטע ביסעל בעבעכעס, האָבען זיי געהייסען מיר, דעם „קאָ־מוניסט“, ווי זיי האָבען מיך אָנגערופען, צוזאַמען מיט מיין פּלי־מעניק מענדעל ווינאָקור, 50 יאָר אַלט, געהן אין שטאַב. דער „שטאַב“ האָט זיך געפונען אין אונטערשטען קעלער־וואוינונג פון פעלדמאַנס שטוב. דאָרט האָבען מיר שוין געפונען אַ סך אידען אָנגעבראַכטע צו דער שחיטה. איינעם נאָך דעם צווייטען האָט מען אַראָפּגעפירט אונטען אין קעלער צום שטאַב. די פאַראָרדע־נונגען האָט געגעבען פּאָפּאָווס אַדיוטאַנט, שעווטשענקאָ. דער באַפעל איז געווען פאָלגענדער: „נאָר צושניידען און צוהאַקען, קוילען איז אַ שאָדען צו פטר׳ן.“

ביי די טירען זיינען געשטאַנען צוויי תליונים, איינער אַ רוס, דער צווייטער אַ מאָלדאַוואַן, מיט בלויזע שווערדען אין די הענט. די קאָמאַנדע פלעגט געגעבען ווערען: „איינס, צוויי, דריי, האַס!“

ווי מיין פוס האָט זיך גאָר צוגערירט צום אונטערשטען טרעפּעל פונ'ם קעלער — האָב איך באַקומען צוויי שרעקליכע קלעפּ מיט אַ שאַשקע, וואָס האָבען מיך אינגאַנצען פאַרטויבט: איין קלאַפּ איבער'ן האַנט און איינעם איבער'ן קאָפּ. און כאָטש איך האָב געפילט, אַז איך קאָן נאָך שטעהן אויף די פיס, האָט מיר דער אינסטינקט אונטערגעזאָגט, אַז עס איז בעסער אַרונטערצוּוואַרפען זיך אין דער נידעריג, אין פינסטערען אָפּגרונד ווייטער פון די הענקער. איך בין אַנידערגעפאַלען אויף אַ גליטשיגער, נאַסער פּאָדלאָגע, אויסגעשמירט דער גאַנצער אין אייגענע און פרעמדע בלוט. מיינע פיס האָבען פאַרטשעפּעט אימיצענס אַ צעהאַקטע, צעפליקטען טויטען קערפּער. איך האָב אָנגעהויבען צו טאַפּען אַרום זיך — אומעטום בר־מנג'ס. נעבען מיר זיינען געווען 12 מתים. ערגעץ־וואו האָבען זיך געהערט שטילע קרעכצען. באַלד איז אַ נייער קערפּער אַרויפגעפאַלען אויף מיר. אין דער פינסטער האָב איך זיך צוגעקוקט און האָב דערקענט מיין גוטען פריינד, שמואל פּאַסטערנאַק, אַ זקן פון 63 יאָר. ער האָט געקרעכצט און האָט אין דערזועלבער צייט מיך שטיל בארוהיגט, שעפּטשענדיג „שאַ־שאַ."

פּויזשענדיג, מיטציענדיג אויך מיין פריינד מיט זיך, בין איך דערקראָכען ביז אַ ווינקעל אין צימער און האָב זיך באַהאַלטען הינטער אַ דייזשקע. אויף דעם קורצען וועג ביז'ן ווינקעל האָב איך אָנגעטאַפּט און מיט שרעק אָפּגעוואָרפען פון זיך אָפּגעהאַקטע מענשליכע הענט און אַנדערע טיילען קערפּער.

אין אַ שעה אַרום, וואָס האָט מיר אויסגעדוכט שרעקליך לאַנג, ווי אַן אייביגקייט, האָב איך דערהערט געשרייען: „ווער איז דאָ לעבעדיג, גייה אַרויס!" איך האָב מורא געהאַט זיך אָפּצורופען. נאָר בעסער איינהערענדיג זיך, האָב איך דערהערט די טענות פון אונזערע פרויען און מוטערס אויף אידיש און האָב פאַרשטאַנען, אַז די באַנדע איז שוין אַוועק.

די באַנדע איז שוין טאַקע געווען אַוועקגעגאַנגען, און דאָס זיינען די פּויערים פון אונזער שטעטעל, מיטפילענדיג אונז, געקומען אַרויסציען אונז פון גרוב. מיט גרויס מאַטערניש, אַרויפנעמענדיג אויף די פּלייצעס מיין פריינד פּאַסטערנאַק, בין איך צוגעקראָכען צום אויסגאַנג און געגעבען פון זיך צו וויסען. מען

האָט אונז אַרויסגעצויגען. איך האָב זיך נעראַטעוועט ניט אַנ־דערש ווי דורך אַ נס. מיין פריינד איז געשטאָרבען. מיין פּלי־מעניק, ווי עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, האָבען זיי פאַרפּייניגט אוממענשליך און מיט די שאַשקעס צעשניטען. איך דערמאָן זיך, אַז ווען מען האָט מיך אַריינגעפירט אין שטאַב, האָבען מיר די הענקער געזאָגט, אַז באַלד באַלד וועל איך זיין צעשניטען. איך האָב זיך אָנגעהויבען צו בעטען, מען זאָל מיך בעסער דערשיסען, נאָר זיי האָבען געענטפערט: „מען טאָר ניט. מיר האָבען אַ באַפעל נאָר צוצעהאַקען מיט די שווערדען.“ ביי די ווערטער האָבען זיי אויפגעהויבען אַ מענשליכע האַנט, וואָס האָט זיך דאָ געוואַלגערט, און מיר ווייזענדיג, געזאָגט: „זעהסט, עס איז אַ שאָדען די קוילען.“ נאָך די ווערטער האָב איך עס באַקומען די קלעפּ איבער'ן קאָפּ און האַנט.

בעני סוקערניק.

די טראַגעדיע פון שטעטעל טראָסטיאַניץ (פּאָדאָליער גוב.)

(דערציילט פון ב. סאַנדלער, פאָרזיצער פון טראָסטיאַנצער ראַט.)

אין מיין געבורט־שטעטעל, דעם פון איצט אָן פאַראומגליקטען און אויף אייביג חרוב־געמאַכטען טראָסטיאַניץ, האָט עקזיסטירט אַ פאָלקס־לעגענדע, נאָך וועלכער אונזער שטעטעל איז אַמאָל גע־בענשט געוואָרען פון אַ גרויסען צדיק, אַז אין איר זאָל קיינמאָל ניט זיין קיין פּאָגראָם אָדער שפיכת דם. דאָס פאָלק האָט שטאַרק געגלויבט אין זיין צדיק און האָט געהאָפט, אַז אייביג וועט עס אַזוי זיין. דאָס פאָלק איז נאָך שטאַרקער געוואָרען אין זיין גלויבען און האָפנונג אין די לעצטע חדשים. פּעטליוראַס באַנדעס האָבען פאַרניכטעט און פאַרוויסטעט און ווי מיט אַ בעזים אָפּ־געקערט אַלע שטעטלעך, וואָס זיי האָבען נאָר אָנגעטראָפען אויפ'ן וועג פון זייער צוריקטריט. דאָך האָט אַזוי אָפּגעגליקט אונזער שטעטעל, וואָס איז אויסגעשטאַנען נאָר אַ טיילווייזען פּאָגראָם און איז אָפּגעקומען נאָר מיט מאַטעריעלע היזקות, — קיין בלוט־פאַרגיסונג איז ניט געווען. עס איז אַריבער אַ קורצע צייט. דער עולם האָט שוין אָנגעהויבען קומען צו זיך פון די שאָדענס, וואָס

די פעטליוראָווצעס האָבען דאָ אָנגעטאָן. זיי האָבען נאָר ניט געקאָנט געגוג אָנלויבען זיך פון גוטען צדיק ז"ל, וואָס האָט זיי אָפּגעהיט פון יעדער צרה און לייד. דאָס לעבען אין שטעטעל האָט גענומען פליסען נאָרמאָל און פרידליך, ווען ס'האָט זיך איינגע־שטעלט די ראַטען־מאַכט, און ס'האָט זיך געבילדעט דער קריגס־רעוואָלוציאָנערער קאָמיטעט, אין וועלכען דאָס שטעטעל האָט גע־שיקט איר פאָרשטעהער. נאָר אָט איז אָנגעקומען דער 9־טער מאַי, און אין אונזער שטעטעל האָט זיך אָפּגעשפּילט איינע פון די גרעסטע, שרעקליכסטע וועלט־טראַגעדיעס, אין וועלכער עס איז אויף דעם גרויזאַמסטען אופן אומגעקומען כמעט די גאַנצע מענ־ליכע באַפעלקערונג פונ'ם שטעטעל.

עס כאַפּט מיך אַ גרויל, ווען איך הייב אָן דערציילען וועגען די בלוטיגע געשעהעגישען, פון וועלכע איך בין געוועזן אַ צושויער פון אָנהייב ביז'ן סוף. עס לעבט אויף פאַר מיינע אויגען, איך לעב עס איבער פון דאָס ניי. וואו איך גיב זיך אַ קער ארום מיר און אומעטום, זעה איך נאָר איינס: בלוט און בלוט. ווי מען זאָל ניט צוגעהן צו דער טראַגעדיע, פון וועלכער זייט מען זאָל איר ניט באַטראַכטען, איז זי אַ שרעקליכער, ווילדער קאָשמאַר, סאַי נאָך דער טעטיגקייט פון דער אָרטיגער סדום־אינטעליגענץ, סאַי נאָך דעם מאַטערען און פייניגען די קרבנות, נאָך דעם חוזק־מאַכען איבער זיי, נאָך דעם כאַראַקטער פון דער אָרגאַניזירטקייט און דעם שטח, וואו עס זיינען פאָרגעקומען די הריגות, נאָך דער טייוועלשער חיה'שער בלוט־דורשטיגקייט, וואָס דער המון האָט ארויסגעוויזען, נאָך דער שלויקייט און געגויקייט פון פּלאַן, וואָס איז דאָ פאַרטראַכט און אויסגעאַרבייט געוואָרען נאָך לאַנג פאַר דעם אומגליקליכען טאָג און איז דורכגעפירט געוואָרען מיט אכזריות און עקשנות, ביז צו די קלענסטע פּרטים.

באַשרייבען דאָס אַלץ איז אַזוי שווער! מיר קומט אויס, ווי איך וואָלט אַליין הרג'ענען מענשען. מיר, צושויער, וואָס האָבען געזעהן אָט די רינעס בלוט, געהערט די קרעכצען פון די מאַר־טירער, דעם האַרצרייסענדען, דערשיטערענדען קלאָג און יאָמער פון אַ טויזענט אַלמנות און יתומים, שוועסטער און מוטערס, און וואָס האָבען אין משך פון 8 לאַנגע מעת־לעת געהערט דעם אומ־אויפהערליכען אַלאַרם־קלינגען פון די גלעקער אין אַלע קירכען, וואָס

האָבען געראָפען די מערדער, די הענקער מיט ווידלעס, רידלען, גראָב־אייזענס און העק, — מיר, וואָס האָבן דאָס אַלץ געהערט און געזעהן, זיינען שוין פאַר׳משפּט׳ע, אָפּגעלעבטע מענשען.

איך געה איבער צו די געשעהענישען גופא.

(דאָ ווערען געבראַכט די פאָלגענדע אויסצוגען.)

דעם 9־טען מאַי

עס באַווייזען זיך די באַנדעס. פון אַלע קירכען הייבט זיך אויף אַן אַלאַרם־געקלאַנג אין אַלע גלעקער. איך בין אַרויסגעלאָפען אויפ׳ן גאַס צוזויפקלייבען די רויטע אַרמייצעס, נאָר דאָ האָב איך דערזעהן אַ שרעקליך בילד פון פאַרלאָרענקייט און פאַרווירטקייט. עס האָבען אַ פליייץ געטאָן גאַנצע מחנות באַוואָפענטע אויפשטאַנדיגע פויערים, וואָס האָבען אָנגעגריפען די רויטע אַרמייצעס, אַ טייל פון וועלכע איז אַנטלאָפען צום וואָקזאַל, און דער אַנדערער טייל איז צוגעשטאַנען צו די באַנדיטען. דעם שטעטעלשען אידישען עולם האָט אַרומגעכאַפּט אַ ווילדער פּאַניק. עס הערען זיך פון אַלע זייטען קולות. אין דער לופטען טראָגט זיך דער אומאויפהערליכער בייזער גלאָקען־קלאַנג, וואָס וואַרפט אַן אַ פּחד און דערמאָנט אָן דעם אָנקומענדען שטורם.

אין שטאָט קומט פאָר אַ געוויינליך באַקאַנט פּאָגראָם־בילד: עס לויפען פון אַלע זייטען מיט כל׳ערליי געוועהר באַוואָפענטע פויערים, ראַבירען, שרייען, רופען דערביי אויס שפּאָטיש: „אהא, וואו זיינען אייערע רויטע אַרמייצעס? גיט אָפּ די געוועהר, אויב ניט וועלען מיר אייך דער׳הרג׳ענען!" די ווילדע וואַקכאַנאַליע דויערט אייניגע שעה, ביז וואַנען מען נעמט זיך ניט אַרויסשלעפּען פון אומעטום אַלע מענער, אומגעאַכט אויף עלטער, אפילו קליינע קינדער־איינגלעך. מען שלאָגט זיי, און נאַכהער פירט מען זיי ערגעץ וואו אוועק; אייניגע זאָגען — אַרויפצולייגען קאָנטריבוציע, די אַנדערע מיינען — צום אַרעסטירען און דערשיסען.

ביז ביינאַכט איז שוין די גאַנצע מענליכע באַפעלקערונג געווען אויסגעכאַפּט, וואָס מען האָט נאָר געקענט געפינען, מיט אייניגע אויסנאַמען פון די, וואָס האָבען באַוויזען זיך גוט צו באַהאַלטען. דאָס שטעטעל איז ווי אויסגעשטאָרבען.

די צונויפגענומענע מענער און עטליכע פרויען, וואָס זיינען פרייוויליג מיטגעגאַנגען, ניט וועלענדיג זיך שיידען מיט זייערע פאַטערס, ברידער און מענער, — האָט מען אָפּגעפירט אין בנין פון געוועזענעם קאָמיסאַריאַט.

עס קומט אָן אַן אומרוהיגע שרעקליכע נאַכט. דאָס שטעטעל טונקט זיך איין אין אַ טיפער שטילקייט, וואָס ווערט ווען ניט ווען איבערגעריסען פון אַ שאָס, אַ האַרץ־רייסענדען יאָמער. אין דער פרי דערוויסט מען זיך, אַז איבער נאַכט האָבען די באַנדיטען דער־מאָרדעט אין די הייזער 18 מענשען, פון זיי 2 פרויען.

דעם 10־טען מאי

אויף מאָרגען, דעם 10־טען מאי, האָבען די באַנדעס מיט אָפּ־געפרישטער ענערגיע און נאָך גרעסערען פלייס גענומען זיך פאַר זייער פאָגראָם־ארבייט. זיי ראַבירען. דערביי קומען פאָר איינ־צעלנע הריגות. זיי זוכען די פאַרבאַהאַלטענע מענער און שיקען זיי אָפּ אין די זעלבע קאָמיסאַריאַט־געביידע, וועלכע איז צוזאַמען מיט דער גאַס, אויף וועלכער זי געפינט זיך, אָפּגעשניטען פונ'ם שטעטעל. מען לאָזט קיינעם פון די איינוואוינער ניט דורך, ניט אהין און ניט צוריק. וואָס ערוואַרט די ארעסטירטע? וואָס האָט מען פאַרקלערט צו טאָן מיט זיי? וואָס גרייט מען פאַר זיי צו אין דער שטיל? מען הייבט אָן גראָבען דעם שרעקליכען קבר, 35 ארשין די לענג, וואָס האָט ארייננענומען אין זיך אָט די אַלע מאַרטירער. זיי האָבען זיך געפייניגט און געקוועלט 30 שעה נאָכאַנאַנד, אין שוועדען פאַרגעפיל פון זייער טרויעריגען גורל, אין דורשט און הונגער, אין פרעסעניש און דריקעניש. וואָס דאָרט איז געשעהן הינטער די ווענט, אָפּגעשלאָסענע פון שטעטעל, — וועגען דעם שווייגען די ווענט, די איינציגע עדות. און אַזוי איז אַלץ געבליבען אַ שרעקליכער, ניט אויפגעדעקטער סוד.

עס איז נאָר צו באַמערקען אַ שטאַרקע באַוועגונג פון די באַ־וואַפענטע מאַסען פון די שכנות'דיגע דערפער. און אין האַרץ ביי יעדען איינעם פון אונז, געבליבענע אין שטעטעל, לעבט נאָך די האָפנונג, אַז מען וועט דאָך ניט טייטען אַלע די, וואָס זיינען דאָרט צונויפגעקליבען, — ווייל אַזאַ שרעקליכער געדאַנק האָט קיינעם אויפ'ן זין ניט געקאָנט קומען. דאָס איז אָבער געווען

באשלאָסען. דער קבר זייערער האָט זיי דערוואַרט פון אין דער פרי דעם 10־טען מאי.

די מאָנאַרכיסטען און קאָנטער־רעוואָלוציאָנערען פון אַלע ראַנ־גען און ריכטונגען האָבען פלייסיג געאַרבייט און באַמיט זיך אַ גאַנצע נאַכט און אַ גאַנצען טאָג און האָבען צוגעגרייט די בלוטיגע געשעהענישען, וואָס זיינען פאָרגעקומען 5 אַ זייגער בייטאָג, דעם 10־טען מאי, דער זכר וועגען וועלכע עס וועט אויף אייביג פאַר־בלייבען אין דער געשיכטע פון אידישען פאָלק.

עס איז געוועזן 2 אַ זייגער בייטאָג, ווען די גאַנצע פויערשע עדה האָט זיך צונויפגעקליבען אין וואָלאָסט, צו באַשליסען, וואָס צו מאַכען מיט די „זשידקעס". מען האָט אַרויסגעזאָגט פאַרשי־דענע מיינונגען. די פאַרזאַמלונג האָט זיך צעטיילט אויף גרופּען. אייניגע האָבען געשריען: „טייטען, קוילענען אַלע זשידעס, זיי־ערע פרויען און קינדער, עס זאָל ניט בלייבען פון זיי קיין גע־דעכניס." די אַנדערע האָבען געוואָלט, מען זאָל אַ סוף מאַכען נאָר מיט די יונגע און אויף דעם איבעריגען טייל זאָל מען אַרויפ־לייגען אַ קאָנטריבוציע; די דריטע האָבען גע'עצה'ט אויסצוראַמען די רויטע אַרמייצעס. נאָר אייניגע האָבען איינגע'טענה'ט מיט דער באַנדע אָפּצוהאַלטען זיך פון דער עקעלדיגער, שענדליכער אַרבייט, אָנווייזענדיג זיי, אַז עס איז שוין גענוג בלוט פאַרגאָסען געוואָרען. מען האָט אָנגעהויבען אָפּשטימען. די גאַנצע עדה האָט זיך צעטיילט, ווי עס האָט דערציילט אַ פויער, וואָס איז געוועזן דערביי, אויף צוויי „טאַבאָרעס", מיט אייניגע, וואָס האָבען זיך אָפּגעהאַלטען פון שטימען. קיין אויבערהאַנט האָט ניט באַקומען ניט דער איינער, נים דער צווייטער צד.

פּלוצלונג האָט זיך באַוויזען דער בלוטיגער שליח, וואָס האָט געשפּילט די באַשליסענדע ראָלע אין דער טראַגעדיע. ער איז גע־קומען רייטענדיג אויף אַ פערד און האָט אַ געשריי געטאָן צום פויערים־עולם: „די זשידעס פאָרען אָן אויף געפּאַנצערטע אויטאָ־מאָבילען צו אונז. צו די געווער!"

דער שליח איז געוועזן פעטליוראַס אַ געוועזענער אָפיציר, דרעווינסקי. ער האָט זיך נאָך דעמזעלבען טאָג דערקלערט פאַר דעם קאָמענדאַנט פון די אויפשטאַנדיגע. עס האָט זיך אויפגע־הויבען אַ רעש, אַן אויפרעגונג. צווישען דעם געפילדער האָבען

זיך דערהערט שטימען: „לאָמיר געהן, ברידער, אויסשלאַכטען פון ערשטען ביז'ן לעצטען, ניט איבערלאָזען קיין איינעם פון זיי!" די „טאַבאָרעס" האָבען זיך צונויפגעמישט. אַלע האָבען זיך מיט א ווילדען ברומען א לאָז געטאָן פייל אויס'ן בויגען אין קאָמי־סאַריאַט, האָבען אים ארומגערינגעלט און אָנגעהויבען א געוואַל־טיגע שיסעריי זאַלפּענווייז.

די אומגליקליכע קרבנות, — עטליכע הונדערט מענער און יונגע אינגלעך, — זיינען אין שרעק צוגעפאַלען צו דער ערד, אָנ־געהויבען וויינען, שרייען, רופען, בעטען רחמים, — אָבער אומ־זיסט! אין דער פּויערים־מאַסע האָט מען געוואָרפען דעם בלוד־טיגען לאָזונג — קיין לעבעדיגען ניט איבערלאָזען! — און די מאַסע האָט אים אויפגענומען. די הענקער האָבען זיך באַלד אי־בערצייגט, אז ס'איז ניט אזוי לייכט אומצוברענגען עטליכע הונ־דערט לעבענס, שיסענדיג דורך פענסטער און טירען. זיי רייסען זיך אריין אין געביידע, ווארפען באָמבעס און גראַנאַטען אין דער מאַסע פון זינען געריירטע, פון שרעק און קאָשמאַר ווילד געוואָ־רענע מענשען, וועלכע שטיקען און ווערגען איינער דעם צווייטען...

עס הייבט זיך אָן א בלוטיגער טאַנץ פון מלאך־המות. עס באווייזען זיך מעסערס, מען הייבט אָן ארבייטען מיט העק. עס ווערען אויסגענוצט אַליין צוגעריכטע כלי־זין, אום דורכצושטעכען דורך און דורך די אומגליקליכע קרבנות. מען מאָרדעט מיט סער־פען, מיט גראָבאייזענס, מען טרעט מיט די אָפּסאַצען, די קרבנות שווימען בוכשטעבליך אין א טייך פון בלוט.

דאָ ווערען אָפּגעטאָן גרויליכע נגישות, ענוים, מערדערליכע, ווילדע פייניגונגען און א לוסטיג מאַכען זיך איבער די קרבנות,— מען וויצעלט זיך איבער טויטע און נאָך האַלב לעבעדיגע, גוסס'ע, מען טשעפּעט זיי צו צום הארצען רויטע, אין זייער אייגענעם בלוט דורכגעווייקטע, בענדלעך, און מען שרייט דערביי: „אָט האָסטו דיר קאָמונע!"

דאָ זיינען פאַרפייניגט און אכזריות'דיג צעשניטען געוואָרען דער פּאָטער בערמאַן מיט זיינע 2 טעכטער, וועלכע האָבען זיך אָנגעהאנגען דעם פּאָטער אויפ'ן האַלז און זיך געבעטען, מען זאָל זיי טייטען צוזאַמען מיט אים. אויף אזא אופן זיינען אויך אומ־

געקומען מאָגיליעוו און זיינע 2 טעכטער, וועלכע האָבען זיך מקריב געווען, ווי יענע צוויי. דאָ קומט אום דייטשמאַן מיט זיינע 4 זין, פון וועלכע דעם עלטסטען איז 28 יאָר, דעם אינגסטען 15. דאָ קומען אום 5 ברידער קאַפּלאַן, וועמעס פאָטער איז מיט אַ יאָר פריער אומגעבראַכט געוואָרען פון באַנדיטען. דאָ געפינען זייער מאַרטירער־טויט אויך אַ פאָטער מיט 3 זין: 10, 12 און 13 יאָר אַלט; 2 פאָטערס מיט זייערע בני־יחידים; דאָ פאַרענדיגען זייער לעבען 80־יאָריגע זקנים, און דאָ איז אויך אומגעקומען באַ־סאַקאָווסקי, וואָס האָט זיך נים לאַנג צוריק אַרויסגעריסען פון קאַזובסקים הענט, — אומגעקומען אויף די הענט פון זיין יונגער פרוי, וועלכע האָט זיך געראַטעוועט פון דעם גיהנום דורך אַ נס.

פרעגט אָט ביי דער לעבעדיגער עדות, און זי וועט אייך דער־ציילען אָט די גאַנצע שרעקליכע געשיכטע, וועלכע ניט יעדערער קאָן באַגרייפען און פאַרשטעהן, נאָר וועלכע קלינגט פאַר אונז אַלעמען ווי אַ טויט־אורטייל.

אַזוי האָט מען אין פאַרלויף פון 5 שעה, פון 5 ביז 10 אין אָוענט, אָפּגעפּטר'ט עטליכע הונדערט לעבענס.

זיך אָפּגעפּאַרטיגט מיט זייער בלוטיגער מלאכה, האָט איין טייל באַנדיטען זיך געוואָרפען מאָביליזירען פורען, אום אַרויס־צופירען די פאַרפייניגטע צו די וואַסער־בעקענס ביים צוקער־פאַב־ריק, וואו מען וואַרפט יעדען שמוץ און אָפּוואורף. דאָרט, אַ וויאָרסט פון שטעטעל, האָט מען צוגערייט די גרוב נאָכ'ן מוסטער פון די מיליטערישע פראָנטאָווע ברידער־קברים, וואוהין מען האָט אַריינגעוואָרפען די גאַנצע צעקאַליעטשעטע, צעפליקטע מענשען־מאַסע. דער אַנדערער טייל האָט זיך געוואָרפען אויפ'ן שטעטעל און אָנגעהויבען אַרויסכאַפּען פון די הייזער די מאַנסלייט, וואָס מען האָט פריער איבערגעלאָזען, ווי, למשל, די קראַנקע אויף טי־פוס, אָפּגעשוואַכטע נאָך אַ קראַנקהייט, און מען האָט זיי אויף אָן אָרט געטייט פאַר די אויגען פון זייער משפחה. מען האָט מאַנכע געווען מיידלעך און געראַבירט, ביז וואַנען עס האָט זיך ניט באַ־וויזען אויף די גאַסען די אין איילעניש פאָרמירטע וואַך, וועלכע איז אָרגאַניזירט געוואָרען פון דיזעלביגע אויסוואורפען, די פּאָג־ראָם־אָנפירער, וואָס האָבען זיך אַליין דערשראָקען פאַר דער פון זיי אויפגעוועקטער און צערייצטער ווילדער חיה.

11—17־טען מאי

וואָס עס האָט זיך אָפּגעטאָן אין שטעטעל אויף מאָרגען פרי, דעם 11־טען מאי, ווען אַלע האָבען זיך דערוואוסט, אַז די צונויפ־געטריבענע אין קאָמיסאריאַט מענער און קינדער זיינען אויסגע־שאָכטען געוואָרען, — דאָס לאָזט זיך גאָר ניט באַשרייבען.

אַ געוויין, יאָמער, היסטעריקעס, חלשות, משוגעת און פּלוצ־לונגע אַפּאָפּלעקטישע טויט־פאַלען. אַ ים טרערען און אומענדליכע פאַרצווייפלונג.

די אויף אייביג פאַראומגליקטע, צו גרונד אומגעבראַכטע אַלמנות און יתומים שיקען זייער קללה דער גאַנצער וועלט. אין אויסגאַנגסלאָזען טרויער און פאַרצווייפלונג פאַלען זיי צו צו דער ערד און בעטען אויף זיך דעם טויט.

די אין דער פרי פאַרמירטע וואָך פון צווישען די הענקער לאָזט אפילו זייערע קרבנות ניט באַוויינען, — מען טרייבט צוריק אין די הייזער.

אין די הייזער וואוינען איצט צוזאַמען די עטליכע משפחות, וואָס באַשטעהען נאָר פון ווייבער און פון קינדער. די איבעריגע הייזער זיינען איבערגעלאָזען אויף גאָטס בעראָט, און די כולי־גאַנעס און דאָרפישע באַבעס טראָגען ארויס פון דאָרט, „אונטער'ן אויפזיכט פון דער וואַך", די לעצטע זאַכען און פּראָדוקטען.

דאָס שטעטעל איז אָפּגעשטאָרבען. זי איז ווי אַ לעבעדיג־באַגראָבענע.

אַלע לעבעדיגע זיינען פאַרשוואונדען, קיינער בעט ניט קיין עסען, קיין הילף. די קינדער שטאַרבען שטיל ביי די בריסט פון זייערע האַלב־טויטע מוטערס. נאָר ווען ניט ווען דערטראָגט זיך אַ געוויש פון די פאַרלאָזענע הייזער, וואו עס באַלעבאַטעווען איצט די רויבער.

דעם 17־טען קומט אָן דאָס ראַטען־מיליטער. זיי צעטרייבען די באַנדעס און פאַריאָגען זיי אין די וועלדער.

דאָס אָבגעשטאָרבענע שטעטעל טשוכעט זיך אָפּ, קריכט ארויס פון די קאַנורעס. אין שטעטעל איז אַ שרעקליכער הונגער, די רויט־אַרמייצעס גיבען אָפּ זייער אייגען שטיקעל ברויט דער באַ־פעלקערונג.

מיט'ן אוועקגעהן פון דער רויטער ארמיי האָט זיך דאָס שטע־טעל ווידער פארוואנדעלט אין בית־עלמין.

צוויי טרויעריגע דענקמעלער האָבען זיך אָפּגעשטעלט אין דעם פאראומגליקטען שטעטעל: דער בלוטיגער בנין פון קאָמיסאריאט און דער שטומער קבר, אין וועלכען עס האָבען געפונען אייביגע בארוהיגונג די צעפליקטע גלידער פון איבער פיר הונדערט אומ־שולדיגע קרבנות.

ב. סאנדלער,

פאָרזיצער פון צייטווייליגען ארבייטער־ראט פון שטעטעל טראָסטיאנעץ.

29־טער מאי, 1919.

.8

דער סך-הכל פון דער מאַסען-שחיטה אין אוקראַינע

עס איז ביז איצט ניט מעגליך אונטערצופירען א ציפער־סך־הכל פון די קרבנות. דער בירגער־קריג געהט ווייטער אָן. טיילען אוקראַינע זיינען אָפּגעשניטען איינער פונ'ם צווייטען, פארנומען פון די שטרייטענדע קרעפטען. און איבער אַלעמען דער אינער־ליכער פראָנט פון דער „באטקאָווששינע", וועלכער האָט צעטיילט אוקראַינע אויף אַן אומגעהייער גרויסער צאָל „זעלבסטשטענדיגע" חלקים, מאכט אוממעגליך יעדע פארבינדונג צווישען איינצעלנע ערטער.

לויט די אָנגאבען פון דעם הילפס־קאָמיטעט פאר די פּאָגראָ־מירטע ביים רויטען־קרייץ, איז צום 22־טען סעפּטעמבער 1919, ווען די כוואַליע פון דעניקינס פּאָגראָמען האָט נאָך געהאַלטען אין רעכטען שטייגען, געווען פאררעגיסטרירטע פונקטען, וואו עס זיינען פארגעקומען פּאָגראָמען, 372. אָבער די צאָל פּאָגראָמען אין די פונקטען איז געווים ניט וויינינגער פון 700, ווייל פיל ערטער, ווי למשל ראַדאָמיסל, טשערניאכאָוו, קאָרניפ, וואַלאָדארקע, יעליסאַ־וועטגראַד, וואסילקאָוו, האָבען איבערגעלעבט צו 4, 5, און אנדערע אויך צו 10, פּאָגראָמען. אנדערע פונקטען לעבען איבער אַן אומ־אויפהערליכען פּאָגראָם, ביז וואנען עס פארשווינדען ענדגילטיג אַלע אידען פון דאָרטען און יעדער זכר פון אידישען פארמעגען.

פון די פאררעגיסטרירטע צעגראָמירטע פונקטען פאַלען אויס:

אויף קיעווער גובערניע:

אין ראיאן פון טשערנאביל (סטרוקס באנדעס),	43 פונקטען
" " " טריפאליע (זעליאנים באנדעס),	9 "
" " " טשערקאס-טשיגירין (גריגאריעווס באנדעס),	21 "
" " " בערדיטשעוו	5 "
" " " טאראשטשע	20 "
" " " אומאן	12 "
" " " סקוויר און פאגרעבישטשע . .	30 "
" " " קיעוו	16 "
" " " ראדאמיסל-זשיטאמיר (סאקאלאווסקים באנדעס),	52 "
סך-הכל	208 "

אין וואלינער גובערניע:

אין ראיאן פון אוורוטש	26 פונקטען
" " " זשיטאמיר	20 "
" " " ראוונע	10 "
סך-הכל	56 "

אין פאדאליער גובערניע:

אין ראיאן פון הייסין	29 פונקטען
" " " באלטע	8 "
" " " וויניצע	16 "
" " " פראסקוראוו	1 פונקט
" " " קאמענעץ-פאדאלסק	1 "
סך-הכל	55 "

אין כערסאָנער גובערניע . .	23	פּונקטען
„ פּאָלטאַווער „ . .	15	„
„ טשערניגאָווער „ . .	7	„
„ יעקאַטערינאָסלאַווער גוב.	1	פּונקט
סך־הכל	46	„

אין אַלגעמיין זיינען פאַררעגיסטרירט 372 פּונקטען.

לויט דעם צוזאַמענשטעל פון די גראַמירער באַקומט זיך פאָל־גענדער בילד פון די פּאָגראָמען:

פּעטליוראַס רעגולערע אַרמיי און מיליטער אָפּטיילונגען:

	די צאָל פאַר־רעגיסטרירטע פּונקטען	לערך די צאָל פון די דער׳הרג׳עטע
אין זשיטאָמיר, פּראָסקוראָוו, אוורוטש, פּעלשטין, קאַראַסטין, באַלטע, ראָוונע, ליטין, קרעמע־ניץ־קאַדימאַ, טראָסטיאַנעץ, קריוואָיע אָזעראָ, טעאָפּיפּאָל, קאַטעלנאַיע, זשמערינקע, פּיקאָוו, יאַנאָוו, הייסין, סעמשערא, טולטשין, ראַדאָ־מיסל, וואַסילקאָוו, ראַסאָווע, סקווירא, באָ־גוסלאַוו, יעליסאַוועטגראַד, נאָוואָמירגאָראָד, פּאָלטאַווע, קאַבעליאַק, ראַמאַדאַן, פּיריאַטין, בערדיטשעוו, זנאַמענקאַ און פיל אַנד. ערטער	120	15,000

סאָקאָלאָווסקיס באַנדעס (ראַ־דאָמיסל, זשיטאָמירער גוב.):

מאַקאַראָוו, ראַדאָמיסל, ברוסילאָוו, קאָרניין, כאַדאָרקאָוו, קאַראַסטיישעוו, יאַסנאָגאָראָדקע, און אַנדערע	70	3,000

זעליאָניס באַנדעס (טריפּאָ־ליער ראַיאָן):

טריפּאָליע, רזשעישצעוו, וואַסילקאָוו, אבוכאָוו,

פּערעיאַסלאַוו, פּאָגרעבישטשע, ביעלאָצער־קאָוו, טעטיעוו, פּליאַסקאָוו, רוזשין און אַנ־דערע ערטער 15 2,000

סטרוקס באַנדעס (טשערנאָבי־לער ראַיאָן):

אין טשערנאָביל, האָרנאָסטייפּאָל, איוואַנקאָוו, כאַבנאָ, מעזשיגאָריע, ווישגאָראָד, און אַנד. 41 1,000

סאָקאָלאָווס באַנדעס (אומאַן, סקווירער־פּאָגרעבישטשער ראַיאָן):

אין אומאַן, דובאָווע, טאַלנע, כריסטינאָווקע, לאַדייזשענקאַ, סקווירא, וואָלאָדאַרקע, נאָוואָ־פאַסטאָוו, פּאָגרעבישטשע, דזשונקאָוו, באַר־שצאַגאָווקע, פּרילוקי, טורבאָוו, וואַכנאָווקע, ליפּאָוויץ, גאָלאָוואָנעווסק און אַנדערע . . 38 2,000

גריגאָריעווס באַנדעס (טשער־קאַס־יעליסאַוועטגראַדער ראַיאָן):

אין טשערקאַס, בעלאָאָזערע, סמעלא, ראָטמיסט־ראָווקע, זלאַטאָפּאָל, טשיגירין, האָראָדישטשע, מאַטוסאָוו, יעליסאַוועטגראַד, נאָוואָמירגאָראָד, זנאַמענקאַ, אַלעקסאַנדריע און אַנדערע . . 40 6,000

יאַצענקאָס, גאָלובס און אַנ־דערע באַנדעס:

אין טאַראַשטשע, באָגוסלאַוו, מיראָנאָווקע, ראַ־סאָווע, סטעפּאַנצי, סטאַווישטשע, און אַנד. 16 1,000

ד ו ר ך ד י א ז ו י ־ ג ע ר ו פ ע נ ע ר ו י ט ע
ב א נ ד ע ס :

אין וואסילקאָוו, זאָלאָטאָנאָשע, אבוכאָוו, ראסאָ־ווע, פּאָגרעבישטשע, וואָלאָטשאנסק, קאראס־טען, בראילאָוו, קארסען, קלעוואַן, ראָוונע, הייסין, און אנדערע	13	500
סך־הכל		30,500

דאָ איז ניט אריינגערעכענט די קאטעגאָריע פּאָגראָמען, וואָס עס האָט געמאכט די פרייווילינע ארמיי.

די ציפערען זיינען ווייט, זעהר ווייט פון דער ריכטיגער צאָל, וואָס איז אומגעקומען. אין דעם סך־הכל זיינען אויך ניט אריין די פונקטען פון כערסאָנער, וואָלינער, פּאָדאָליער און אנדערע גע־גענטען, וועלכע מען האָט ניט געקאָנט רעגיסטרירען, ווייל זיי זיינען געוועזען אָפּגעשניטען פון די איבעריגע.

דאָ זיינען ניט אריינגערעכענט די אומבאקאנטע אידישע משפּחות אין די אומצאָליגע דערפער און ישובים, וועלכע מען האָט אויסגעקוילעט ביז צום לעצטען אין דער משפּחה. דאָ זיינען ניט אריינגערעכענט די קרבנות, וואָס זיינען אומגעקומען אין וועג, אנטלויפענדיג פון זייערע חרוב'ע, פארברענטע שטעטלעך, ארומ־וואנדערענדיג פון אָרט צו אָרט; די, וואָס מען האָט דערטרונקען אויף די שיפען, דער'הרג'עט אין די וועלדער, אין די זייטיגע שטעגלעך און וועגלעך; די פילע, וואָס זיינען געשטאָרבען פון די וואונדען; די, וואָס זיינען געשטאָרבען פון אָנשטעקענדע און אנ־דערע קראנקהייטען, וועלכע זיי האָבען אָנגעלעבט, זייענדיג וואָכען־לאַנג פארשפּארט אין ענגע, שמוציגע חדרים, אָן עסען, אָן טרינקען, אָן קליידער.

אין אַלגעמיין זיינען אין דעם „ערשטען פעריאָד“ פון דער שחיטה, — ביי דער דירעקטאָריע און באטקאָווטשינע, — אומ־געקומען ניט ווייניגער ווי 70,000 מענשען.

קיין אָנגאַבען וועגען דער צאָל קרבנות פון דעניקינס פּאָגראָמען האָבען מיר ניט. אין דעם פריער דערמאָנטען מעמאָראנדום, וואָס

איז דערלאַנגט געוואָרען דעם ציוניסטישען אַקציאָנס־קאָמיטעט אין לאָנדאָן און דר. מארגאָלין, ווערט אָנגעוויזען 167,000, וואָס איז בלי שום ספק שטארק גוזמא'דיג פאַרגרעסערט. לויט דעם, ווי עס גיבען איבער פערזאָנען, וואָס זיינען די לעצטע צייט געקומען פון אוקראַינע, דערגרייכט די צאָל קרבנות פאַר דעם צווייטען פעריאָד אַן ערך 50,000 מאָן.

בכלל, אויב מיר זאָלען אָננעמען די צאָל פון די אוממיטעלבאַר אומגעקומענע פון די פּאָגראָמען פאַר 120,000, וועט דאָס געוויס ניט זיין קיין גוזמא. דערצו דאַרף מען נאָך צורעכענען די אומגעהייערע צאָל פאַרוואונדעטע, צעקאַליעטשעטע, קראַנקע, פּסיכישע און נערוועז־קראַנקע, פאַרגוואַלטיגטע פרויען.

צוליב דעם גרויסען פאַרנעם און שטורמישען כאַראַקטער פון דער מאַסען־שחיטה האָט מען ביז איצט ניט געקאָנט דורכפירען אַזאַ סטאַטיסטיק, וואָס זאָל אַלזייטיג באַלייכטען דעם אומגליק; אָבער מען קאָן מיט זיכערהייט פאַראויסזאָגען, אַז די צאָל פון די פאַראומגליקטע פון די אויבען־אָנגעוויזענע קאַטעגאָריעס דערגרייכט געוויס אין די פילע צענדליגער טויזענטער.

קאָלאָסאַל, אומגעהייער איז די צאָל פון די, וואָס האָבען געליטען מאַטעריעלע היזקות. אין דעם פּרט קאָן מען זאָגען, אַז אין די הונדערטער צעגראָמירטע שטעט און שטעטלעך איז פון אידישען פאַרמעגען אפילו קיין זכר ניט געבליבען.

אַ טיפּיש, כאַראַקטעריסטיש בילד גיט אונז די מיטטיילונג פון אָרלאָוועץ (קיעווער גוב.): די באַנדיטען האָבען זיך אַ וואָרף געטאָן צו די אידישע הייזער. זיי איז געקומען צו הילף די גאַנצע אָרטיגע באַפעלקערונג; אַלץ ווערט אַרויסגעפירט אויף פורען. ווען די הייזער זיינען שוין אינגאַנצען אויסגעליידיגט, ווען מען האָט מיט דער הילף פון כל־ערליי נגישות שוין צוגענומען ביי די אידען זייער געלט, — דאַן ערשט טרעט מען צו צו דער פולקומער פאַרניכטונג פון די הייזער און קראָמען — מען נעמט אַראָפּ די לאָדענס, די טירען, די פענסטער, די בלעך פון די דעכער, א. אז. וו., א. אז. וו. געלט זוכט מען פלייסיג, אויף אַלערליי אופנים — מען האָט אויפגעריסען די פּאָדלאָגעס, אויפגעגראָבען די ערד אין די קלייטען, אין די קעלערס, אויפ'ן הויף, — געבראָכען די אויוועגס."

דאָסזעלבע ווערט מיטגעטיילט פון זלאטאָפאָל: „די מאַגאַ־זינעם ראַבירט מען און דערנאָך צינדט מען זיי אָן. בסך־הכל איז געווען אין שטעטל 285 קראָמען. האָט מען פון זיי 275 צעראַבירט און פארברענט. מען נעמט צו אַלץ, אָנהייבענדיג פון אַ קאָטשערע און אַ הילצערנעם לעפל און ענדיגענדיג מיט אַ פּיאַנינע. פון די ווענט האָט מען אַרויסגעריסען די טשוועקעס. מען נעמט אַרויס די טירען, די פענסטער־ראַמען, די שויבען פון די פענסטער. דעם איינציגען בלינדען פערדעל האָט מען צוגענומען ביי אַן אָרימען וואַסער־פירער. פון 1100 הייזער האָט מען צעראַבירט ביז אַ פאָדים 1065. די סחורה און די שטוביגע זאַכען האָט מען אַרויסגעפירט אויף טויזענטער וועגען. דאָס אַלץ דויערט 3 וואָכען נאָכאַנאַנד."

נאָך דעם אויסדרוק פון דאָרטיגען דאָקטאָר איזאַקסאָן, „האָט דער פּאָגראָם אויפגעהערט פון זיך אַליין, — ווייל אַלץ איז געווען צעראַבירט, און די איינוואוינער — צעלאָפען אין נאָוואָמירגאָראָד."

די צעגראָמירטע פון אַלע שטעט און שטעטלעך האָבען גע־וואָרפען אַלץ און געלאָפען, געלאָפען אָן אַ ציל, אָן אַ זין, וואו די אויגען האָבען געטראָגען, געצויגען זיך צו די גרעסערע שטעט און פאַרזייט די וועגען מיט די בר־מינן'ס פון די זקנים, פרויען און קינדער, וואָס האָבען ניט אויסגעהאַלטען די ליידען; און אַליין איז מען געלאָפען ווייטער אין די גרויסע צענטרען, אום דאָרט אומצוקומען . . .

און דאָרט אין די גרויסע צענטרען, אין די גובערניע־שטעט, איז די לאַגע אַ שרעקליכע, אַ פאַרצווייפעלטע, אַן אויסגאַנגסלאָזע.

דער באַפולמעכטיגטער פון הילפס־קאָמיטעט פון רויטען־קרייץ טיילט מיט פון יעליסאַוועטגראַד: „עס איז נייטיג אַן אַלעראַרטיגע הילף, אויב ניט, וועט די גאַנצע היגע אידישע באַ־פעלקערונג אויסשטאַרבען. דאָס איז ניט קיין איבערטרייבונג: מענשען האָבען ניט קיין איינציגע העמד אויף איבערצובייטען, און ס'איז ניטאָ וואו עס צו באַקומען. אויב עס וועט ניט קומען צו דער צייט די נויטיגע הילף, זיינען עפּידעמיעס אומפאַרמיידליך. עסענוואַרג איז פאַראַן וויייניג, און די פּויערים קומען ניט אויפ'ן מאַרק, ווייל זיי האָבען ניט וואָס צו קויפען. קיין צופאָך פון עסענוואַרג איז ניטאָ און דער הונגער רוקט זיך אָן."

א צווייטער באפולמעכטיגטער טיילט מיט: „איבער טויזענט לאַדייזשענסקער אידען זיינען ביז איצט אין גאָלאָוואָנעווסק, אָרומ־געריסענע, באָרפיסע, מיט צעפוילטע העמדער אויפ'ן קערפּער, אָדער גאָר אָן העמדער, נאַקעטע, — פרויען און מענער. געזונטע און אָנשטעקענדע קראַנקע וואַלגערען זיי זיך אין די ווייבערשע שולען, אין די שטאַלען און קלייטען, אָדער פשוט אויפ'ן גאַס.

„איין גאַס, אָדער זייערע בלוי־געוואָרענע, אויסגעטריקענטע, שטאַרק־צונויפגעדריקטע ליפּען, וואָלטען קאָנען דערציילען, ווי עס לעבען אָט די מענשען, ווי זיי קומען דורך אַ טאָג.

„אָפּט, אָפּט ציט זיך דער אָרון איבער די קרומע געסלעך פון גאָלאָוואָנעווסק, און אָפּט, זעהר אָפּט, געהט מען צונויפקלייבען פאַר לאַדייזשענער אויף תכריכים . . .“

אין אויגוסט 1919 האָבען אין איין קיעווער גובערניע געהאַט מאַטעריעלען שאָדען 150,000 אידען. בלי שום ספק איז ניט קלענער די צאָל געליטענע אין די נאָך מער חרוב געוואָרענע פּאָדאָליע און וואָלין. מען קאָן אָננעמען אָן אַ גוזמא, אַז מאַטע־ריעלע היזקות האָבען אין קיעווער, וואָלינער, פּאָדאָליער און כער־סאָנער גובערניעס געליטען ביז 600,000 מאָן. אזוי האָט גערע־כענט דער הילפס־קאָמיטעט ביז דעניקינס פּאָגראָם־כוואַליע.

פאַר דעם איצטיגען מאָמענט מוז מען די צאָל געליטענע פאַר־דאָפּלען, אזוי אַז מען קאָן רעכענען לערך ביי אַ איינס און אַ פערטעל מיליאָן געליטענע. די היזקות דורכ'ן איצטיגען רובעל־קורס ווערען געשאַצט אין מיליאַרדען.

ווען מען זאָל נאָך צו דעם אַלעם צוגעבען די מערערע צענד־ליגער טויזענטער פאַראומגליקטע יתומים (50,000—60,000), וועל־כע זיינען געבליבען אָן אַ שפּייזער, פאַראומגליקטע אויף אייביג, — דאַן וועט דאָס בילד פון דער פאַרניכטונג פונ'ם אידישען לעבען אין אוקראַינע זיין פולקום.

דאָס איז די מאַרטירער־כראָניק אין עפּיזאָדען און ציפערען. אָבער וואו נעמט מען אַ מאָס פאַר די ליידען און פּיין פון דעם פאַראומגליקטען אוקראַינישען אידענטום! אויפ'ן גאַנצען אוקראַי־נישען אידענטום האָט זיך ווי פאַרשפּרייט אַ שוואַרצע כמאַרע. צענדליגער, הונדערטער טויזענטער קרבנות און הונדערטער טוי־זענטער, וואָס האָבען דאָס אַלץ איבערגעלעבט, ביי וועמען דער

שרעק און גרויל וועלען זיך קיינמאָל ניט אָפּווישען פון זכרון, הונדערטער טויזענטער צעבראָכענע, דערמידעטע מענשען־שאָטענס.

די מאַסען־שחיטה אין אוקראַינע פון 1919 וועט אריינגע־טראָגען ווערען אין דער גראָער געשיכטע פון פיל־געליטענעם אי־דישען פאָלק, ווי איינער פון די טראַגישסטע קאַפּיטלען.

ביילאַגע

רעגיסטראַציע פון פּאָגראָמירטע פונקטען אין אוקראַינע, פון וועלכע דער אַלאוקראַינער פּאָגראָם-הילפס-קאָמיטעט פון רויטען-קרייץ האָט געהאַט מודעות צום סוף סעפּטעמבער 1919

1. קיעווער גובערניע

א) טשערנאָבילער ראַיאָן
(סטרוקס באַנדעס)

1) טשערנאָביל, 2) גאָרנאָסטאַיפּאָל, 3) איוואַנקאָוו, 4) כאַבנאָיע, 5) מעזשיגאָריע, 6) ווישגאָראָד, 7) אפּאַנאָוויטשי, 8) טשערעוואַטשי, 9) איווינציי, 10) זאַלאָשי, 11) קאַבאַניי, 12) נאַגאָרציי, 13) קראַסנאָ, 14) טשינקאָוו, 15) קאָשעווקאַ, 16) דאָמאַנעוואָ, 17) ארניי, 18) סטראַכאָלעסיע, 19) סוכאָלוטשע, 20) ראָדניקי, 21) פּעטראָוויטשי, 22) סוואַריליא, 23) דעמידאָוו, 24) באַראָוויטשי, 25) מאַרטינאָוויטשי, 26) בודאַ, 27) פּאַוולאָוויטשי, 28) מאַקסימאָוויטשי, 29) קאַראַגאַדי, 30) דיטיאַטקי, 31) פּעטשקי, 32) אָראָניי.

ב) טריפּאָליער ראַיאָן
(זעלעניים באַנדעס)

1) טריפּאָליע, 2) רזשישטשעוו, 3) קאַגאַרליק, 4) קאָזין, 5)

גריגאָריעווער צוקער־פאבריק, 6) וואסילקאָוו, 7) אָבוכאָוו, 8) דאָרף אָלשאנקא, 9) דאָרף פליסעצקאָיע.

ג) טשערקאס־טשיגירינער ראיאָן
(גריגאָריעווס באנדעס)

1) טשערקאס, 2) מאָשני, 3) בעלאָזעריע, 4) גאָראָדישטשע, 5) אָרלאָוועץ, 6) סמעלא, 7) ראָטמייסטראָווקא, 8) באָברינסקאיא, 9) צוועטקאָוואָ, 10) מעדוועדעווקא, 11) נאָי־גאָראָד, 12) מאטור־סאָוואָ, 13) שפאָלא, 14) טעלעפינאָ, 15) קאמענקא, 16 אלעק־סאנדראָווקא, 17) פונדוקלייעווקא, 18) לעבעדין, 19) זלאטאָפאָל, 20) טשיגירין.

ד) בערדיטשעווער ראיאָן

1) בערדיטשעוו, 2) קאזאטין, 3) מאכנאָווקא, 4) סאמגאָראָד.

ה) טאראשטשער ראיאָן

1) טאראשטשא, 2) באָגוסלאוו, 3) מיראָנאָווקא, 4) ראָסאווא, 5) סטעפאנציי, 6) טאגאנטשא, 7) אָלשאניצא, 8) ראָכיטנאָ, 9) פאָשעוואטאָ, 10) סטעבלעוו, 11) קאָרסון און ארומיגע דערפער, 12) סטארישטשע, 13) באיארקי, 14) רייזשאנאָווקע, 15) סטע־פאנאָווקא, 16) ניעבעלעווקא.

ו) אומאנער ראיאָן

1) אומאַן (19 יוני), 2) דובאָוואָ (13, 14 יוני), 3) טאלנאָיע, 4) כריסטינאָווקא, 5) לאדייזשענקא, 6) וויאזאָוואָק, 7) מאניקאָווקא, 8) איוואניקא, 9) בוקי, 10) פאָטאָשי.

ז) סקווירער און פּאָגרעבישטשענער ראַיאָן

1) סקווירא, 2) וואָלאדארקא, 3) פּאוולאטש, 4) נאָוואָ־פאסטאָוו, 5) פּאָגרעבישטשע, 6) דזיונקאָוו (5 יולי), 7) באָר־שטשאגאָווקא, 8) סמאָזשינצי, 9) שירמאָווקא, 10) באָלאשקי, 11) באראזאָווקי, 12) לעשטשינצי, 13) סאראזשינצי, 14) קאָ־לינאָווקא, 15) פּרילוקי (4 יולי), 16) טורבאָוו, 17) וואכנאָווקא (8 יולי), 18) ליפּאָוועץ, 19) טעטיעוו (6 יוני), 20) דאשעוו.

ח) ראַדאָמיסלער־זשיטאָמירער ראַיאָן (סאָקאָלאָווסקים באַנדעס)

1) ראַדאָמיסל, 2) מאָקראָוו, 3) ראָזשעוו, 4) ברוסילאָוו, (15 יולי), 5) יאסנאָגאָראָדקא, 6) קארנין, 7) חאָדאָרקאָוו, 8) קאָ־ראָסטיישעוו, 9) רוסאנאָווקא, 10) מירטשי, 11) קאָראָלעווקא, 12) פּוטיעווקא, 13) גאָרבולעוו, 14) ווערבי, 15) וועפּרין, 16) וויישע־וויטש, 17) אליעווקא, 18) נאָוואיא בודא, 19 איטקי, 14) ליע־סאָפּילניא גולעווקא, 21) סווידי, 22) טריקאָוויטשי, 23) וואָראָוו, 24) ווידייבאר, 25) קאמענייע בראָד (יולי), 26) קאמענייע בראָד, פּאסטאָווער וואָלאָסט, 27) סאָלי, 28) סאדייבא, 29) אוסניק, 30) קראָשי, 31) ניעקראשי, 32) בעראָזאָווקא, 33) סלאָבאָדקא, 34) זאבאריי, 35) ווייסאָקאָיע, 36) מאָקרענשטינא, 37) ווארואָ־סקא, 38) רודניא, 39) טאָפּאָרישטשע, 30) באָבריק, 41) שיר־שיניי, 42) דוברין, 43) בוקי, 44) ריישקי, 45) גאָלאָוויק, 46) גאָליעווקא, 47) טראָקאָוויטשי, 48) קראָיעוויטשין, 49) קסאָוו־ראָווקא, 50) נידאשקא, 51) פּעוונא.

2. וואָלינער גובערניע

א) אורוטשער ראַיאָן

1) אוורוטש, 2) פּאָטאָפּאָוויטשי, 3) נאָשעווא, 4) כריסטי־

נאָווקא, 5) באָסקאָוויטשי, 6) קסאָווראָוו, 7) לושניי, 8) סלאָ־וועטשנאָ, 9) אושאָמיר, 10) נאָוואָטשקאָ, 11) בעלאָשטשיצאָ, 12) קאָראסטין, 13) אָלעווסק, 14) זמילטשינאָ, 15) טכאָרין — א דאָרף 2 ווערסט פון סלאָוועטשנא, 18) שערשני — א דאָרף 4 ווערסט פון סלאָוועטשנא, 19) דאָברינא — 4 ווערסט פון סלאָ־וועטשנא, 20) גאָרשיק — 4 ווערסט פון סלאָוועטשנא.

ב) זשיטאָמירער ראַיאָן (זעה קיעווער גוב. ראַיאָן פון סאָקאָלאָווסקיס באַנדעס)

1) זשיטאָמיר, 2) טשערניאכאָוו (20־25 יוני—8 פּאָגראָמען), 3) קאָטעלניא, 4) אנדרושעווקא, 5) גאָראשקי, 6) פולין, 7) יאנוש־פּאָל, 8) טשודנאָוו, 9) ראָמאנאָוו, 10) מיראָפּאָל, 11) פּאָלאָננאָיע, 12) שעפּעטאָווקא, 12) נאָוואָגראַד־וואָלינסקי, 14) אינדאשקי (יולי), 15) איווינצעי.

ג) ראָוונער ראַיאָן

1) ראָוונע, 2) קלעוואן, 3) דובנאָ, 4) קרעמענעץ, 5) טעאָפּי־פּאָל, 6) בערעזין, 7) מיראָפּאָל, 8) לושיניי, 9) וואסילקאָוויטשי.

3. פּאָדאָליער גובערניע

א) האַיסינער ראַיאָן

א) האַיסין (ענדע יולי), 2) גראַזנאָוו, 3) קיטאַי־גאָראָד, 4) קובליטש, 5) טעפּליק (יולי), 6) זלאָטקאָווציי, 7) טערנאָווקא, 8) לאדייזשין, 9) סאָבאָלעווקא, 10) מיכאַלעווקא, 11) מיכאַילאָוו־קא, 12) קוזמינציי, 13) בראַילאָוו, 14) ראַיגאָראָד, 15) אָבאָדין (10 יולי) 16) נעמיראָוו, 17) פּעטשאָריי (די גאַנצע אידישע באַ־

פעלקערונג, 100 מענשען, אויסגע׳הרג׳עט), 18) שינקאָוו, 19) טול־טשין (14 יולי), 20) טראָסטיאַנעץ (3 יולי), 21) וואכאָווקא, 22) וואפּניארקא, 23) זשאבאָקריץ, 24) סיטאָווציי, 25) בערשאדאָ, 26) קאלינאָווקא, 27) מעזשיבאָזש, 28) אָבאָדאָווקא, 29) וואר־כאָווקא, 30) גאָלאָוואַנעווסק.

ב) באלטער ראיאָן

1) באלטא, 2) קאָדיימא, 3) אָלגאָפּאָל, 4) טשעטשעלניק (יוני), 5) גאָלאָסקאָוואָ, 6) קריוואָיע אָזערא, 7) יאמפּאָל, 8) סטאנ־ציע אולאָדאָווקא.

ג) וויניצער ראיאָן

1) ליטין (14 מאי און 18 יולי), 2) פּינקאָוו (10 יולי), 3) יאנאָוו (15 יולי), 4) כמעלניק (יוני), 5) נאָווא־קאָנסטאנטינאָוו, 6) סטאראיא סיניאווא, 7) לעטישטשעוו, 8) בראצלאָוו, 9) זשמע־רינקא, 10) וואָראָנאָוויציי (10 יולי), 11) שענדעראָוו, 12) באר, 13) יאלטושקאָוואָ, 14) סטריזשאנקא.

ד) פּראָסקוראָווער ראיאָן

1) פּראָסקוראָוו (14 און 15 פעברואר), 2) פעלשטין (16 פעב־רואר), 3) דעראַשניא, 4) גרזשיבאָוו, 5) לעטיטשעוו, 6) זינקאָוו, 7) ראַיגאראַד, 8) סטריזשעווקא.

ה) קאמענעץ־פּאָדאָליער ראיאָן

קאמענעץ־פּאָדאָלסק.

4) כערסאָנער גובערניע

1) יעליסאַוועטגראַד, 2) באָגאָדוכאָוו, 3) אנאַפּאָל, 4) גאָל־טא; 5) אנאַניעוו, 6) סטאַנציע איוואַנאָווקא, 7) זנאַמענקאָ, 8)

אלעקסאנדריא, 9) סאבליגאָ־זנאמענער צוקער־פאבריק, 10) קאסעל, א דייטשע קאלאָניע, 11) טאַמאשאָוו, 12) וועסיאָלייקוט, 13) גראָסולעווא, 14) סעמיאָנאָווקא.

5. פאָלטאווער גובערניע

1)פאָלטאווא, 2) קאָבעליאקי, 3) קרעמענטשוג, 4) ראָמאָדאָן, 5) פיריאטין, 6) לובניי, 7) זאָלאָטאָנאָשא, 8) סעמיאָנאָווקא, 9) פערעיאסלאוו, 10) גלאבין (קרעמענטשוגער אויעזד), 11) וועסיאָ־ליי פאָראָל.

6. טשערניגאָווער גובערניע

1) בראָווארי, 2) איטשניא.